

KLASSZIKUS

REGÉNYTÁR

.....
240.962

OSZK

DICKENS
ÓDON
RITKASÁGOK
BOLTJA

I.

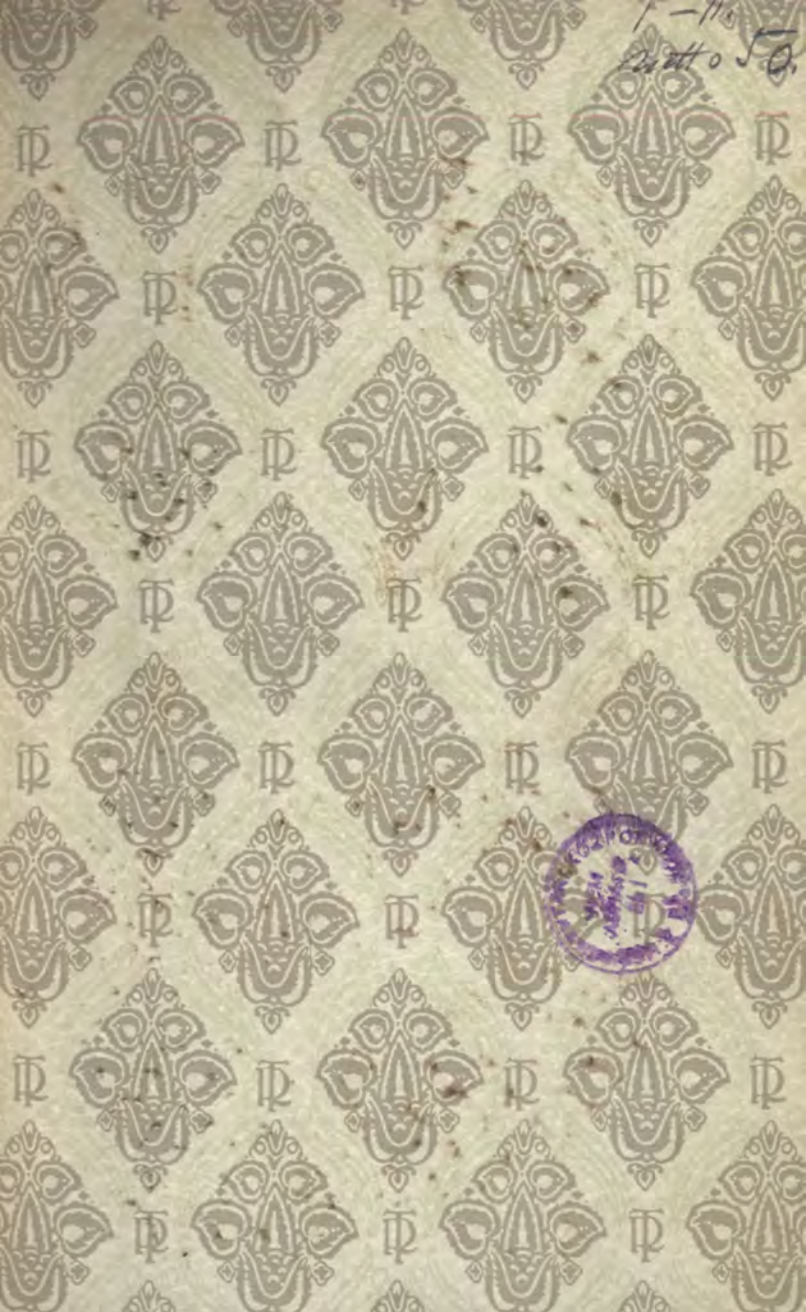

RÉVAI TESTVÉREK

DICKENS
ÓDON RITKASÁGOK
BOLTJA

1-115
10000 50.

Klasszikus Regénytár

Új sorozat

Klasszikus Regénytár

Új sorozat

Szerkesztik Ambrus Zoltán és
dr. Voinovich Géza

Ódon ritkaságok boltja

I

Irta Dickens

Fordította Nyitrai József

BUDAPEST
RÉVAI TESTVÉREK IROD. INT. R.-T.
KIADÁSA

240. 962.

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR	
N Nővédeknapló	
1953 év	48 SZ.

A londoni életből vett rajzai (*Skeetches*, 1836.) s a »*Pickwick-Papers*» nagy sikere újabb beszély füzér írására ösztönözte *Dickenst*. Eleinte arra gondolt, hogy London védő-óriásai, *Gog* és *Magog*-nak a *Guildhall*-ban álló szobrai szólaljanak meg s mondjanak el egymásnak történeteket a város életéből, az Ezeregyéj módjára; majd meg azt tervezte, hogy a régi »*Spectator*» mintájára, hol egy pár állandó alak szól a közönséghez, egy pár eredeti alak tartana összejöveteleket, beszélne el eseteket, köztük *Pickwick* úr és *Weller Sámuel*. A két terv később egygyé olvadt, megindultak az elbeszélések *Humphrey* úr fali órája alatt; innen az egészek címe: *Master Humphrey's clock* (*Humphrey* úr maga élő személy volt, *Dickens* ismerte.) Először az egyik óriás beszél el egy történetet, ennyi maradt az első tervből, — aztán *Humphrey* úr kezd bele a ritkaságok boltjának leírásába; ő az éjszakai őgyelgő, ki e történetet mesélni kezdi. Eleinte látogatók, majd *Pickwick* úrnak egy hosszabb elbeszélése szakítja félbe. De a tárgy, az ódonságok boltja, a régi ház, az öreg ember és a kis leány megkapják az író, az elbeszélő hamarosan félreáll s nagy regény kerekedik ki, mely magával sodorja az író, mint — az olvasót.

A gyűjtőcím alá az író azután még egy regényt foglal, ez »*Barnaby Rudge*».

ELSŐ FEJEZET.

Rendesen éjtszaka szoktam sétálni. Nyaranta gyakran kora reggel eltávozom hazulról, egész nap a mezőn és a dülők közt csatangolok s néha napokig, sőt hetekig elmaradok. De ezeket a mezei bolyongásokat leszámítva, ritkán megyek ki besötétedés előtt, bár, hála az egeknek, csak olyan bolondja vagyok a napfénynek és annak a derűnek, melyet a földre sugároz, mint bármely más élő teremtménye a földnek.

Lassanként, észrevétlenül vált ez szokásommá, mert nagyon jól tesz gyöngé szervezetemnek, s mert több alkalmat nyújt azon emberek és foglalkozásuk megfigyelésére, kik az utczákon nyüzsögnek. A nappali fény és láрма nem alkalmas az oly henye foglalkozáshoz, minő az enyém; ha az utczai lámpák vagy a kirkatok világosságánál vetheték egy-egy futó pillantást az elhaladó emberek arczára, ez gyakran jobban kedvez céljaimnak, mint ha fényes nappal, teljes mivoltukban látnám őket, s az igazat megvallva, e tekintetben az éjszaka kegyesebb hozzám, mint a nappal, mely gyakran minden czerimónia és lelkiismeretfurdalás nélkül éppen abban a pillanatban szokta lerontani a légvárakat, mikor az ember már azt hiszi, hogy fölépítette.

Ez az örökös nyüzsgés! Ez a soha véget nem érő nyugtalanság! A lábaknak ez a szakadatlan kopogása, melyek a durva kövezetet sínára és csúszsamlósra koptatják! Csoda, hogy a szűk sikátorok lakói el tudják viselni ezt a zajt! Képzeljünk el egy beteg embert olyan helyen, mint a St. Martin's Court, a ki a léptek zajára neszel s fájdalmainak és bágyadtságának közepett akarata ellenére is kénytelen (mintha kényszerítve volna erre a földatra) azzal foglalkozni,

hogy megkülönböztesse a gyermek lépéseit a férfiétől, a vásott czipőjű koldust a csizmás úrtól, a céltalanul kódorgót a dolga után járótól, az ügyelgő csócselék tunya lépését a szórakozások után járó világfinak szapora lépteitől. Képzeljük el, hogy ez a zsivaj és lárna örökké ostromolja érzékeit s az életnek ez a folyama nem akar megállani, hanem rohan, rohan, rohan az ő nyugtalan álmain keresztül, mintha arra lenne kárhoztatva, hogy holtan, de mégis öntudattal feküdjék egy zajos temetőben, s századokon keresztül ne remélhesse az eljövendő nyugalmat.

Azután a tömegnek az az örökös özönlése és visszaözönlése a hidakon (legalább a melyeken nem kell hídpenzt fizetni), a hol szép alkonyatok táján sokan szoktak ácsorogni, céltalanul lebámulva a vízre, egyesek olyasféle gondolatokkal, hogy szép lassan lehőnpölyög mindinkább szélesedő zöld partok közt, míg végre leér a rengeteg nagy tengerbe, a hol némelyek megállapodnak, hogy nehéz terheiktől kipihenjenek, vagy lebámulva a korláton át, azon gondolkoznak, hogy kényelmesen elpipázni az életet, egy nehézkes, esetlen bárkában egy meleg takarón kiheveredni a napra, mégis csak zavartalan nagy boldogság lehet. De megállapodnak másfajta emberek is, a kik még nehezebb terheket czipelnek, mint az előbbiek, s a kiknek eszébe jut, a mit valaha régen olvastak vagy hallottak, hogy a megfulás nem nehéz halál, sőt valamennyi öngyilkossági mód közt a legkönnyebb és legjobb.

Jártam a Covent Garden Marketet is, napkeltekor, tavasszal mint nyáron, mikor virágok édes illatával volt terhes a levegő, elnyomva az előző éjszaka dáridóhelyeinek egészségtelen kigőzölgését s bolond örökre serkentvén a fekete rigót, melynek kalitkája egész éjszaka kint lógott a padlásszoba ablaka előtt. Szegény madár! Egyetlen szomszédja a többi kis fogolynak, melyek némelyike kiszabadulván részeg árusok durva kezéből, haldokolva gubbasztának az útszélen, míg a többiek, a kik majd megfulladtak az összezsúfolástól, azt várják, hogy friss vízzel üdítsék fel őket,

hogy józanabb társaságot gyönyörködtethessenek énekükkel s a foglalkozásuk után arra járó vén hivatalnokok elcsodálkozzanak, hogy mi töltötte el kis keblüket a mezők látomásával.

De nem szándékom most túlságosan kiterjeszkedni benyomásaimra. Az a kaland, melyet elbeszélék s melyre időnként vissza-visszatérek, e csavargásaim egyikén esett meg velem s így indítatva érzem magamat előszó helyett elmondani.

Egy éjszaka bebandukoltam a városba, csendesen mendegélve megszokott utamon és sok mindenfélén elgondolkozva, mikor egy kérdéssel megállítottak. Értelmét ugyan nem fogtam fel, de nyilvánvalóan hozzám volt intézve egy édes hang által, mely nagyon kellemesen érintett. Hirtelen megfordultam s könyököm mellett egy csinos kis leányt láttam, a ki arra kért, hogy igazítsam útba egy meglehetősen messze lévő utcza felé, a mely egészen más városnegyedben feküdt.

— Nagyon messze van ám az ide, gyermekem — mondtam neki.

— Tudom, uram, — szólott félénken. — Attól félek, nagyon messze van, mert ma éjszaka jöttem onnan.

— Egyedül? — kérdeztem kissé elcsodálkozva.

— Ő igen, de ez nem fontos. Hanem attól félek, hogy most eltévesztettem az utat.

— S miért fordulsz éppen hozzám? Hátha nem a helyes irányt mutatom meg neked?!

— Bizonyos vagyok, hogy ezt nem fogja tenni, — mondotta a kis teremtés. — Ön oly öreg gentleman s maga is olyan lassan megy.

Ki sem mondhatom, mennyire meghatott ez a fölbeszólítás s az a bizalom, melylyel hozzám intézte. A gyermek tiszta szeméből köny kezdett szivárogni s finom alakja megremegett, mikor arczomba tekintett.

— Jer, — mondtam neki, — majd odavezetlek.

Oly bizalmasan tette kezét az enyimbe, mintha csecsemő korától fogva ismert volna s együtt indultunk neki. A kis teremtés igyekezett lépést tartani velem s úgy látszott, inkább ő vezet engem s ő vigyáz rám, semmint én vettem volna gondjaim alá. Észrevettem,

hogy minduntalan kíváncsi tekintetet vetett rám, mintha meg akart volna bizonyosodni a felől, hogy nem csalom meg s meglehetősen éles és mély tekintetéből azt láttam, hogy irántam való bizalma mindinkább nő.

A mi az én kíváncsiságomat és érdeklődésemet illeti, az legalább is akkora volt, mint a gyermeké. Mert bizonyára gyermek volt, bár valószínűnek tartottam (a mennyire tudniillik én kiokosodhattam), hogy túlságosan kicsiny és törékeny alakja koránál sokkal fiatalabbnak mutatta. Bár egyszerűbben volt öltözve, mint ahogy talán szeretett volna, kifogástalanul tiszta volt és sem nyomorra nem vallott, sem arra, hogy elhanyagolja magát.

— Ki küldött téged ilyen messzire egyedül? — kérdeztem tőle.

— Valaki, a ki nagyon jó hozzám, uram.

— Mi dolgod volt erre?

— Nem mondhatom meg, — mondá a gyermek erőlyesen.

Olyasvalami volt feleletében, mitől nem állhattam meg, hogy a meglepetés akaratlan kifejezésével ne nézzek a kicsikére, s azon töprengtem, miféle megbízás lehet az, mely őt arra bírja, hogy ily kérdésekre előkészüljön. Őde szeméből úgy látszott, kitalálta gondolataimat, mert mikor tekintete az enyémmel találkozott, magától hozzátette, hogy nem volt abban semmi rossz, a mivel megbízták, de nagy titok, olyan, hogy még maga sem tudja.

Nem úgy mondta ezt, mintha félre akart volna vezetni, meg akart volna csalni, hanem oly gyanúlan nyíltsággal, mely az igazság benyomását keltette. S a mint tovább mentünk, pillanatról-pillanatra bizalmasabb lett hozzám, de többet nem beszélt lakásukról, kivéve hogy egészen ismeretlen úton megyünk s ez az út nem rövidebb-e.

A hogy így egymás mellett haladtunk, százféle különböző megoldását forgattam elmémben e rejtélynek, de mind abbahagytam, mint ki nem elégitőt. Szégyeltem volna a gyermek okosságát és hálás ragaszkodá-

sát fölhasználni arra, hogy kíváncsiságomat kielégítssem. Szerettem a gyermekeket s nem utolsó dolog, ha ők, Istennek oly üde teremtményei, viszontszeretnek bennünket. Miután mindjárt kezdetben jól esett bizalma, elhatároztam, hogy ezt meg is fogom érdemelni, becsületére válik az anyatermészetnek, mely e gyermeket arra indítja, hogy bizalma legyen bennem.

Különben semmi okom sem volt arra, hogy vonakodjam megnézni azt a személyt, a ki éjszakának idején egyedül, meggondolatlanul oly messzire küldte őt. S mivel nem volt valószínűtlen, hogy ha közel érünk lakásához, búcsút vesz tőlem s így megfoszt ettől az alkalomtól, készakarva elkerültem a jártabb utakat s az ismeretlenebb mellékutczákba kanyarodtam be. S így csak akkor tudta biztosan, hogy hol vagyunk, mikor már az ő utcájukban jártunk. Kis ismerősöm tapsolt örömében s egy darabon előre futva megállt egy kapu előtt s a küszöbnél várva, addig nem kopogott, míg oda nem értem.

Ez ajtónak egy része üveges volt, minden retesz nélkül, a mit nem vettem mindjárt észre, mert sötét és csendes volt belül. Tartottam is tőle (a gyermek nemkülönben), hogy kopogásunkat nem fogják meghallani. Kétszeri, háromszori kopogtatás után olyan zaj támadt, mintha bent valaki készülődött volna, s végre halvány világosság látszott az üvegen keresztül, mely lassan közeledett, mert az illetőnek látszólag sok mindenféle tárgyat kellett kikerülnie. Ezalatt alkalmam volt megfigyelni mind az illetőt, a ki felénk közeledett, mind azt, hogy miféle helyiségen igyekszik keresztül.

Hosszú szürke hajú kis öreg ember volt, s mikor a világosságot feje fölé tartva, mereven maga elé nézve, közelebb jött, tisztán kivehettem arczát és alakját. Bár nagyon öreg volt, mégis úgy képzeltem, hogy törékeny, satnya alakjában fölfedezek valamit abból a finomságból, mit a gyermekem vettem észre. Világoskék szemeik minden bizonnal hasonlítottak egymáshoz, arcza azonban annyira keresztül-kasul volt

szántva barázdákkal s annyira látszottak rajta a gondnyomai, hogy e tekintetben minden összehasonlítás kudarcot vallott.

Az a helyiség, a melyen keresztültepegett, egyike volt a régi és különös tárgyak azon zsibárus-raktárainak, melyek meghuzódnak a város különböző zúgáiban s féltékenyen és gyanakvólag látszanak titkolni dohos kincseiket a közönség szemei elől. Imitt-amott voltak ott pánccélok, mintha szellemek öltöztek volna hadimezbe; phantastikus faragványok barátkolostorokból; mindenféle rozsdás fegyverek; kificzamodott alakok porcellánból, fából, vasból és elefántcsontból; s szönyegek, furcsa alakú bútorok, melyeknek rajzát álmában eszelte ki az illető mester. A kis öregnek vézna alakja csodálatosan beleillett a környezetbe. Valószínű, hogy maga kotorászott a templomokban, sírboltokban, elhagyott házakban és sajátkezűleg gyűjtötte össze az egész zsákmányt. Nem volt az egész gyűjteményben egyetlen darab, mely össze ne illett volna vele, vagy a mely régibbnek s korhadtabbnak látszott volna, mint ő.

Mikor a zárban a kulcsot megfordította, némi csodálkozással nézett rám, mely csak fokozódott, mikor kis társnőmet meglátta mellettem. Mikor az ajtó kinyílt, a gyermek nagypapájának nevezte s elmondta ismeretségünk kis történetét.

— Az Isten szerelmére, gyermek, — mondá az öreg, megsimogatva a leánya fejét — hogy' tévedhettél el? Ha elvesztettelek volna, Nell?

— Ne félj nagypapa, te hozzád bizonyosan megtaláltam volna, — mondá bátran a gyermek.

Az öreg ember megcsókolta, azután hozzám fordulva, fölszólított, hogy lépjek be. Beléptem. Az ajtót betette és bezárta.

A gyertyával előttem menve, keresztülvezetett azon a helyiségen, melyet már kívülről láttam s azután bevitt egy kis szobába, melyből egy másik ajtó egy kamarafélébe nyílt. Oly kecses, oly csinos fölszerelésű kis ágy volt ott, hogy akár egy tündér is elalhatott volna benne. A gyermek gyertyát

keresett s betípegett kisdéd szobájába, egyedül hagyván engem az öreggel.

— Nagyon fáradt lehet, uram — mondá s egy széket tolt számomra a kályha mellé. — Mivel háláljam meg önnek.

— Azzal, hogy máskor jobban vigyázzon az unokájára, édes barátom — mondtam neki.

— Jobban vigyázzak? — kiáltott az öreg érdesen. — Jobban vigyázzak Nellyre? Szerethetnek-e gyermekeket úgy, mint én szeretem Nellyt?

Ezt olyan nyilvánvaló meglepetéssel mondta, hogy zavaromban nem tudtam mit felelni, annál is inkább, mert erélytelen és tétovázó modora mellett oly komor, aggodalmas elgondolkodás nyomai voltak az arcán, hogy nem lehetett az elmebeli gyöngeség amaz állapotában, melyet kezdetben hajlandó voltam róla föltenni.

— Nem hiszem, hogy törődik vele — szólaltam meg.

— Még hogy én nem törődöm vele! — kiáltott az öreg ember, szavamba vágva. — Még hogy én nem törődöm vele! Mennyire nem tudja ön, mi az igaz! Kis Nelly! Kis Nelly!

Nem hiszem, hogy volna ember, bármily ékesszóló legyen is, ki több szeretetet tudna kifejezni, mint a mennyit az a régiségkereskedő fejezett ki e pár szóban. Vártam, hogy tovább beszéljen, de ő tenyerébe támasztotta állát, kétszer-háromszor megrázta a fejét s azután belebámult a tűzbe.

Ahogy így néma hallgatásban ültünk, a kamrácskaja fölnyílt s a gyermek visszatért. Világosharna haja szabadon omlott a vállára s arca kipirult hozzánk siettében.

Nyomban nekilátott a vacsora elkészítéséhez s míg ezzel volt elfoglalva, észrevettem, hogy az öreg felhasználta az alkalmat, hogy engem jobban szemügyre vegyen, mint ez ideig módjában volt. Bámulva láttam, hogy egész idő alatt minden munkát a gyermek végzett s hogy rajtuk kívül nem volt más a lakásban. Mikor a kisleány egyszer kiment, felhasználván az alkalmat, erre a körülményre tereltem a beszédet,

mire az öreg azt felelte, hogy van itt még több felnőtt személy is, ép oly megbízhatók és igyekvők, mint a leánya.

— Mindig elszomorít, — jegyeztem meg, fölháborodva azon az önzésen, melyet föltettem róla — mindig fölháborít, valahányszor azt látom, hogy a pólyából alig kikerült gyermekeket rászorítják az élet komoly foglalkozásaira. Ez kárára van bizalmuknak és természetességüknek — két olyan tulajdonság, melylyel az ég ruházza fel őket — s arra kényszeríti őket, hogy résztvegyenek a mi gondjainkban, mielőtt képesek lennének résztvenni örömeinkben.

— Nem vagyok oka, ha kárára van — mondá az öreg, merően rám nézve. — S azoknak a forrása sokkal mélyebben van. Különben is a szegény embereknek gyermekei nagyon kevés örömet ismernek. Még a gyermekkor igénytelen örömeit is meg kell fizetni.

— Csakhogy ön, ne vegye rossz néven, ha kimondom, bizonyára nem oly nagyon szegény — mondtam neki.

— Nem az én gyermekem, uram — fordult felém az öreg. — Az anyja volt az s ő bizony szegény volt. Nincs nekem, uram, semmim, egyetlen pennym sem, pedig láthatja, mint élek — mondá karomra téve a kezét s előrehajolt, hogy súgjon valamit. — Hanem a gyermekből még gazdag, előkelő lady lesz valamikor. Ne gondoljon felőlem rosszat, hogy az ő segítségére támaszkodom. Láthatja, hogy szívesen veszi s megszakadna a szíve, ha megtudná, hogy más valakivel akarom megtétetni azt, a mit az ő kis kezei elvégezhetnek. Hogy én nem törődöm vele! — kiáltott fel hirtelen zsörtölődve — mikor Isten látja, hogy ez az egy gyermek az életem minden gondolata és célja s még sem akar megsegíteni soha; nem, soha.

Erre a fordulóra jutván társalgásunk, — annak tárgya visszatért s az öreg fölszólított, hogy ülünk az asztalhoz; fölkelt s nem szólt többet.

Alighogy vacsorához láttunk, kopogtatás hallatszott azon az ajtón, melyen én beléptem. Nelly szív-

ből kezdett nevetni, a mit jól esett hallanom, mert oly gyermeteg, oly derült volt ez a nevetés. Azt mondta, bizonyosan az édes öreg Kit vetődött végre haza.

— Hóbortos Nelly! — mondá az öreg, a leányka hajával játszadozva. — Szegény Kiten mindig nevet.

A gyermek még jobban kezdett kacagni s én sem állhattam meg, hogy csupa együttérzésből vele ne nevessek. A kis öreg felkapott egy gyertyát s kiment ajtót nyitni. Mikor bejött, Kit nyomon követte.

Kit reszkető fejű, totyogó járású esetlen ficzkó volt, rettenetes széles szájú, vörös arcú, tömpe piszeorrú. A legkómikusabb pofa, a melyet életemben láttam. Mikor látta, hogy idegen van a szobában, hirtelen megállt a küszöbön, teljesen karimátlan kerek kalapját jobbra-balra forgatta, váltogatva hol az egyik, hol a másik lábára nehezedett, megállt az ajtónyílásban s a legkülönösebb arczkifejezéssel bámult be a szobába, a mit csak valaha láttam. E percztől kezdve nagyon hálás érzülettel viseltettem a ficzkó iránt, mert sejtettem, hogy ő jelentette a gyermek életében a kómikus elemet.

— Hosszú út volt, úgy-e, Kit? — kérdezte a kis öreg.

— Hát bizony meglehetősen darab volt, uram — válaszolt Kit.

— Könnyen ráakadtál a házra?

— No, nem épen oly nagyon könnyen, uram — mondá Kit.

— Bizonyosan nagyon éhes vagy?

— Hát bizony én is nagyon abban a véleményben vagyok — volt a felelet.

A ficzkónak az volt a furcsa szokása, hogy féloldalt állt, mikor beszélt s fejét mindig az egyik válla felé lökdöste, mintha e nélkül a mozdulat nélkül nem is lehetett volna beszélni. Azt hiszem, egyebütt is derültséget keltett volna, de itt szinte ellenállhatatlanul hatott az a nagy derültség, a melyet furcsaságaival a gyermeknél előidézett s az embernek jól esett látni, hogy oly helyen és környezetben, mely a gyermekhez

épen nem illett, volt valami, a mi vídamságra adott okot. Az sem volt utolsó körülmény, hogy Kitnek magának is hízelgett, látván, mekkora szenzációt okoz s néhány hiábavaló kísérlet után, hogy megőrizze komolyságát, hangosan elbódult s száját kitérítve, szemeit jóformán egészen lehúnyva, egész lelkéből nevetett.

Az öreg ember visszaesett előbbi merengésébe s nem vett tudomást a körülötte történetekről; de nekem nem került el figyelmemet, hogy a gyermeknek nagy szemei tele lettek könnyel, mikor föl hagyott a nevetéssel. Túláradó szívére mutatott ez, melylyel esetlen kedvenczét üdvözölte az éjszaka kiállott kis aggodalom után. A mi pedig Kitet illeti (kinek nevetése az egész idő alatt olyan volt, hogy kevés hűja, hogy bögésbe nem csapott át), egy nagy karéj kenyérrel, egy darab hússal s egy korsó sörrel vonult meg a sarokban s nekikészült, hogy farkasétvágygyal elfogyassza.

— Oh, — mondá az öreg ember, oly kifejezéssel fordulva felém, mintha csak az imént szoltam volna hozzá — nem tudja, mit beszél, ha azt állítja, hogy nem törődöm vele.

— Ne tulajdonítson nagy fontosságot az oly megjegyzéseknek, barátom, melyeket csak az első külső látszat csal ki az emberből — mondám neki.

— Nem tulajdonítok, — mondotta az öreg elgondolkozva — nem tulajdonítok. Jer ide, Nell!

A kis leány odarohant székéől s karjával átfogta nyakát.

— Szeretlek-e, Nell? — kérdezte az öreg. — Most mondd meg, Nell, szeretlek-e vagy sem?

A gyermek felelet helyett cirógatni kezdte s fejcskáját az öregnek a melléhez szorította.

— Miért sírsz? — kérdezte nagyapja, jobban magához szorítván s reám tekintett. — Mert tudod, hogy szeretlek s nem szereted. ha kérdezem, mert úgy látszanék, mintha kételkedném benne. No hát jó — hadd mondok meg, hogy igazán, igazán szeretlek.

— Tudom, hogy igazán, igazán szeret — mondá a gyermek nagykomolyan. — Kit is tudja, hogy szeret.

Kit, a ki húsos kenyérének élvezése közben minden falásnál kétharmadát bekapta a bicskájának, mint valami csepürágó, egyszerre föl hagyott ezzel a művelettel, mikor hallotta, hogy rá apellálnak s kitátotta a száját: — Senkise oly bolond, hogy aszondja, hogy nem szereti! — De többet már képtelen volt mondani, mert egy nagy darab sandwichet kapott be egy falatra.

— Most szegény ez a kis lány, — mondotta az öreg ember, megczírogatva a gyermek orcáját — de megint csak azt mondom, eljön az idő, mikor gazdag lesz. Sokáig fog ugyan tartani, de végre is el kell következnie; nagyon sokáig, de biztosan jönnie kell. Eljött mások számára is, a kik semmit sem csinálnak, csak tékozzolnak és tobzódnak. A mikor el akar hozzám érkezni!

— Nagyon boldog vagyok én így, nagyapó — mondotta a gyermek.

— Csitt, csitt, — szólt az öreg — te ehhez nem értesz; hogyan is értenél? — Azután ismét mormolni kezdte a fogai közt: — El kell annak az időnek következnie, biztos vagyok benne, hogy el. Még jobb is, hogy későn; — azután sóhajtott s visszaesett előbbi töprengésébe, a gyermeket ott tartván térdei közt s teljesen érzéketlenül az iránt, a mi körülötte történik. De mivel ekkor már csak pár percz hiányzott éjféltől, fölkeltem, hogy majd távozom, a mire föl ocsúdott.

— Csak még egy pillanatig, uram — mondotta. — No, Kit, már ide s tova éjféli van s te még mindig itt lebzsz, ficzkó? Eredj haza, eredj csak s el ne mulaszd reggel az időt, mert lesz ám dolog. Jó éjszakát! Kívánj neki jó éjszakát, Nell, azután hadd menjen.

— Jó éjszakát Kit, — mondá a gyermek s szeme derülten, jóságon felragyogott.

— Jó éjt, Nell kisasszony — válaszolt a legény.

— Köszönj hát ennek a gentlemannek is — szólt közbe az öreg — mert az ő szívessége nélkül ma éjszaka elvesztettem volna a kis lányomat.

— Nem, nem, gazduram, — mondá Kit, — olyan nincs. De nincs ám.

— Mit kotyogsz? — kiáltott rá az öreg ember.

— Megtaláltam volna, gazduram, — mondá Kit, — ráakadtam volna a kisasszonyra. Fogadok, hogy megtaláltam volna még a föld alatt is, csak olyan hamar, mint akárki, gazduram. Hahaha!

Megint kitátotta a száját, behúnyva szemeit s úgy harsogott, mint egy stentor. Azután lassan kiódalgott s még kint is harsogott a kaczagása.

Mikor a legény már egyszer kint volt a szobából, gyorsan elkoródott. Mikor eltávozott s a gyermek azzal volt elfoglalva, hogy az asztalt letakarítsa, megszólalt az öreg:

— Nem úgy tűnt föl, uram, mintha eléggé megköszöntem volna, a mit ma éjszaka tett nekem. Pedig szívemből, alázatosan köszönöm. Köszöni Nell is s az ő köszönete többet ér az enyémnél. Nagyon fájna, ha azzal a gondolattal távoznék, mintha nem lennék meg hatva az ön jóságától vagy nem törődném a gyermekkel. Szó sincs erről.

Azt mondtam, hogy éppen biztos vagyok azok után, a miket tapasztaltam. — Hanem, — mondtam — szabad-e öntől valamit kérdeznem?

— Hogyne, — mondá az öreg, — mit parancsol?

— Ennek az édes gyermeknek, — mondtam, — a ki annyira meg van áldva szépséggel és okossággal, önön kívül nincs senki gondviselője, társasága vagy tanácsadója?

— Nincs, — mondá aggodalmasan nézve az arcomba, — nincs, de nincs is rá szüksége.

— Csak nem fél talán, — mondtam neki, — csak nem érti félre ezt a gyöngéd gondoskodást? Meg vagyok győződve, hogy jók a szándékai, de biztos-e ön abban, hogy az ilyen föladatot mint kell teljesíteni? Én is olyan öreg ember vagyok, mint ön s öreg emberek szokása szerint mindaz megindít, a mi fiatal és sokat ígérő. Nem gondolja, hogy a mit ma éjjel láttam öntől s ettől a kis teremtestől, nem minden aggodalom nélküli érdeklődést keltett bennem?

— Uram, — mondá az öreg pillanatnyi hallgatás után, — nincs jogom sértve érezni magamat szavai által. Igaz, hogy több tekintetben én vagyok a gyerek s ő a felnőtt, mint az imént is tapasztalhatta. De munkám közben és álmomban, éjjel és nappal, akár beteg vagyok, akár egészséges, ő az egyedüli tárgya gondjaimnak; s ha ön tudná, mekkora gondnak, egészen más szemekkel nézne rám, mint most. Ő, nehéz egy élet ez egy öreg embernek — nehéz, nehéz élet, de nagy cél integet a végén s mindig szemmel tartom.

Látván, hogy izgatott és türelmetlen kedélyállapotban van, megfordultam, hogy majd fölveszem a felöltőmet, melyet a szobába lépésemkor levetettem s elhatároztam, hogy egy szót sem szólok többet. Meg voltam lepve, mikor a gyermeket türelmesen álldogálni láttam mellettem. Karjára egy köpönyeg volt vetve, kezében pedig kalapot s botot tartott.

— Ezek nem az enyéme, kedvesem, — mondám neki.

— Tudom, — mondá nyugodtan a gyermek, — a nagyapáméi.

— De hiszen ő nem jár ki éjszaka.

— Dehogyan nem — mondá a gyermek mosolyogva.

— S veled mi történik, bájos kicsikém?

— Velem? Természetesen itthon maradok. Mindig így szoktam.

Meglepetve tekintettem az öreg ember felé, de nagyon el volt foglalva ruháinak rendezgetésével, vagy legalább is úgy látszott. Róla ismét visszatévedt tekintetem a gyermek törékény, kecses alakjára. Egyedül! Az egész hosszú, komor éjszakán egyedül, ezen a szomorú, elhagyatott helyen.

A gyermek nem vette észre meglepetésemet, hanem bájos előzékenységgel segített föladni az öreg emberre a felöltőt s mikor ezzel készen volt, gyertyát fogott, hogy nekünk kint világítson. Mikor észrevette, hogy nem megyünk utána, a mint várta, mosolyogva fordult vissza s úgy várt reánk. Az öreg ember arcán meglátszott, hogy érti habozáson okát, de azért csak

némán intett fejével, hogy **előtte menjek ki a szobából s hallgatag maradt.** Mit volt mit tennem, követtem intését.

Mikor a kapuhoz értünk, a gyermek letette a gyertyát, jó éjt kívánt s fölemelte a fejét, hogy megcsókoljon. Azután odafutott az öreg emberhez, a ki karjaiba zárta s Isten oltalmába ajánlotta.

— Aludj jól, Nell, — mondá halkan, — s angyalok őrködjenek ágyad fölött. Ne felejts el imádkozni, édesem.

— Dehogyan felejték, — mondá a gyermek buzgón, — a mikor ettől olyan boldognak érzem magamat.

— Ugy van; tudom, hogy annak érzed magadat, — mondá az öreg ember, — Isten áldjon meg százszorosán. Kora reggel itthon leszek.

— Ne csengessen kétszer, — mondá a gyermek. — A csengetésre még a legmélyebb álmomból is fölriadok.

Ezzel elváltak. A gyermek kinyitotta az ajtót (nely most egybe volt reteszelve; hallottam is, mikor a legény föltette rá, mielőtt a házból távozott volna) s még egyszer elbucsuzva oly tiszta, gyöngéd hangon, hogy azóta ezerszer is a fülemben csengett, a vasreteszt addig tartotta, míg ki nem mentünk. Az öreg egy pillanatig megállt, míg az ajtót belülről be nem zárták s be nem reteszelték s azután, mikor erről meggyőződött, lassan tovább ment. Az utcásarkon megállapodott. Nyugtalan tekintettel nézve rám, azt mondta, hogy utaink nagyon elválnak, bucsut kell vennie.

Mondani akartam neki valamit, de gyorsabban el-sietett, semmint ezt olyan korú embertől várni lehetett volna. Láttam, hogy kétszer-háromszor is visszafordul, hogy megbizonyosodjék arról, vajjon utána nézek-e, vagy talán azt akarta tudni, nem kísérem-e nyomon távolról. Az éj homálya kedvezett eltűnésének s alakját csakhamar elvesztettem szem elől.

Megálltam azon a helyen, a hol elváltunk. Nem volt kedvem tovább menni, de azt sem tudtam, hogy voltaképpen miért ácsorogjak ott. Gondolataimba mélyedve belenéztem abba az utcába, honnan az imént kijöttünk s kis vártatva arrafelé irányoztam lépteimet.

Ismét elmentem a ház előtt, megálltam s hallgatóztam az ajtón. Minden sötét és néma volt, mint a sír.

S mégis ott maradtam s nem tudtam onnan megválni. Eszembe jutott mindenféle baj, mely a gyermeket érheti: tűzvész, betörés, sőt még gyilkosság is. Olyasvalamit éreztem, hogy baj támad abból, ha onnan távozom. Az utczában egy ajtónak vagy ablaknak a nyikorgása megint csak odavitt a régiségkereskedő lakása elé. Átmentem az utcán s fölnéztem a házra, megbizonyosodni a felől, hogy a zaj nem onnan jön. Nem. Sötét, kietlen s néma volt minden, mint azelőtt.

Néhány ember járt arra. Az utca komor, kihalt volt s én is olyasvalamit éreztem magamban. Néhány színházból jövő ember sietett el mellettem s néha-néha kitértem, hogy egy-egy részeg ember belém ne ütődjék, de ezek az epizódok ritkák voltak s később ezek is elmaradtak. Az óra egyet ütött. Én még mindig föl-alá jártam, pedig mindig föl tettem magamban, hogy ez az utolsó, de mindig megszegtem valami ürügy alatt.

Mennél többet gondolkoztam az öregnek szavai, arcvonásai és magaviselete fölött, annál kevésbbé tudtam számot adni magamnak arról, hogy mit láttam és hallottam. A tényről csak a gyermek ártatlan, őszinte nyilatkozata folytán értesültem s bár az öreg ezt szintén végighallgatta s leplezetlen csodálkozását észrevehette, e körülményre nézve furcsán hallgatott s egy árva szóval sem adott róla magyarázatot. Ezek fölött tépelődvén, természetesen csak annál jobban fölmerült emlékezetemben szikár arcza, nyugtalan lénye s aggodalmas, félénk pillantása. Lehetséges, hogy a gyermek iránt való szeretetét össze tudta egyeztetni gazember voltával; de ez a szeretet is tele volt a legkülönösebb ellentmondásokkal, különben hogy hagyhatta magára a gyermeket? De bármennyire hajlandó voltam is rosszat föltenni róla, nem kételkedtem abban, hogy a gyermekhez való szeretete őszinte. Nem kételkedhettem benne, ha visszagondoltam arra, mi történt köztünk s ha visszagondoltam arra a hangra, melyen a gyermeket megszólította.

— Én természetesen itt maradok, — mondá a

gyermek kérdésemre. — Mindig így szokott ez lenni. — Miért távozhatott el hazulról éjszakának idején. S miért minden éjszaka? Eszembe jutottak azok a különös események, komor és titkos történetek, melyek egy nagy városban szoktak meggesni s melyekre éveken keresztül nem jönnek rá. De e zordon esetek közül egyetlen egyet sem találtam, melyet erre a titokzatos kirándulásra alkalmazhattam volna s mely annál titokzatosabbnak tetszett, mennél inkább a mélyére igyekeztem hatolni.

Ilyes s efféle gondolatokba merülve, melyek mind ugyanezen pont körül forogtak, két hosszú óráig ödöngtem föl s alá az utcán. Végre erős zápor kerekedett s bár kíváncsiságom nem csökkent, annyira elfogott a fáradság, hogy megfogadtam a legközelebbi bérkocsit s haza hajtottam. Kályhámban vidám tűz pattogott, lámpám derűs fényt árasztott s óráim a régi megszokott ütéssel fogadott. Minden zugban nyugalom, melegség, derű, a mely boldog ellentétben állt azzal a komorsággal és sötétséggel, a honnan az imént jöttem.

De egész éjszaka, akár fölriadtam, akár elnyomott az álom időnként, visszatértek ezek a gondolatok és képek s teljesen elfoglalták agyamat. Minduntalan előttem volt a penészes helyiség, a merev pánczélok, kísértetiesen néma alakjokkal, a por, a rozsdá, a korhadt szürke fafaragványok s e lím-lom, e vaczak, e ronda régiségek közt a gyönyörű gyermek, a mint édesen szendergett s enyhe, sugaras álmában mosolygott.

MÁSODIK FEJEZET.

Majdnem egy hétig küzdöttem azon inger ellen, hogy ismét ellátogassak arra a helyre, a honnan a már részletezett körülmények közt távoztam, de végre mégis győzött rajtam. S elhatározván, hogy ez egyszer nappal fogok kísétálni, egy kora délután arra irányoztam lépteimet.

Elmentem a ház előtt, többször föl-alá jártam az utcán, azzal a bizonyos huzódozással, melytől az ember sohasem szadabul meg, ha tudja, hogy a tenni szándékolt látogatás váratlan s esetleg meglehetősen kellemetlen is lesz. Mivel a bolt ajtaja be volt téve s nem szerettem volna, ha belülről észreveszik, hogy én pusztán csak föl-alá ódöngök az utcán, erőt vettem télovázásomon s a régiségkereskedő boltjában találtam magamat.

A bolt hátulsó részében volt az öreg egy másik emberrel s úgy látszik, hevesen vitatkoztak egymással, mert meglehetősen hangos lármájuk nyomban elnémult, a mint beléptem s az öreg ember idegesen elém sietve, remegő hangon mondotta, hogy nagyon örül jövetelnek.

— Éppen kritikus pillanatban szakít félbe bennünket, — mondotta arra az emberre mutatva, a kit társaságában láttam. — Ez a ficzkó egyszer még meg fog gyilkolni. Már rég megtette volna, ha lett volna hozzávaló bátorsága.

— Bah, te meg kiátkoznál a világból, ha tehetnéd, — mondá a másik, mogorva tekintettel kémelve arcomat.

— Azt hiszem, meg is tehetném, — mondá az öreg ember, erőltlenül fordulva felé. — Ha átkokkal, imával vagy pusztá szóval meg lehetne tőled szabadulni, akkor nem is bánám. Ha meghalnál, megszabadulnék tőled s ujra élednék.

— Tudom, — szólott a másik. — Mondtam ezt én vagy nem? De sem átok, sem imádság, sem szó meg nem fog engem ölni s éppen ezért élek és akarok is élni.

— S ennek az anyja meghalt, — kiáltott föl az öreg ember szenvedélyesen összezsapva kezeit s az égre tekintve. — S ezt nevezik isteni igazságosságnak.

A másik egy székre tette a lábát s megvető vigyorgással nézett rám. Körülbelül huszonegy éves fiatal ember volt, jól megtermett s határozottan szép. Arcának kifejezése azonban távolról sem volt megnyerő; ellenkezőleg, egész lénye s ruházata kihívó, gonosz lelkületre vallott, mely visszataszítólag hatott az emberre.

— Igazság vagy nem, — mondá a fiatal suhancz, de most itt vagyok s itt is maradok mindaddig, míg kedvem nem jön eltávozni, hacsak segítségért nem küldesz, hogy kidobass. Azt pedig tudom, hogy nem tudod megtenni. Még egyszer ismétlem, hogy a húgomat akarom látni.

— A *te* húgodat! — mondá az öreg keserűen.

— Ezen a rokonságon te már nem változtathatsz, — válaszolt a másik. — Ha megtehetted volna, már rég megtetted volna.

— A nővéremet szeretném látni, a kit te itt fogva tartasz, megmérgezed a lelkét ravasz titkaiddal, s szeretetet színlelsz iránta, hogy halálra dolgoztathasd, hogy minden héten néhány összekapart shillinget rakhass pénzedhez, a minek már a számát sem tudod. A húgomat szeretném látni. Akarom látni.

— Ime a mérges szavu moralista! Ime a nemes lélek, ki gúnyolódik az összekapart shillingeken! — kiáltott az öreg ember, felém fordulva. — Gonosz egy ember ez, uram, ki nemcsak minden jogcímet eljátszott azokra, a kik szerencsétlenségükre *egy* vérből valók vele, de sőt még a társadalomhoz sincs köze,

mely nem tud róla egyebet gonoszságoknál. Azonkívül hazug is, — mondá halkabban, közelebb jöve hozzám — a ki tudja, mily kedves nekem az a lány, s ez oldalról is meg akar sebezni, mert egy idegen ember van jelen.

— Mi közöm nekem az idegenekhez, nagyapó, — vágott szavába a siheder; — remélem, nekik sincs közük hozzám. Legjobb, ha a maguk dolgával törődnek, s hadd törődjen én is a magaméval. Egy barátom vár odakint, s minthogy úgy látszik, várakoznom kell egy ideig, behivom, ha megengedi.

Ezzel kiment, végignézett az utcán s többször integetett egy láthatatlan személynek, a kinek, a siheder türelmetlenségéből ítélve, a melylyel neki integetett, jó adag rábeszélő művészetre volt szüksége, hogy rábírható legyen a közeledésre. Végre az utca túlsó felén feltűnt egy meglehetősen kopott ruházatú alak, úgy mímelvén, mintha véletlenül járt volna arra. A fejét rázta, mintha nem akarta volna elfogadni a meghívást, végre keresztülkacsázott az úton s behúzták a boltba.

— No. Ez Dick Swiveller — mondá a fiatal suhancz, betolva a jövevényt. — Ül le, Swiveller.

— De jó néven veszi-e az öreg? — kérdezte halkán Swiveller.

— Ül csak le, — ismételte társa.

Swiveller megtette s bocsánatot kérő mosolygással tekintve körül, megjegyzé, hogy a mult hét remek idő volt a kacsákra, ez a hét pedig merő egy portenger. Azt is fölemlítette, hogy míg az utczasarkon álldogált, egy trafikból egy malacz szaladt ki, szalmával a szájában, a miből azt következtethetni, hogy megint pompás idő lesz a kacsákra s nemsokára meg fog eredni az eső. Nemkülönben alkalmat vett magának mentegődni a miatt, hogy ruházata kissé el van hanyagolva, főképp minthogy az éjszaka nagyon szemébe süttött a nap, a mivel a lehető legfinomabb módon azt akarta kifejezni hallgatósága előtt, hogy kegyetlenül részeg volt.

— De, — mondá Swiveller úr nagyot sóhajtván —

nem ellensúlyozza-e ezt az, hogy a kedély tüze a barátság gyertyájánál táplálkozik s a barátság szárnya nem hullatja tollát? Nem ellensúlyozza-e az, hogy a lélek a szép piros bortól kitágul s az adott pillanat, a melyet az ember éppen átél, a létnek legbodogabb pillanata?

— Itt nem szükség játszani az elnököt, — mondá barátja halkan.

— Fred, — mondá Swiveller, megfrieskázva barátja orrát — a bölcs ért egy szóból is, az ember jó és boldog lehet gazdagság nélkül is. Egy szót se többet. Tudom a jelszót; nagyon helyes egy jelszó. De azt mégis csak súgd meg, Fred, — barátságos ember az öreg?

— Ne törődjél vele, — mondá a barátja.

— Megint igazad van, teljesen igazad, — mondá Swiveller. — Óvatosság a jelszó s óvatosság a cselekedetben is. — S ezzel hunyorgatni kezdett, mintha mély titkot rejtegetett volna magában, összefonta karjait, hátradólt székében s éktelen komolysággal nézett föl a mennyezetre.

Az eddigiekből talán némi joggal volt következtethető, hogy Swiveller még nem tért egészen magához attól a hatalmas napfénytől, a melyre célzott; de ha ez a szavaiból nem derült volna is ki teljesen, elárulta kóczos haja, zavaros szemei, fakó arcza. Ruhája nem tanuskodott valami éktelen nagy tisztaságról, mint ezt ő maga is bevallotta, hanem inkább oly nyomorúságos állapotban volt, hogy az ember roppant hajlandó volt azt tenni fel róla, hogy ruhástól feküdt bele az ágyba. Állt pedig ez az öltözet barna kabátból, elől számtalan rézgombbal, hátul azonban csak egyetlenegygyel, továbbá széles koczkás nyakkendőből, sávós mellényből, vásott fehér nadrágból s meglehetősen vedlett kalapból, a melyet hátuljával fordított előre, hogy karimáján egy nagy lyukat elpalástoljon. Kabátjának mellső részén egy oldalzseb ékeskedett, melyből egy nagy, otromba zsebkendőnek a legtisztább csücske kandikált ki. Piszkos kezelője lehetőleg le volt húzva, s dicsekvőleg kihajtva a kabátja fölé. Megvetette a

keztyűt és sárga botjának fogantyúja csont kezét ábrázolt, mely fekete golyót szorongatott s gyűrűféle volt a kisujján. Ily személyes előnyökkel felruházva, (a mivel erős dohányszag s hízásra való hajlam párosult), Swiveller hátradőlt székében, szemeit a mennyezeten jártatta s torkát hébe-korba kellően megköszörülván, néhány taktust énekelt valami komor melódiából és azután a taktus közepén hirtelen félbeszakítva, ismét mély hallgatásba merült.

Az öreg leült egy székre s kezeit összekulcsolva hol unokájára, hol meg fura barátjára tekintett, mint a ki tehetetlen velük szemben s mintha nem volna más menekvés, mint teljesen szabadjára hagyni őket. A fiatal ember egy asztalnak támaszkodott barátja közelében, látszólag teljesen közönyösen minden iránt, a mi körülötte történik. Magam pedig, a ki éreztem a beavatkozás nehézségeit, bár az öreg szóval is, tekintettel is könyörgött segítségemért, tőlem telhetőleg úgy tettem, mintha azzal foglalkoznám, hogy az eladásra kirakott árukat veszem szemügyre s nagyon keveset törődném az ottlévőkkel.

Nem sokáig tartott a hallgatás, mert miután Swiveller úr néhány taktus melódiában biztosított bennünket arról, hogy az ő szíve a felföldön volt,*) s csakis arab paripájára lenne szüksége, hogy a bátorság és a loyaltás nagy tetteit vigye véghez, tekintetét elterelte a mennyezetről s ismét prózába csapott át.

— Fred, — mondotta Swiveller hirtelen megállva, mintha valami eszébe jutott volna, s épp oly suttogóra hangolván szavát, mint előbb, — barátságos ember az öreg ?

— Határoz az valamit ? — felelte barátja ingerülten.

— Nem, de az-e ? — kérdezte Dick.

— Persze hogy az. Bánom is én, hogy az-e vagy sem.

Látszott, hogy ez a felelet fölbátorította őt arra, hogy valamennyiünkkel társalgást kezdjen s világosan arra készült, hogy fölkelte figyelmünket.

* Burns Róbertnek „My heart's in the Highland (Szívem a felföldön van dalát énekelte.

Azon kezdte, hogy a szódavíz magában véve ugyan kitűnő, de hidegen mégis csak megfekszi a gyomrot, ha az ember nem keveri gyömbérpálinkával vagy brandyvel, mely utóbbinak szerinte mindig előny adandó, ha nem kellene tekintetbe venni azt, hogy többbe kerül. Minthogy ezt az éleslátását senki sem akarta kétségbe vonni, áttért arra a megjegyzésre, hogy az emberi hajnak az a sajátsága, miszerint magába veszi és sokáig megtartja a dohányfüst szagát. Továbbá, hogy a westminsteri és etoni tanulók mindig sok almát esznek, hogy eltitkoljanak minden szivarillatot aggódó barátaik előtt, de mindig rajtacsípi őket éppen a hajuknak eme tulajdonsága folytán. A miből azt következtette, hogy ha a Royal Society erre a körülményre fordítaná figyelmét s a tudomány segédeszközei közt ő is igyekeznék találni oly módszert, mely lehetetlenné tenné az ily utálatos eljárásokat a tudományban is, a világ úgy tekintene föl rá, mint jótevőre. S mivel ezt az állítását épp úgy nem igyekeztünk megcáfolni, mint az előbbit, a továbbiak folyamán azt magyarázta nekünk, hogy bár a jamaikai rum kétségtelenül nagyon tartalmas és illatos szesz, mégis az a hátránya, hogy az ember inye még másnap is érzi az utóízét. S mivel e pontra nézve sem mert senki ellenvetést tenni, még confidencebb, barátságosabb és közlékenyebb lett.

— Az ördög munkája, uraim, — mondá Swiveller — ha a rokonok egyenetlenkednek és nem férnek meg egymással. Ha a barátság szárnyarak sohasem szabad a tollait veszteni, akkor a rokonság szárnyát sem volna szabad soha megnyesni, hogy mindig derűlten, jókedvűen ki legyen terjesztve. Miért ripakodjanak egymásra unoka és nagyapa, mikor boldogságban és egyetértésben élhetnének. Miért nem nyújtják egymásnak jobbjukat s miért nem borítanak rá fátyolt?

— Fogd be a szádat, — szólt rá barátja.

— Uram — mondá Swiveller — ne szakítsa félbe, kérem, az elnököt. Mert, uraim, hogy áll a dolog a jelen esetben? Itt van egy vidám öreg nagyapó — a legnagyobb tisztelettel legyen mondva — s itt van

egy szilaj fiatal unoka. A vidám öreg nagyapó így szól a szilaj fiatal unokához: »Fölneveltelek, kitanítottalak, Fred, arra az útra kalauzoltalak, hogy megállj a magad lábán az életben; erről az útról persze gyakran le-letértél, fiatal legények szokása szerint. Nem segítelek többé rá, ezt távolról se reméld. A szilaj fiatal unoka erre ezt feleli: »Olyan gazdag vagy, hogy gazdagabb már nem is lehetsz; rám nem igen voltak szokatlan kiadásaid. Garmadába gyűjtöd a pénzt a kis hugom számára, a ki nálad titokban, lopva, nyomorúságosan él, miért ne adhatnál ebből egy morzsát felnőtt unokádnak?« — A vidám öreg nagyapó erre azt feleli, hogy nemcsak nem hajlandó azzal a derült előzékenységgel, mely mindig oly kellemes és oly jól áll az öreg embernek, mint ő, a pénzét elpocsékolni, sőt mindig fel fog fortyanni, káromkodni fog, s szemrehányásokat fog tenni, valahányszor csak találkoznak. S itt a következő egyszerű kérdés vetődik fel: nem kár-e, hogy a dolgok folyton ily állapotban maradnak, s nem lenne-e jobb az öreg úrra nézve, ha tisztességes marék pénzt ajánlana föl, s ez által minden kényelmesen rendbe jönne?

Miután Swiveller úr beszédét befejezte a kezével való élénk hadonászás közben, sétapálcájának fogóját hirtelen a szájába vette, mintha meg akarta volna önmagát akadályozni abban, hogy további beszéddel az elért hatást lerontsa.

— Az Isten szerelmére, miért hajszolsz és gyötörsz örökösen? — mondá az öreg, unokája felé fordulva. — Miért hozod nyakamra iszákos czimborádat? Hányszor mondjam még, hogy életem merő gond és nélkülözés s hogy szegény vagyok?

— Hányszor mondjam még, — mondá a másik, nyugodtan nézve rá — hogy én azt jobban tudom?

— Ha ráléptél arra az útra, melyet magadnak választottál, hát csak tessék is követni — mondá az öreg. — Csak hagyd Nellt s hagyj nekem is békét, hogy tovább gyötrődjem és dolgozzam.

— Nellből nemsokára asszony lesz — mondá a másik — s ha a te nézeteidben növekedik föl, el fog

feledkezni a testvéréről, ha nincs alkalma néha látnia.

— Vigyázz, — mondotta az öreg szikrázó tekintettel — hogy épen akkor meg ne feledkezzék rólad, mikor azt szeretnéd, hogy nagyon élénk legyen az emlékezőtehetsége. Vigyázz, nehogy eljőjjön az a nap, a mikor te meztelen lábbal fogod róni az utcákat, ő pedig a saját pompás fogatán hajtat el melletted.

— Azt gondolod, úgy-e, hogy akkor, mikor majd megkapja a te pénzedet? — mondá a suhancz. — Mennyire úgy beszél, mint egy szegény ember!

— Bizony úgy, — mondá az öreg halkabban, mint a hogyan azok szoktak, a kik hangosan gondolkoznak — mert azok is vagyunk s micsoda tengődés az életünk! Egy kis gyermek érdekében, egy ártatlan, tiszta, egyszerű lelkű leány érdekében törjük magunkat s még sem megy, nem megy, nem megy! De csak remény és kitartás, remény és kitartás!

Sokkal halkabban mondta ezt, semhogy a suhancz meghallotta volna. Swiveller azt hitte, hogy az ő beszédének hatalmas hatása által előidézett lelki-harcz megnyilatkozása volt ez, mert barátját meglökte botjával s azt súgta neki, hogy meggyőződése szerint az öreg bekapta a horgot s így most már a barátjától ki fog neki járni egy kis jutalék a pénzből. Mikor később rájött a csalódásra, nagyon elszontyolodott, elkedvetlenült s többször czélzott arra, hogy idején való lenne már a távozás, mikor megnyílt az ajtó s megjelent a boltban a leányka.

HARMADIK FEJEZET.

A gyermek nyomában egy feltűnő kemény vonású a visszataszító kinézésű idős ember jött. Oly alacsony volt, mint egy törpe, bár feje és arcza elég nagy lett volna egy óriás testéhez is. Nyugtalan fekete szemeiből alattomoság és ravaszság tükröződött, szája és álla környékét kiveték durva, borostás szakállá ak tűskéi s arczzsine azok közül való volt, melyek sohasem tiszták és sohasem vallanak egészségre. Arczának grotesque kifejezését még fokozta visszataszító, ellenszenves mosolya, a mi pusztá megszokásból jelent meg szája körül, a nélkül, hogy valami derűsebb, megnyerőbb érzellemmel összefüggésben állna, minduntalan látni engedvén néhány fénytelen fogát, mely itt-ott még kiállt ínyéből s a mitől olyan volt a szája, mint a lihegő kutyáé. Öltözete széles, magastetejű kalapból, kopott sötét ruhából, egy pár szétment cipőből s piszkos fehér nyakkendőből állt, mely oly hanyagul volt megkötve, hogy fonnyadt nyakának jó része kilátszott. Haja őszbecsavarodott, halántékain rövidre volt nyílvá, jól lekenve s füleire rendetlen fürtökben csüngött alá. Durva vörös kezei nagyon piszkosak voltak, sárgás körmei pedig hajlottak és hosszúak.

Volt elég idő ezeket a részleteket rendre megfigyelni, mert azonfölül, hogy élesebb megfigyelés nélkül is nyomban szemébe tűntek az embernek, több pillanatig tartott, míg a csendet megtörték. A gyermek félénken közeledett testvéréhez s kezet nyújtott neki, a törpe (ha ugyan így nevezhetjük) éles tekintettel vett szemügyre valamennyiünket, a régiségkereskedő

pedig, a ki nyilvánvalóan nem várta ezt a kellemetlen látogatást, nagyon levertnek és zavartnak látszott.

— Aha, — mondá a törpe s kezével ernyőt tartott szeme fölé, hogy annál figyelmesebben szemügyre vehesse a fiatalembert — ez bizonyosan az unokája, szomszéd!

— Bár az ne volna — mondá az öreg. — De hát bizony az.

— Hát ez? — kérdezte a törpe Dick Swivellerre mutatva.

— Valami barátja; oly szívesen látom, mint őt — mondá az öreg.

— Hát ez ki? — kérdezte megfordulva s egyenesen rá mutatva.

— Egy gentleman, a ki oly szíves volt, hogy Nellt múlt éjszaka haza hozta, mikor magától jövet eltévedt az utcán.

A kis emberke a gyermek felé fordult, hogy megpirongassa vagy hogy elámulásának adjon kifejezést; de mivel épen a fiatalemberrel beszélt, abbahagyta s fejét lehorgasztva fülelt.

— Mondd csak, Nelly, — szólalt meg a suhancz jó hangosan — arra tanítanak, úgy-e, hogy engem gyűlölj, mi?

— Nem, nem. Hogy nem szégyenled magad? Ó nem! — kiáltott a gyermek.

— Hát talán bizony arra, hogy szeress? — kérdezte gúnyosan fivére.

— Egyikre sem, — válaszolt a leányka. — E'öttem nem is beszélnek rólad. Igazán, sohasem beszélnek.

— Nagyon le vagyok kötelezve — mondá a fiú keserű tekintetet vetve nagyapjára. — Valóban nagyon le vagyok kötelezve érte, Nell. Ó meghiszem.

— De én nagyon szeretlek, Fred — mondta a gyermek.

— Hogyne!

— De bizony szeretlek s foglak is mindig — mondá a gyermek izgatottan. — S még sokkal jobban szeretnélek, ha fölthagynál azzal, hogy örökké bántod s boldogtalanná teszed.

— Meghiszem! — mondá a fiatal ember hideg közönnnyel a gyermek fölé hajolva s megcsókolva. — Nesze, most mehetsz, miután jól fölmondtad a leczkédet. No, nem muszáj elpityeredned. Azért jó barátok maradunk, ha már ennyiben van a dolog.

Elhallgatott s tekintetével követte a leánykát mindaddig, míg át nem ment a másik szobába s be nem csukta az ajtót. Azután hirtelen a törpe felé fordulva, így szólt :

— Hallja csak, mister . . . izé . . .

— Hozzám tetszik szólni? — kérdezte a törpe. — Quilp a nevem, könnyen eszében tarthatja, hiszen nem olyan hosszú, Quilp Dániel.

— Hát hallja csak, mister Quilp, — folytatta a suhancz — úgy-e, magának van valami befolyása a nagyapámra?

— Valamicske — mondotta Quilp nyomatékosan.

— Be is van avatva néhány titkába és misteriumába?

— Néhányba — mondá Quilp szárazon.

— Hát akkor mondja meg neki helyettem egyszermindenkorra, hogy annyiszor jövök ide s megyek el innen, a hányszor csak tetszik, a meddig Nellit itt tartja s hogy ha tőlem meg akar szabadulni, akkor előbb eressze el Nellit. Mit tettem én, hogy mumusnak tart s úgy kerül és fél tőlem, mintha belpoklos lennék? Azt fogja ugyan mondani, hogy bennem nincs természetes jóindulat és Nellel ép oly keveset törődöm, mint vele. Hadd mondja. Annyiszor akarom itt látni, a hányszor tetszik. Ez az én álláspontom. Ezért jöttem ide ma is s eljövök még ötvenszer ugyanazzal az eredménnyel. Azt mondtam, itt maradok mindaddig, míg célomat el nem érem. Elértem s ezzel véget ért látogatásom. Gyere, Dick.

— Megállj csak! — kiáltott Swiveller a legény után, ki az ajtó felé indult. — Uram!

— Alázatos szolgálja, uram — mondotta Quilp, kihez ez a rövid megszólítás intézve volt.

— Mielőtt e derűs és ünnepélyes környezetből

távoznám s elhagynám e fényárban úszó csarnokot, — mondá Swiveller — kegyes engedelmével egy rövidke megjegyzést szeretnék tenni. Azzal a benyomással jöttem ma ide, uram, hogy az öreg úr barátságos lesz hozzám.

— Folytassa, uram — szólt Quilp Dániel, mert a szónok egyszerre csak elhallgatott.

— Attól a gondolattól és érzelemtől vezéreltetve, uram, melyet ő idézett elő s mint kölcsönös barátjuk tudván azt, hogy a zsörtölődés és zsémbelés nem igen alkalmas a kedélyek felüdítése s a vitás felek társadalmi harmóniájának előmozdítására, magamra veszem, hogy rámutassak a jelen körülmények közt egyedül helyes eljárásra. Megengedi uram, hogy bizalmasan egy szócskát súgjak önnek?

S engedélyt nem várva, Swiveller odament a törpéhez, megfogta vállát, lehajolt hozzá, hogy a füléhez érjen s olyan hangosan, hogy valamennyien hallhattuk, mondta:

— Az öregnek az a jelszava: a más zsebében kotorászni.

— Micsoda? — kérdezte Quilp.

— Kotorászni, uram, kotorászni — mondá Swiveller, zsebére ütve. — Remélem, nyitva van a szeme.

A törpe bólintott. Swiveller elindult s hasonlóképen bólintott, azután még hátrább ment s megint bólintott. És így tovább. Így ért az ajtóhoz, hol erősen köhögni kezdett, hogy a törpe figyelmét fölkeltsse s alkalma legyen némajátékkal a legteltesebb titoktartást s föltétlen bizalmat kötni a szívére. E komoly némajáték végeztével, mely szükséges volt az ő felfogásának tudatására, barátja után eredt és eltűnt.

— Hm, — szólt a törpe komor tekintettel s vállait vonogatva — mennyi baj van a drága rokonokkal! Hála Istennek, én egyet sem ismerek s magának sem kellene, — mondá az öreg felé fordulva — ha nem lenne oly gyöngé, mint egy nádszál s hozzá még olyan oktan.

— Hát mit tegyek? — mondotta a másik tehetet-

len kétségbeeséssel. — Könnyű fecsegni és gúnyolódni. De hát ön szerint mi lenne a teendő?

— En tudom, mit tennék, ha a maga helyében volnék.

— Bizonyosan valami erőszakosságot.

— Igaza van — mondotta a törpe emberke s mód nélkül hízelgett neki ez a bók. Mert nyilvánvalólag ennek vette ezt az öregtől s ördögi vigyorgással dörzsölte piszkos kezeit. — Kérdezze meg csak Quilpné asszonyt, az engedelmes, félénk, szerelmes Quilpné asszonyt. De ép erről jut eszembe, hogy egyedül hagytam otthon, aggódni fog s nem lesz egy pillanatnyi nyugalma, míg haza nem térek. Tudom, hogy mindig ilyen állapotban van, mikor távol vagyok hazulról, de nem mer szólni, míg rá nem biztatom s azt nem mondom neki, hogy beszéljen csak bátran, nem fogok rá bosszankodni. Ó, Quilpné asszony nagyon jól van szoktatva!

Ez a lény még borzalmasabbnak tetszett rengeteg fejével és alacsony testével, a mint kezeit lassan, vontatottan dörzsölte, dörzsölte, dörzsölte, még ez igénytelen cselekedet végzésében is olyan fantasztikus volt — a mint bozontos szemöldökeit összehúzza, borostás állát előrenyújtva az elragadtatástól, lopva fölfelé tekintett, olyan volt, hogy akár egy ördög is megírgyelhetette volna.

— Itt van, — mondá a mellénye zsebébe nyúlva s beszéd közben odavitorlázva az öreghez — magam hoztam el, attól való féltében, hogy valami baja eshetik s azután mivel arany, kissé több és nehezebb, semhogy Nell a kis táskájában elhozhatta volna. Ámbátor hogy idejekorán hozzá kellene szoknia ilyen terhekhez, szomszéd, mert bőven kijut neki ilyen teherből, ha maga meghal.

— Adná Isten; remélem is, — mondá az öreg ember nyöszörögve.

— Remélje csak! — szólt a törpe, az öreg ember füléhez hajolva. — Nagyon szeretném tudni, szomszéd, micsoda jó befektetés fogja ezeket az összegeket

elnyelni. Csakhogy maga zárkózott ember s jól magába rejti a titkát.

— Az én titkomat! — mondá a másik megrémült tekintettel. — Igen, igaza van, én — én... jól magamba rejtem.

Nem szólt többet, hanem fogta a pénzt, bizonytalan léptekkel megfordult s kezével a halántékát szorongatta, mint a ki nagyon fáradt és le van verve. A törpe éles figyelemmel kísérte, a mint átment a kis nappali szobába s a pénzt a kandallón álló vasszekrénybe zárta, majd pedig pár pillanatig tépelődött s azután indulni készült, megjegyezvén, hogy Quilpnét bizonyosan ájultan találja, ha csak nem siet a hazamenéssel.

— Ilyeténképpen szomszéd, haza tolom a pofámat; adja át üdvözetemet Nellynek. Remélem, máskor nem téved el, bár ezzel oly megtiszteltetést szerzett nekem, a mit nem vártam volna. — Ezzel felém fordulva s rám vigyorogva meghajtotta magát, éles kutató szemmel tekintve körül, mely magába ölelni látszott minden még oly kicsiny és igénytelen tárgyat is, a mi látkörébe esett. Azután távozott.

Magam is több ízben indulni akartam, de az öreg mindig visszatartott s rábírt, hogy maradjak. Mikor magunkra maradtunk, megújította kérelmét, hálálkodások közt utalva első ízben való együttlétünkre, mire én szívesen engedtem a rábeszélésnek s visszaültem azon ürügy alatt, hogy megnézek néhány ritka miniaturret és érmet, melyeket eléem rakott. Nem nagyon kértem magam, hogy maradjak, mert ha már első látogatásom alkalmával föl volt keltve kíváncsiságom, most bizonyára nem csökkent.

Nell is már előbb hozzánk csatlakozott, valami kézimunkát hozott az asztalhoz s odaült az öreg ember mellé. Nagyon üdítő látvány volt az üde virágok, az ő kedvencz madara, melynek kis kalitkáját zöld lomb árnyékolta be s az üdeségnek és fiatalságnak az az illata, mely belengte a mohos vén házat s ott látszott terjengeni a gyermek körül. Nem oly üdítő látvány ugyan, de rendkívül érdekes volt a szemnek, mikor a

kecses szép gyermekről az öreg hajlott alakjára, gondoktól összebarázdált, fáradt arczára tévedt. Ha majd még jobban előveszi az aggkor és a gyöngeség, mi lesz ebből az elhagyatott kis teremtésből s bármily szegényes védelem is neki, de mondjuk, ha meghal, mi lesz akkor a lánykának a sorsa?

Az öreg ember, mintha kitalálta volna gondolataimat, megfogta a kicsikének kezét s hangosan mondá:

— Legyünk jobb kedvűek, Nell; nagy vagyont kell a számodra összeharácsolni. Nem nekem, hanem neked. E nélkül annyi nyomorúság nehezednék a te ártatlan fejedre, hogy nem hihetem, hogy végre is össze ne gyűljön az a vagyon, ha egyszer erőszakoljuk.

Nell édesen nézett az arczába, de nem felelt.

— Ha visszagondolok arra a néhány esztendőre, a mi azonban sok a te rövidke életedben, melyet velem együtt töltöttél el, — mondá, — ha visszagondolok a te egyhangú életedre, mely nem ismert magad korabeli játszótársakat, sem a gyermekkor örömeit, ha eszembe jut az a magány, a melyben azzá nőttél, a mi vagy, a melyben, engem vén embert kivéve, teljesen kívül éltél a világon, akkor néha meg-megszáll az aggodalom, hogy keményen bántam veled.

— De nagyapa! — kiáltott a gyermek őszinte meglepetéssel.

— Nem szándékosan, nem nem, — folytatta az öreg. — Mindig az az idő volt előttem, hogy valamikor a legvidámabb, legcsinosabb nők társaságába kerülhetsz s a legelőkelőbbek közt foglalhatsz helyet. De még mindig előrelátónak kell lennem, Nell, még mindig előrelátónak s ha idő előtt kénytelen lennék téged elhagyni, az alatt hogy' vétezzelek föl a világ viszontagságaival szemben? Az a szegény madár ott épp úgy nem tud vele szembe szállni s épp úgy a kényére van bízva... Hallgassunk csak! mintha Kitet hallanám odakint... Menj ki hozzá, Nell, menj ki hozzá!

Nell föl-elt, elsuhant, majd megállt, visszajött s az öreg embernek megölelte a nyakát. Azután megint

otthagytá s kisuhant, de most már gyorsabban, hogy visszafojtsa előtörő könnyeit.

— Sugok valamit önnek, uram, — mondá az öreg ember ideges sietséggel. — Nagyon rosszul esett, a mit a múlt éjszaka mondott s csak az lehet a mentésem, hogy szándékaim a legjobbak voltak — késő visszavonni, még ha tehetném is, de nem tehetem — s remélem, hogy előbb-utóbb diadalmaskodni fogok. Minden az ő érdekében történik. Nagy nyomorúságokon mentem keresztül s szeretném őt megkímélni attól a sok szenvedéstől, melylyel a szegénység jár. Meg szeretném őt kímélni azoktól a nyomorúságoktól, melyek anyját, az én drága leányomat, időnek előtte sírba vitték. Szeretnék neki oly vagyont hagyni, a melyet nem lehet könnyen kiadni vagy elpazarolni, hanem a mely olyan helyzetbe juttatja őt, hogy örökre ment legyen a szükségtől. Ért engem, uram? Nem valami nyomorúságos összeget akarok neki hagyni, hanem vagyont. Pszt! Nem mondhatok ennél többet sem most, sem máskor, de meg Nell már itt is van megint!

Zavarba hozott az az ideges gyorsaság, melylyel ezt súgta, kezének reszketése, a hogy a karomat megragadta, rám irányított merev, rémült tekintete s egész izgatott lénye. Mindabból, a mit hallottam és láttam s részint a mit ő maga mondott nekem, azt következtettem, hogy gazdag ember. Jelleméről nem tudtam helyes fogalmat alkotni, ha csak azt nem, hogy egyike azoknak a szerencsétlen és nyomorult teremtéseknek, a kiknek egyetlen életcéljuk örökké a vagyongyűjtés, a kik folytonosan rettegnek a szegénységtől s a veszteségnek és tönkremenésnek a rémképe gyötri őket. Több olyasmit mondott, a mit nem tudtam mire magyarázni, de a mi teljesen megfelelt az én fölfogásomnak, úgy hogy végre is azt következtettem belőle, hogy kétségtelenül ennek a szerencsétlen fajnak egy képviselőjével van dolgom.

Ez a fölfogás nem elhamarkodott mérlegelésnek volt az eredménye, a mire különben alkalom sem lehetett e pillanatban, mert a gyermek nyomban vissza-

jött s arra készülődött, hogy Kitnek íróleczkét adjon. Ugy látszik, ez hetenként kétszer történt, mindkettőjüknek nagy mulatságára és szórakozására s az egyik óra éppen erre az estére esett.

Kelleténél több teret és időt venne igénybe, ha el akarnám mondani, mennyi időbe került, míg legyőzte félenkségét s beült abba a szobába, hol egy idegen ember volt; ha el akarnám mondani, mint ült végre neki, mint gyúrte föl kabátja ujját, mint húzta be könyökét, mint hajolt le mélyen irkájára, mint nézte rettentő kancsalsággal a vonalakat, mint ejtette az egyik malacot a másik után, mihelyest a tollat kezébe fogja, mint tintázta be magát egészen hajáig, s ha egy betűt nagy kínnal kinyögött s ujat kezdett, mint törülte el kabátja ujjával a remekművet, s ha egy hibát ejtett, mint kaczagott föl derülten a gyermek, a mit Kit is nem kevésbbé hangos és kedélyes nevetéssel kísért. Kelleténél tovább tartana, ha el akarnám mondani, mint látszott meg az egyikben az a vágy, hogy taníthasson, a másikon pedig az, hogy tanuljon.

Elég, ha azt mondom, hogy leczkét tartottak; elmúlt az est, beállt az éj, az öreg ismét nem találta helyét, türelmetlenkedni kezdett és titokban ismét abban az órában távozott hazulról, mint első ízben s a gyermek ismét egyedül maradt a penészes falak közt.

S most, miután a magam elbeszélésével ennyire haladtam ozzel a történettel s az olvasónak bemutatam ezeket a személyeket, az elbeszélés könnyebbsége végett ennek további folyamatából kiválok; hadd beszéljenek és cselekedjenek azok maguk, kiknek ebben kiváló és szükséges szerepük lesz.

NEGYESEDIK FEJEZET.

Mister Quilp és felesége a Tower-Hillnél laktak; Quilpné asszony ott maradt a towerhilli lakáson, egyedülvalóságában bánykódván férjének távollétén, mikor ez azon üzlet érdekében hagyta el őt, a melyről már tudunk.

Quilpról nem lehet azt állítani, hogy üzletember vagy foglalkozása van, bár különféle üzletekbe ártotta magát s számos foglalkozása volt. Pénzbeszedő volt a Themse-parti piszkos utcák és utak messze határában, kölcsön adott a kereskedelmi hajók matrózainak és tisztjeinek, része volt néhány Kelet-Indiát járó hajókormányosnak a vállalataiban, csempészett szivarokat füstölt a vámházi hivatalnokok orra alá s szinte mindennap tárgyalt a tőzsde fényes kalapu, kerekkabátos embereivel. A Themsenek Surrey felé eső részén volt egy elhagyatott, patkányok járta telke, a mit úgy hívtak: »Quilp lerakodója«; ezen volt egy fából összerótt kis irodaféle, mely oly ferdén állt s annyira belesüppedt a talajba, mintha az égből potytyant volna oda. Volt ott még néhány rozsdás horgonydarab, néhány nagy vaskarika, korhadó cölöp s néhány megvetemedett, megrozsdásodott, vásott rézlemez. A Quilp rakodóján Quilp Dániel hajótatarozó volt, e jelek után ítélve azonban vagy olyan, a kinek működése nagyon kis körre terjedt, vagy a ki már olcsón túladdott a hajóin. A telken nem igen volt nyoma életnek és élénkségnek, egyéb hogy egy vászonruhás suhancz piszmogott ott s az volt az összes foglalkozása, hogy fölült apálykor egy cölöpre s

kavicsokat dobált le az iszapba, dagálykor pedig zsebre dugott kézzel, éktelen flegmával bámulta a gyorsan hullámozó, megdagadt folyamot.

A törpének a Tower-Hillen lévő lakásán az ő és a felesége szobáján kívül volt még egy szűk hálószoba is anyósa számára, a ki ott lakott náluk s örökös háborúskodásban élt Quilp Dániellel, a ki iránt mindazonáltal nem kis respectussal viseltetett. Így vagy úgy — nem fontos, hogy rútága, vad természete vagy veleszületett alattomosága miatt-e — de a rút természetnek sikerült tisztességes adag félelmet önteni mindazokba, a kikkel naponként érintkezett vagy közlekedett. De senki fölött sem gyakorolt oly feltétlen uralmat, mint Quilpné asszony fölött, egy csinos, szelid szavú, kék szemű asszonyka fölött, a ki a törpéhez ama vak elbódultságok egyik órájában ment férjhez, minőkre elég példa van s a ki azóta mindennap gyakorlatilag megbánta, hogy oly örült bolond volt.

Mondottuk már, hogy Quilpné nagyon szomorkodott lakásán. Otthon volt, de nem egyedül, mert az öreg asszonyon, anyján kívül, kiről szintén az imént emlékeztünk meg, volt ott még vagy feltuczat asszony a szomszédságból, a kik különös véletlen (no meg egy kis összebeszélés) folytán, egymás után éppen a teázás idejére állítottak be. Minthogy az idő nagyon kedvező volt a trécelésre s a szoba is meglehetősen hűvös, árnyékos volt a nyitott ablakban álló növények folytán, melyek felfogták a port s melyek kedves oázist alkottak bent a teás-asztal s kint a Tower közt, nem csoda, ha a hölgyeknek nagy kedve támadt a csevegéshez és tréceléshez, főképp, ha tekintetbe vesszük, hogy ezt előmozdította a vajaskenyér, főtt rák és retek is.

És ha már az asszonyok ily körülmények közt összeültek, roppant természetes volt, hogy a beszélgetés a férfinemnek azon hajlandósága körül forgott, hogy zsarnokságot szeret gyakorolni a gyöngébb nem fölött, s a körül, hogy a gyöngébb nemnek kötelessége ellene szegülni ennek a zsarnokságnak s kötelessége megvédeni jogait és méltóságát. Ez természetes volt négy okból. Először Quilpné asszonyt, a ki még fiatal

volt s férje zsarnoksága alatt nyögött, lázadásra kellett fölbujtani, másodszor Quilpné anyja ismeretes volt arról az oldaláról, hogy nagyon dicséretes hajlandósága volt ujjat húzni a férfitelítélylyel — harmadszor valamennyi jelenlévő ki akarta mutatni, hogy e tekintetben mennyire kiválik neméből, — és negyedszer, a társaság meg lévén szokva egymást megszólítani, most, mikor barátságos együttletben voltak, meg lévén fosztva rendes társalgási témájuktól, mit tehettek egyebet és jobbat, mint hogy a közös ellenséget rohanták meg.

Ily szempontok által vezéreltetve, egy vastag lady nyitotta meg az ülést azzal a roppant figyelmes és rokonszenves kérdéssel, hogy: — Mint érzi magát Quilp úr? — Mire Quilp feleségének az anyja élesen felelt: — Hát csak megvolna, nem is igen van annak baja, a giz-gaz, a gyom biztosan tenyész. — Az asszonyok közben sóhajtoztak, fontoskodva rázták fejüket s úgy néztek Quilpnére, mint egy mártírra.

— Azt szeretném, Mrs. Jiniwin, — mondá az elnöknő — ha kissé támogatná a tanácsaival Mrs. Quilpet, — s itt szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy Quilpné is Jiniwin-leány volt — mert senki sem érzi azt át oly jól, madame, hogy mi, asszonyok mivel tartozunk a nemünknek.

— Bizony tartozunk, ma'am, — felelt Jiniwinné. — Mikor az én szegény uram, az ő apja még élt, ha *vélem* szemben megengedett volna magának valami durvább szót, hát akkor én... A jó öreg asszony nem végezte be szentenciáját, hanem oly bosszuálló tekintettel kapott föl egy retket, hogy ez a mozdulat némiképp helyettesítette azt, a mit mondani akart. Valószínűleg így értelmezte ezt a másik is, mert roppant helyeslő hangon tódította:

— Teljesen eltalálta a gondolataimat, ma'am, biz' én is csak úgy tennék.

— Csakhogy maga nem mondhatja, hogy így tenne! — mondá Jiniwinné. — Magának szerencsére nincs többé alkalma úgy tenni, mint a hogy' én tettem.

— Nincs is erre szüksége egy asszonynak sem, ha

következetes önmagához, — mondá a vastag asszony.

— Hallod ezt, Betsy ? — kérdezte Jiniwinné figyelmeztetőleg. — Hányszor mondtam én neked ugyanezt s mégis mindig megjártam.

Szegény Quilpné, ki gyámoltalanul nézett az egyik szánakozó asszonyról a másikra, elvörösödött, mosolygott s kételkedve rázta a fejét. Ez jel volt az általános fölfortyanásra, mely lassú morajjal kezdődött, hogy később illendő lármává váljék, miközben mindenki egyszerre beszélt, azt mondván, hogy egy fiatal asszonymak nincs joga a saját véleményét szembe helyezni azoknak a tapasztalataival, a kik ezt sokkal jobban tudják nála. Nagyon rosszul teszi, ha nem fogadja meg azoknak a tanácsát, a kik csak az ő javát viselik szívükön s nagy hálátlanságra mutat a viselkedése. Ha nincs tekintettel magára, legyen tekintettel legalább más asszonyokra, a kiket a saját gyöngesége által megaláz ; s ha nincs kellő tisztelettel más asszonyok iránt, akkor jöhet idő, hogy ezek sem lesznek tekintettel rá, s ez — előre is mondhatják — nem fog neki kellemesen esni. Kiadván magukból ezeket a tanácsokat, hölgyeink fokozott buzgalommal estek neki a vajaskenyérnek s reteknek, mondván, hogy akkora a fölháborodásuk a fiatal asszony magaviselete fölött, hogy egyetlen falatot sem képesek lenyelni.

— Ez mind nagyon szép, — mondá Quilpné végtelen naivsággal — de tudom, hogy ha holnap meghalnék, Quilp azt az asszonyt vehetné el, a kit akar, — tudom, hogy elvehetné !

Ez a kijelentés a méltatlankodásnak egész viharát kavarta fel. Hogy azt vehetné el, a kit akar ! Azt szeretnék látni, merne-e arra gondolni, hogy közülök kérje meg valakinek kezét ; azt szeretnék látni, hogy ennek csak jelét adni is merné-e. Az egyik asszony (egy özvegy) egészen bizonyos volt abban, hogy Quilpet leszúrná, ha ezt meg merné próbálni.

— Nagyon szép, — mondá Quilpné, — mondtam már, hogy beszélni könnyű, de megint csak azt mondom, hogy biztos vagyok benne, tudom, hogy Quilpen

olyan valami van, hogy ha akarná, a legesinosabb asszony sem adna neki kosarat, ha én meghalnék, s ha neki kedve támadna udvarolni annak az asszonynak.

Erre a megjegyzésre valamennyi asszony fölkapta a fejét, mintha azt akarták volna ezzel mondani: »Tudom, hogy engem gondolsz. De hát csak hadd próbálja meg s a többi majd elvállik.« Holmi titkos okokból valamennyien boszankodtak az özvegyre, s mindegyik azt sugta a szomszédjának, hogy az említett hölgy magára vonatkoztatta Quilpné kijelentését, a milyen képzelődő.

— Mama tudja, — mondá Quilpné — hogy teljesen úgy van, a mint mondom, mert ő is sokszor mondta, mielőtt férjhez mentem volna hozzá. Ugy-e mama?

A tiszteletreméltó hölgyet ez a kérdés nagyon kényes helyzetbe hozta, mert bizonyára nagy része volt abban, hogy leányát Quilppel összehasonlálja s a familia renomméját nem igen emelte volna, ha azt a fölfogást vallja, hogy leánya olyan emberhez ment férjhez, a ki másnak nem kellett. De viszont, ha vejének megnyerő sajátságait ki akarta volna emelni, ezzel ellene dolgozott volna az imént kitört lázadásának, mely pedig az ő közreműködését is teljes mértékben igénybe vette. Ez ellentétes felfogásból úgy mászott ki Jiniwinné, hogy elismerte ugyan vejének megnyerő egyéniségét, de kereken tagadta, hogy joga lenne zsarnokoskodni. Miután még a vastag asszonyt is lefegyverezte egy bókka, a vitát szerencsésen viszszaterelte arra a pontra, a honnan kiindult.

— Oh, az nagyon érthető és helyes, a mit Mrs. George mond, — kiáltott az öreg asszony. — Hacsak az asszonyok következetesek lennének önmagukhoz! De Betsy nem az, a mi annál nagyobb szegény és baj.

— Hogysem én azt eltűrném egy férfitől, hogy úgy parancsolgasson nekem, mint Quilpnének, — mondá Mrs. George, — hogysem rászánnám magamat, hogy akkora respectussal viseltessem iránta, mint a mekkorával ő, hát inkább megölném magamat s megírnám egy levélben, hogy ő tette.

Ez a megjegyzés általános helyesléssel és tetszéssel találkozott s egy másik hölgy (a fiatalabbak közül való) így esett a szavába :

— Lehet, hogy Mr. Quilp nagyon helyes egy ember, — mondá ez a hölgy — s fölteszem, hogy csakugyan az is, mert maga Quilpné is mondja, meg Jinivinné is mondja. Már pedig ki tudhatná jobban náluk. De már még sem az, a mit csinos embernek szokás mondani, meg már nem is egészen fiatal s ez némi tekintetben mentségére is szolgál, ha valami egyáltalában mentheti. Ellenben a felesége fiatal is, meg csinos is, meg asszony is, — s mindenekfölött ez a fő.

Ezt az utolsó mondatot rendkívüli páthosszal szavalta, általános helyeslő morajt keltve a hallgatóságban ; a mitől fölbátorítva tovább folytatá, mondván, hogy ha *ilyen* ember durva és oktalan magaviseletű az *ilyen* asszonynyal szemben, akkor...

— Hogy ilyen-e ! — szólt közbe a mama, letévén teás-csészéjét s lesöpörvén ruhájáról a morzsákat, a miből látszott, hogy ünnepélyes kijelentéshez készül. — Hogy ilyen-e ! A legnagyobb zsarnok, a kit valaha hátán hordozott a föld, a leányom már azt sem mondhatja, hogy a saját lelke az övé, megremegeg egyetlen szavától, mi több : egyetlen tekintetétől, halálra rémíti s a feleségének nincs bátorsága egyetlen egy szócskával is visszafelelni neki.

Bár ez a tény már rég ismeretes volt a tea-nénikék előtt, s az egész szomszédságban szélteben-hosszában megbeszélték a legutóbbi tizenkét hónap alatt, mindazonáltal alig hogy ez a hivatalos kijelentés elhangzott, valamennyien egyszerre kezdtek beszélni, s hevesességben és terjengősségben szinte vetekedtek egymással. Georgené asszony megjegyezte, hogy régóta beszéli ezt már a világ, gyakran mondták neki, s vagy húszszor mondta Simmonsné asszony is, a ki éppen jelen van, de ő mindig csak ezt felelte : »Nem, Simmons Henrietta, míg én a saját szemeimmel nem látom s a saját füleimmel nem hallom, addig nem hiszem.« Simmonsné asszony megerősítette ezt a tanubizonyosságot s a maga részéről erős kifejezésekkel még

támogatta is. A másik asszony elmondta, hogy mily eredményesen kezelte ő a férjét, a ki kéthónapi házasság után félreérthetlen tigrishajlamokat árult el, de azután olyan kezes lett, mint egy szelid bárány. Egy harmadik leírta küzdelmeit, melyek végre is diadallal végződtek, ehhez azonban szükséges volt anyjának és két nagynénjének segítsége, meg az, hogy álló hat héten keresztül éjjel-nappal sírjon. Ismét egy negyedik, a ki az általános kavarodásban nem biztosíthatott magának más hallgatóságot, ránehezedett egy fiatal s még hajadon nőre, a ki történetesen szintén ott volt s lelkére kötötte, hogy ebből az ünnepélyes alkalomból hasznot húzzon a saját békéjére és boldogságára, ha erre ad valamit, vegyen példát Quilpné asszony gyöngeségéről s ezentúl minden gondolatát arra irányítsa, mint lehetne megfékezni és korlátok közé szorítani a férfiak lázadó szellemét. A lárma elérte tetőpontját, s a társaság egyik fele azért emelte föl sipító hangját, hogy a másik félt letorkolja, mikor Jiniwinné asszony egyszerre csak színt változtatott s óvatosan a mutatóujját rezgettette, mintha hallgatásra akarta volna őket bírni. Ekkor és csakis ekkor veszik észre, hogy Quilp Dániel, a ki e nagy zenebonára okot és alkalmat szolgáltatott, szintén ott van a szobában s mélységes figyelemmel bámul és hallgatódzik.

— Csak rajta, hölgyeim, csak rajta, — mondá Dániel. — Feleség, kérd meg a hölgyeket, hogy maradjanak itt vacsorára, majd csak akad egy pár tengeri rák s egyéb könnyű harapnivaló.

— Én... én... nem hívtam meg őket teára. Quilp, — hebegte a feleség. — Merő véletlen, hogy nálam összejöttek.

— Annál jobb, feleség; az ilyen véletlen összejövetelek mindig a legkellemesebbek, — mondá a törpe, oly buzgalommal dörzsölvén kezeit, mintha a rájuk ragadt piszokrétegből apró galacsinokat akart volna gyúrni gyerekpuska számára. — Csak nem mennek már, hölgyeim, csak nem akarnak már távozni?

Gyöngéd ellenségei kissé a fejüket rázták s kalap-

juk és kendőik után keresgéltek, Jiniwinné asszonyra bízván az ügy szóbeli megbeszélését, ki is, beletalálván magát az előretolt csatár szerepébe, halvány kísérletet tett ebbeli jellegének a megóvására.

— S mért *ne* maradhatnának itt vacsorára, Quilp,

— mondá az anyós — ha leányom is ezt óhajtja?

— Persze! — mondá Dániel. — Miért ne?

— Remélem, hogy egy vacsorában semmi dehonestáló és helytelen nincs, — mondá Jiniwinné asszony, az anyós.

— Persze, hogy nincs — mondá a törpe. — Már miért is lenne? Meg azután nem is egészségtelen, kivéve, ha ráksaláta lesz, mert ez megterheli az embernek a gyomrát.

— S ön bizonyára nem szeretné, ha a *maga* feleségének ilyen baja lenne, vagy más valami ilyen kellemetlensége támadna, ugy-e? — kérdezte Jiniwinné asszony.

— A világ minden kincséért sem — felelt a törpe vigyorogva. — Még ha ráadásul száz anyósom lenne sem, — pedig micsoda boldogság lenne az!

— Az én leányom az ön felesége lenne talán, Quilp úr, — mondotta az öreg asszony szatirikusnak látszóan akaró kaczagással, a mivel egyszersmind emlékeztetni akarta őt erre a körülményre. — Az ön hites felesége.

— Természetes, hogy az. Hát persze, hogy az, — jegyezte meg a törpe.

— Remélem tehát, hogy joga van azt tenni, a mi neki tetszik, Quilp, — szólt az öreg asszony részint haragjában, részint istentelen vejétől való félelmében reszketve.

— Hát remélje is! — mondá Quilp. — Nem tudja, hogy joga van? Nem tudja, hogy joga van, Jiniwinné asszony?

— Én csak azt tudom, Quilp, hogy kellene, hogy legyen s lesz is, ha úgy gondolkozik, mint én.

— Hát miért nem gondolkozol úgy, mint anyád, édesem? — mondotta a törpe a feleségének, végigtekintve az egész társaságon. — Miért nem utánzod mindenben

anyádat, édesem? Mikor ő valóságos díszpéldánya nemének, — apád bizonyára minden áldott nap mondta ezt.

— Az ő apja áldott egy teremtés volt, Quilp, a ki fölért húszezer *bizonyos* férfival, — szólt Jiniwinné asszony. Föl ám húszszázmillióezerrel!

— De szerettem volna ismerni — mondá a törpe. — Hát akkor én is azt mondom, hogy áldott egy teremtés lehetett; de hogy most az, az bizonyos. Boldog megváltás lehetett a számára. Azt hiszem, sokáig szenvedett.

Az öreg asszony levegő után kapkodott s nem tudott szólni. Quilp tovább folytatta gonosz tekintettel s szarkasztikusan udvarias hangon:

— Nagyon rosszul néz ki Jiniwinné asszony tudom, hogy nagyon fölízgatta magát a tú'ságos sok beszéddel, mert ez a maga gyöngéje. Feküdjék le, kérem, feködjék le!

— Majd akkor fekszem le, Quilp, mikor nekem tetszik; előbb nem.

— De feködjék le, kérem, most. Legyen szíves most lefeküdni, — mondá a törpe.

Az öreg asszony gyilkos tekintetet vetett rá, de visszahúzódott, mikor Quilp feléje közeledett s ahogy visszahúzódott, szépen tűrte, hogy az ajtót becsukja az orra előtt, hogy így elkülönítse őt a többi vendégtől, kik már a lépcsőn tolongtak lefelé. Egyedül maradván feleségével, a ki egy sarokban húzódott meg, szemeit a földre sítve, a kis ember odaállt elébe s karjait összefonva, merőn és hosszasan, némán nézett rá.

— Quilpné asszony! — szólalt meg végre.

— Igen, Quilp úr! — mondá az asszony szeliden.

A helyett azonban, hogy arról beszélt volna, a mi a fejében motoszkált, Quilp ismét összefonta karjait s még merőbben nézett feleségére, mint az imént, aki elfordította tőle a tekintetét s szemeit lesütötte.

— Quilpné asszony!

— Igen, Quilp úr.

— Ha még egyszer ezekre a vén szipirtyókra fogsz hallgatni, hát megharaplak.

Ezt a lakonikus fenyegetést morgással tetézte, hadd gondolja az asszony, hogy nem tréfál. Azután letakarította vele a teázó asztalt s rumot kért. Mikor a szesz megjelent egy hatalmas pinczetokban, mely valamelyik hajónak az éléstárából való volt, s ezt maga elé állította, hideg vizet s egy láda szivart tétett maga elé. Mikor az is megvolt, befészkelte magát egy karszékbe, nagy fejét hátra támasztotta támlájára, apró lábait pedig fölrakta az asztalra.

— Most pedig, Quilpné asszony, nagy gusztusom támadt dohányra s valószínűleg egész éjszaka füstölni fogok. Te pedig maradj ott, a hol vagy, hogy kéznél lehess, ha esetleg szükségem lenne rád.

Felesége nem tudott mást felelni, csak a megszkott nigen Quilp-et hajtogatta; a teremtésnek kisu pedig szájába dugta az első szivart s elkészítette az első pohár grogot. A nap nyugovóra tért, az égen kezdtek föltűnedezni a csillagok, a Tower eredeti színe kezdetben szürkére, majd szürkéből feketére vált, a szoba elsötétedett, a szivar vége már elhamvadó vörösen pislogott, de Quilp még mindig abban a pozitúrában volt, rágta a szivart, nyakalta a grogot, s bambán, mereven bámult ki az ablakon, azzal a bulldoghoz való mosolygással, melyre néha az arcát elfintorította. Kivéve, ha Quilpné önkéntelenül is megmozdult a fáradtságtól vagy a uyugtalanságtól, mert ilyenkor ez a mosoly a gyönyörűségnek vigyorgásába csapott át.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Nem tudni, hogy Quilpet rövid időközökben elnyomta-e egy-egy perczre az álom vagy pedig egész éjszaka nyitva volt a szeme, annyi bizonyos, hogy szivarja mindig égett, s egyiket a másiknak a parázsánál gyújtotta meg, ha végigégett, gyufa nélkül. A tompa óra óráról-órára elhangzó ütései sem ringatták őt szenderbe s nem keltettek benne természetes vágyat a nyugalom után. Sőt mintha csak fokozták volna éberségét, a mi abban nyilvánult, hogy az óra minden ütésére elnyomott vihogást hallatott s a válla rángatódzott, mint a ki titokban, de szívből kaczag valamin.

Végre föltetszett a nap s szegény Quilpné, ki megmegreszketett a kora reggeli hűvös levegőtől s fáradt volt az álmatlanságtól és megerőltetéstől, még mindig türelmesen ott ült a székén. Néha fölvetette szemeit, némán könyörgött szájalomért és irgalomért az urához, s csak néha-néha merte egy-egy köhintéssel figyelmeztetni, hogy még mindig nem bocsátott meg neki s vezeklése már elég sokáig tart. Törpe férje azonban csak egyre szívta szivarjait s itta a rumot a nélkül, hogy hederített volna rá, s feleségének a jelenlétét csak akkor kegyeskedett észrevenni egy-egy szóval vagy jellel, mikor a nap már jól fönn járt az égen s az utczákon megindult a városi zaj és tevékenység. De talán még ennyit sem tett volna meg, ha az ajtón türelmetlenül nem kopogtatnak, a mi arra vallott, hogy az ajtó másik felét meglehetősen kemény ujjbütők dolgozza meg.

— No nézd csak, lelkem ! — szólt, gonosz vigyor-

gással tekintve körül — már fönt van a nap. Nyisd ki az ajtót, édes feleség!

Engedelmes felesége félretolta a reteszt s az ajtón anyja lépett be.

Jiniwinné asszony nagy hevességgel rontott a szobába, mert azt hitte, veje még ágyban van. Azért jött, hogy könnyítsen a lelkén, s alaposan megmondja véleményét Quilp magaviseletéről és jelleméről. Mikor látta, hogy Quilp fönt van, föl is van öltözködve s hogy a szoba ugyanabban az állapotban van, a hogy ő tegnap este elhagyta, meghökkent s megzavarodott.

Az undok törpének sólyomtekintetét semmi sem kerülte el s nagyon jól látta, mi forog a vén asszony elméjében. A teljes elégtétel érzetétől még visszataszítóbb lett az arcza s diadalmas vigyorgással kívánt neki jó reggelt.

— Mi az Betsy, csak nem virrasztottál, csak nem azt jelenti ez, hogy az...

— Egész éjszaka fönt virrasztott! — mondá Quilp, befejezve a mondatot. — De igen, fönt virrasztott.

— Egész éjszaka? — kiáltott Jiniwinné.

— Persze, egész éjszaka. Vagy talán süket az édes öreg asszony? — mondá Quilp ránczos mosolylyal. — S mondja még valaki, hogy férj és feleség nem tudnak szórakozni! Hahaha! Elrepült az idő!

— Vadállat! — kiáltott Jiniwinné.

— No no, — mondá Quilp, készakarva félreértve őt.

— Nem szabad ezért megszidnia, hiszen már férjes asszony vagy, mi. S bár kifogott az időn s ezzel engem is távol tartott ágyamtól, nem muszáj oly gyöngéden a gondomat viselnie, hogy rajta adja ki a mérgét. Milyen édes öreg asszony maga, áldja meg az Isten! Ezt a poharat a maga egészségére.

— Nagyon le vagyok önnek kötelezve — mondotta az öreg asszony s kezének nyugtalansága elárulta, mennyire szeretné vejének orra alá rázni az öklét. — Ó, nagyon le vagyok kötelezve.

— Hálás lélek! — kiáltott a törpe. — Feleség!

— Igen, Quilp, — mondá a mártir félénken.

— Segíts anyádnak elkészíteni a reggelit. A mű-

helybe akarok menni ma reggel, mennél korábban, annál jobb.

Jiniwinné megpróbált ellenkezni, leült egy székre az ajtó mellett s összetette a kezeit, jelezni akarván, hogy biz ő nem csinál semmit. De leánya valamit súgott neki, veje pedig előzékenyen megkérdezte, hogy nem érzi-e magát bágyadtnak, mert ha igen, van elég hideg víz a szomszéd szobában. Erre fölhangzott az ellenkezéssel s komor igyekezettel készült neki a reggeli elkészítésének.

Azalatt Quilp bement a másik szobába, lehajtotta kabátja gallerját s megdörzsölte arcát egy meglegelősen kétes tisztaságú nedves törülközővel, a mitől arcza még piszkosabb lett, mint előbb. E cselekedet közben azonban nem hagyott föl az óvatossággal és tudnivágyással, mert ravasz, sunyi pofát vágva e rövid foglalkozás közben is többször meg-megállt s hallgatódzni kezdett, hogy mit beszélnek a másik szobában, nem-e ő róla van-e szó?

— Aha, — mondá kis vártatva, — jó, hogy még sem volt bedugva a fülem, mindjárt gondoltam. Tehát púpos, törpe gazember, szörnyeteg vagyok, Jiniwinné asszony? Az?

E felfedezés fölött érzett elragadtatásban ismét teljes mértékben megjelent arczán a bulldogmosoly. Mikor elkészült saját magával, úgy rázta meg magát, mint a bulldog s azután átment az asszonyokhoz.

Odament egy tükör elé s éppen föl akarta kötni a nyakkendőjét, mikor Jiniwinné, a ki a háta mögött állt, nem fékezhetvén indulatait, öklével megfenyegette zsarnok vejét. Csak egy pillanatig tartó mozdulat volt, de a hogy' ezt tette s mozdulatát még fenyegető tekintettel is kísérte, tekintete a tükörben vejéével találkozott, a ki rajtakapta, mit csinált. A tükörből egy rettenetesen grotesque, borzasztóan eltorzult arc meredt feléje, kiöltött nyelvvel. A következő pillanathan azonban a törpe teljesen nyugodt, szelid tekintettel fordult vissza s részvétteljesen kérdezte:

— Hogy' érzi most magát, drága öreg szívem?

Bármily futólagos és nevetséges volt is ez a jelenet,

Quilp oly elszánt, agyafúrt ellenségnek tűnt föl az öreg asszony előtt, hogy felelmében egy szót sem tudott szólni s engedte, hogy veje ura keresett előzenységgel vezesse a reggeliző-asztalhoz. Azt a benyomást, melyet az imént keltett, csöppet sem enyhítette az asztalnál, mert a keményre főtt tojást héjastól befalta, a heringet fejestől, farkastól bekapta, hihetetlen mohósággal egyszerre rágt a bagót s ette a rákot, szemhunyorítás nélkül öntötte magába a forró teát, úgy rágt a villát és a kanalat, hogy szinte belegörbült, szóval oly borzasztó és szokatlan cselekedetet végzett, hogy az asszonyok szinte elvesztették az eszüket rémületükben s kételkedni kezdtek abban, valóban emberi teremtéssel van-e dolguk. Ezeket s ezekhez hasonlatosakat művelvén Quilp, otthagyta az engedelmesre és szelídre idomított asszonyokat, elindult a folyam felé, hol csónakba szállt, s a nevérol elnevezett telep felé igyekezett.

Epen dagály volt, mikor Quilp Dániel a dereglyébe ült, hogy átmenjen a másik partra. Egész bárkara jött vele szemben tunya lassúsággal, némelyik az orrával, némelyik az oldalával, némelyik pedig a farával, összeviassaságban, egymást lökdösve. Tompa robajjal ütődtek neki a nagyobb hajóknak, nekiszaladtak a kikötőállomások oszlopainak, befurakodtak minden zugba, a hol nem volt keresnivalójuk s oldaluk megropogott, mintha üres dióhéjak lettek volna. A vízben kavargó és csobogó uszályával mindegyik olyan volt, mint egy-egy kimúlófélben lévő hal, mely már alig képes magát vonszolni. Némely lehorgonyzott hajón munkáskezek foglalatoskodtak, köteleket szedtek karikába, vitorlákat teregettek ki száradni, árukat szállítottak ki vagy be. Más hajókon viszont egyetlen lélek sem volt látható egy-egy hajóinason vagy kaffogó kutyán kívül, mely föl-alá szaladgált a födélzeten, kikandikált az oldaldeszkák hasadékein s nagyokat vakkantott a fölött, a mit látott. Az árbóczerdők közt lassan közeledett egy hatalmas gőzös, mely nehéz keréklapátjaival rövid, ideges ütésekkel csapkodta a vizet, mintha hely kellene neki,

hogy lélegzetet tudjon venni. Hatalmas testével olyan volt, mint egy tengeri szörnyeteg a Themze apró járművei közt. Két oldalt hosszú sorban feke e szeneshajók vesztegeltek, köztük különféle járművek igyekeztek ki a kikötőből, mialatt vitorláik fehéren villogtak a napfényben. A víz s a rajta levő világ örökös mozgalomban volt, tánczolt, imbolygott, hullámozott s mindezt a szürke Tower s a parton álló épülettömegek, melyek közül itt-ott egy templomtorony nyúlt föl, nyugodtan nézték, nem minden megvetés nélkül nézván le nyugtalan szomszédaikra.

Quilp Dániel, a ki nem igen örült a derült időnek, kivéve talán azért, hogy nem kellett esernyőt hozni magával, közvetlenül a műhelytelepnél tétette magát partra s ott egy szűk utcának indult neki, mely lakói kétlaki jellemének megfelelően éppen oly vizes, mint iszapos volt, mindkét elemből kelleténél bőségesbben el lévén látva. Mikor célhoz ért, az első, a mire tekintete esett, egy pár igen vásott cipőbe bújtatott láb volt, mely talpával meredt fölfelé a levegőbe. Ez a pár láb egy excentrikus természetű suhancz volt, ki éppen tótágast állt s ebben a szokatlan helyzetben nézte a vizet. Mikor gazdájának szavát meghallotta, talpraugrott s a mint feje ismét a rendes helyzetbe jutott, Quilp úr — hogy jobb kifejezés híján ezzel a szóval éljünk — jobbról-balról meg támogatta.

— No, no, hagyjon békét — mondá a suhancz, két könyökével felváltva védvén ki Quilp útéseit. — Azt mondom, megkapja a magáét, hogy nem köszöni meg.

— Te kutya, — morgott rá Quilp — vasdoronggal foglak verni, rozsdás szeggel foglak kaparni, kiszúrom a szemedet, ha megmoczazsz.

Ezzel ismét öklöbe szorította a kezét s ügyesen becsúsztatva a fiú könyökei közt, megkapta a fejét s jobbról-balról három-négy erős ütést mért rá. Azután, hogy ezt elvégezte, eleresztette.

— Ezt meg ne tegye többet — mondá a suhancz, megrázva a fejét s hátra ugorva, hogy legrosszabb

esetben a könyökét tarthassa védelmül maga elé. — Mert...

— Hallgatsz, kutya! — kiabált Quilp. — Nem fogom többet tenni, mivel annyiszor tettem, a hány-szor jónak láttam. Fogd a kulcsot!

— Miért nem kezd ki akkora emberekkel, mint maga? — mondá a suhancz, lassanként közelebb menve hozzá.

— Hát hol van akkora ember, te kutya? — felelte Quilp. — Fogd a kulcsot, különben szétverem a fejedet — s ezzel tényleg egy jót vágott a fejére a kulcs fogójával. — Nyisd ki az irodát.

A suhancz durczásan engedél neskedett s kezdetben morgott, de ezzel csakhamar föl hagyott, mikor körültekintvén, látta, hogy Quilp merev tekintettel követi. S itt megenlítenedőnek tartjuk, hogy a suhancz s a törpe közt különös, kölcsönös vonzalom létezett. Nem tartozik a dologra, hogy ez a vonzalom mint támadt, mint fejlődött, mint táplálkozott az egyiknek fenyegetéseiből és ütéseiből, a másiknak pedig daczos magaviseletéből s durva feleleteiből. Bizonyos, hogy Quilp senki mástól nem tűrt volna ellenmondást, csak ettől a suhancztól s bizonyára a suhancz sem rakta volna zsebre az ütlegeket mástól, mint Quilptól, pedig bár mikor faképnél hagyhatta volna, a mikor csak akarja.

— Most pedig, — mondá Quilp, belépve a deszkából összerótt irodába — ügyelj a telepre. Ha még egyszer tótágast állsz, letöröm a fél lábadat.

A suhancz nem szólt semmit, de alig tette be Quilp az ajtót, az ajtó előtt tótágast állt, azután a kezén elment a kalyiba tulsó felére s ott állt tótágast, majd az iroda harmadik oldalán is megismételte ezt a productiot. Voltaképen négy oldala volt az irodának, de a negyedik oldalt elkerülte, mert ott ablak volt s hátha Quilp épen kikukucskál az ablakon. Okos óvatosság volt ez tőle, mert a törpe, a ki ismerte a fiú hajlamait, csakugyan leselkedett, közel húzódván az ablakhoz. Nagy darab gyalulatlan, bütykös fát tartott a kezében, mely tele volt letöredezett szegekkel, a mivel nagyon megsebezhetette volna.

Ez az iroda piszkos kis helyiség volt. Nem volt benne egyéb, csak egy roskatag asztal, két székek, egy fogas, egy naptár, egy kiszáradt téntatartó, egy tollszár, egy óra, mely egyfolytában nyolcz napig jár ha jár, de már legalább tizenhatsz esztendeje áll s a perczmutatója le van törve, hogy fogpiszkálónak lehessen használni. Quilp Dániel lehúzta a kalapját szemöldökéig, felmászott az asztalra, melynek lapos volt a teteje, apró lábait kiterjesztette s annak az embernek a kényelmével, a ki enhez már hozzá volt szokva, aludni készült. Valószínűleg azzal a szándékkal, hogy hosszú és mély álommal kárpótolja magát az éjszakai virrasztásért.

Lehet, hogy mély volt az álma, de hosszú nem volt, mert alig alhatott negyedórát, mikor a suhancz kinyitotta az ajtót s bedugta rajta a fejét, mely szakasztott olyan volt, mint a rosszul meggerebenezett kócz. Quilp nyomban felugrott, mert éber álma szokott lenni.

— Valaki keresi — mondá a suhancz.

— Kicsoda ?

— Nem tudom.

— Kérdezd meg ! — mondá Quilp s fölkapván a darab fát, nagy ügyességgel dobta utána ; szerencsére a suhancz előbb eltűnt, semmint a fadarab arra a helyre ért, a hol ő állt. — Kérdezd meg, kutya !

A suhancz nem mervén ismét e veszedelmes lövedéknek lőtávolába jutni, maga helyett azt az okot tolta előtérbe, mely ezt a háborgatást előidézte s a ki meg is jelent az ajtóban.

— Micsoda ? Nell ? — kiáltott föl Quilp.

— Igen — mondá a gyermek tétovázva, vajjon közelebb menjen-e vagy távozzék, mert visszataszítóan borzalmas látvány volt az álmából fölriadt kóczos hajú törpe, kinek sárga kendő volt a fejére kötve.

— Csak én vagyok, uram.

— Gyere be — szólt rá Quilp a nélkül, hogy leszállt volna az asztalról. — Gyere be. Várj csak. Nézz ki csak az udvarra, látsz-e ott egy tótágast álló suhanczot ?

— Nem látok, uram — mondá Nell. — A lábán áll.

— Bizonyos vagy benne? — kérdezte Quilp. — Helyes. Akkor gyere be s tedd be az ajtót. Mi üzenetet hozasz, Nelly?

A gyermek egy levelet adott át neki. Quilp a fekvésén mit sem változtatott, csak jobban oldalt fordult s állát a kezével föltámasztva, a levél tartalmát kezdé olvasni.

HATODIK FEJEZET.

Nell félénken állt ott s tekintetét Quilpnek az arczán nyugtatta, míg ez a levelet olvasta. Meglátszott rajta, hogy ha félelemmel és bizalmatlansággal viseltetik is a kis ember iránt, nagy kedve lenne elkacznai magát tuskószerű külsején és torz alakján. De viszont meglátszott a gyermekén az a kínos szorongás is, hogy vajjon mit fog felelni, mert tudatában volt annak, hogy ennek a feleletnek kellemetlen vagy fájdalmas volna tőle függ.

Elégge szembetűnő volt, hogy Quilp nem csekély mértékben csodálkozott a levél tartalmán. Alig olvasta el az első két-három sort, szemeit tágra mereszté, homlokát rettenetesen összeránczolta, a következő két-három sor elolvasása után gonosz indulat kifejezésével vakarta a fejét, mikor pedig az egészet elolvasta, hosszút, disharmonikusat füttyentett, ezzel adván kifejezést csodálkozásának és meghökkenésének. A levelet összehajtotta, letette maga mellé, azután nagy mohósággal rágta le a körmöt mind a tíz ujjáról, azután a levelet dühösen fölkapta s ismét átolvasta. Ez a második átolvasás láthatólag ép oly kevésbé elégítette ki, mint az első. Mély töprengésbe merült, melyből mikor fölriadt, ismét nekiesett a körmeinek s hosszan, mereven pillantott a gyermekre, a ki földre szegzett szemmel várta, mit méltóztatik neki felelni.

— Hollá, te! — mondá Quilp, hirtelen akkorát kiáltva, hogy a gyermek összerezcent, mintha ágyút sütöttek volna el a füle mellett. — Nelly!

— Igen, uram!

- Tudod-e, Nell, mi van ebben a levélben ?
- Nem tudom, uram !
- Biztosan, egész biztosan, föltétlen bizonyossággal mondd ezt, lelkedre ?
- Egészen, uram.
- Isten nyomban vegyen el, ha tudod, mi ?
- Igazán nem tudom — mondá a gyermek.
- Helyes — mondotta Quilp, mikor látta a gyermek komoly tekintetét. — Elhiszem. Hm ! Már oda van ! Oda, huszonnégy óra alatt ! Mi az ördögöt csinálhatott vele ? Ez a nagy titok.

Ez a reflexió arra indította, hogy nekiessék a fejének és körmeinek. S e foglalkozása közben vonásai oly kifejezésre húzódtak el, a mi nála derült mosolyt jelentett, de minden másnál kínos, alattomos vigyorgásra lett volna magyarázható. Mikor a gyermek ismét föltekintett, látta, hogy a törpe rendkívüli jóindulattal s ritka szelídséggel néz rá.

— Ma nagyon csinos vagy, Nelly, elbájolóan csinos. Fáradt vagy, Nelly ?

— Nem vagyok, uram ; szeretnék már visszasietni, mert aggódik, míg csak haza nem térek.

— Nem kell úgy sietni, kis Nell, nem kell úgy sietni — mondá Quilp. — Hogyan esnék neked, Nelly, ha az én numero kettőm lennél ?

— Mi lennék, uram ?

— Az én numero kettőm, Nelly, az én második feleségem, a második Quilpné — mondá a törpe.

A gyermek megrettenve nézett rá, bár látszott, hogy nem érti teljesen. Mikor ezt Quilp észrevette, sietett világosan megmagyarázni, hogy mit gondol.

— A második Quilpné asszony lennél, édes Nell, ha az első Quilpné asszony meghalna — szólt összehúзва szemét s mutatóujjával maga felé csalogatva. — Az én cseresznyearcú, pirosajkú kis feleségem. Mondjuk, hogy Quilpné asszony élél még öt évig vagy talán csak négyig s akkor épen hozzám való idős leszel. Hahaha ! Légy jó leány, Nelly, maradj meg jó leánynak s vigyázz rá, hogy egy szép napon nem lesz-e belőled a tower-hilli Quilpné.

A gyermekekre nézve távolról sem volt lélekemelő vagy izgató ez a gyönyörűséges kilátás, sőt inkább fölháborodva rettent tőle vissza s egész testében megremegett. Quilp vagy azért, mert gyönyört okozott a szervezetének, ha valakit halálra rémíthetett, vagy azért, mert örömmel merengett el azon a gondolaton, hogy ha Quilpné No. 1. meghal, akkor Quilpné No. 2 emeltetik az ő méltóságára és hivatalába, vagy azért, mert önző számításból föltette magában, hogy most ez egyszer kellemes, jó kedélyt tanusít, a leányka megrémülésén csak nevetett s úgy tett, mintha nem is figyelt volna rá.

— Most egyenesen elmegyünk a Tower Hillhez s megnézzük Quilpné asszonyt, — szólta a törpe. — Nagyon szeret téged, Nell, bár nem annyira, mint én. Velem jössz hozzánk.

— De nekem vissza kell már mennem; igazán, — mondá a gyermek. — Azt mondták, rögtön visszamenjek, mihelyest megkapom a feleletet.

— De még nem kaptad meg, Nelly, — mondta a törpe — nem is kapod meg, mert nem is kaphatod meg, míg haza nem megyünk; láthatod tehát, hogy előbb velem kell jönnöd, ha el akarod végezni megbízatásodat. Add ide csak a kalapomat, lelkem, s mindjárt indulunk.

Ezzel Quilp lassanként legurult az asztalról, míg tömzsi kis lábai földet nem értek; azután az irodából kiment a telep külső részébe, hol az volt a szemei előtt elterülő első látvány, hogy a suhancz, ki tótágast szokott állni, egy magakorabeli suhanczczal összekapaszkodva a piszkos földön hentereg s elszánt szívóssággal dögönyözik egymást.

— Hisz ez Kit! — kiáltott Nelly, összezsapva kezét — a szegény Kit, ki velem jött. Kérem, Quilp úr, válassza szét őket.

— No, mindjárt szétválasztom — kiáltott Quilp s beszaladt az irodába, honnan egy vastag bottal tért vissza. — No, majd szétválasztom. Rajta fiaim, vívni. Majd megvívok én mind a kettőtökkel, mind a kettőtökkel, mind a kettőtökkel.

Ezzel a törpe megforgatta fűtykösét, körül tánczolta a küzdőket, keresztülugrott rajtuk, s a gyönyör bizonyos nemével hol az egyiknek, hol a másiknak ment neki s hadonászott mint a bolond, mindig csak a fejüket keresve, le-lesujtva rájuk, mint egy vadember. Ez már melegebb munka volt, mint a mire a hadviselő felek számítottak s buzgalmuk egyszerre lehült. Fölugrottak s kegyelemért rimáncodtak.

— Péppé verlek benneteket, kutyák — mondotta Quilp, hiába igyekeztél egyikhez vagy a másikhoz férközni, hogy még egyet húzzon rájuk. — Pozdorjává zúzlak benneteket, míg meg nem barnúltok, mint a réz. Laposra verem a pofátokat.

— Tegye le azt a botot, különben Isten legyen irgalmas magának, — mondotta a suhancz a törpe körül ugrálva s kedvező alkalomra lesve, hogy rárohanhasson. — Tegye le azt a botot.

— Gyere csak közelebb, majd leteszem a koponyádra, kutya! — mondotta Quilp villogó szemekkel. — Csak közelebb, még közelebb egy kicsit.

A suhancznak azonban nem akaródzott követni ezt a föl hívást mindaddig, míg gazdája kissé kevésbbé óvatos nem volt. Ekkor hozzáugrott, megragadta a fűtykösét s ki akarta csavarni kezéből. Az oroszlánerejű Quilp azonban könnyen tartotta magát vele szemben, pedig a suhancz teljes erejéből húzta a botot. Ekkor hirtelen eleresztette, a suhancz hátrátántorodott, fejét alaposan odaütve a földhöz. E csel sikere leírhatatlanul jól esett Quilpnek s lábával a földön tombolva, kaczagott erre a remek tréfára.

— Nem baj — mondá a suhancz, megrázva s megvakarva a fejét. — De lesheti is, míg valakit megint megverek azért, mert azt mondta, hogy maga olyan utálatos törpe, hogy pénzért kellene mutogatni. Csak azt mondom.

— Azt akarod vele mondani te kutya, hogy csakugyan olyan vagyok? — kérdezte Quilp.

— Nem, mert ez mondta, — mondá a suhancz Kitre mutatva — de nem azért, mintha csakugyan nem volna az.

— Hát ő miért mondta Nelly kisasszonyra, hogy csúnya, — ordított Kit. — Miért mondta, hogy ő és az én gazdám azt köteles tenni, a mi az ő gazdájának tetszik? Miért mondta?

— Mondott a mit mondott, mert bolond, s te mondtál, a mit mondtál, mert okos, értelmes ifjú vagy, oly okos, hogy nem is való vagy erre az életre, ha nem vigyázol magadra, — mondá Quilp föltűnő szelíden, de azért gonosz maliciával szemében és szája körül. — Fogd ezt a hat pennyt, Kit, s mondj mindig igazat. Mindig igazat mondj, Kit. Eredj az irodába, kutya s hozd el a kulcsomat.

A másik suhancz, kihez ez a parancs intézve volt, eltávozott s gazdája azért a miért pártját fogta, azzal jutalmazta, hogy ügyesen az orrára koppintott a kulcscsal, a mitől menten könybe lábadt a szeme. Quilp a gyermekkel és Kittel beleült egy csónakba, a suhancz pedig azzal bosszulta meg magát, hogy a telep szélén tótágast állt mindaddig, míg csak át nem keltek a folyamon.

Quilpné egyedül volt otthon és nem igen lévén elkészülve urának visszatérésére, éppen üdítő álomba kezdett merülni, mikor Quilp léptei fölriasztották. Alig volt annyi ideje, hogy valami kézimunkát rántson elő, mintha dolgoznék, mikor ura a gyermek kíséretében belépett. Kitet lent hagyták a lépcsőnél.

— Itt van Trent Nelly, drága feleség, — szólt férje. — Adj neki egy pohár bort, édesem, s egy falat kétszersültet, mert hosszú utat tett. Majd veled marad lekem, míg egy levelet megírok.

Quilpné remegve nézett az életépárja arczára, el nem tudván képzelni a szokatlan udvariasságnak az okát, s engedelmesen követte a másik szobába, mert mozdulatából ezt a parancsot olvasta ki.

— Figyelj ide, hogy mit mondok, — suttogá Quilp. — Igyekezzél kivenni belőle valamit a nagyapjáról, hogy mit csinálnak, mint élnek, s hogy szokott vele bánni az öreg. Okom van ezt megtudni, a mennyire csak lehetséges. Ti asszonyok sokkal nyíltabban beszélhettek egymással, mint velünk s van rajtad va-

lami szelid nyugodtság, a mi őt még fogja nyerni.
Ertetted ?

— Igen, Quilp !

— Nohát most menj. Mit akarsz még ?

— Édes Quilp, — hebegé az asszony, — szeretem a gyereket, hát ha talán megtehetnéd, hogy ne kelljen őt megcsalnom.

A törpe valami rettenetes átkot morgott s körül nézett valami ütőszerszám után, melylyel engedetlen feleségét méltó módon megfenyíthetné. Az alkalmazkodó kis asszony ijedtében nyomban megkérlelte, hogy ne haragudjék, megígérvén, hogy azt teszi, a mit parancsolt.

— Ide hallgass — suttogott Quilp, jól megesípvé s megszorítva a karját. — Furakodj bele titkukba, mert tudom, hogy meg tudod tenni. El ne feledd, hogy hallgatódzni fogok. Ha nem csinálod elég ügyesen, akkor megkaparom az ajtót, s jaj neked, ha sokszor kell kaparnom. Lódulj !

Quilpné távozott, engedelmeskedvén a parancsnak. Szeretetreméltó férje pedig meghúzta magát a félig nyílt ajtó mögött, odatapasztotta fülét s rendkívül álnok arczczal és figyelemmel hallgatódzni kezdett.

Szegény Quilpné azalatt azon töprengett, mint kezdjen bele, mily kérdéseket intézzen s csak akkor kezdett megszólalni, mikor az ajtókaparás már nagyon türelmetlen volt, figyelmeztetvén őt arra, hogy tessék már belekezdeni.

— Hányszor tetted már meg ezt az utat hozzánk, édesem ?

— Mondtam ezt a nagyapának is, vagy párszor, — mondá a gyermek ártatlanul.

— S mit szólt hozzá ?

— Csak hallgatott s lehorgasztotta a fejét s oly szomorúnak és szerencsétlenné látszott, hogy maga bizonyosan sírt volna, ha így látja. De tudom, hogy maga sem tudott volna rajta segíteni, mint a hogy én nem tudtam. Hogy' ropog az az ajtó !

— Sokszor így tesz, — mondotta Quilpné, kedvet-

len tekintetet vetve oda. — De a nagypapád csak nem volt mindig ilyen szerencsétlen ?

— Ő nem — mondotta a gyermek derülten — sőt ! — Valamikor boldogok voltunk s ő vidám és megelégedett ! El sem képzelheti, milyen rossz változás állt be nálunk azóta.

— Nagyon, de nagyon rosszul esik, hogy ilyet kell hallanom tőled, édesem — mondá Quilpné, a mivel igazat is mondott.

— Köszönő n — mondá a gyermek, megcsókolva arcát. — Mindig nagyon jó hozzám, magával nagyon szeretek beszélgetni. Senkivel sem beszélhetek szegény nagyapóról, kivéve Kitet. Mégis nagyon boldog vagyok. Még boldogabb is lehetnék, de nem is képzelheti, mennyire fáj nekem, mikor látom, hogy úgy megváltozik.

— Majd megint megváltozik, Nelly, — mondá Quilpné — megint olyan lesz, mint azelőtt.

— Adná Isten, — mondá a gyermek fő'ragyogó arcczal, — de már rég óta ilyen ; mintha megmozdult volna az az ajtó !

— Csak a szél, — mondá Quilpné szorongva. — Ilyen...

— Ilyen elgondolkozó és levert s szinte el is felejtette, hogy valamikor mint szoktuk eltölteni az estéinket, — beszélt a gyermek. — Én mindig olvasni szoktam neki a kandallónál, ő odaült s hallgatta, ha pedig szünetet tartottam, akkor csevegni kezdtünk és sokat mesélt anyámról, a ki szakasztott olyan volt, mint én, mikor akkora volt, mint én. Azután fölültetett a térdére s azt igyekezett megértetni velem, hogy az anyám nem a sírban fekszik, hanem egy gyönyörű országban él az égen túl, a hol senki sem hal meg és senki sem öregszik meg. Ó, mi nagyon boldogok voltunk egyszer.

— Nelly, Nelly, — mondá a szegény asszony — nem tudom elviselni, hogy oly fiatal leány, mint te vagy, olyan szomorú legyen. Ne sírj, kérek.

— Nagyon ritkán szoktam sírni, — mondá Nelly — de már régóta tartom vissza. Meg talán nem is vagyok egészen egészséges, mert szemembe tolnak a könny-

nyek s nem bírom visszatartani. Magának elmondom a bánatomat, mert tudom, hogy senkinek sem fogja elmondani.

Quilpné elfordította a fejét s nem szólt egy szót sem.

— Azután, — folytatá a gyermek — sokszor ki-mentünk sétálni a mezőre, zöld fák alá s mikor haza-értünk, csak annál jobban tetszett nekünk a laká-sunk, mert fáradtak voltunk s azt mondtuk, hogy mégis csak kellemes egy hely az. Mikor pedig beállt az alkony s nagyobb lett az unalom, azt mondtuk, hogy bánjuk is mi, mert ilyenkor csak annál nagyobb gyönyörűséggel gondoltunk vissza legutóbbi sétánkra s terveztük a legközelebbit. De most már nem sétá-lunk többé s bár a ház még mindig ugyanaz, de sok-kal komorabb és sötétebb, mint azelőtt volt.

Itt szünetet tartott s bár az ajtón mindjobban ka-parásztak, Quilpné nem szólt semmit.

— De nehogy azt higgye, — mondá a gyermek komolyan, — hogy nagyapám kevésbbé szeret, mint azelőtt. Sőt azt hiszem, napról-napra jobban szeret, szívesebb s több jóindulattal viseltetik irántam, mint azelőtt bármikor. Nem is képzeli, mennyire szeret engem.

— Dehogyan, meg vagyok győződve róla, hogy nagyon szeret, — mondá Quilpné.

— Bizony szeret, — mondta hevesen Nell, — éppen úgy, mint a hogy én szeretem őt. De még el sem mondtam magának a legnagyobb változást, de ezt el ne mondja ám semmi teremtettt léleknek. — Nem ké-pes aludni, nincs nyugalma, kivéve, hogy nappal pihen egy keveset a karosszékeben, mert minden éjszaka elmegy hazulról s majd egész éjszaka elmarad.

— Nelly!

— Csitt, — mondá a gyermek s ujját az ajkára téve, körülnézett. — Mikor reggelenként hazajön, a mi rendesen hajnalban történik, mindig én szoktam beereszteni. Mult éjszaka nagyon megkésétt, úgy hogy már egészen világos volt. Az arcza sápadt volt, mint a halotté, a szemei vérrel voltak aláfutva s mikor ment, remegtek a lábai. Mikor ismét lefeküdtem,

nyögni hallottam az ágyban. Fölkelek, oda futok hozzá, a mit ő nem vett észre. Hallottam, hogy mit mondott, hogy ezt az életet nem tudná tovább elviselni, s ha ez a gyermek nem volna, szívesen meghalna. Mit tegyek?! Istenem, mit tegyek?!

A gyermek szívének forrása megeredt, nem bírván el szomorúságának és aggodalmának súlyát. Ez az első bizalmaskodás, melylyel kitárta szívét s az a rokonszenv, melylyel ezt fogadták, oly hatással volt reá, hogy gyámoltalan barátnőjének a karjához szorította a fejét s keservesen zokogni kezdett.

Pár pillanat múlva Quilp visszatért s roppant meglepetésének adott kifejezést a fölött, hogy őket ily állapotban találja; csodálatos természetességgel és hatással adta ezt, mert a képmutatásban régóta gyakorlatot szerzett s teljesen otthon volt benne.

— Láthatod, hogy fáradt — mondá a törpe, rettenetes tekintettel kancsalítván rá, figyelmeztetón, hogy csatlakoznia kell ahhoz, a mit ő tesz. — Nagy út ám a lakásuktól a telepig s azután nagyon föl is izgatta, mikor a két fiatal gazembert verekedni látta, meg azután a vizen is nagyon félt. Mindez együtt nagyon sok volt neki. Szegény Nell!

Quilp megveregette fiatal látogatójának a fejét, mert azt hitte, ezzel fogja legjobban lenyugtatni. Ha más nyúl így hozzá, talán semmi hatást sem ért volna el vele, de a gyermek oly hirtelen visszaretent kezének érintésétől s ösztönszerűleg annyira igyekezett kijutni a kezeügyéből, hogy egyenesen fölkelt s kijelentette, hogy haza akar menni.

— Jobb volna, ha várnál még egy ideig s Quilpné asszonynyal és velem ebédelnél — mondotta a törpe.

— Már nagyon el találok maradni, uram — szólt Nell, a szemét szárítgatva.

— Jól van, — mondá Quilp — ha már mindenáron menni akarsz, hát menj, Nelly. Itt az írás. Csak azt írom benne, hogy holnap vagy esetleg holnapután meglátogatom s ezt a kis ügyet, a mit ő kér, nem tudom lebonyolítani ma reggel. Isten áldjon meg, Nelly. Jöjjön csak, uram, viseljen rá gondot, hallja!

Kit megjelent a hívásra, de nem méltóztatott neki feleletet adni az ilyen szükségtelen biztatásra s miután egy ideig fenyegetően meredt Quilpre, mintha azon töprengene, hogy ő rikkatta-e meg Nellyt s mintha a puszta gyanura is nagy kedve lett volna ezt rajta megtorolni, azután megfordult s követte fiatal asszonyát, a ki időközben búcsut vett Quilpnétől s haza indult.

— No te ugyan ügyes vizsgálóbíró vagy, asszony — szólalt meg a törpe a felesége felé fordulva, mikor egyedül maradtak.

— Mit tehettem többet? — mondotta az asszony szelíden.

— Hogy mit tehetél többet? — ripakodott rá Quilp. — Nem tehetél volna valamivel kevesebbet? Nem tehetted volna azt, hogy ne mutasd magadat kedvencz krokodilszerepedben?

— Nagyon sajnálom ezt a gyermeket — mondá az asszony. — Eleget tettem részemről. Rávettem, hogy árulja el a titkát, mintha egyedül lettünk volna; pedig, Isten bocsássa meg, te is ott voltál.

— Te vetted rá! Igazán sokat tettél! — mondá Quilp. — Mit mondtam én neked az ajtókaparásról? Köszönd Istennek, hogy abból a néhány szóból, a mit az a gyerek elpotyogtatott, összeállítottam magamnak azt a kulcsot, melyre szükségem van. Mert ha nem sikerült volna, te keserülted volna meg, annyit mondhatok.

Quilpné nem felelt, mert erről úgyis teljesen meg volt győződve. Férje szinte fölviillanyozva folytatta:

— Köszönd szerencsés csillagzatodnak, ugyanannak, mely téged Quilpnévé tett, hogy nyomában vagyok a vén gentlemannek s új világosság lobbant föl, mely engem útba igazít. Ne szóljunk most erről többet; se most, se máskor s nehogy valami jót főzz ebédre, mert úgy sem leszek itthon.

E szavak után Quilp föltette kalapját s eltávozott, Quilpné pedig, a kit mód nélkül elkedvetlenített az a szerep, melyet az imént játszania kellett, bement a szobájába, odaszorította fejét az ágytakaróhoz s

keservebben megsiratta tettét, mint sok ember, a ki sokkal nagyobb vétket követ el: mert a lelkiismeret a legtöbb esetben nagyon nyúlós és rugalmas holmi, mely jócskán kinyúlik s könnyen alkalmazkodik különféle körülményekhez. Némelyek nagyon okosan lassan hagynak föl vele, mint meleg időben a flanellmellénnyel, hogy végre teljesen megszabaduljanak tőle. Ismét mások tetszés szerint bármikor levetik és fölteszik. Ez a ruhadarab használatának legjobb és legalkalmasabb módja s ezért ez van leginkább szokásban.

HETEDIK FEJEZET.

— Fred, — szólt Swiveller — jusson eszedbe az egykor oly népszerű melódia : »Kaján gond, el veled !« legyen a jókedv lankadó tüzét a barátság szárnyával s add ide azt a vörösbort.

Swiveller Richard lakosztálya a Drury Lane közelében volt s kedvező fekvése mellett még az az előnye is megvolt, hogy épen egy dohányos bolt fölött lévén, egy üdítő szippantásért csak le kellett ugrania a lépcsőn s azonkívül azt a fáradságot és költséget is megtakarította, hogy burnótszelenczét kelljen tartania. Swiveller ebben a lakásban használta a fönt idézett kifejezést, hogy elgémberedett barátját vigasztalja és jókedvre hangolja ; s talán nem érdektelen és alkalmoszerűtlen megjegyezni, hogy a föntebbi rövid nyilatkozat kétszeresen tett tanuságot Swiveller természetének képekben dús és poétai characteréről, mert a vörös bort egy üveg hidegvizes borókapálinka képviselte, melyet időnként teletöltöttek az asztalon álló palaczkból és korsóból s az üveget aztán poharak híjában egymásnak nyújtották. Mert Swiveller lakosztálya garçonlakosztály volt, a mit nem szégyen bevallanunk. Nemkülönben a játszi képzelet nevezte el ezt az egyetlen szobát lakosztálynak. Mert mikor még üres volt, a dohányboltos ezt mint egy úrnak való »lakosztályt« hirdette ablakában s ezt az ideát Swiveller magáévá tévén, sohasem tévesztette el, hogy a szobájáról ne mint szobáiról s lakosztályáról beszéljen. Ilyképen hallgatóinak értésükre adta, mily végtelen téres az ő lakosztálya s képzeletükre bízta, hogy hosszú csarnokokban sétálhatnak nála, ha úgy tetszik.

A phantasiának e magas szárnyalásában Swivellert egy csalóka bútor támogatta, a mely voltaképen ágy vala, de szakasztott olyan volt, mint egy könyvszekrény, mely előkelő helyet foglalt el a szobában s daczolni látszott minden föltevással és találgatással. Semmi kétség, nappal Swiveller szentül meg volt győződve, hogy ez a titokzatos tárgy könyvszekrény és semmi más, mert szemet hűnyt az ágy előtt, tagadta az ágytakaró hiányát s kipusztított minden vánkost a fejéből. Közte és legbensőbb barátai közt nem esett soha semmi szó igazi rendeltetéséről, nem czéloztak éjszakai szerépére s egyébre való alkalmatosságára. Határtalan bizalom a csalódásban volt az ő crédójának első paragraphusa. Ha önök Swiveller barátságával akarnak dicsekedni, akkor szakítaniok kell minden-
nel, a mi szembeötlik, minden megfigyeléssel s vakon hinni annak a ténynek, hogy ott könyvszekrény áll. Ez volt az ő kedvencz gyöngéje s azt gondosan ápolta.

— Fred, — szólt Swiveller, mikor látta, hogy első felszólítása hatástalanul hangzott el — nyújtsd ide azt a vörös bort.

A fiatal Trent türelmetlen mozdulattal tolt feléje az üveget s ismét visszaesett abba a morezmos hangulatába, melyből nem szívesen engedte magát kizökken-
teni.

— Az alkalomnak megfelelőleg egy kis beszédet szeretnék hozzád intézni — mondá barátja, megkevervén a grogját.

— Ugyan! — mondá a másik. — Halálra untatsz fecsegéseiddel. Hogy lehet valaki mindig olyan jókedvű!

— Hogy' hogyan, Trent? — kérdezte Dick. — Van egy közmondás a szomorúságról és a bölcseségről. Vannak emberek, a kik szomorúak tudnak lenni, de nem tudnak bölcssek lenni s mások viszont tudnak bölcssek lenni (vagy legalább azt képzelik), de nem tudnak szomorúak lenni. Én az előbbiek közé tartozom. Ha a közmondás igaz, akkor jobbnak tartom a felét követni, mint egyáltalában nem; mindenesetre

inkább vagyok jókedvű és nem böles ; nem úgy, mint te, a ki egyik sem vagy.

— Ugyan — mondá a másik bosszúsan.

— Köszönöm teljes szívemből ! — mondá Swiveller.

— Azt hiszem, hogy a finom körökben nem szoktak így szólni egy úrhoz a saját lakosztályában ; no de sebj. Csak tessék, úgy, mint otthon.

Miután e megjegyzéshez még azt is hozzáfűzte, hogy kedély dolgában a barátja kissé nehezen kezelhető, Swiveller Richárd kiitta a vörös bort s új keveréket csinált magának s ezt nagy élvezettel megkóstolván, felköszöntőre készült egy elképzelt hallgatósághoz.

— Gentlemanek, engedjék meg, hogy poharamat üritsem a Swivellerek régi családjának a sikerére, különösen pedig Richard úrnak a szerencséjére, Richard úréra, gentlemanek, a ki minden pénzét barátaira költi — mondá emfázissal — s a kik köszönet fejében egy-egy *ugyan*-nal fizetnek. Halljuk, halljuk !

— Dick — szólt a másikhoz, miután néhányszor végigjárta a szobát s visszatért a helyére. — Akarsz-e velem pár perczig komolyan beszélni, ha megmutatom útját-módját annak, mint lehetsz szerencsés minden nagyobb igyekezet nélkül ?

— Sokat mutattál már — mondá Dick — s valamennyi mellett üres maradt a zsebem.

— No, de erről a módról egészen másképen fogsz nyilatkozni, még pedig nem is sok idő múltán — mondotta társa, közelebb húzván székét az asztalhoz.

— Láttad nővéremet, Nellt ?

— Mit akarsz vele ? — mondá Dick.

— Csinos lány, mi ?

— Csinosnak csinos, — mondá Dick — de az ő előnyére legyen mondva, nincs valami nagy családi hasonlatosság köztetek.

— De azért csinos ? — kérdezte barátja türelmetlenül.

— Csinosnak nagyon csinos, igazán csinos — felelt Dick. — De mit akarsz ezzel ?

— Mindjárt megtudod — mondá a barátja. —

Világos, hogy én meg az öreg kutya-macskabarátságban fogunk élni életünk végéig s hogy én semmit sem várhatok tőle. Remélem, ezt belátod?

— Még a denevér is belátná, fényes nappal — mondá Dick.

— Nemkülönben az is világos, hogy az a pénz, melylyel a vén fazék — verje ki a ragya — kezdetben azzal hitegetett, hogy a halála után osztozkodom rajta Nellyvel, teljesen a leányé lesz.

— Ez is bizonyos, — mondá Dick — ha csak más szándékra nem téríti az, a mit én mondtam neki. Lehet, hogy sikerült nekem. Hatalmas egy beszédet intéztem hozzá, Fred, mi? Hogy azt mondtam neki: milyen jókedvű egy nagyapa? Ez már teszi, gondoltam magamban. Nagyon barátságos és őszinte beszéd volt. Rád is ilyen hatást tett?

— Őt bizonyosan nem hatotta meg — mondá a másik — s azért nem is kell róla többé beszélni. De ballgass ide. Nell idestova tizennégy esztendő.

— Finom leány a korához képest, de kicsike — jegyzé meg Swiveller Richard közbevetőleg.

— Most én beszélek, fogd meg a nyelved egy percig, — szólott Trent, a kit mód felett bosszantott, hogy társa a legcsekélyebb érdeklődést sem tanúsítja e téma iránt. — Most rátérek a dolog velejére.

— Helyes, — mondá Dick.

— A leánynak erős hajlamai vannak a maga korához képest, a hogy eddig nevelve van, könnyen lehet befolyásolni és meggyőzni. Ha a kezembe veszem, kötelezem magam, hogy egy kis czirógatással és fenyegetéssel oly kezessé teszem, a milyenné akarom. De hogy ne kerüljessük a dolgot (mert ennek a rendszernek az előnyeit egy hét alatt sem tudnám kifejteni), mi annak az akadály, hogy el ne vedd?

Swiveller Richard, a ki az üvegen keresztül nézte társát, míg ez nagy nyomatékkal s szokatlan komolysággal mondta ezeket a szavakat, nagy megbotránkozásában csak ezt tudta kinyögni:

— Hogy mi?

— Igen, mi akadályoz, — kérdezte a másik oly

makaessággal, melyről már tapasztalásból tudta, hogy barátjára nem téveszti el hatását, — mi akadályoz abban, hogy nőül vedd ?

— Az, hogy körülbelül tizennégy éves, — mondá Dick.

— Nem is úgy gondolom, hogy most mindjárt, — mondá a testvér bosszúsan — hanem mondjuk két, három, négy esztendő múlva. Olyannak találod az öreget, mint a ki még sokáig fog élni ?

— Kinézni nem néz úgy ki, — mondá Dick a fejét rázva — de az ilyenféle öreg emberekben nem lehet bízni, Fred. Nekem van egy nagynéném ott lent Dorsetsnireben, a ki nyolcz éves koromban mondta, hogy bizony már meghalt, s még most sem váltotta be szavát. Oly bosszantóan következetlenek s állhatatlanok az ilyen öreg emberek, hogy, hacsak nincs meg a familiában a gutaütésre való hajlam, Fred, akkor teljességgel nem lehet rájuk számítani, s még akkor is többször becsapják az embert, mint nem.

— Akkor vegyük a dolgot a rosszabbik oldaláról, — mondá Trent, oly állhatatosan szegezvén tekintetét barátjára, mint előbb. — Tegyük föl, hogy az öreg élni fog.

— Biztos, — mondá Dick. — Ez a bökkenő !

— Hát mondom, — folytatta barátja, — tegyük föl, hogy életben marad s rábeszélem Nell-t, vagy ha éppen alkalmasabb kifejezést akarunk használni, hát kényszeríttem arra, hogy titokban férjhez menjen hozzád. Mit gondolsz, mi lenne akkor ?

— Hát családom lenne s hozzá egy fitying jövedelem sem, a miből eltarthatnám, — mondotta Swiveller Richard némi gondolkodás után.

— Azt mondom neked — szólt a másik komolyabban, a mi akár őszinte volt akár nem, éppen olyan hatást tett a társára, azt mondom neked, hogy az öreg csak ő érette él, ő minden gondolata, ő érette dolgozik, s ha a leány engedetlen lenne hozzá, ezért épp oly kevéssé tagadná ki, mint a hogy engem nem fogadna a kegyébe azért, ha egyszer engedelmeskedem neki, ha ugyan képes lennék ilyesmire. Nem tudná

megtenni. Láthatja azt mindenki, ha akarja, te is, más is, a kinek szem van a fején!

— Valószínűtlennek látszik! — mondotta Dick gondolatokba merülve.

— Valószínűtlennek látszik, mert az is, — folytatta barátja. — Nem kell egyéb, mint hogy alkalmat adj neki arra, hogy megbocsásson neked, akár az által, hogy velem kibékíthetetlenül összevesznél, — föltéve persze, hogy okod volna erre — s akkor megbocsátana neked. A mi Nellt illeti, tudhatod, hogy a folytonosan csöpögő víz lassanként kivájja a követ s e tekintetben teljes bizonyossággal számíthatsz rám. Így tehát, akár életben marad az öreg, akár meghal, mik a kilátásaink? Az, hogy te leszel egyetlen örököse a vén zsugori vagyonának, a mit közösen fogunk élvezni s azonkívül ráadásul még egy fiatal asszonyt is kapsz.

— Azt hiszem, ahhoz kétség nem fér, hogy gazdag az öreg, — mondotta Dick.

— Kétség! Hát nem hallottad, hogy nyilatkozott, mikor a multkor nála voltunk? Kétség! Kíváncsi vagyok, legközelebb már megint miben fogsz kételkedni, Dick?

Nagyon hosszas lenne leírni ennek a társalgásnak minden fordulatát, vagy azt mondani el, hogy Swiveller Richard szíve lassankint mint hódolt meg. Elég annyit tudni, hogy a hiúság, az érdek, a szegénység s a bőséges költekezésre való kilátás rábírták Dicket, hogy a javaslatot figyelmeire méltassa; a hol pedig egyéb impulsusokra is szükség volt, ott gondatlan természetete is hozzájárult ahhoz, hogy ugyanarra felé billentse a mérleg serpenyőjét. Ezen impulsusokhoz kell számítani azt a fölényt, melyet barátja jó ideje gyakorolni szokott fölötte. E fölénynek kezdetben az volt a gonosz célzata, hogy a szerencsétlen Dick erszényét kiüríteni segítsen, s ezt a fölényt csorbitatlanul gyakorolta, bár barátja minden vétkeért Dicknek kellett szenvednie s tíz eset közül kilenczben őt tartották a ravasz fölbujtónak, holott nem volt

egyéb, mint barátjának könnyelmű, meggondolatlan eszköze.

A másik félen azonban az indokok valamivel mélyebben rejlettek, hogysem Swiveller Richard megértette volna, vagy ő is ilyeneket tudott volna táplálni. Ezeket azonban átengedjük saját kifejlődésüknek, s ez idő szerint nem magyarázzuk meg jobban. Az értekezletet nagyon kellemes hangulatban fejezték be s Swiveller virágosszavakkal éppen azt akarta, mondani, hogy neki nincs leküzdhetetlen kifogása az iránt, hogy olyan valakit vegyen nőül, a ki alaposan ki van bélelve pénzzel, vagy el van látva ingó értékekkel, hacsak az illető hajlandó őt elfogadni, — mikor kijelentéseiben félbeszakította egy kopogtatás, mely az ajtón hallatszott, minek következtében azt volt kénytelen kiáltani, hogy »szabad!»

Az ajtó fölnyílt, de senkisémmé lépett be, csak egy szappanos kar nyult s erős dohányillat áradt be. A dohányillat a lépcső alján lévő boltból lengedezett föl, a szappanos kar pedig egy szolgálónak a testéből nyult ki, a ki a lépcső fölsúrolásával lévén elfoglalva, éppen akkor húzta ki egy dézsa meleg vízből, hogy átvegyen egy levelet, melyet kezében tartott, hogy benyújtsa Swivellernek.

Dick kissé elhalványodott s zavarában buta pofát vágott, mikor a borítékra pillantott, de még zavarodottabb lett, mikor bekukkantott a levél tartalmába, megjegyezvén, hogy roppant kellemetlen egy asszony szeretőjének lenni s nagyon könnyű volt az imént mindenfélét összevissza beszélni, mert elfeledkeztek róla.

— *Róla!* De kiről? — kérdezte Trent.

— Hát Wackles Sophyról, — mondá Dick.

— Ki az?

— Minden, a mit képzelem csak rajzolhat magának, — szólt Swiveller, hatalmas kortyot hörpintvén a »vörös borból« s komolyan nézván a barátjára. — Elragadó, isteni leány. Ismered.

— Emlékszem, — mondotta a társa hanyagul. — Mi történt vele?

— Hát az, — szólt Dick, — hogy Wackles Zsófia kisasszony és azon szerény egyén közt, kinek most szerencséje van veled beszélni, meleg és gyöngéd viszony volt, a legbecsületesebb és leglelkesítőbb viszony. Diána istennő, ki megfűjja a vadászatra a riadót, nem lehetett kifogástalanabb magaviseletű, mint Wackles Zsófia, annyit mondhatok.

— Mit gondolsz, elhiszem, hogy egy szemernyi valóság van abban, a mit mondasz? — kérdezte barátja. — Csak nem akarod ezzel azt mondani, hogy valami szeretkezés volt köztetek?

— Szeretkezés igen, de ígélet nem, — mondá Dick. — Az az egy jó benne, hogy nem pörölhet be házassági ígélet megszegéséért. Mindig óvatos voltam a leveleimben, Fred.

— Hát ebben a levélben mi van?

— Egy kis emlékeztető, Fred, ma estére — egy húsz tagból álló kis társaság. Most mennem kell, már csak azért is, hogy ezzel az ügygyel szakítsak. Légy nyugodt, meg fogom tenni. Szeretném tudni, nincs-e ő is ilyen szándékkal. Ha nem, akkor a nélkül, hogy sejtené, korlát emelkedik az ő boldogsága elé; hát ez megható, Fred.

Hogy ezt a kérdést megoldja, Swiveller behívta a szolgálót s megtudta tőle, hogy Wackles Sophy kisasszony a levelet tényleg személyesen adta át, hogy a decorum kedvéért a hugával kísértette el magát; hogy arra a hírre, hogy Swiveller úr otthon van s arra a fölszólításra, hogy menjen föl maga, rettentően megrémült s azt mondta, hogy inkább meghal. Swiveller úr nagy csodálkozással hallgatta ezt a jelentést, mely az imént szőtt tervhez nem igen jól illett, de barátja nem tulajdonított valami nagy fontosságot e tekintetben való magatartásának, jól tudván, hogy elegendő befolyása van Swiveller Richard lépteit ebben is, más ügyben is irányozni, ha a saját érdekében szükségesnek fogja látni, ezt a befolyást érvényesíteni.

NYOLCZADIK FEJEZET.

Swiveller úr elintézvén ügyeit, arra emlékeztette saját lényét, hogy nemsokára ebéd ideje lesz s hogy becses egészsége a hosszú önmegtartózkodásnak kárát ne vallja, leküldött a legközelebbi vendéglőbe, megrendelvén, hogy küldjenek föl két adag főtt marhahúst, zöld főzelék-körítéssel egyetemben. A vendéglős azonban (ismervén vendégét) határozottan vonakodott e meghagyásnak eleget tenni, nagy gorombán azt felelvén, hogy ha Swiveller úrnak szüksége van húsrá, tessék lefáradni, az ételt ott elfogyasztani, nem feledvén elhozni magával egy már régen esedékes kis számlának a kiegyenlítésére való összeget sem. Ez az elutasító válasz azonban csöppet sem verte le, ellenkezőleg még nagyobb erélyességre s még hatalmasabb étvágyra ösztönözte. Hasonló megrendeléssel elküldött egy másik, távolabb fekvő kocsmába, azzal a megjegyzéssel, hogy a gentleman nemcsak azért küldött oly messzire, mert az illető kocsmá marhahúsának nagy a híre és népszerűsége, hanem mert ember meg nem eheti azt a nyúlós marhahúst, mit az előbbi laczikonyhában adnak, egy finom úrnak az asztalára meg éppen nem való. Ennek a politikai eljárásnak a jó eredménye mindjárt mutatkozott is egy ételpiramis megérkezésében, melynek alját marhahússal telt tányér, a tetejét pedig negyedpintes üveg képezte. Mikor ezt az alkotmányt egyes részeire szétbontották, volt ott minden, a mi egy kiadós, bőséges lakomához csak kell, s Swiveller úr a barátjával együtt meglegegedetten, bűzgőz látott neki.

Dick villáját egy hatalmas nagy burgonyába szúrva, így szólt :

— Ohajtom, hogy a jelenlegi pillanat legyen életünk legrosszabb pillanata. Szeretem a burgonyát héjastól leküldeni ; van valami báj abban, ha az ember kihúzza a természetes eleméből (ha szabad így kifejeznenem magamat). Oly báj, melyet a gazdagok és hatalmasok nem ismernek. Ah ! Az embernek e földön kevésre van szüksége s erre a kevésre sem sokáig ! Mily igaz ez, — de csak ebéd után !

— Azt hiszem, a kocsmárosnak is csak kevésre lesz szüksége s erre a kevésre sem sokáig — mondotta társa, — de gyanakszom, hogy még ezt a keveset sem tudod majd kifizetni.

— Nemsokára úgyis arra járok s akkor majd beszólok hozzá — mondá Dick, jelentősen hunyorítva. — A pinczér, szegény, nem tehet róla. Az árú elfogyott, Fred s ezzel vége.

Ugy látszik, hogy a pinczér megszimatolta ezt az egészséges igazságot, mert mikor visszatért az üres tányérokért és tálakért s Swiveller úr előkelő nemtörődömséggel jelentette ki, hogy majd beszél a kocsmároshoz s kiegyenlíti a számlát, kissé zavarba jött, valamit mormogott arról, hogy a ki eszik, fizessen is s hogy hiszi, a ki akarja s több efféle kellemetlen dolgokat. Végre azonban megelégedett azzal a kérdéssel, hogy mikor fog Swiveller úr oda-fáradni, mert neki is jelen kell lenni a fizetésnél, lévén személyesen felelős a marhahúsert, a zöldségért és a többiért.

Swiveller, miután magában pontosan kiszámította, hogy mennyivel tartozik, azt mondta, hogy be fog oda nézni két percczel hat előtt és hét percczel hat után közt ; s mikor a jó ember ezzel a gyöngye biztatással eltávozott, Swiveller Richard egy piszkos jegyzőkönyvet húzott ki a zsebéből s valamit belejegyzett.

— Ez emlékeztető akar lenni, úgy-e, arra az esetre, ha elfelejtenéd ? — kérdezte Trent vigyorogva.

— Nem épen, Fred, — mondá Richard rendíthetlen

nyugalommal s üzleti fontoskodással tovább írt — mert ebbe a kis könyvbe azoknak az utcáknak a neveit jegyzem be, a hol nem mutatkozhatom addig, míg az üzletek nyitva vannak. A mai ebéd például a Long Acre-utcát zárja el előlem. Mult héten a Great Queen Streeten egy pár cipőt vettem s azóta ez a forgalmi út is zárva van előttem. A part felé még csak egyetlenegy avenue van nyitva számomra s ma este ezt is el fogom zárni egy pár keztyűvel. Az utcák minden irányban oly gyorsan bezárulnak előttem, hogy egy hónap múlva, hacsak a nagynéném pénzt nem küld, három-négy mérföldnyi kerületet kell tennem, ha valahová menni akarok.

— De attól csak nem kell félned, hogy végre is meg nem puhíthatod? — mondá Trent.

— Hát remélem, hogy nem, — felelé Swiveller, — bár átlag hat levélbe kerül, míg megpuhítom, most pedig már a nyolczadiknál tartunk minden eredmény nélkül. Megint fogok neki írni holnap reggel. Jól be fogom tintázni s behintem vízzel a borsszóróból, hogy bűnbánó levélnek lássék. Olyan lelkiállapotban vagyok, hogy azt sem tudom, mit írok — zsuppsz: egy paczka — ha látná e pillanatban, mint sírok eddigi rossz magamviselte fölött — ráfröccsenteni — remeg a kezem, ha meggondolom — megint paczka — hogy ha ennek a levélnek sem lesz meg a hatása, akkor vége.

Az alatt Swiveller elkészült a bejegyzéssel, czeruzáját bedugta kis tokjába s a könyvet teljes komolysággal és méltósággal csukta be. Barátjának eszébe jutott, hogy itt az ideje, mikor néhány dolgát kell elvégezni s Swiveller Richardot magára hagyta a vörös borral s Wackles Sophy kisasszony körül forgó gondolataival.

— Nagyon hamar van — mondá Dick, végtelen bölcs pofával rázva a fejét s a hogy ilyenkor szokta, verstöredékekben beszélve, mintha ezek nem lennének egyebek elhamarkodott prózánál. — Ha az ember szíven bánat terhe ül, miss Wackles láttára a ború elrepül, — nagyon csinos egy leány. Olyan, mint június rózsája, himbóba szökkenő — tagadhatatlanul

olyan — olyan, mint szenece ária, mint édes dal e nő. Csakugyan nagyon hirtelen van. Nem azért, mintha a Fred kis húga miatt az embernek direkte el kellene hidegülnie, de mindenesetre jobb, ha az ember nem megy nagyon messzire. Ha el akarok hidegülni, akkor jobb egyszerre elkezdni, annyit már látok. B pörölhet házassági ígéret megszegéseért, ez az egyik ok. Megtörténhetik továbbá — nem ez nem történhetik meg, de mindenesetre jó lesz az embernek vigyázni magára.

A mit Swiveller Richárd elhallgatott, az az a lehetőség volt, hogy talán nem fog ellenállhatni Wackles kisasszony bájainak, egy óvatlan pillanatban örökre hozzá találja kötni a sorsát s így nem lesz képes megvalósítani azt a fontos tervet, melyben résztvenni oly szívesen ajánlkozott. E szempontból elhatározta, hogy haladék nélkül összevész Wackles kisasszonynyal valami ürügy alatt, mondjuk: alaptalan féltékenység ürügye alatt. Mikor e fontos pont ielöl! önmagával tisztába jött, ismét ökeringett a pohárá (vagyis hal-kézből átvette a jobba s vizscnt), hogy annál jobban elkészülhessen földadatára; azután pedig némileg rend-behozván öltözetét, lépteit azon hely felé irányzá, melyet elmélkedéseinek tárgya megszentelt.

Ez a hely Celseaban volt, mert ott lakott Wackles Zsófia kisasszony özvegy anyjával és két nővérével, kikkel közösen egy kis iskolát tartott megfelelő viszonyú fiatal leányok számára. Erről a körülményről a szomszédok egy ovális czégtábláról értesültek, mely az első emelet ablaka fölé volt fölszegezve, ezzel a felírással: „Hölgyseminarium.” Erről a körülményről a nagy nyilvánosság még az általi is értesült, hogy délelőtti féltíz és tíz közt egy zsenge korú magányos fiatal leányka ágaszkodott a lábtörlőszőnyegen s meddő kísérleteket tett arra nézve, hogy ábécéskönyvével az ajtókopogtatót elérje. Ebben az iskolában az egyes tantárgyak tanítása következőkép volt fölosztva: Angol nyelvtan, mondattan, földrajz: Wackles Melissa kisasszony; írás, számolás, táncz, zene: Wackles Zsófia kisasszony; kézimunka, himzés és mintanyomás: Wackles Jane

kisasszony; testi fenyíték, bőjtöltetés s egyéb büntetések és borzalmak: Wacklesné asszony; Wackles Melissa volt a legöregebb leány, Sophy kisasszony a középső, Jane kisasszony pedig a legfiatalabb. Melissa kisasszony körülbelül már harminczöt tavaszt láthatott s az élet őszenek mesgyéjén állt; Sophy kisasszony húsz éves, üde, jókedvű, bohó leány volt! Jane kisasszony pedig alig volt tizenhat esztendő. Wacklesné asszony hatvan éves, kiváló, de kissé mérges asszonyság volt.

Ebbe a nő-semináriumba sietett Swiveller Richard oly szándékkal, mely fölötte ártalmas volt a csinos Zsófia lelki békéjére. A kisasszony fehér ruhába öltözve, minden dísz nélkül (kivéve, hogy piros rózsát tűzött a keblére) fogadta ifjunkat, nagyon elegáns, hogy ne mondjuk fényes előkészületek közepett. A szobát kicsinosították apró virágcserepekkel, melyek különben mindig kint szoktak állni az ablakpárkányon, kivéve a szeles időt, mikor lepottyanhattak volna a földre s az ünnepélynek ez emelésében résztvehettek a növendékek is. A fényes előkészületekhez tartoztak Wackles Jane kisasszony fürtei, kinek feje az előtte való egész nap egy sárga színlapba volt göngyölve s odatartozott az öreg asszonynak és legidősebb leányának ünnepélyes és méltóságos magatartása, kik szokatlanul hatottak Swivellerre, de egyébként nem tettek rá valami nagy hatást.

Az igazság pedig az — mert az ízlésről tudvalevőleg nem szabad disputálni — az igazság pedig az, hogy Swivellernek, ennek a »bohó fiatal embernek«, az igényeit sem Wackler mama, sem legidősebb leánya nem támogatta s valahányszor a nevét hallották említeni, mindannyiszor rejtelmesen sóhajtoztak s rázták a fejüket. Mivel Swivellernek Sophy kisasszonnyal szemben való magaviselete oly határozatlan és oldódzkodó volt, hogy semmikép sem lehetett belőle a nősülési szándékot kimagyarázni; idővel maga a fiatal hölgy kezdte nagyon kíváncsi tartani, hogy az ügy jobbra vagy balra, de okvetlenül eldőljön. Végre tehát beleegyezett abba, hogy Swiveller

Richard ellen egy szerelmes műkertészt játsszanak ki, a kiről tudták, hogy a legcsekélyebb bátorításra mint kérő áll elő; s innen magyarázható a leány részéről az a szorongó aggodalom, hogy vajjon Swiveller Richard eljön-e, mert hiszen azért volt elkészítve ez az egész mostani alkalom s ezért írt neki levelet. Ha egyáltalában néz rá valami várandóság vagy ha oly helyzetben van, hogy egy nőt eltarthat — mondá Wackles mama a legidősebb leányának — akkor vagy most kifejti előttünk vagy soha.« »Ha igazán van valami szándéka velem, — gondolá Sophy kisasszony — akkor ma este meg kell mondania.«

Mivel azonban mindarról, a mit ezek beszéltek, tettek és gondoltak, Swiveller nem tudott semmit, tehát nem is hathatott rá. S míg azon tépelődött, mint tehetné legjobban féltékenynyé a leányt s azt óhajtotta, hogy Sophy legalább ez alkalommal ne lenne oly szép, mint máskor vagy legalább saját magának a nővére lenne, megérkezett a társaság is, köztük a műkertész, kit Cheggsnek hívtak. Cheggs úrnak azonban volt esze, hogy ne egyedül jöjjön, mert tartalékul elhozta a nővérét is, Cheggs kisasszonyt, a ki egyenesen Sophy kisasszonynak tartván, megfogta mind a két kezét, megcsókolta mindkét felől az arcát s hallhatólag azt súgta neki, hogy reméli, miszerint nem jöttek nagyon korán.

— Semmi esetre sem nagyon korán — mondotta Sophy kisasszony.

— Jaj, édesem, — folytatta Cheggs kisasszony suttogva — úgy föl voltam izgatva, annyira magamon kívül voltam, hogy ezer szerencse, ha itt nem voltunk már délután négykor. Alick oly türelmetlen volt, hogy már alig tudott várni. Nem is hinné, de már délelőtt föl volt öltözködve, minduntalan az óráját nézte s engem kínozott. És ennek mind magácska az oka, kis hamis.

Mire Sophy kisasszony természetesen elpirult, nemkülönben Cheggs úr is (a ki nagyon mulya volt hölgyekkel szemben). Sophy kisasszony anyja és nővérei pedig, hogy Cheggs urat megmentse a további

elpirulásoktól, elhalmozták előzékeny figyelemmel s udvariassággal, Swiveller Richardot pedig saját sorsára bízták. Hát hiszen csak ez kellett neki, mert volt oka, ürügye és alapja duzzogni; de mivelhogy az az ok, ürügy és alap, a miért jött s a mit maga is keresett, oly váratlanul kínálkozott, Swiveller Richárd igazán, komolyan bosszankodott s kíváncsi volt, hogy ez a Cheggs mi az ördögöt akar a tolakodásával.

Swiveller mindazonáltal elkérte Sophy kisasszonytól az első négyest (a népies tánczok nem lévén előkelőek, töröltettek a programmból) s ezáltal előnyt nyert vetélytársa fölött, a ki lehangoltan bevette magát egy sarokba s onnan nézte a fiatal hölgy remek alakját, a mint a táncz forगतagában ide-oda imbolygott. Swiveller azonban nemcsak ebben főzte le a műkertészt, mert elszánva magát arra, hogy megmutassa a társaságnak, milyen fajtájú emberrel akarnak ők mókát űzni s mert talán az imént élvezett szesz is dolgozott benne, oly csodálatos mozgékonytságot, fordulatokat, hajlékonytságot mutatott, hogy a társaságnak szeme-szája elállt. Különösen pedig egy hosszú gentlemannek, a ki egy félbemaradt kis növendék-leánynyal tánczolt, a kinek földbe gyökerezett a lába a bámulattól és csodálkozástól. Még Wackles mama is elfeledkezett egy pillanatra arról, hogy lepirongasson három fiatal leányt, kik nagyon boldognak kezdték magukat érezni ezen a mulatságon s elmosolyodott arra a gondolatra, hogy igazán nem volna utolsó büszkeség, ha egy ily remek tánczos volna a familiában.

Ebben a kritikus pillanatban Cheggs kisasszony nagyon derék és használható szövetségnek bizonyult, mert nemcsak hogy nem mulasztotta el gúnyos mosollyal fejezni ki megvetését Swiveller mutatóványai iránt, hanem minden alkalmat megragadott, hogy Sophy kisasszonynak a fülébe súghassa, mily ellen-szenves és borzasztó az ilyen nevetséges teremtés. Kijelentette, hogy halálosan félti Alickot, hogy dühében nekiésik és megveri s egyszersmind figyelmeztette is Sophy kisasszonyt, hogy nézze csak, mint szikráznak Alick szemei a szerelemtől és a dűhtől. Talán

megjegyezhetjük, hogy Alick szenvedélye már-már akkora volt, hogy a szemei el nem bírván mind, le-szivárgott az orrába, mely pirosan kezdett ragyogni.

— Tánczolnia kell Cheggs kisasszonynyal, — mondá Sophy kisasszony Swiveller Dickhez, miután kétszer tánczolt Cheggs urral s azalatt úgy viselte magát, hogy a gentleman fölbátorodjék. — Nagyon kedves leány — s bátyja meg egyenesen elragadó.

— Egyenesen elragadó? — mormogá Dick. — Mondhatom, hogy a milyen tekinteteket vet ide, hát én is elragadónak találom.

Itt miss Jane (a kit erre kitanfítottak) közbedugta fürtös fejét és súgva figyelmeztette nővérét, hogy Cheggs úr mily feltékeny.

— Feltékeny! Mint a milyen szemtelen! — mondotta Swiveller Richárd.

— Mint a milyen szemtelen, Swiveller ur? — mondá Jane kisasszony, megrázva fürtjeit. — Vigyázzon, kérem, meg ne hallja, mert könnyen megbánhatja.

— Ugyan, Jane! — mondá Sophy kisasszony.

— Ostobaság! — szólt a nővére. — Miért ne lehetne Cheggs úr feltékeny, ha úgy tetszik neki? Nekem tetszik, az bizonyos. Cheggs úrnak épp annyi joga van feltékenykedni, mint akárki másnak s nem-sokára talán még több is, ha ugyan máris nincs. Ezt neked legjobban kellene tudnod, Sophy.

Ez a kis complotte, melyet Sophy kisasszony és nővére szőttek abból a nagyon is érthető emberi szándékból, hogy Swivellert idejében való nyilatkozatra bírják, nem sült el, mert Jane kisasszony fiatal letére túlságosan érdes és csipkedő lévén, szerepét oly túlságos fontossággal játszotta, hogy Swiveller duzzogva vonult felre, hölgyét átengedte Cheggs úrnak, egy gyanakvó pillantás kíséretében, mit ez a gentleman indignálódva viszonzott.

— Hozzám tetszett szólni, uram? — kérdé Cheggs, utána menvén Swivellernek a sarokba. — Legyen szives mosolyogni, uram, nehogy feltűnést keltsünk. Hozzám tetszett szólni, uram?

[Swiveller gögöcs mosolylyal nézett Cheggs cipőjé-

nek az orrára, onnan a bokájára, onnan a lábszárcsontjára, onnan a térdére; azután tekintete lassanként fölmászott a czombján a mellényére, azután gombról-gombra az állára, végre az orra közepén fölesúszott a szeméig s ekkor megszólalt:

— Nem, uram.

— Hm! — mondá Cheggs úr, vállán keresztül a társaságra sandítván. — Legyen oly szives s mosolyogjon még egyszer. Talán akart valamit mondani nekem, uram?

— Nem, uram, nem is akartam!

— Talán *most* egyáltalában nincs semmi mondani valója, uram, — mondotta Cheggs komoran.

Erre a megjegyzésre Swiveller Richard tekintete elfordult Cheggs arczáról, az orra közepén lecsúszott a mellényére, onnan a jobb lábszárán végig ismét a cipője orrához ért s ezt gondosan szemügyre vette. Azután átugrott másik cipőjének az orrához, az előbbi utat ismét megtette mellényén keresztül szeméig s mikor odaért, így szólt:

— Nincs, uram, semmi.

— Valóban, uram, ezt örömmel hallom, — mondá Cheggs. — Azt hiszem, uram, tudja, hogy hol vagyok található arra az esetre, ha valamit *kellene* nekem mondania.

— Könnyen utána járhatok, uram, ha majd szükségem lesz rá.

— Azt hiszem, uram, hogy ezek után nincs egy-máshoz több szavunk.

— Nincs, uram.

Ezzel végződött a rettenetes párbeszéd, komor pilantások kíséretében. Cheggs sietett Sophy kisasszonynak kezet nyújtani. Swiveller pedig komor hangulatban leült egy szögletbe.

Wacklesné asszony és a Wackles kisasszonyok a szöglet közelében ültek s onnan nézték a tánczot. Cheggs kisasszony, valahányszor tánczosának a quadrille-figurában erre volt dolga, oda-oda ugrott hozzájuk, hogy egy-egy megjegyzést tegyen, melyek Swiveller Richárdnak minduntalan fölkaparták az

epéjét. Két növendékleány gyertyaegyenesen ült egy pár kemény széken s a saját bátorságuk emelése végett Wacklesné asszony és a Wackles kisasszonyok szemébe néztek. Ha Wackles kisasszony és Wackles mama mosolygott, akkor ők is mosolyogtak, így akarván a kemény széken ülő két kis leány a két hatalmasnak a kedvét megnyerni. A vén hölgy ezt a hódolatteljes elismerést azzal viszonzta, hogy haragos pillantást vetett rájuk s kijelenté, hogy ha még egyszer ily szentelenek lesznek, mind a kettőt nyomban haza kísérteti. Erre a fenyegetésre az egyik fiatal hölgy — a gyöngébb és félenkebb természetű — könnyezni kezdett. Ezért a vétségért mindkettőt rettenetes gyorsasággal és kérlelhetetlenséggel hazaküldték, mire a többi növendékleányt halálos félelem fogta el.

— Micsoda újságot tudok! — mondá Cheggs kisasszony, ismét feléjük közeledve. — Ha tudnák, hogy Alick mit mondott Sophynak! Szavamra, ez már komoly ügy; világos, hogy az.

— Hát mit mondott neki, lelkem? — kérdezte Wackles mama.

— Jaj, mindenfélét, — mondá Cheggs kisasszony, — nem is képzelik, hogy milyen egyenesen kimondta.

Swiveller Richard nem tartotta tanácsosnak, hogy ezeknek továbbra is fültanuja legyen, hanem egy tánczsünetet s Cheggsnek a közeledését fölhasználta arra, hogy Wacklesné asszonytól elbúcsúzzék s azután éktelen közönyös magatartással vitorlázott az ajtó felé, útközben Wackles Jane-nal találkozott, a ki fürtei negédes rázásával (ez is jó fogás volt, ha mással nem rendelkezett) flirtelt egy rogyadozó lábú vén gentlemannel a társalgóban. Az ajtó közelében Sophy ült, még izgatottan és zavartan azon vallomás miatt, melyet Cheggs tett neki az imént s Swiveller Richard egy percze megállt mellette, hogy búcsuzóul pár szót váltson vele.

— Partnál a csónakom s gályám a tengeren; mielőtt távozom, tőled búcsúm' veszem, — szólt Dick komoran tekintve a leányra.

— Már megy? — kérdezte Sophy, linek szíve

elszorult kieszelt tervének sikere alatt, de azért mégis közönyt színlelt

— Hogy megyek-e? — szólt Dick keserűen. — Igen, megyek. És azután?

— Semmi, legfőlebb hogy kissé korán megy még, mondotta Sophy, — mert hiszen azt teszi, a mit tetszik.

— Wackles kisasszony, — mondá Dick, — én magát hünek tartottam s boldog voltam ebben a tudatban, de most bánom, hogy megismertem, hogy oly szép leány s amellet oly csalfa.

Sophy fölbiggyesztette az ajkát s úgy tett, mintha nagy érdeklődéssel nézett volna Cheggs felé, a ki távolabb limonádéját szűröcsölte.

— A hogy idejöttem, — mondá Dick, — szinte megfeledkeztem tulajdonképpeni célomról, mely idevezérelt. Keblem kitágult, szívem fölvidult s ennek megfelelő érzelmeket tápláltam. Oly érzelmekkel távozom, melyeket táplálni ugyan lehet, de leírni nem, bensőmben annak igazságát érezvén, hogy ma este elfojtották legjobb érzelmeimet.

— Annyi bizonyos, hogy nem tudom mit gondol Swiveller úr, — szólt Sophy lesütött szemmel. — Nagyon sajnálnám, ha...

— Sajnálná, Madame, mikor egy Cheggset mondhat a magáénak? — mondá Dick. — De azért nyugodalmas jó éjszakát kívánok s végezetül mellesleg megjegyzem, hogy jelenleg egy fiatal leány nő az én számomra, kinek nemcsak csodálatos testi bájai vannak, hanem a ki nagyon gazdag is s a ki legközelebbi rokonait kérte meg arra nézve, hogy kérjék meg számára a kezemet, a mit én meg is ígértem, tekintettel családjának némely tagjára. Bizonyára örömmel értesül arról a hálás, megtisztelő körülményről, hogy egy fiatal bájos leány kizárólag az én számomra érik asszonynyá s kizárólag az én számomra tartogatják. Gondolom, ezt fölemlíthetem önnek. S így most csak azért kell még kegyes elnézését kérnem, hogy oly sokáig visszaéltem érdeklődésével. Jó éjszakát!

— Mindezekből még jó származhatik, — szólt

Swiveller Richard magában, mikor hazaért s a kop-pantóval a gyertya fölé hajolt. Most legalább testtel-lélekkel, tarkómmal s a czipőm talpával Fredde tartok Nellykére vonatkozó tervében s a ficzkó bizonyára örülni fog, hogy oly derekasan ráadom magam a tervre. Még holnap értesítem őt erről s addig is, mivel már úgylis későn van, megnyugosztalom a szívemet.

S ebben hamarabb volt része, mint gondolta, mert pár percz múlva Swiveller aludt, mint a bunda. Azt álmodta, hogy Trent Nellyt feleségül vette, beleült a vagyonába s az volt első hatalmi ténye, hogy Cheggs-nek a kereskedelmi kertészetét elpusztíttatta s helyén téglarégetőt állított föl.

KILENCZEDIK FEJEZET.

A gyermek, Quilpnével szemben való bizalmaskodása közben, csak futólag, felületesen tudta elmondani, hogy mily szomorúság és levertség fogja el a szivecskéjét s nem tudta kellőleg jellemezni, hogy mily sötét felhő nehezedik az ő házukra s mily komor árnyékot vet ez tűzhelyükre. Egyébként annak, a ki nem tudta, mily életet élnek ők, nagyon nehéz volt kellő fogalmat alkotnia életük komor magányosságáról s az az állandó félelem, hogy esetleg véthet az öreg ember ellen, a kit úgy imádott, tartózkodóvá tette a nyilatkozataiban még akkor is, mikor a szívét ki szeretete volna önteni s visszaretent attól, hogy aggodalmának és szerencsétlenségének főokát elárulja.

Mert a leányka szemeiből nem az sajtolta ki könnyeket, hogy egyhangúságban élte a napjait minden változatosság nélkül, hogy nem szórakozhatott kellemes társaságban, hogy komorak, szomorúak voltak estéi, hosszúak, magányosak az éjszakái, hogy nem voltak meg azok az apró szórakozásai, melyeket a fiatal lelkek annyira áhítanak s hogy a gyermekkorból nem ismert egyebet a nyomorúságnál és az érzékeny szívnél. Az volt a leányka levertségének és szorongó félelmének az oka, hogy az öreget valami titkos bánat súlya alatt látta roskadozni, látta, hogy kedélyállapota folyton ingadozik, időnkint borzasztó félelem vesz rajta erőt, hogy meg-meghibban az esze s a kezdődő örültség tünetei környékeznek; s hogy érezték és tudták, hogy bármi szakad is rájuk, egyedül állnak a világban tanács, segítség nélkül s a nélkül, hogy valaki

is törődnek velük. Ez volt a leányka levertségének s szorongó félelmének oka, a mi még idősebb ember lelkére is nagy súlylyal nehezedett volna, kinél e levertséget egyéb kellemes körülmények enyhítik és ellensúlyozzák. Mennyivel inkább ránehezedtek tehát egy ifjú leányka lelkére, kinél a gondok állandóan jelentkeztek s kinek kedélyét ezek a gondolatok állandóan nyugtalanították.

S az öreg ember szemében Nell mindig egyforma volt. Ha kedélye egy-egy pillanatra megnyugodott azoktól a fantomoktól, melyek folytonosan kínozták, fiatal lakótársát mindig egyforma mosolylyal látta maga előtt, egyformán komolyak voltak szavai, egyformán derült a nevetése s egyforma szeretete és gondoskodása, melyek mélységesen meghatották a lelkét s melyekről azt hitte, hogy nem fogja nélkülözni soha az életben. S így élte napjait, megelégedvén azzal, hogy Nell szívének könyvéből csak az első lapot olvassa, nem sokat törődvén azzal, mit rejthetnek a többi lapok s többször mormolván magában: no, csak hogy legalább a gyermek boldog.

Az volt egyszer. Boldog. Énekével majd fölverte a komor szobák csendjét, könnyed, lenge léptekkel cizkázott a poros kincsek közt s az öreg e fiatal élet mellett megvénültnek, az élénk, derült ellentét folytán merevebbnek, komorabbnak látszott. Most azonban a szobák hidegek, komorak voltak, s ha a leány kijött kis kamarájából, hogy az unalmas órákat megrövidítse, épp oly csöndes és mozdulatlan volt, mint a többi lelketlen tárgy s nem volt szíve dalával fölkelteni a visszhangot, mely már szinte elrekedt a hosszas hallgatástól.

A szobák egyik ablaka az utcára szolgált, hol a gyermek sok-sok estén egész késő éjszakáig elült, egyedül, gondolataiba mélyedve. Mindenkit akkor fog el a szorongás, mikor virraszt és vár, mert ilyenkor szomorú víziók raja lengi be a kedélyt.

Ide szokott ülni a szürkület óráiban, hogy megfigyelje az utcán járó-kelő töneget, vagy a kik az átellenben fekvő házak ablakaiból néztek ki, s azon

tépelődött, hogy azok a szobák odaát szintén oly elhagyatottak-e, mint a milyenben ő ült s azok az emberek épp úgy elszórakoznak-e rajta, mint ő amazokon, ha mindjárt csak ki is kukkannak az ablakon s azután visszahúzódnak. Az egyik tetőn félrebíllent rozzant kémény volt, melynek penészes falát képzelete, mikor a tekintete rajta nyugodott, visszataszító alakokkal népesítette be, melyek agyarkodva néztek rá, s be akartak kandikálni a szobába. Szinte örült, ha oly sötét volt, hogy arcukat már nem vehette ki, s egyszersmind szomorú volt, mikor a lámpagyújtogató az utcza lámpásokat meggyújtotta, mert akkor egyszerre oly késő és oly sívár bent. Azután visszahúzódott az asztaltól, s körülnézett a szobában, hogy minden a maga helyén van-e, s nem mozdult-e el valami. Ha pedig ismét kitekintett, akkor történetesen egy embert látott koporsót vinni a hátán, két-három más ember kíséretében egy házhoz igyekezve, a hol halott feküdt; erre megrezzent, s olyasnik jutottak eszébe, melyek az öreg ember megöregedett arcát és magatartását juttatták eszébe, s újabb fajta félelmekkel töltötték el. Ha meghalna, ha hirtelen rosszullét fogná el, úgy hogy nem is kerülne többé élve haza, vagy ha egy éjszaka hazajönne, rendes szokása szerint megcsókolná és megáldaná, s ha azután ő, a leányka lefeküdnék, édesen elszenderednék, álmában talán mosolyogna is s azalatt az öreg megölné magát! Ha vére lassan-lassan szétfolynék a földön s beszívárogna az ő hálókamrácskájának ajtaján! Ezek a gondolatok sokkal borzalmasabbak voltak, sem hogy sokáig időzhetett volna mellettük s így ismét az utcza-hoz menekült, melyen most kevesebb ember járt, sötétebbre vált és jobban elcsendesedett. Az üzleteket egymásután gyorsan becsukták s a felső emeleteken rendre megjelent a gyertyavilág, jelezve, hogy az emberek aludni mentek. Lassanként elhalványodtak ezek a világok is, vagy pedig hirtelen kialudtak s itt-ott jelent meg helyette egy-egy gyöngye mécsvilág, hogy egész éjszaka pislogjon. Nem nagyon messze oda egy boltból még a késő éjjeli órákban is ríktó

vörös fénysugár szóródott ki az utcára, de nemsokára ez a bolt is bezárult, lámpája kialudt s komor sötétség és csönd űlte meg az egész környéket, mindössze magányos léptek kopogása hallatszott néha a kövezeten, vagy egy-egy későn hazavetődő szomszéd verte erősen háza kapúját, hogy az alvó lakókat fölébressze.

Ha az éjszaka már ennyire előrehaladt, akkor (s ritkán korábban) a gyermek becsukta az ablakot s lassan lecsoszogott a lépcsőn, azon gondolkozván útközben, hogy ha azon borzalmas arcok egyikével találkoznék, melyek annyiszor kísértették álmaiban, mennyire megijedne. Ez a féltelme azonban eloszlott gondosan megtisztított lámpája s szobácskájának bizalmas melegsége előtt. Búzgón imádkozott az öregért, bőséges könnyek közt kérve az Istent, hogy adja vissza az ő lelkük nyugodalmát és boldogságukat, azután beletemetkezett vánkosába, addig zokogva, míg el nem aludt, de szürkületig többször föl-fölriadva, hogy figyeljen a csöngetésre és feleljen annak a képzeletbeli alaknak, a ki őt fölriasztotta álmából.

Egy éjszaka, harmadnapra azután, hogy Nelly Quilpnével beszélgetett, az öreg ember azt mondta, hogy otthon marad, mert egész nap gyöngének és betegnek érezte magát. Erre a hírre a gyermek szemei fölragyogtak, de ismét elborultak, mikor az öregnek elcsigázott, beteg arczára nézett.

— Két napja, — mondá az öreg — két teljes, világos, ragyogó nap mult el s még mindig nincs válasz. Mit is mondott csak neked, Nelli?

— Szórol-szóra azt, a mit neked elmondtam, nagy-papa.

— Igaz, — mondá az öreg bágyadtan. — Igaz. De mondd el csak még egyszer, Nell. A fejem már kábult. Mit is mondott neked? Semmi egyebet, csak azt, hogy majd meglátja holnap vagy holnapután? Mert ez volt a levélben.

— Semmi egyebet, — mondá a gyermek. — Ne menjek el hozzá holnap ismét, édes nagyapa? Jó korán? Még reggeli előtt meg fogom járni az utat.

Az öreg ember a fejét rázta s szomorúan sóhajtván, magához vonta a gyermeket.

— Nem lesz semmi eredménye, drágám, semmi eredménye. De ha most elhagy, Nell, ha most elhagy, mikor támogatásával helyrepótolhatnám mind azt az időt és pénzt, a mit elvesztettem, lelkemnek mindazt a gyötrelmét, a mit átszenvedtem, a mely olyanná őrlött engem, a minőnek magad előtt látsz, akkor tönkre vagyok téve s a mi még rosszabb, sokkal rosszabb, tönkre tettelek téged, a kiért mindent kockáztattam. Ha koldusbotra jutottunk!

— És ha arra jutottunk is, — szólt a gyermek el nem csüggedve, — hadd legyünk koldusok, csak boldogok legyünk.

— Koldusok — és boldogok! — mondá az öreg ember. — Oh te szegény gyermek!

— Édes nagyapa, — mondá a gyermek oly elszánt-sággal, mely kiragyogott kipirult arczából, remegő hangjából és élénk mozdulatából — e tekintetben már én sem vagyok gyerek s ha az vagyok is, hallgass rám: inkább kolduljunk, dolgozzunk az országúton vagy a földeken, keservesen keressük meg a kenyerünket, semhogy úgy éljünk, mint most.

— Nelly! — mondá az öreg ember.

— Igen, igen nagyapa, mintsem hogy úgy éljünk, mint most, — ismétlé a gyermek sokkal komolyabban, mint előbb. — Ha szomorú vagy, mondd meg, mi az oka, hogy én is az legyek; ha gyötröd magadat s napról-napra halványabb és betegebb vagy, hadd ápoljalak s hadd igyekezzek vigasztalni. Ha szegény vagy, hadd legyünk szegények mindaketten, de hadd legyek melletted, hadd legyek mindig melletted, hogy ne lássak rajtad ekkora változást s azt se tudva, miért, mert különben megreped a szívem s meghalok. Édes nagyapa, menjünk el erről a szomorú helyről még ma s útközben házról-házra járjunk koldulva.

Az öreg ember tenyerébe rejté arczát s fejét bemélyeszté a diván vánkosaiba, melyen feküdt.

— Hadd legyünk koldusok, — szólt a gyermek átkarolva nagyapja nyakát — attól nem félek, hogy

nem lesz elégünk. Biztosan tudom, hogy lesz. Hadd vándoroljunk vidékről-vidékre, hadd aludjunk a mezőn, fák alatt s ne gondoljunk sem pénzre, sem olyasmire, a mi szomorúságot okozhat. Éjszaka nyugodtan fogunk aludni, nappal ránk süt a nap, átjár a szél s együtt fogunk Istennek hálát adni. Ne tegyük többé a lábunkat sötét szobákba vagy szomorú házakba, hanem vándoroljunk, kóboroljunk, a merre kedvünk tartja. Ha pedig majd elfáradsz, akkor meg fogsz pihenni, kinyugszod magadat a legszebb vidéken, a mi csak akad, én pedig azalatt mind a kettőnkért fogok koldulni.

A gyermek szavai zokogásba fűltek, mialatt az öreg nyakán csüngött; s nem is egyedül sírt.

Ezek a szavak nem idegen fülek számára voltak s ez a jelenet nem volt idegen szemeknek szánva. Pedig voltak itt más fülek és szemek is, melyek mohón falták a lefolyt jelenetet, s ezek a fülek és szemek nem kisebb személyisége voltak, mint Quilp Dánielé, a ki akkor lépett be látatlanul, mikor a gyermek először térdelt le az öreg mellé s bizonyára a legfinomabb tapintattól vezéreltetve nem akarta félbeszakítani a társalgást, hanem szokott vigyorgásával hallgatta. Mivel pedig az ácsorgás nagyon fárasztó munka volt olyan úr számára, a ki elbágyadt a hosszú úttól s mivel a törpe azon emberek fajtájába tartozott, a kik mindenütt otthonosan érzik magukat, figyel név nem sokára egy székre irányozta, melyre szokatlan élénkséggel kuporodott föl. Fölkelt a támlájára, lábait az ülésre támasztá, hogy így nagyobb kényelemmel láthasson és hallhasson, a mivel egyszersmind phantastikus majom-allurejének is eleget tett, mely minden alkalommal erőt vett rajta. Egyik lábát hanyagul átvetette a másikon, állát föltámasztotta tenyerével, fejét kissé félrefordította s utálatos arcza mulatságos grimasza torzult.

Ebben a helyzetben vette észre végtelen meglepetésére az öreg ember, a mint beszéd közben szemei ebbe az irányba tévedtek.

A gyermek elfojtott sikoltást hallatott, mikor ezt

a kellemes figurát megpillantotta s első meglepetésükben ő is, az öreg ember is félénken néztek rá, nem tudván, mit szóljanak s kezdetben szinte kételkedvén abban, hogy valóban maga Quilp áll-e ott. Quilp Dánielt azonban ez a fogadtatás egy csöppet sem hozta ki sodrából, megmaradt abban a positurában, a melyben elhelyezkedett, mindössze hogy néhányszor nagy leereszkedéssel bólintott. Végre az öreg megszólította, megkérdezte, hogy mint jutott be.

— Hát csak az ajtón — mondá Quilp, hüvelykujjával vállá fölött hátrafelé bökve. — Mert oly kicsi még sem vagyok, hogy a kulcslyukon jöhetnék be. Bárcsak akkora lennék. Szeretnék magával egyedül, négy szem közt néhány szót váltani, szomszéd, hogy senki se hallja. Isten önnel, kis Nelly.

Nell az öreg emberre nézett, a ki intett neki, hogy menjen át a másik szobába s megcsókolta az arcát.

— Ah, — mondá a törpe a szájával czuppantva, — mily nagyszerű egy puszi volt ez — éppen ott, a hol legrózsásabb az arcza. Micsoda kapitális egy csók!

Nell e megjegyzésre gyorsan eltávozott. Quilp elbámulva nézett utána s mikor az ajtó bezárult mögötte, az öreg ember előtt a leányka bájait kezdé dicsérgetni.

— Micsoda üde, viruló, szerény kis bimbó ez, szomszéd, — mondá Quilp, rövid lábaszárait simogatva s szemével egyre hunyorgatva. — A bohó, édes, bájos kis Nell!

Az öreg ember erőltetett mosollyal felelt s látszott rajta, hogy roppant türelmetlenül hallgatja. Quilp ezt észrevette ugyan, de nagyon gyönyörködött kínjaiban, mint a hogy mindig és mindenütt tette, a hol csak tehetette.

— Igazán olyan, — mondotta Quilp lassan, mintha teljesen ez a tárgy foglalta volna le gondolatát; — igazán üde, kicsiny, szép formájú; olyan kékek az erei, oly átlátszó a bőre, oly kicsinyek a lábai, olyan lenge a járása, — de az ég szerel nére, milyen ideges maga! Mi baja, szomszéd? Esküszöm — folytatá a törpe, leszállva a szék támlájáról s rendesen ülve le, oly lassú megfontolással, mely nagyon elütött attól

a gyorsaságtól, a mellyel oda fölugrott — esküszöm önnek, sohasem hittem volna, hogy az öreg ember vére is oly gyorsan tud pezsegni s fölmelegedni. Azt hittem, hogy lomhán folyik s hideg, egészen hideg. Legálább így kellene lennie, az bizonyos. Hanem maga egészen ki jött a sodrából, sógor.

— Én is azt hiszem — nyögött az öreg ember, két kezét a halántékaihoz szorítva. — Láz gyötör itt bent s néha olyas valami fog el, a minek nem merek nevet adni.

A törpe nem szólt, csak figyelte társát, a mint ez nyugtalanul föl-alá járt a szobában s azután ismét leült. Egy ideig mellére horgasztotta fejét, azután egyszerre fölvetette s megszólalt.

— Egyszer s mindenkorra kérdezem, hozott-e pénzt?

— Nem! — mondá Quilp.

— Akkor, — mondá az öreg ember s kétségbeesetten összezsapva kezeit, az égre tekintett — akkor a gyermek és én el vagyunk veszve.

— Szomszéd, — mondá Quilp, szigorúan nézve rá s párszor megkopogtatta az asztalt, hogy odavonja a figyelmét — jöjjünk tisztába egymással s játszunk méltányosabb játékot, mint hogy valamennyi kártya a maga kezében legyen s én csak a hátlapjukat lássam. Magának már nincs titka előttem.

Az öreg ember remegve nézett rá.

— Meg van lepetve, ugy-e, — mondá Quilp. — Pedig hát ez természetes. Azt mondom, hogy most már nincs titka előttem, egyetlenegy sem. Mert most már tudom, hogy az a sok kikönyörgött és kölcsönzött összeg, előleg és segély, a mit tőlem kapott, egy másután elvándorolt — megmondjam hová?

— Igen! — mondá az öreg, — mondja meg, ha akarja.

— Hát a kártyaasztalhoz, — mondotta Quilp — rendes éjjeli szállásához. Ez volt tehát a gazdagságnak az a titkos forrása, a hová be kellett volna dobálnom a pénzemet (ha oly ostoba lettem volna, a milyenek tartott); ez volt az ön kimeríthetlen aranybányája, Eldorádója, ugy-e?

— Igen, — mondá az öreg ember, fölragyogó tekintettel fordulván felé : — ez volt, ez az s ez is lesz, míg meg nem halok.

— S hogy engem el tudott vakítani, be tudott csapni egy koczájátékos ! — mondá Quilp, megvetően nézve rá.

— Nem vagyok játékos, — szólt az öreg ember szilajan. — Az ég a tanún, hogy nem kapzsiságból s nem játékszenvedélyből játszom, s hogy minden egyes pénzdarabnál, melyet föltettem a játékra, ennek a szegény árva gyermeknek a nevét suttogtam s kértem az istent, áldja meg vállalkozásomat, — de soha sem tette. Kiknek adott az isten szerencsét ? Kik, mik voltak azok, a kikkel én játszottam ? Olyan emberek, a kik rablásból, elveteműtségből, szemtelenkedésből élnek, hogy aranyukat gazul elpazarolják s szaporítsák bűneik lajstromát. Az én nyereségem tőlük lett volna s az utolsó fillérig arra fordítottam volna, hogy egy fiatal, ártatlan gyermek életét megédesítem. Mi kárunk lett volna ebből ? Az, hogy kevesebb alkalmuk lett volna szerencsétlenséget és nyomorúságot okozni. Ki nem remélt volna ily körülmények közt ? mondja ! Ki nem remélt volna, mint a hogy én reméltem ?

— Mikor kezdett bele legelőször ebbe az ostoba foglalkozásba ? — kérdezte Quilp, kinek a kínszásban való gyönyörűségét egy pillanatra ellensúlyozta az öregnek bánata s vigasztalan elhagyatottsága.

— Hogy mikor kezdtem bele ? — mondá végigsimogatva a homlokát. — Mikor is kezdtem csak bele ? Hát mikor kezdtem volna, ha nem akkor, mikor legelőször jutott eszembe, hogy mily keveset takarítottam meg, mily sok időbe kerülne, míg valamit összegyűjtök, s az én koromban egyáltalán mily rövid életre számíthatok s előbb-utóbb a világ durva könyörületességére leszek utalva és sohasem lesz anynyim, hogy a gondot távol tarthatnám magamtól. Akkor jutott legelőször eszembe, hogy a játékkal megpróbálkozom.

— Akkor volt ez, mikor első ízben jött hozzám s

drága unokáját a tengerre akarta elvitetni? — kérdezte Quilp.

— Nem sokára az után, — felelt az öreg ember. — Sokat gondolkoztam róla s heteken keresztül erről álmodtam. Azután elkezdtem. Nem találtam benne gyönyörűséget, de nem is kerestem. S járt-e rám nézve más erédnénnyel, mint hogy aggodalmas napokat, nyugtalan éjszakákat okozott, aláásta az egészséget, megzavarta a lelkem békéjét s csak gyöngeséget és szomorúságot növelte.

— Legelőször elvesztette azt a pénzt, mit félre rakott, azután hozzám jött. Azt hittem, megfogta a szerencsét (mint a hogy maga mondta), pedig koldussá tette önmagát. S így történt, hogy biztosítási foglaltsom van mindenre, a mit maga csak föl tudott hajszolni, törvényszéki végzéssel eladhatom összes ingóságait, egész boltját — mondá Quilp, körüljártatva tekintetét, mintha arról akart volna megbizonyosodni, hogy egyetlen darabot sem vittek el. — De mondja csak, sohasem nyert?

— Soha, — nyögte az öreg ember. — Soha nem nyertem vissza, a mit elvesztettem.

— Pedig azt hittem, — hunyorított a törpe, — hogy ha valaki sokáig játszik, utóvégre is csak nyernie kell, vagy legalább nem szabad vesztenie.

— Hát úgy is van — mondotta az öreg ember hirtelen fölriadva lehangoltságából s egyszerre izgalomba jöve. — Ugy is van; éreztem ezt már kezdetben, mindig tudtam, láttam és soha fél oly erősen nem éreztem mint most. Három éjszakán azt álmodtam, Quilp, hogy nagy összeg pénzt nyertem. Azelőtt sohasem tudtam ilyet álmodni, pedig hányszor megpróbáltam. Csak most ne hagyjon el, mikor kilátásom van nyerni. Nincs más menekvésem, csak ha maga segít ki valamivel, hadd próbálkozzom meg ezzel az utolsó reménységgel.

A törpe vállat vont s a fejét rázta.

— Nézze csak, Quilp, édes, jószívú Quilp, — felelte az öreg ember, reszkető kézzel húzván ki zsebéből egy darab papirost s megragadva Quilp karját. —

Nézze csak ezt. Nézze csak ezeket a számokat, hosszas szánításoknak, fájdalmas és kegyetlen tapasztalatoknak ezt az eredményét. Nyernem *kell* s ehhez csak egy kis segítség szükséges, néhány font, mindössze negyven font sterling, édes Quilp.

— A multkori előleg hetven font volt — szólta a törpe, — s egy éjszaka az egész elúszott.

— Tudom, hogy elúszott, — mondotta az öreg ember — de akkor volt legkevésebbé szerencsém s a voltaképpen időn még nem érkezett el. Gondolja meg, Quilp, gondolja meg, — kiáltott az öreg ember s a papírlap úgy zizegett reszkető kezében, mintha a szél fújta volna. — Legyen tekintettel erre az árva gyermekre. Ha magam volnék a világon, szívesen meg tudnék halni, sőt talán meg is előzném a sorsot, mely oly egyenlőtlenül van megosztva, mely rászakad a büszkékre és a gazdagokra erejük teljében, de elkerüli a szorongatottakat, a bánattól sújtottakat és cserben hagyja azokat, a kik kétségbeesésükben vágynak utána. A mit tettem, azért a gyermekért tettem. Kérve kérem, segítsen ki ő rá való nézve. Ne engem nézzen, hanem őt.

— Nagyon sajnálom, de légyottom van a városban, — mondá Quilp, nagy önuralommal nézve órájára, — különben nagyon örültem volna, ha felórát tölthettem volna önnel együtt, míg lenyugszik. Igazán nagyon örültem volna.

— De Quilp, édes Quilp, — mondá az öreg ember, megfogva a kabátja szárnyát — nem egyszer beszéltem el magának a szegény leány anyjának históriáját. Talán ez növelhette bennem nagygyá azt a rettegést, hogy ez a szegény gyermek is nyomoruságba talál jutni. Ne legyen hozzám szívtelen, hanem ezt a pénzt is írjuk a többihez, hiszen nagyot fog nyerni az én révemén. Adja ide a pénzt, hadd próbálkozzom meg még ezzel az utolsó reménységgel.

— Valóban nem tehetem, — mondotta Quilp szokatlan udvariassággal — hanem e helyett mondok magának valamit, még pedig olyat, a mit érdemes lesz megszívtelni, mert azt mutatja, hogy még a legóvato-

sabb ember is megjárhatja, az a nyomorúságos, szegényes élet, a melyet Nellyvel együtt élt, annyira tévútra vezetett.

— Mindez csak azért volt, hogy pénzt gyűjtsek össze a szerencse megkísérlésére, hogy annál nagyobb legyen a leány diadala, — siráncozott az öreg ember.

— Azért, azért, most már tudom, — mondá Quilp, — csak azt akartam mondani, hogy az ön nyomorúságos életmódja, az ismerősei közt elterjedt hír, hogy maga gazdag ember, s az a fogadkozása, hogy az én kölcsöneim után kétszeres, háromszoros, sőt négyszeres kamatokat fog fizetni, annyira tévútra vezetett, hogy még most is egyszerű írásra annyit adtam volna magának, a mennyire szüksége van, ha időközben váratlanul föl nem tárták volna előttem az ön életmódjának titkát.

— Ki volt az ? — kérde az öreg ember kétségbeesve. — Ki mondta ezt el önnek, az én óvatosságom ellenére ? Mondja meg kérem a nevét, ki volt ?

A ravasz törpe azt gondolta magában, hogy ha a gyermeket elárulja, ezzel elárulja azt a ravasz praktikát is, a melyet alkalmazott. Mivel azonban ezzel semmit sem nyert volna, idejekorán megfogta a nyelvét s csak annyit mondott : — Hát mit gondol, ki volt ?

— Ki volt ? Bizonyosan a suhancz ; ő játszotta a kém szerepét s maga összeszűrte vele a levelet, — mondá az öreg ember.

— Hogy jutott eszébe éppen az ő neve ? — mondá a törpe szánakozó hangon. — Igen, Kit volt. Szegény Kit !

Ezzel egy szót sem szólva többet, barátságosan bölintott s távozott. Mikor a külső ajtóhoz ért, megállt egy pillanatra s rendkívül kaján gyönyörűséggel vigyorgott.

! — Szegény Kit ! — mormolá Quilp. — Azt hiszem, Kit mondta nemrég, hogy egy pennyért sehol sem lehet undokabb törpét mutogatni, mint engem. Hahaha ! Szegény Kit !

S eltávozott, egyre vigyorgva magában.

TIZEDIK FEJEZET.

Quilp Dániel nem észrevétlenül ment az öreg ember házába s nem észrevétlenül távozott onnan. Egy majdnem szemközt levő kapuívezet árnyékában, mely a főutczából elágazó sikátorok egyikébe vezetett, ott időzött valaki a szürkület beállta óta s még most is ott ácsorgott kitartó türelemmel. Odatámaszkodott a falhoz, mint a kinek elég ideje van várakozni s mint a ki ehhez hozzá is van szokva s az egész idő alatt talán egyszer változtatta meg tartását.

Nyugodtan várakozó emberünk nagyon kevés érdeklődést keltett a járókelőkben s viszont ő sem sokat törődött velük. Szemei állhatatosan egy tárgyra voltak szegezve, arra az ablakra, mely mögött a gyermek szokott ülni. Ha másfelé nézett is egy-egy pillanatra, csak azért tette, hogy a közeli boltban megnézzze, hány óra van, s hogy azután még fokozottabb figyelemmel nézze az ablakot.

Mondtuk már, hogy ez egyénen semmi fáradság nem látszott rejtekhelyén mindaddig, míg várakozott. Később azonban mind nagyobb aggodalommal és meglepetéssel, mind gyakrabban nézte az órát s kevesebb reménynyel tekintett az ablakra, mint előbb. Végre az órát is elfödte szeme elől néhány kajánul bezáródó ablaktábla, mire a templom tornyában tizenegyet, majd tizenkettőt ütött s emberünkben lassanként az a meggyőződés érlelődött meg, hogy a várakozás teljesen hiábavaló.

Látszott, hogy nem esett kellemesen ez a meggyőződés, mert nem akaródzott neki elhagyni azt a helyet ;

s mikor végre vontatott lépésekkel mégis megindult, akkor is többször visszanézett az ablakra s ha valami zajt vélt hallani, vagy ha az éjszaka váltakozó fényéből azt sejtette, hogy az ablakot valaki kitárta, minduntalan visszafordult s visszament egy darabon. Végre erre az estére teljesen föl hagyott minden reménnyel s azután oly gyorsan indult neki, mintha valaki kergette volna s egyetlenegyszer sem nézett hátra, nehogy valami még egyszer visszacsalogassa.

Lépéseit meg nem lassítva, egy perczre meg nem pihenve, hogy lélegzetet vegyen, a titokzatos alak több kanyargó sikátoron s szűk úton ment keresztül, míg végre négyszögletes, kövezett udvarba ért. Itt meglassította lépéseit, egy házikó felé tartott, melynek ablakából fény szűrődött ki, megnyomta az ajtókilincset s belépett.

— Szent Isten, ki az ? — mondotta egy asszony, hirtelen megfordulva. — Vagy úgy ! Te vagy az Kit ?

— Én vagyok, anyám.

— Nagyon fáradtnak látszol, lelkem.

— Az öreg gazda ma éjszaka nem megy el hazulról — mondá Kit — s így a leány nem jelent meg az ablaknál egy perczre sem. S ezzel komoran, csalódva ült le a kályha mellé.

Az a szoba, melyben Kit ily lelki állapotban letelepedett, rendkívül szegényes és egyszerű, de azért annyira lakályos volt, a mennyire ez a tisztaságtól és rendtől, úgy a hogy lehetséges volt. Bár az óra már meglehetősen későt mutatott, a szegény asszony még mindig ugyancsak szorgalmasan foglalkozkodott a vasalódeszkánál ; a kis gyermek közvetlenül a tűznél nyugodott egy bölcsőben, egy másik kéthároméves erőteljes kölyök pedig, feszes hálósipkával a fején s szintoly feszes kis éjjeli otthonkával a testén peczkesen ült egy ruháskosárban s nagy kerek szemeit tágra meresztve, oly kifejezéssel nézett ki a kosárból, mintha egyáltalában nem lenne szándéka elaludni. A familia meglehetősen fonák látványt nyújtott az által, hogy Kit, anyja és két öccse szintén kómikusan hasonlítottak egymáshoz.

Kit nagyon rosszkedvre hajló lelek volt, a mi közöttünk a legjobb emberekkel is megesik, de mikor a legfiatalabb csemetére tekintett, a ki mélységesen aludt bölcsőjében, azután látta a másik öcscsét a ruháskosárban, majd meg anyjára tévedt a tekintete, a ki reggel óta szakadatlanul törte magát, s jobbnak és tapintatosabbnak gondolta, ha derült arcot mutat. Egyik lábával a bölcsőt ringatta, a ruháskosárban ülő kis rebelist arcfintoraival megneveltette, szóval elhatározta, hogy beszédes, közlékeny lesz s mindenképen kellemesnek fogja magát mutatni.

— Ó, anyám, — mondá, elővéve zsebkését s az elébe készített húsos kenyérből egy nagy darabot kanyarítva — milyen egy asszony vagy te! Én mondom, hogy nem sok ilyen asszony van.

— Azt hiszem, még sokkal különbek is vannak, Kit — mondá Nubblesné; — vannak vagy legalább kellene, hogy legyenek, a mint ezt a pap prédikálta a templomban.

— Persze, azt épen ő tudja legjobban — mondotta Kit megvetőleg. — Várjunk csak, míg ő is özvegy lesz, mikor majd annyit fog dolgozni, mint te, ép olyan keveset fog keresni s e mellett ép oly derült és vidám lesz a kedélye. Majd akkor megkérdezem tőle, hogy hány az óra s akkor majd a munkásemberek szokása szerint, a kiknek becses az idő, fél másodpercznyi pontossággal meg fogja ő is mondani.

— Jó, jó, — mondá Nubblesné, el akarván kerülni ezt a témát — a söröd ott áll a kandallórácsnál.

— Látom — mondá a fiú, fölkapván a söröskorsót — egészségedre, anyám. S a papnak az egészségére is, ha úgy tetszik. Nem vagyok iránta rossz szándékkal, nem én!

— Azt mondtad az imént, hogy a gazdád ma éjszaka nem távozott hazulról? — kérdezte Nubblesné.

— Azt — mondá Kit. — Nagy baj!

— Azt hiszem, inkább azt mondhatnád, hogy szerencse, — mondotta anyja, — mert Nelly kisaszszony legalább nem maradt otthon egyedül.

— El is felejtettem — mondá Kit. — Azért mond-

tam, hogy baj, mert nyolcz órától kezdve egyfolytában ott ácsorogtam s egy pillanatra sem láthattam.

— Szeretném tudni, mit szólna hozzá, — mondá az anyja, félbeszakítva a munkáját egy pillanatra — ha megtudná, hogy míg ő — szegényke — egyedül virraszt az ablaknál, te az utcán örködöl, attól való félelmedben, hogy valami baja eshetik s hogy addig nem távozol helyedről s nem jössz haza lefeküdni, akármilyen fáradt vagy is, míg azt nem hiszed, hogy nyugodtan, baj nélkül lefeküdt ágyába.

— Ne törődj vele, hogy mit mondana — mondá Kit s arcán halvány pír futott át; — sohasem fog tudni erről semmit, következésképp nem is lesz hozzá mit szólnia.

Nubblesné némán vasalt két-három perczig, azután odament az ablakhoz, új tüzes vasat tett a tartóba, lopva Kitre tekintett, miközben a vasalót buzgón jártatta egy deszkán s időnként egy ronggyal megmegtörölte. Nem szólt addig, míg vissza nem ment a vasalóasztalhoz. Azután a vasat szinte ijesztő közel tartván az arcához, hogy elég tüzes-e, mosolyogva nézett körül s megszólalt:

— De tudom, hogy az emberek mit szólnak hozzá, Kit...

— Ostobaság — mondá Kit, egyszerre megértvén, hogy mi fog utána következni.

— Persze, hogy azt mondják. Akadhatnak némelek, a kik azt mondják, hogy szerelmes vagy belé. Biztosan tudom, hogy azt mondják.

Erre a megjegyzésre Kit nem tehetvén egyebet, különös mozdulatokat tett kezével és lábával, furcsa arczrángások kíséretében. S mivel ettől nem könnyebült meg úgy, a mint szerette volna, rettenetes nagyot kanyarított a kenyérből, alaposat húzott a söröskorsóból s ezzel a mentőgondolattal magába fojtva a szót, elterelte a figyelmet a témától.

Anyja azonban kisvártatva újból felvette a beszéd fonalát.

— De komolyan szólva, Kit, mert eddig természetesen csak tréfáltam, nagyon helyes és tapintatos

tőled s egészen rád vall, hogy így jártál el s nem tudtad senkivel, bár remélem, hogy Nelly pár nap múlva úgyis rájön s nagyon hálás lesz érte. Igazán kegyetlenség a szegény gyermeket elzárva tartani. Nem csodálom, hogy a vén gentleman ezt titkolni szeretné előtted.

— Ugyan, hogy gondolná ő ezt kegyetlenségnek — mondá Kit. — Ha annak tartaná, akkor nem tenné, anyám. Nem bizony, a világ minden kincséért sem. Bizony Isten, nem tenné; akkor én már jobban ismerem.

— Hát akkor mégis miért teszi s miért titkolja annyira előtted? — mondá Nubblesné.

— Azt már nem tudom — mondá a fiú. — De ha nem igyekezett volna annyira titkolni, akkor nem is jöttem volna rá, mert épen az keltette föl a kíváncsiságomat, megtudni, hogy mi történik ott, hogy az este a szokottnál korábban küldött el, azt mondva, hogy csak menjek haza. Pszt! Mi az?

— Csak valaki járkál kint.

— Valaki épen ide tart, — mondá Kit s fölugrott, hogy hallgatódzzék — még pedig ugyancsak sietve. Csak nem távozott el az öreg hazulról azután, hogy én eljöttem; csak nem támadt talán náluk tűz!

A suhancznak pár pillanatig szinte földbe gyökerezett a lába attól a félelemtől, a melybe magát belelovalta. A léptek mind közelebb jöttek, az ajtót erősen betaszították s a gyermek rontott a szobába halványan, lelkendezve, néhány magára kapkodott ruhadarabban.

— Nelly kisasszony! Mi baj? — kiáltott az anya és a fiú egyszerre.

— Egy pillanatig sem időzhetem, — mondá a leány — nagypa nagyon rosszul van, ájultan találtam a földön.

— Futok orvosért! — kiáltott Kit, fölkapva karimátlan kalapját. — Nyomban itt leszek.

— Nem, nem, — kiáltott Nell — már van ott valaki, rád semmi szükség; neked... neked... nem szabad többé hozzánk jönnöd.

— Mit ? — ordított Kit.

— Soha többé — mondá a gyermek. — Ne is kérdezd, hogy miért, mert magam sem tudom. Kérlek, ne kérdezd, miért, ne légy szomorú, ne haragudj rám érte, mert igazán nincs benne semmi részem.

Kit tágra meredt szemekkel, rémülten nézett rá s száját többször fölnyitotta, de nem volt képes megszólalni.

— Nagyapa nagyon panaszkodik rád. Nagyon dühös rád — mondá a gyermek. — Föl sem foghatom, mit követhettél el, de remélem, nem valami rosszat.

— *En* követtem el valamit ? — ordított Kit.

— Azon jajgat, hogy te vagy az oka minden szerencsétlenségének — mondotta a gyermek könnyes szemekkel. — Egyre jajveszékel, egyre téged átkoz, mások meg azt mondják, hogy oda ne jöjj, mert különben meghal. Nem szabad többé hozzánk betened a lábadat. Azért jöttem, hogy ezt tudassam veled. Azt hittem, jobb, ha én jövök ezt megmondani, mint valaki idegen. Ó, Kit, mit követhettél el, mikor olyan nagy bizalommal volt hozzád s mikor nekem sem volt más barátom rajtad kívül ?

A szerencsétlen Kit mind merevebben nézett kis úrnőjére s szeme mind tágabbra és tágabbra nyílt, de nem volt képes meg sem mozdulni s nem volt képes megszólalni.

— Elhoztam erre a hétre való járandóságát — mondá a gyermek, az asszonyra nézve s a pénzt az asztalra tette — és... és még valamivel többet is hoztam, mert mindig olyan jó, oly szíves volt hozzám. Azt gondolom, nagyon el fogja ez szomorítani, más-kor majd másképp fog eljárni s ezt nem fogja túlságosan a szívére venni. Nagyon fáj, hogy így kell tőle búcsút vennem, de nem segíthetek rajta. Meg kell lenni. Jó éjszakát !

Könnyek peregtek alá az arczán, finom, törékeny alakja megremegett a fölindulástól, attól a rémülettől, melyen neki is át kellett esni, attól a megbiztatástól, a mit el kellett végeznie s egyéb fájdalmas és rokon-

szenves érzéstől. Kisietett az ajtón s oly hirtelen eltűnt, a hogy jött.

A szegény asszony, a kinek nem volt oka a fiában kételkedni, sőt inkább teljes oka volt bízni a becsületességében és hűségében, egy kissé mégis megrendült bizalmában a miatt, hogy fiának egyetlen szava sem volt a saját mentségére. Mindenféle rémképek gyötörték, hogy a fiú rossz társaságba, duhajkodásba vagy ép lopásba keveredett s éjszakai elmaradásának nem az volt az oka, melyet vele tudatott, hanem talán valami vétkes cselekedet. Nem merte fiától megkérdezni, hanem lerogyott a székre, kezeit tördelte s keservesen zokogott. Kit még mindig annyira meg volt zavarodva, annyira meg volt bódulva, hogy nem is igyekezett vigasztalni. A bölcsőben nyugvó csecsemő fölriadt és sírni kezdett ; a ruháskosárban ülő gyerek fölborult a kosárral együtt, úgy hogy ki sem látszott alóla, az anya pedig még keservesebben zokogott s kétségbeesetten forgolódott a székén. Kit ellenben szinte sóbálványnya meredt rémületében s teljesen érzéketlen volt e lármával és sírással szemben.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Nem honolt többé zavartalan nyugalom és magány azon tető alatt, mely a gyermeknek adott hajlékot. Másnap reggel az öreget oly emésztő láz fogta elő, hogy deliriumban volt s e betegség alatt egyre senyvedve, hetekig forgott életveszélyben. Eléggé ápolták ugyan, de idegenek, kapzsi üzletből, a kiket mikor a betegágynál föl váltottak, titokban összejöttek, mint czimborák s vígan ettek és ittak, mert a betegség és a halál voltak az ő házi isteneik, a kikből éltek.

E sürgés-forgás közepett a gyermek elhagyatottabb volt, mint bármikor azelőtt; elhagyatott volt a lelke, elhagyatottabb volt az iránt való szeretetében, a ki betegágyán emésztő kórban sínylődött; elhagyatott leplezetlen szomorúságában és őszinte rokonszenvében. Egyik nap a másik után, egyik éjszaka a másik után ott találta őt a szinte öntudatlan beteg vánkosánál, előre kitalálván minden gondolatát, hogy mire van szüksége s figyelvén, mikor nevét emlegette, a mikor gond gyötörte az ő jövőjét illetőleg, lázas álmainak mindig ez lévén a legfőbb gondolata.

A ház már nem volt az övék. Még a betegszobát illetőleg is Quilp bizonytalan kényére voltak bízva. Az öreg ember betegsége alig tartott pár napig, mikor a háznak s minden hozzátartozandóságának formális birtokába jutott egy bizonyos törvényes meghatalmazás folytán, melyet kevesen értettek, de senkisé ismert kétségbevonni. Biztosítván magának ezt a fontos lépést egy törvénybeli ember segítségével, kit e célra magával vitt, a törpe kezdett berendezkedni

segédével együtt a házban, hogy így igényét minden-
kivel szemben megvédelmezze, ha a későbbben jelent-
kezők megtámadnák; s így a maga módja szerint ké-
nyelmesen bekvártélyozta magát.

E célból Qui'p a hátulsó szobában telepedett le,
miután az üzlet további menetének azzal vetett véget,
hogy a boltot becsukta. Körülnézett a régi bútorok
közt, saját használatára kiválasztotta a legszebb és
legkényelmesebb széket, a melyet csak talált, barátja
számára pedig tapintatosan kikeresett egyet, a leg-
rogyadozóbbak, a legkényelmetlenebbek közül s mind
a két széket bevittette magához a szobába s nagy mélt-
ósággal leült. Ez a helyiség nagyon messze feküdt az
öreg ember szobájától, mindamellett Qui'p okos elő-
vigyázatnak tartotta a láz ragályossága ellen s egész-
séges kifüstölés céljából, hogy necsak ő maga szaka-
datlanul dohányozzék, hanem rábírta törvényszéki
barátját is, hogy ugyanazt cselekedje. Mi több, embert
küldött a telepre a kötél tánczos suhanczért, a ki csak-
hamar meg is érkezett. Szabad volt neki egy másik
székre éppen az ajtóhoz ülni s szakadatlanul füstölni
egy mennykő nagy pipából, melyet a törpe külön e
célra teremtett neki elő. Mikor így elrendezkedtek
s elhelyezkedtek, Qui'p kaján megelégedéssel nézett
körül a szobában s megjegyezte, hogy ez már körül-
belül kényelemnek nevezhető.

A törvény embere, kinek zengzetes neve Brass volt,
szintén kényelemnek hívta volna, ha nem lett volna
két árnyoldala. Először is: akárhogy fészkelődött,
nem tudott kényelmesen elhelyezkedni a széken, lévén
a jeles bútor darab kemény, szögletes, síma és biczegő;
másodszor pedig: a dohány füstje nagy belső émely-
gést és fölfordulást okozott gyomrában. De mivel
telesen Qui'p úrnak a teremtménye volt s ezer oka
volt jóindulatra hangolni maga iránt, mosolyogni
igyekezett s tőle telhető képmutatással helyeslőleg
bólintott.

Ez a Brass nem valami jó hírnevű ügyvéd volt a
Bevis-Marks tájékáról London városában; hosszú,
szikár, dagadt orrú, előreálló homlokú, mélyen fekvő

szemű, sötétvörös hajú férfiú. Hosszú fekete felöltőt viselt, mely majd a sarkait verte, azután rövid fekete nadrágot, magas czipő és kékes szürke gyapotharisonyakat. Modora csúszó-mászó, de hangja durva vala, a legmegnyerőbb modora pedig oly rendkívüli rút és visszataszító volt, hogy ha csak a legkisebb mérvben is kellemetlen körülmények közt volt vele az embernek dolga, inkább azt óhajtotta, bárcsak rossz kedve lenne, akkor legalább mogorva arcot váгна.

Quilp ránézett jogi tanácsadójára s elragadtatva dörzsölte kezét, mikor látta, hogy ugyancsak pisleg a pipa okozta gyötrelém alatt, hogy összerázkódik, mikor véletlenül lenyeli a füstöt s örökösen hajtja maga elöl a kezével.

— Csak szívd derekasan, te kutya, — mondá a suhancz felé fordulva, — tömd meg újra s szívd ki egészen fenéig, különben megtüzesítem a szarus végét s végighúszom a nyelveden.

Szerencsére a suhancz hozzá volt szokva az ilyesmihez, s ha kívánták volna, egy egész mészégető-kemenczéből is képes lett volna pipálni. Egy pár daczos szót morgott ugyan a gazdája felé, de azután megtette, a mit parancsoltak neki.

— Jó-e, Brass, ugy-e, hogy fínom, ugy-e hogy remek, ugy-e úgy érzi magát, mint a török szultán? — kérdezte Quilp.

Brass pedig azt gondolta, hogy ha a szultán így érezné magát, akkor ugyan nem volna rajta semmi irigyelni való, — mondani ellenben azt mondta, hogy remek az állapot és semmi kétség, csakugyan úgy érzi magát, mint az a potentát.

— Így kell megmenekedni a láztól, — mondotta Quilp — így kell megmenekedni az élet minden calamitásától. Egy pillanatra le nem tesszük, míg itt vagyunk, szídd, kutya, vagy lenyeletem veled azt a pipát.

— Sokáig fogunk itt maradni, Quilp úr? — kérdezte jogi barátja azután, hogy Quilp ezt az utóbbi gyöngéd intelmet intézte a suhanczhoz.

— Azt hiszem, addig kell maradnunk, míg az öreg gentleman odaát meg nem hal.

— Hahaha! — nevetett Brass — nagyon jó!

— Csak szívja! — kiáltott Quilp. — Ne hagyja félbe. Pipázás közben is beszélhet. Ne vesztegessük az időt.

— Hahaha! — nevetett Brass bágyadtan, mikor a gyűlölt pipát ismét a szájába vette. — De hátha jobban lesz, Quilp úr?

— Hát akkor addig maradunk itt, míg jobban lesz és nem tovább, — mondá a törpe.

— Mily jó ön, sir, hogy addig vár, — mondá Brass.

— Mások mindent eladtak volna vagy elvittek volna, mihelyest a törvény erre fölhatalmazást ad nekik. Mások oly kérlelhetlenek lettek volna, mint a gránit és a kova. Mások —

— Mások nem hallgatták volna az olyan papagály karatyolását, mint maga, — szakította félbe a törpe.

— Hahaha, — tört ki Brassból. — Milyen élczes maga!

Az ajtónál ülő pipás bakter erre megszólalt. A pipát a szájából ki sem véve, mormogni kezdte:

— A leányzó jön lefelé.

— Kicsoda jön, te kutya? — kérdezte Quilp.

— Hát a leányzó, — ismételte a suhancz. — Vagy süket, hogy nem hallja?

— No megállj, — mondotta Quilp, nagy gyönyörűséggel nagyot szíva, mintha levest szűröszött volna — majd mindjárt elintézem veled az ügyet. Egy kis alapos mángorlás és dögönyözés vár rád, fiatal barátocskám. Nini, Nelly! Hogy van az öreg, gyémántcsillogom?

— Nagyon rosszul, — mondotta a gyermek sírva.

— Mily gyönyörű ez a kis Nell! — kiáltott Quilp.

— Gyönyörű uram, gyönyörű, — mondá Brass. — Igazán elragadó.

— Azért jött a kicsike, hogy Quilp bácsinak a térdére üljön, — mondotta a törpe oly hangon, melyről azt hitte, hogy nagyon vigasztaló, — vagy le akar feküdni itt a saját kis szobájában? Mit akar tenni a szegény kis Nelly?

— Mily kedves modorú tud lenni a gyermekekkel,

— mormolta Brass. — Szavamra mondom, igazi gyönyörűség hallgatni.

— Egyáltalán nem maradhatok, — hebegé Nell. — Csak egy pár holnit viszek ki a szobából s azután — azután — nem jövök vissza többet.

— Pedig milyen csinos kis szoba! — mondá a törpe s egy pillantást vetett oda, mikor a gyermek bement. — Olyan mint egy lugas. Bizonyosan tudja, hogy nem használja többé Nelly? — bizonyosan tudja, hogy nem jön többé vissza?

— Bizonyosan, — mondá a gyermek, néhány ruhadarabot hozván ki a szobából. — Soha sem jövök többé vissza. Soha.

— Nagyon érzékeny a kicsike, — mondá Quilp utána nézve. — Nagyon érzékeny. Pedig kár. Különbén ez az ágy egészen megfelel az alakomnak. Azt gondolom, tán majd magamnak csinállok ebből egy kis szobát.

Miután Brass ezt az ideát nagyon támogatta, mint a hogy mindent támogatott, a mi abból a forrásból fakadt, a törpe bement a másik szobába, megnézni, hogy alkalmas-e. Pipával a szájában hanyatt feküdt az ágyon, felhúzta térdeit s hatalmasan füstölni kezdett. Mivel ez a látvány Brassnak nagyon tetszett s az ágy puha és kényelmes volt, elhatározta, hogy éjjel ágynak, nappal dívánnak fogja használni; s hogy ez utóbbi célból kipróbálja, mindjárt ott is maradt s kiszívta a pipáját. A törvény embere, a kinek a gondolatai már zavarosakká kezdtek válni (a dohány ugyanis ilyen hatással volt idegrendszerére), fölhasználva az alkalmat, kiosont a szabad levegőre, hol lassanként annyira magához jött, hogy tűrhető állapotban térhetett vissza. A gonosz törpe azonban kényszerítette, hogy tovább dohányozzék; újra rosszul lett, ily állapotban odatámolygott egy pamlaghoz s reggelig aludt rajta.

Ezek valának Quilpnek első tényei, mikor új birtokába bevonult. Pár napig egyéb ügyei visszatartották attól, hogy kiadja gonosz természetét. Brass segítségével pontos jegyzéket készített az ott talált tárgyak-

ról s a városban is dolgai akadván, pár órára el kellett maradnia. Kapzsisága és óvatossága azonban nagyon fölébredt. Éjszakára soha el nem maradt, s türelmetlen morgással várta, hogy az öreg ember betegségének így vagy úgy, de már egyszer vége legyen.

Nell mindannyiszor félénken összerezzen a törpének minden kísérletére, hogy vele szoba álljon, s csak ha a hangját hallotta is, menekült és Quilp eltorzult vonásainál nem kevésbé utálta a törvény emberének mosolygását. Állandóan attól félt, örökké attól rettegett, hogy a lépcsőn vagy a folyosón találkozik velük, ha kimozdul nagyapja szobájából s ezért egy pillanatra sem távozott onnan, kivéve késő este, mikor a nagy csendtől mégis nekibátorodott, hogy kimenjen vagy legalább egy üres szobába, tisztább levegőt szívni.

Egy éjszaka odalopódzott megszokott ablakához, s a hogy szomorúan ott ült, mert aznap az öreg állapota rosszabbra fordult, mintha az utcáról valaki nevéen szólította volna. A mint lenézett, fölismerte Kitet, ki abbeli igyekezetével, hogy magára vonja a figyelmet, el is hessegette szomorú gondolatait.

— Nell kisasszony! — mondá a suhancz halkán.

— Én vagyok, — szólta a gyermek, a ki nem tudta, hogy ezzel a vélt gonosztevővel egyáltalában szoba álljon-e, de a kit még mindig szeretett. — Mit akarsz?

— Már régóta akartam magának valamit mondani, — szólta a suhancz, — de a lentlakók elkergettek s nem engedték meg, hogy magát lássam. Csak nem hiszi talán — remélem, nem hiszi, — hogy megérdemlem azt, hogy innen elkergessenek?

— Pedig azt kell hinnem, — mondá a gyermek. — Különben miért haragudnék rád úgy nagyapám!

— Nem tudom, — mondá Kit. — Annyit tudok, hogy soha sem érdemeltem meg sem tőle, sem magától. Igaz hitemre és lelkemre mondhatom. S ezek a népek elzavarnak a kaputól, pedig csak azt akartam tudni, hogy mint van öreg gazdám.

— Ezt nem is mondták nekem, — felelt a gyermek.

— Igazán nem tudom. A világért meg nem engedtem volna, ha tudom.

— Köszönöm, kisasszony, — mondá Kit, — nagyon jól esik ezt hallanom. Mondtam is, hogy nem hiszem, hogy maga is ily szándékkal van irántam.

— Igazad is van, — mondá a gyermek földerülve.

— Nell kisasszony, — mondá az ifjú, odaállva az ablak alá s meghalkítva hangját — lent új gazdák vannak a házban. Ez változást jelent magára nézve.

— Bizony azt, — mondotta a gyermek.

— S ő rá nézve is, ha felgyógyul, — szólt Kit a betegszoba felé mutatva.

— Ha ugyan megtörténik, — mondá a gyermek, nem bírva visszafojtani könnyeit.

— Bizonyosan, bizonyosan, — mondá Kit. — Biztosan tudom, hogy meggyógyul. Ne legyen úgy elcsüggedve, Nell kisasszony. Kérem, ne.

A suhancz bátorítása és vigasztalása esetlen volt, de azért meghatotta a gyermeket s könnyei még jobban hullottak.

— Persze, hogy jobban lesz, — mondotta a suhancz aggódalmasan — csak hogy magának nem szabad ám elcsüggedni és a bátorságát elveszíteni, mert ettől még betegebb lesz s alig hogy magához tért, visszaesik a betegségébe. Ha meggyógyul, szóljon neki egy jó szót mellettem, szóljon mellettem, Nell kisasszony.

— Azt mondják, sokáig még a nevedet sem szabad előtte kiejtenem — mondotta a gyermek. — Nem merem, de ha merném is, mit érne, ha szólnék melletted, Kit? Hiszen alig lesz betérvő falatunk.

— Nem azért kérem ezt a szívességet magától, — mondá a suhancz — hogy visszavegyen. Azért vára-koztam itt olyan sokáig abban a reményben, hogy láthatom, nem hogy megint fizetést és állást kapjak nála. Né higgye meg, nem azért jöttem, hogy ilyen zavaros körülmények közt ilyen dolgokról beszélgessek.

A gyermek rokonszenves, hálás tekintetet vetett rá, de nem szólt, hanem várt, hogy folytassa megkezdett beszédét.

— Nem azért jöttem, — szólt Kit habozva —

hanem egészen más valamiért. Tudom, hogy nincs valami sok eszem, de ha arra a belátásra lehetne őt bírni, hogy mindig hűséges szolgája voltam, hogy mindig megtettem a tőlem telhetőt és soha rossz gondolatot nem forgattam elmémben, akkor talán...

Ít Kit oly hosszú szünetet tartott, hogy a gyermeknek nógatnia kellett, mondja el már a mondani-valóját, mert késő van s be kellene csuknia az ablakot.

— Akkor talán nem venné tőlem merészségnek, ha azt mondanám... hát igen, ha azt mondanám, — kiáltott Kit nekibátorodva — ha azt mondanám, hogy ezt a szállást elvették tőle és magától. Anyámmal nagyon szerény lakásunk van, de mégis sokkal jobb, mint ez itt az összes népeivel egyetemben. Miért ne jönnének oda addig, míg neki ideje lesz jobb lakás után nézni.

A gyermek nem szólt semmit. Kitnek azon való örömeiben, hogy ajánlatát ki tudta nyögni, megoldódott a nyelve s nagy ékesszólással kezdte részletezni:

— Azt gondolja, úgy-e, — szólt a suhancz — hogy nagyon kicsi és kényelmetlen. Igaz, de tiszta. Azt hiszi talán, hogy lármás, pedig az egész városban ninos csendesebb udvar, mint a mienk. A gyerekektől se féljen; az ölbehordó alig kiabál, a másik is nagyon jó, azután meg majd lenne rá gondom. Az bizonyos, hogy nem lenne velük sok baja. Próbálja meg, Nell kisasszony, próbálja meg. A fönt levő kis utcza szoba nagyon barátságos. A kémények közt mindig látni a toronyórából egy darabot, úgy hogy mindig tudhatja, mennyi az idő. Anyám azt mondja, hogy ez a szoba épen magának való volna s én is azt hiszem. Anyám takarítana mindkettőjükre, én meg a szaladgálni valókat intézném el. Isten ments, hogy fizetésre számítanánk; csak nem teszi fel rólunk? Meg akarja próbálni, Nell kisasszony? Csak annyit mondjon, hogy akarja. Próbálja meg rávenni az öreg gazdát is, de előbb kérdezze meg tőle, hogy mit vétettem neki. Ugy-e, megigéri legalább, Nell kisasszony?

Mielőtt a gyermek erre a komoly ajánlatra vála-

szolhatott volna, az utczaí kapu kinyílt s Brass morogva dugta ki hálósípkás fejét.

— Ki az?

Kit nyomban elsompolygott, Nell pedig szépen lassan becsukván az ablakot, visszahúzódott szobájába.

A hogy Brass többször ismételte fölszólítását, Quilp is megjelent az ajtóban, szintén hálósípkával ékesen s alaposan szemügyre vette az utczáí föl- és lefelé, nemkülönben a szemközti házak valamennyi ablakát. Mivel senkit sem látott, visszament a házba jogi barátjával s ugyancsak dohogott magában (a gyermek jól hallotta a lépcsőről), hogy ligát kötnek, csel-szövényt szőnek ellene s örökké az a veszély fenyegeti, hogy egy összeesküvő banda, mely folytonosan ólálkodik a ház körül, kifosztja, kirabolja. Ezt ő bizony nem állja ki tovább, hanem haladéktalanul rendelkezni fog új birtokát illetőleg s azután visszamegy az ő békés otthonába. Miután e fenyegetések közt eléggé kidörmögte magát, újra bevette magát a gyermek ágyába. Nell pedig lassan fölosont a lépcsőn.

Kittel való rövid s félbeszakított beszélgetése természetesen nagy benyomást tett rá; azon éjszaka nagyon megzavarta álmait s azután is sokáig izgatottságban tartotta. Szívtelen hitelezőkkel s közönyös betegápolókkal lévén körülvéve s mivel nagy nyomorúságában és lelki aggodalmában a szomszédság asszonyai sem mutattak iránta rokonszenvet, nem csoda, hogy a gyermek érzékeny szívét nagyon megihatotta a suhancznak nemes, jóságos lelke, ha mindjárt ez a lélek esetlen templomban lakozott is. Bölcs végzése az égneí, hogy az ily lelkek temploma nem emberi kéznek a műve s hogy méltóbban van fölszerelve szegényes rongyokkal, mint ha bíborral és drága szövetekkel lenne teleaggatva.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Az öreg ember végre keresztülesett a krisisen s állapota javulásnak indult. Öntudata lassan, fokozatosan visszatért, de szelleme meggyöngült s működése zavaros lett. Türelmes, nyugodt ember vált belőle; sokáig elüldögélt szótlánul, elgondolkozva, még arra is földerült az arcza, ha a napsugár végigtánczolt a mennyezeten vagy az ágytakarón; nem panaszkodott a nap hosszúsága vagy az éjszaka unalmassága miatt s mintha teljesen érzéketlen lett volna az idő folyása és a gondok iránt. Órákig el tudott ülni, Nell finom kezét a magáéban tartva, eljátszadozott ujjáival, közbe-közbe megsimogatta haját, vagy megcsókolta homlokát s ha könnyet látott szemeiben csillogni, csodálkozva nézett körül, hogy mi lehet az oka s azután a pusztá nézésben elfeledkezett csodálkozni is.

A gyermek s az öreg ember kikocsiztak; az öreget vánkossokkal támogatták meg, a gyermek pedig mellette foglalt helyet. Egymás kezét fogták, mint rendszeren. Az utcza zaj és sürgés-forgás kezdetben nagyon fárasztotta az öregnek az agyát, de különben nem volt meglepve, nem nézett szét kíváncsian vagy derűlten s nem bosszankodott rajta. Nell időnként megkérdezte, hogy emlékszik-e erre meg arra. — Oh igen, — mondá — nagyon jól. Miért ne? — Néha megfordult, komolyan, kinyújtott nyakkal nézett a tömegben egy-egy idegen alak után, míg el nem tűnt, de mikor a gyermek megkérdezte, hogy ki az, nem felelt.

Egyszer kényelmes karszékében ült, Nell pedig mellette egy zsámolyon, mikor kívülről valaki azt

kérdezte, hogy bejöhet-e. — Igen — mondá megindulás nélkül. Tudta, hogy Quilp az. Hiszen ő most itt az úr. Természetes, hogy bejöhet. S Quilp belépett.

— Nagyon örülök, hogy végre ismét láthatom, szomszéd — mondá a törpe, leülve vele szemben. — Teljesen egészséges, úgy-e ?

— Igen, — szólt az öreg ember bágyadtan — az vagyok.

— Tudhatja, hogy nem akarom siettetni, szomszéd — mondá a törpe hangosabban, mert az öregnek érzékei még fogyatékosabbak voltak, mint azelőtt — de mennél hamarabb rendezheti ügyeit, annál jobb.

— Persze — mondá az öreg ember. — Annál jobb mindnyájunkra nézve.

— Belátja, — folytatá Quilp némi szünet múlva — hogyha innen egyszer elviszik a holmikat, nagyon kényelmetlen lesz a ház, sőt teljesen lakhatatlan.

— Igaza van — mondá az öreg ember. — Szegény Nell mit fog csinálni ?

— Csakugyan, — harsogott Quilp bólintva — ez már helyes megjegyzés. Tehát beszéljük meg a dolgot, szomszéd.

— Nem bánom — mondotta az öreg ember. — Nem fogunk itt maradni.

— Gondolom — mondá a törpe. — Eladtam a holmikat. Ugyan nem olyan jól, mint a hogy lehetett volna, de azért megjárja, megjárja. Ma kedd van. Mikor vitessem el a holmikat ? Nem sürgős, — mondjuk ma délután.

— Mondjuk, hogy pénteken reggel — mondotta az öreg ember.

— Jól van — válaszolt a törpe. — Legyen, azzal a föltétellel, hogy ezen a napon túl semmi körülmények közt sem halaszthatom.

— Helyes — mondá az öreg ember. — Nem fogom elfelejteni.

Quilp kissé meghökkent azon, milyen furcsán, mily közönyösen, mily apatikusan mondta ezt az öreg, de mikor az öreg bólintott s azt mondta: «pénteken reggel; nem fogom elfelejteni», nem látta okát, miért

időzzék tovább is ennél a tárgynál; barátságosan, előzékenyen elbúcsúzott s hízelt megjegyzést tett pompás kinézésére; azután pedig lement s Brassnak referált az ügyek állásáról.

Az öreg ily állapotban maradt egész nap s a következőkön is. Keresztül-kassul, föl-le bekalandozta az egész házat, minden szobát, mintha búcsút akart volna venni tőlük, de sem közvetlen célzást nem tett a reggeli beszélgetésre, sem pedig annak szükségét nem látta, hogy más hajlék után nézzen. Sejtelmesen olyasfélét érzett, mintha a gyermek el lenne hagyatva, mintha támogatásra lenne szüksége, mert többször magához ölelte, biztatta, hogy ne legyen rosszkedvű, mert hiszen úgy sem hagyják el egymást. A saját maga valódi helyzetét nem volt képes felfogni s az a közönyös, szenttelen lény vált belőle, a mivé a testi és lelki szenvedések tették.

Ezt az állapotot a gyermekség állapotának mondjuk, pedig annyira nem felel meg a hasonlat, mint mikor a halált az álomhoz hasonlítjuk. Hol van a rogyadozó vén ember zavaros tekintetében a nevető derű, a gyermeki élénkség, az a vídámság, mely nem ismer féket, az a nyíltság, mely nem ismer borút, az a remény, mely sohasem halványodik el, az az öröm, mely elröppen, alig hogy megszületik? A merev és útálatos halál éles vonásaiban hol van az álomnak nyugodt szépsége, mely a lefolyt éber órákért nyugalommal jutalmaz s édes reményt és szeretetet kelt a következő órák iránt? Fektessétek egymás mellé az életet és halált s mondjátok meg, hol van köztük a rokonság. Vagy küldjétek el sétálni a gyermeket és a gyermekké vált öreg embert s szégyeljétek magatokat azért a vakmerőségért, hogy kigúnyoljátok a saját egykori boldog állapototokat s nevével ruháztok föl egy rút, formájából kiment alakot.

Elkövetkezett a csütörtök s az öreg emberen még mindig nem volt változás érzékelhető. De mikor azon nap estéjén némán együtt ült a gyermekkel, átalakuláson ment keresztül.

Az elhagyott kis udvarban az ablak alatt egy fa

állt — elég zöld és lombos ehhez a helyhez képest — s mikor a fuvalom kezdett játszani a levelei közt, fodros árnyékot vetett a fehér falra. Az öreg addig bámulta ezt a fényfoltokat vető árny-játékot, míg a nap le nem áldozott s ugyanazon a helyen ült akkor is, mikor már beköszöntött az éjszaka s a hold föl-vonult a mennyboltozatra.

Az olyannak, a ki sokáig szokott nyugtalanul forgolódni ágyában, ez a néhány zöld levél és imbolygó fényfolt is kellemes szórakozás volt, ha kémények és házereszkek közt lankadt is el lassanként. Mert egy távoli nyugalmas helyen való békés pihenésnek a visioját keltette föl benne.

A gyermeknek többször úgy tetszett, mintha az öreg megmozdult volna s nem akarta megszólításával zavarni. Most azonban egyszerre csak könnyezni kezdett s oly mozdulatot tett, mintha térdre akart volna rogygni előtte, kérve, hogy bocsásson meg neki.

— Megbocsátani — miért? — kérdezte Nell, visszatartván az öreget szándékában. — Ó, nagyapa, mi megbocsátani való-m volna nekem?

— Mindazt, a mi elmúlt, mindazt, a mi ránk szakadt, Nell, mindazt, a mi ebben a gonosz álomban történt, — mondá az öreg ember.

— Ne beszélj így, — mondá a gyermek. — Kérlek, ne beszélj így. Beszélgessünk másról.

— Igen, igen, beszélgessünk, — felelt az, — még pedig arról, a miről régen, néhány hónappal ezelőtt beszélgettünk. Néhány hónapja vagy hete, vagy napja? mennyi ideje is annak, Nell?

— Nem értelek, — mondá a gyermek.

— Ma jutott eszembe, hogy itt ülünk, minden eszembe jutott. Köszönöm, Nell!

— Mit köszönsz, édes nagyapa?

— Azt, a mit akkor mondtál, mikor koldusok letünk, Nell. Csitt, beszéljünk halkabban, mert ha azok ott lent megtudják szándékunkat, telekiabálnák a házat, hogy megbolondultam s elszakítanának tőlem. Egyetlen napig se maradjunk itt tovább. Menjünk el innen messzire.

— Igen, menjünk innen, — mondotta a gyermek komolyan. — Menjünk erről a helyről, sohase térjünk vissza s ne is gondoljunk többé rá. Inkább meztláb vágjunk neki a világnak, semhogy itt elsorvadjunk.

— Jerünk, — mondotta az öreg ember, — vándoroljunk gyalog erdőn, mezőn, folyók partján s bízzuk magunkat Istenre, azokon a helyeken, a hol ő lakozik. Sokkal jobb éjszaka szabad ég alatt aludni, — nézd csak, mily derült — mint szűk szobában nyugtalankodni, mely tele van gondokkal és rossz álmokkal. Még holdgok és megleégedettek lehetünk, Nell, te meg én, ha elfelejtjük ezt az időt, mintha sohasem lett volna.

— Boldogok leszünk, — mondá a gyermek, — de itt sohasem lehetnénk azok.

— Nagyon igazad van, — mondotta az öreg ember, — itt sohasem lehetünk azok, sohasem. Holnap kora reggel zajtalanúl elosonunk innen, hogy senki se lássa és hallja meg s nem hagyunk hátra semmi nyomot, a melyen követhetnének. Szegény Nell, oly halvány az arcod s szemed oly nehéz a sírástól és virrasztástól. Tudom, hogy engem sirattál s értem virrasztottál. De megint jól fogod magadat érezni, ha egyszer innen eltávoztunk. Kedves gyermekem, holnap hátat fordítunk a bánat e tanyájának s oly szabadok és boldogok leszünk, mint a madár.

Az öreg összetette kezeit feje fölött s töredezett szavakkal megfogadta, hogy mától kezdve együtt vándorolnak s addig el nem válnak egymástól, míg a halál egyiket vagy a másikat el nem szólítja.

A gyermek szíve hangosan dobogott a reménytől és bizalomtól. Nem gondolt sem éhséggel, sem hideggel, sem szomjúsággal, sem fájdalommal. E változásban nem látott egyebet, mint azoknak a gyönyöröknek a visszatértét, melyekben valamikor már része volt; nem látott egyebet, mint megváltást attól a komor magánytól, a melyben eddig élt; megszabadulást azoktól a szívtelen emberektől, kiktől a megpróbáltatás utóbbi napjaiban körül volt véve; a nagypa

egészségének és lelki békéjének helyreállítását, nyugodt boldogságban lefolyó életet. Ragyogó fényben vonultak el képzeletében a nap, a folyamok, a rétek, a nyári reggelek s a fényes képen nem volt egyetlen sötét folt sem.

Az öreg ember pár órát mélyen aludt ágyában s Nell még mindig a menekülés előkészületeivel volt elfoglalva. Néhány ruhadarabot kellett összeszednie maga és az öreg ember számára, csupa merő ócska ruhákat, a milyen szegény emberekhez illik s egy botot, hogy az öreg rátámaszkodhassék törődött testével. Ez még nem volt minden, mert még egyszer, utoljára be akarta járni a régi szobákat.

Mily más búcsú volt ez, mint a minőt várt, a minőt gyakran elképzelt! Hogy is gondolhatott volna valaha arra, hogy egyszer még ujjongva fog tőle búcsút venni, mikor most újra megdobogtatta szívét az ott eltöltött órák emléke s az a tudat kezdte bántani, hogy mégis csak kegyetlen az ő válási szándéka, bármily magányos és szomorú órákat töltött is ott. Leült ismét az ablakhoz, mint annyiszor — még pedig sötétebb, komorabb estéken, mint a mostani — s visszavért mindaz a reményteljes, derűs hangulata, mely valamikor azon a helyen támadt s egy pillanat alatt elmosta azokat a szomorú és komor gondolatokat, melyek e helylyel összeköttetésben álltak.

Szerette volna megnézni a maga kis kamarácskáját is, hol oly sokszor térdelt, esti imádságát végezve, — hogy elkövetkezzék az az idő, mely most itt van. Szerette volna megnézni a helyet, hol oly nyugodtan szokott aludni és édeseket álmodni, s rosszul esett neki, hogy nem láthatta, hogy el kellett válnia a nélkül, hogy egy szeretetteljes pillantást vethetett volna felé. Néhány apróság, szegényes fölhasználhatatlan limlom volt benne, melyeket azonban mégis magával szeretett volna vinni, de nem lehetett.

Erről eszébe jutott az ő szegény kis madara, melynek még ott függött a kalitkája. Keservesen megsiratta a kis teremtés elvesztését, míg végre — maga sem tudja hogyan — az a gondolata támadt, hogy

valami uton-módon Kitnek a kezébe fog kerülni, a ki megőrzi számára. Vagy lehet, hogy Kit azt fogja gondolni, hogy ő hagyta hátra számára, annak jeléül, hogy mindig hálával gondol rá. Ez a gondolat annyira megnyugtatta, hogy megvigasztalódva tért nyugalomra.

Álmában napos, derült vidékeken járt, melyeken azonban mintha elérhetetlen cél után igyekezett volna. Mikor fölébredt, még sötét éjszaka volt s az égen csillagok ragyogtak. Végre szürkülni kezdett s a csillagok mind halványabbak, mind láthatatlanabbak lettek. Fölkelt s felöltözködött.

Az öreg ember még aludt s mivel nem akarta zavarni, addig hagyta aludni, míg a nap föl nem kél. Az öreg ember nagyon izgatott volt, egy perczig sem akart a házban időzni s csakhamar elkészült.

Ekkor a gyermek megfogta a kezét, könnyed, nesztelen léptekkel levezette a lépcsőn s mind a ketten összerendeztek s megálltak hallgatódzni, ha a falépcső fokai nyikorogni kezdtek. Az öregnek volt egy átalvetője, melyben kis holmiját akarta vinni s egész örökkévalóságnak tetszett neki, hogy vissza kellett érte mennie.

Végre leértek a földszintre, hol Quilpnek és jogtanácsos barátjának horkolása rettenetesebbnek tetszett nekik, mint az oroszlán ordítóása. Az ajtó kilincse be-volt rozsdásodva s nem volt könnyű lárma nélkül fölnyitni. Mikor a kilincset visszatolták, akkor látták, hogy az ajtó be is van zárva s az volt a legborzasztóbb, hogy a kulcs nem volt a zárban. Ekkor a gyermeknek egyszerre eszébe jutott, hogy azt hallotta egyik dajkájától, hogy Quilp éjszakára mindig bezárja mind a két házkaput s a kulcsot hálósobájának az asztalára szokta tenni.

Nem minden félelem és aggodalom nélkül húzta le cipőit s ment keresztül az ódon ritkaságok raktárán, hol Brass — az egész raktárnak legundokabb darabja — egy matráczon aludt, hogy kamrácskájába juthasson.

Itt a rémülettől egy perczre egészen megdermedt.

látván, hogy Quilpnek annyira lelóg a feje az ő ágyról, hogy szinte tótágast állt, s vagy kényelmetlen helyzete miatt, vagy mert rendes szokása volt, rettetesen horkolt és hápogott, miközben szemének piszkos fehérje vagy inkább sárgája látható volt. Kérdezni azonban nem volt idő, hogy nincs-e valami baja; gyorsan körütekintett a szobában s azután fölkapván a kulcsot, visszament a hosszan elnyúlt Brass mellett s szerencsésen visszaért az öreghez. Azután zajtalanul kinyitották az ajtót, kiérték az utcára s megálltak.

— Merre menjünk? — kérdezte a gyermek.

Az öreg ember gyámoltalanul, tétovázva nézett először a leányra, azután jobbra meg balra, majd ismét reá s fejét rázta. Világos volt, hogy ezentúl a gyermeknek kellett az ő kalauzának és vezetőjének lenni. Érezte ezt a gyermek is, s megfogván az öreg kezét, szeliden vezetni kezdte.

Júniusi reggeli szürkület volt; a sötétkék égen nem mutatkozott egyetlen felhő s tele volt vakító ragyogással. Az utcákon szinte senkisem járt még, a házak és üzletek be voltak zárva s az egészséges reggeli levegő úgy áradt el az alvó városon, mintha angyalok leheltek volna rá.

Az öreg és a gyermek reménységtől és derútól dagadó kebellet mentek végig a csendes utcákon. Ismét egyedül s együtt voltak; minden tárgy üdének és tisztának tetszett előttük s egyéb, hacsak az ellentét-nél fogva nem, semmi sem emlékeztette őket arra az elhagyatottságra és szorongásra, melyet maguk mögött hagytak. A templomok fő- és melléktornyai, melyek egyébként komoraknak és sötéteknek látszottak, most szinte szikráztak és ragyogtak a reggeli fényességben; minden parányi zug és szöglet világosságba volt merülve s az ég, mely csak a roppant távolságoknál fogva látszott elborultnak, a földön mindenre elárasztotta szende mosolyát.

A két szegény kalandor akkor ment ki a városból, mikor az még szunnyadt s nem tudták, merre vegyék útjokat.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Tower-hilli Quilp Dániel és bevis-markszi Brass Sámson a londoni Cityből, gentleman, egyike őfelsége ügyészeinek a King's Bench és Common-Pleas törvényszékénél és a westminsteri törvényszék polgári osztályánál, semmit sem gyanítván és semmiről sem tudván, aludtak tovább, n íg az utcza kapun nem kopogtattak kezdetben bátortalanul, később oly erősen, mintha sortüzet adtak volna rövid időközönként ; erre a kopogtatásra föntemlített Quilp Dániel merőleges helyzetbe egyenesedett föl s álmos közönnnyel nézett föl a mennyezetre ; látszott, hogy hallja ugyan a zajt s csodálkozik is rajta, de nem képes rászánni magát, hogy behatóbban gondolkozzék felette.

A kopogtatás azonban a helyett, hogy lassanként megszűnt volna, mind erősebb és alkalmatlanabb lett, mintha komolyan tiltakozott volna ellene, hogy ismét elaludjék, ha már egyszer kinyitotta a szemét. Quilp Dániel tehát kezdte lassankint fölfogni azt a lehetőséget, hogy valaki van a kapunál s erről fokonyként eszébe jutott, hogy hiszen péntek reggel van s megparancsolta a feleségének, hogy korán reggel nézzen el hozzá.

Brass úr, miután mindenféle helyzetben forgolódott derekaján s arcát és szemét úgy elhúzta, mint mikor valaki savanyú egest eszik, szintén fölébredt s mivel látta, hogy Quilp a hétköznapi ruhába buvik, ő is gyorsan hasonlót cselekedett, előbb rántván föl cipőjét, mint harisnyáját s lábát beledugván kabátja ujjába ; szóval oly apró toilette-hibákat követett el,

melyek nem szokatlanok olyan embereknél, a kik gyorsan akarnak fölöltözködni s bošzankodnak a miatt, hogy oly hirtelen fölriasztották őket.

Mialatt a jog embere így foglalatoskodott, a törpe az asztalon tapogatódzott, éktelenül szidván saját magát, azután általában az egész világot s ráadásul a lelketlen tárgyakat. Ugy, hogy Brass végre is kénytelen volt megkérdezni, mi baj?

— A kulcs, — mondá a törpe, gonosz tekintetet vetve rá, — a kapukulcs a baj. Nem tud róla semmit?

— Hogy' tudnék uram? — mondá Brass.

— Hogy hogy' tudna? — ismétlé Quilp hunyorítva. — Maga ugyan szép ügyvéd, hallja. Maga hülye!

Brass a törpének jelenlegi kedélyállapotában nem akarta kifejtteni azt, hogy ha másvalaki elveszt egy kulcsot, ez még semmiképp sem csökkenti az ő (Brass) törvényismereteit és jogtudományát. Azért hát csak annyit jegyzett meg szerényen, hogy a kulcsot az éjszaka valószínűleg kinnfelejtette s e pillanatban kétségtelenül benne van a kapuban. Árbár Quilp az ellenkezőről volt meggyőződve, mert hiszen határozottan emlékezett, hogy lehúzta, végül mégis megadta magát, azt mondván, hogy biz az lehetséges s dörögve ment a kapuhoz, hol a kulcsot csakugyan a zárban találta.

Mikor Quilp rátette kezét a kulcsra s nagy meghökkenéssel látta, hogy a tolózár félre van tolva, a kopogtatás erőszakosabb lett, azt a kis napfényt pedig, mely a kulcslyukon keresztülhatott volna, egy ember-szem fogta el. A törpe nagyon föl volt indulva s mivel dühét valakin ki kellett adnia, elhatározta, hogy hirtelen kiugrik s Quilpnét szíves fogadtatásban részesíti, mert olyan borzasztó lármát csap.

Ezzel a szándékkal lassan, óvatosan megnyomta a kilincset, azután egyszerre fölrántva az ajtót, nekiugrott a kint álló személynek, a ki éppen újból akarta működtetni az ajtókopogtatót, neki ugrott fejével, előrerugva kezeit, lábait egyaránt s beleharapva a levegőbe, féktelen gonoszságában.

De Quilp, a ki távolról sem kímélte azt, a ki nem

tanúsított vele szemben ellentállást s a ki megadta magát neki, nem juthatott előbb addig a személyig, kit a feleségének gondolt, míg hatalmas ütést nem kapott tőle a fejére s szintén kettőt (ugyanabból a fajtából) a mellére s mikor megtámadójával összekaszkodott, az ütések oly hatalmas zápora zúdult rá, mely eléggé meggyőzte őt arról, hogy ügyes és tapasztalt kézbe került. Ez a fogadtatás azonban csöppet sem rémítette meg, ellenkezőleg erősen belecsimpaszkodott ellenfelébe s oly erősen harapdálta, ütötte-verte, hogy pár perczebe telt, míg ellenfele megszabadulhatott tőle. Quilp Dániel pocsékká téve, ott hevert az utca közepén s Swiveller Richard körültánczolta s azt kérdezte tőle: »Kell-e még több?»

— Mert ebből a fajtából még kaphatsz a boltomban, — mondá Swiveller, fenyegető magatartással hol közelebb menve hozzá, hol eltávolodva tőle. — Nagyon bő készletet tartok belőle raktáron, — vidéki megrendelések pontosan, posta fordultával teljesíttetnek, — szolgálhatok még valamivel, uram? Ne tessék elhallgatni, ha valami óhajta van.

— Azt hittem, hogy másvalaki, — mondá Quilp a vállait nyomogatva. — Miért nem mondta mindjárt, hogy kicsoda?

— Miért nem mondta *maga*, hogy kicsoda? — felel Dick, — a helyett, hogy úgy rohanjon ki a házból, mintha a Bedlamból* szabadult volna ki.

— De hiszen maga kopogott, — szolt a törpe, nyögve tapogatva magát, — nem igaz?

— Én kopogtattam, — mondá Dick. — Ez az asszony kezdte ugyan, mikor idejöttem, de olyan gyöngén, hogy — gondoltam magamban — föl váltom.

Ezzel Quilpnére mutatott, ki reszketve állt ott félrevonulva.

— Ha! — mormogott a törpe, gonosz tekintet vetve a feleségére, — azt hittem, te csinálod. És ön, uram, nem tudja, hogy valaki itt beteg volt s mégis úgy dörömböl, mintha be akarná törni az ajtót?

* Ötültek háza Londonban

— A manót! — mondá Dick. — Hiszen éppen azért kopogtattam, mert azt hittem, hogy valaki meghalt itt.

— Valami járatban jött ide? — kérdezte Quilp. — Mivel szolgálhatok?

— Szeretném tudni, hogy' érzi magát az öreg úr, — mondá Swiveller, — s ezt magától Nelltől szeretném hallani, a kivel pár szót óhajtanék váltani. A család barátja vagyok, uram, vagy legalább is a család egyik tagjának a barátja vagyok, a mi egyre megy.

— Akkor tessék belépni, — mondotta a törpe. — Tessék csak, uram, tessék... Majd csak utánad, feleség!

Quilpné vonakodott, de Quilp nem tárgított. Nem pusztá udvariasság volt ez s nem megszokott formáság, mert az asszony nagyon jól tudta, hogy férje azért akar ebben a sorrendben menni be a házba, hogy kedvező alkalma legyen jó nagyot csípni a karjába, melyről sohasem hiányoztak férje ujjainak fekete és kék nyomai. Swiveller, a ki nem volt beleavatva e titkokba, kissé meg volt lepelve, mikor a háta mögött elfojtott nyögést hallott s mikor visszatekintve Quilpnét előretámolyogni látta. De nem vetett tovább ügyet erre a tapasztalatra s csakhamar el is felejtette.

— Most pedig, Quilpné asszony, — szolt a törpe a boltba lépve, — tessék föl nenni a lépcsőn Nelly szobájába s mondja meg neki, hogy beszélni szeretnénk vele.

— Ugy látszik, maga itt itthon van, — mondá Dick, a ki az előzményekről nem tudott semmit.

— *En* itthon vagyok, ifjú gentleman, — mondotta a törpe.

Dick éppen azon tépelődött, mit jelenthetnek e szavak, főképpen pedig Brassnak a jelenléte, mikor Quilpné lesietett a lépcsőn azzal a hírrel, hogy a felső szoba egészen üres.

— Üres? Te bolond! — mondotta a törpe.

— Lelkemre mondom, Quilp, — mondá felesége

remegve, — bejártam az egész helyiséget és sehol egy teremtettt lélekre sem akadtam.

— Ez megfejtí a kulcs titkát, — jegyezte meg Brass, emphasisal csapván össze kezeit.

Quilp komoran nézett rá, azután komoran nézett feleségére s komoran nézett Swiveller Richardra s mivel egyiktől sem kapott fölvilágosítást, fölrohant a lépcsőn, de csakhamar ismét lerohant, megerősítvén a hallottakat.

— Nagyon különös eljárás, — mondá Swiveller felé hunyorítva, — nagyon különös eljárás így bánni velem, a ki oly benső, oly bizalmas barátja vagyok az öregnek. Kétségkívül írni fog vagy Nellyvel fog nekem íratni — igen, igen, ezt fogja tenni. Nelly nagyon szeret engem. Édes Nell!

Swiveller eltátotta a száját s úgy bámult rá. Quilp egyre rásandítva, Brass felé fordult s tettetett közönyvel jegyezte meg, hogy e miatt nem kell elhalasztani a holmik elszállítását.

— Voltaképpen tudtuk, hogy ma el fognak távozni, — mondotta, — csak azt nem tudtuk, hogy oly korán s oly zajtalanul, bizonyosan volt rá okuk, bizonyosan volt.

— Hova az ördögbe mehettek? — kérdezte Dick csodálkozva.

Quilp fejét rázta s úgy előretolta alsó ajkát, mintha azt akarta volna jelezni, hogy tudja, de nem mondhatja meg.

— S mit ért ezalatt, — kérdezte Dick, zavartan nézve körül, — hogy elhordatja a holmit?

— Hát csak azt, hogy megvettem, uram, — felelte Quilp. — Mit értenék mást?

— Szerencsés volt a ravasz vén róka s eltávozott, hogy nyugodtan éljen a föld valami bájos zugában, elmerülve a változó tenger látásában? — kérdezte Dick meghökkenve.

— S tartózkodási helyét nagy titokban tartja, hogy szerető unokái s azok odaadó barátai meg ne látogathassák, úgy-e? — mondá a törpe, kezeit dörzsölve. — *En* semmit sem mondtam s ön azt csak úgy véli, úgy-e, a mit mondott, uram?

Swiveller Richard rettenetesen megrémült a körülmények e váratlan fordulatán, mely azzal fenyegetett, hogy teljesen dugába dől az a terv, melynél oly jelentős szerepet játszott s hogy kilátásai még bimbókorukban elhervadnak. Trent Fiigyesről csak előtte való késő éjszaka értesült az öreg betegségéről s most azért jött, hogy részvétlátogatást tegyen nála s beszéljen Nellel, alaposan elkészülvén arra, mint fogja a leány szívét lángra lobbantani. S íme most, mikor már eltervezte, hogy mi mindenféle kellemes és behízelgő bókokkal fogja megközelíteni, most, mikor arra a borzalmas boszú a gondolt, melyet Wackles Zsófia ellen forralt, Nell az öreggel s az egész pénzzel együtt eltűnt, mint a kámfor, nem tudni hová, nem tudni merre, mintha csak előre étesültek volna az ő tervéről s elhatározták volna, hogy megghiúsíják, mielőtt egy lépést is tehetne. Szíve mélyén Quilp Dániel is meg volt ütődve s szomorodva a szökés miatt. Éles szemét nem kerülte el, hogy néhány nélkülözhetetlen ruhadarab is eltűnt a menekültekkel s jól tudván, hogy az öreg mily korlátolt elméjű, nagyon csodálkozott, hogy mint tudta oly gyorsan rávenni a gyermeket a szökésre. Nehogy azt higgyük (mert igazságtalanok lennénk Quilppel szemben), hogy merő önzetlenségből aggódott értük. Sőt inkább nyugtalanságát az a gyanú táplálta, hátha titkos, félrerakott pénze volt az öregnek, melyről ő nem tudott semmit s maga az a puszta gondolat, hogy ez kisiklott karmai közül, boszúságot s lelkiismeretfurdalást okozott neki.

Izgatottságában az szolgált némi vigaszául, hogy ugyanezen eset miatt, ha egészen más okokból is, Swiveller Richard épp oly izgatott és levert volt. Világos, gondolta magában a törpe, hogy a barátja érdekében jött ide, hogy vagy fenyegetéssel vagy szép szavakkal elcsípjén valamit az öreg vagyonából, mely feltevése szerint dús vagyon volt. Quilpnek gyönyörűséget okozott azzal az álmítással keseríteni Dick szívét, hogy mekkora vagyont harácsolt össze az öreg s mily ravaszul tudott kitérni az alkalmatlan embereknek még a látogatása elől is.

— Hát akkor, — mondotta Dick bamba tekintettel, — azt hiszem, nincs célja, hogy tovább itt lebzseljek.
— Teljességgel semmi célja a világon, — mondá a törpe.

— Meg fogja neki mondani, úgy-e, hogy meg akartam látogatni? — mondá Dick.

Quilp bölintott, hogy megmondja, mihelyest összeakad vele.

— Azt is mondja meg neki, uram, — mondá Swiveller, — hogy az egyetértés szárnya hozott engem ide, hogy azért jöttem, hogy a barátság gereblyéjével kiirtsam a kölesönös rossz indulat és gyűlölet gyomait s helyette a társadalmi egyetértés magvait szórjam el. Lesz oly szíves erre a megbízásra vállalkozni, uram?

— Minden bizonnal, —igérte Quilp.

— Azt is legyen szíves nekik megemlíteni, uram, — mondá Dick, egy összegyűrt kis névjegyet húzva elő, — hogy ez az én címem s minden reggel otthon vagyok található. Két erős kopogtatás s a rabnő okvetlen meg fog jelenni. Bizalmas barátaim az ajtó kinyitásánál csendesen tüsszenteni szoktak, jelezve, hogy valóban bizalmas barátaim és semmi önző szándékuk nincs, azt kérdezvén, hogy otthon vagyok-e. Bocsánat, uram, megengedi, hogy még egyszer megnézzem ezt a kártyát?

— Kérem, szívesen, — mondá Quilp.

— Könnyen megmagyarázható kis félreértésből, — mondá Dick a kártyát másikkal helyettesítvén, — a »Dicsőséges Apolló-kör« évi tagsági jegyét adtam önnek, melynek szerencsés vagyok örökös tiszteletbeli elnöke lehetni. Ez a helyes névjegy, uram. Jó reggelt!

Quilp vizonozta a köszöntést; a Dicsőséges Apolló örökös nagymestere pedig megemelte kalapját Quilpné felé, azután hanyagul visszaeresztette koponyája egyik oldalára s búcsút intve eltűnt.

Időközben több targoncza érkezett a holmik elszállítására, sipkás emberek hatalmas szekrényekkel s egyéb csekélységekkel produkálták a fejükön az egyensúlyt, mindenféle izommutatványokat végezvén, hogy szinte belekékült az arcuk. Hogy Quilp se maradjon el az általános tevékenységben a többiek mögött, ő is meg-

lepő fürgeséggel látott dologhoz. Kergette, hajszoalta az embereket, mint valami gonosz szellem; a feleségét mindenféle nehéz és kivihetetlen megbízatásokkal kínoztta; hatalmas terheket czipelt föl-le minden látható erőlködés nélkül; s jót húzott a telepről való suhanczra, valahányszor csak közelébe férközhetett. Jelenléte s példája akkora igyekezetre sarkalta a foglalatoskodó embereket, hogy néhány ponyvát, sörös korsót s szalmahulladékot kivéve, pár óra alatt minden el volt takarítva a házból.

Leült az egyik ponyvára, mint valami afrikai törzsfőnök s a lakószobában kenyeret, sajtot falatozott és sört ivott hozzá s közben, a nélkül, hogy odanézett volna, leskelődő alakot vett észre a külső ajtónál. Nem látott belőle egyebet az orránál, mégis biztos volt benne, hogy Kit áll ott s nevéen szólította. Mire Kit bement a szobába s megkérdezte tőle, hogy mit parancsol.

— Gyere csak, — mondá a törpe. — Hát csak elment az öreg gazdád, meg a fiatal asszonyod!

— Hová? — kérdezte Kit körültekintve.

— Azt akarod ezzel mondani, hogy nem tudod? — kérdezte Quilp érdesen. — Mondd meg, hová mentek?

— Nem tudom.

— Ugyan ne tetesd magad, — mondá Quilp. — Azt akarod velünk elhíttetni, mintha nem tudtad volna, hogy ma kora reggeli szürkületkor titokban eltávoztak?

— Semmit sem tudok felőle, — mondotta a suhancz látható csodálkozással.

— Semmit sem tudsz? — kiáltott Quilp. — Mintha nem tudnám, hogy nemrég a ház körül ólálkodtál, mint valami tolvaj. Semmit sem szóltak neked?

— Semmit, — mondá az ifjú.

— Semmit sem szóltak? — kérdezte Quilp. — Mit mondtak? Mit beszéltél velük?

Kit, a kinek immár semmi oka sem volt titokban tartani a dolgot, elmondta, hogy akkor milyen ózélból jött s milyen javaslatot tett nekik.

— Akkor, — szólalt meg a törpe egy pillanatnyi gondolkodás után, — azt hiszem, el fognak menni hozzátok.

— Azt hiszi ? — kérdezte Kit hirtelen.

— Igen, azt hiszem. De ha ott lesznek nálatok, akkor tudasd ám ! Tudasd velem ; nem kívánom ingyen. Nagyon szeretnék nekik valami szívességet tenni, de hogy' tehessem, mikor azt sem tudom, merre vannak. Hallod, mit mondok ?

Kit már-már olyan feleletet adott a törpének, mely nem nagyon lehetett volna inyére, mikor a telepről való ifjú, a ki a szobában kotorászott, hogy nem hagyta-e ott valamit, e pillanatban megszólal :

— Egy madár van itt ; hát ezzel mi történjék ?

— Tekerd ki a nyakát, — mondá Quilp.

— Jaj, ne, — mondá Kit odaugorva, — inkább add nekem.

— Majd persze ! Szeretnéd, ugy-e ? — mondotta a másik suhancz. — Hadd csak ezt a kalitkát, hadd tekerem ki a nyakát. Ő mondta, hogy tegyem. Hadd csak azt a kalitkát !

— Adjátok ide, kutyák, adjátok ide, — ordított Quilp. — Verekedjetek érte, különben magam tekerem ki a nyakát.

A két suhancz minden további fölszólítás nélkül egymásnak esett s Quilp, a ki a kalitkát magasan tartotta s elragadtatott gyönyörűségében a fenekét karczolta a késével, egyre makacsabb harcra bízatta őket. A körülbelül egyforma erejű két suhancz egymáson hempergett, ütötte-verte egymást, míg Kit egy jól irányzott csapást mérve ellenfelének mellére, meg nem szabadult tőle. Fürgén talpra ugrott, kikapta Quilp kezéből a kalitkát s kirohant vele a szobából.

Meg sem állt hazáig, hol véres arca akkora ijedelmet keltett, hogy az idősebbik gyerek borzasztóan elkezdett bögni.

— Szent ég, Kit ! Mi történt veled ? Mit csináltál ? — kiáltott Nubblesné.

— Ne ijedj meg, anyám, — mondotta az ifjú, letörölvén arczát az ajtó mögött lógó törülközővel. —

Ne aggódjál, nem fáj. Ezért a madárért **verekedtem** s ki is **verekedtem** magamnak, ez az egész. Hallgass el, Jakabkám. Ilyen naplopót még soha életemben nem láttam.

— Egy madárért **verekedtél** ? — kérdezte anyja.

— Igen, egy madárért, — mondá Kit — ezért ni, Nelly kisasszony kis madaráért, anyám, mert ki akarták tekerni a nyakát. Csakhogy megakadályoztam, hahaha. Ha én egyszer ott vagyok, ugyan ki nem tekerik. De nem ám ! Olyan nincs, anyám, olyan nincs, hahaha !

Kit úgy szívből nevetett, mikor zúzódásokkal tele dagadt arczával a törülközőből kinézett, hogy a kis Jakabnak is nevetnie kellett ; azután nevetni kezdett anyja is s nevetett az ölbehordó is örömében, végül pedig együtt nevettek valamennyien, részint a Kit győzelmén, részint mert nagyon szerették egymást. Mikor kaczagásuk alábbhagyott, Kit megmutatta a két gyerekeknek a madarat, mint valami nagy ritkaságot, holott csak közönséges kendericze volt, azután a falon szöveget keresett, az asztalból s egy székből állványt csinált magának s a szöveget nagy diadallal húzta ki a falból.

— Nézzük csak, — mondá a suhancz — azt hiszem, legjobb lesz az ablakra akasztani, mert ott világosabb van s jobban láthatja az eget, ha fölfelé néz. Tud ám ez énekelni, azt mondom !

Megint összerakta az emelvényt, fölmászott ra, kalapács helyett egy vaskampóval beverte a szöveget s a kalitka csakhamar ott függött az egész familia végtelen gyönyörűségére. Kit többször leemelte, többször egyenesre igazította, s egész a kályháig hátrált, hogy alaposabban megcsodálhassa, míg végre kijelentette, hogy az elrendezés tökéletes.

— Most pedig, anyám, — mondá a suhancz — mielőtt kipienném magamat, utána nézek, hogy egyik-másik lovasnak nem tarthatnám-e a lovát, hogy madáreledelt vehessek, még neked is valami jót.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Minthogy Kitnek nagyon könnyű volt magára disputálni, hogy a vén ház éppen útjába esik — mert neki mindenfelé volt útja — szinte parancsoló s kellemtelen szükségnek tartotta, hogy neki még egyszer el kell a ház előtt mennie. Még olyan emberekkel is megesik, kiknek jobb soruk van, kik jobban vannak nevelve, mint Nubbles Kristóf, hogy hajlamaikban bizonyos kétes dolgokban kötelességet látnak, s ha hajlamaikat kielégítik, nagyra vannak azzal, hogy mekkora önmegtartóztatásnak adták jelét.

Nem kellett elővigyázatosnak lennie, nem kellett attól tartania, hogy Quilp Dániel legényével kénytelen lesz ismét összeakaszkodni. A helyiség teljesen elhagyatott s oly poros és piszkos volt, mintha hónapok óta nem gondozták volna. Az ajtón rozsdás keresztvas volt, színeiket vesztett ernyők és függönyök ütődtek panaszosan a félig nyílt felső ablakokhoz s a betett ablaktáblákon vágott lyukakon keresztül a belül uralkodó homály feketéllett ki. Annak az ablaknak néhány fiókja, melyre oly sokszor bámult föl, kitöredezett a reggeli izgatott sürgés-forgás alatt s éppen ez a része a háznak volt a legszomorúbb. A lépcsőt néhány vásott gyerek vette birtokába, néhányan a kopogtatóval döngették az ajtót s nagy örömeiket találták abban az üres hangban, melyet ez adott; mások félig tréfából, félig komolyan a kulcslyukon kukucskáltak be, hogy nincs-e ott a kísértet. Az utcza élénksége és mozgalmassága közt komor, magános festménynek látszott ez a ház és Kit szomorúan, könny-

nyezve fordult el tőle, mert eszébe jutott az a vidám tűz, mely téli estéken égni szokott s az a nem kevésbbé vidám kaczagás, mely a kis szobát felverte.

Szegény Kit igazolására nyomatékosan meg kell jegyeznünk, hogy éppen nem volt érzelgős kedély s ezt a jelzót talán soha életében nem hallotta. Lágy szívű, hálás lelkületű gyerek volt, távol minden udvariasságtól és finom modortól. A helyett, hogy otthon a gyerekeket verte s anyjával rosszul bánt volna (mert, ha a finom nevelésű emberek rosszkedvűek, akkor azt akarják, hogy mások is szerencsétlenek legyenek) minden igyekezetével azon volt, hogy lehetőleg elviselhetővé tegye életüket.

Istenem, hány gentleman lovagol föl-alá az utczákon s közülök hány akarja azt, hogy a lovát tartsák! A citynek valamelyik jófejű spekulánsa vagy egy parlamenti bizottság a tizedes törtig ki tudná számítani, hogy Londonban egy év alatt mennyi pénzt adnak ki csak arra, hogy a lóra vigyázzanak. Kétségtelenül már maga az is nagy summát jelentene, ha azoknak az uraknak a huszadrésze, a kiket nem kísér lovász, szükségét érezné annak, hogy a lóról leszálljon. De nem érzi szükségét, s az ily gonosz körülmények sokszor a legszellemesebb számítást is meghiúsítják e földön.

Kit hol gyorsan, hol lassabban mindenfelé kószált. Meg-megállt, ha egy lovas meglassította lova lépteit s véletlenül ránézett, majd pedig gyors koczogással besietett egyik mellékutczába, ha oly lovaglót pillantott meg, a ki lassan léptetett végig az utca árnyékos oldalán s azt a benyomást keltette, mintha minden házkapúnál meg akart volna állni. De mindegyik tovalovagolt s Kitnek egyetlen pennyre sem volt kilátása. Azt szeretném tudni, — gondolta magában a suhancz, — hogy ezek közül a gentlemanok közül tudja-e vajjon valamelyik, hogy otthon üres a szekrényünk s vajjon megáll-e készakarva, úgy tüntetvén föl a dolgot, hogy látogatása van, csak hogy egy pár garast szerezhessenek?

A szakadatlan bolyongástól már egészen el volt esi-

gázva, nem szólva a sok csalódásról, s leült pihenni egy lépcsőre, mikor egy négykerekű zörgős kis cséza közeledett feléje, mely elé egy borzas kis pony volt fogva s egy jóságos arczú, gömbölyű kis emberke hajtotta. A kis öreg úr mellett ült egy kis öreg asszony, épp oly jól táplált és jóságos tekintetű, mint az előbbi. A pony sajátságos menetben közeledett s a kocsival s a benne ülőkkel úgy bánt, a hogy neki tetszett. Ha az öreg úr megrántotta a gyeplőt tiltakozása jeléül, akkor a pony azzal felelt, hogy megrázta a fejét. Világos volt, hogy a pony a saját külön modorában akar végigkocogni minden utcán, a melyen az öreg gentleman csak végig akar menni, s látszott, hogy úgy egyeztek meg egymással, hogy vagy úgy mennek, a hogy' a pony akarja, vagy sehogy.

Mikor azon hely előtt haladtak el, a hol Kit ült, a suhancz oly elgondolkozva nézett a kis jármű után, hogy az öreg úr is visszanézett rá. Kit fölállt s a kalapjához nyult, az öreg gentleman pedig tudtára adta a ponynak, hogy meg szeretne állni. Ezzel az indítvánnyal a pony kegyesen egyetértett, mert kötelességeinek e része ellen sohasem volt kifogása.

— Bocsánat uram, — mondotta Kit. — Nagyon sajnálom, hogy föltartóztattam. Csak azt akartam tudni, nem óhajtja-e, hogy a lovára vigyázzak.

— A következő utcában akarok kiszállni, — mondá az öreg gentleman. — Ha utánunk akar jönni, akkor elírtézhetjük.

Kit megköszönte s nagy örömmel beleegyezett. A pony hirtelen nagyot kanyarodott, hogy az utca túlsó felén lévő lámpaoszlopot szemügyre vegye s azután rézsút vonalban egy másik lámpaoszlophoz csapott át a másik oldalra. Miután meggyőződött arról, hogy ez szintén olyan formájú s ugyanabból az anyagból van, mint az előbbi, hirtelen megállt s gondolatokba látszott mélyedni.

— Lesz szíves tovább menni uram, — mondotta az öreg gentleman méltóságosan, — vagy meg tetszik várni, míg elkészünk a találkáról?

A pony meg sem mozdult.

— Ő te semmirekellő gézengúz, — mondá az öreg hölgy. — Pfuj! szégyelném magamat az ilyen magaviselet miatt.

Ugy látszik, hogy a ponyt az érzületére való ez az appellálás meg hatotta, mert ha csökönyösen is, de tovább koczogott, míg végre megállt egy ajtó előtt, melyen réztábla volt ezzel a felirással: »Witherden — jegyző.« Az öreg gentleman leszállt, lesegítette az öreg hölgyet, az ülés alól virágcsokrot húzott elő, mely akkora volt, mint egy kisebb formájú malomkerék. Ezt a csokrot az öreg hölgy büszkén, méltóságosan vitte be a házba, az öreg gentleman pedig (karikalábaival) betopogott utána.

Mint lépteik zajából kivehető volt, bementek egy előszobába, mely irodafélének látszott. Mivel a levegő nagyon fülledt, az utca pedig csendes volt, az ablakok ki voltak tárva s a redőnyökön keresztül kényelmesen látható volt minden, a mi bent történik.

Kezdetben hatalmas kézrázások és lábecsoszogások hallatszottak a csokor átnyújtása után, majd egy hang, melyben a figyelmes hallgató Witherden jegyző hangját vélte volna felismerni, többször ismétlé: »Mily pompás! Milyen illat!« s egy orr, mely valószínűleg szintén ennek az úrnak tulajdona volt, túlárado gyönyörrel szívta be ezt az illatot.

— Ennek az alkalomnak a tiszteletére hoztam — mondá az öreg asszony.

— Ah! igazán alkalom, ma'am, olyan, melytől megtisztelve érzem magamat, nagyon megtisztelve, ma'am — mondá Witherden, a jegyző. — Nem egy úrral voltam összeköttetésben ma'am, nem egygyel. Néhányan közülök szuszogni sem tudtak a jólétől s nem törődtek többé öreg társukkal és barátjukkal madame. Mások néhanapján meg-meglátogatnak s azt mondják: »Witherden úr, életem néhány legkellemesebb óráját ebben az irodában töltöttem el, — azon a széken ott.« De nem volt köztük egyetlenegy sem, ma'am, a kinek oly jeles jövőt jósoldtam volna, a kitől oly sok jót vártam volna, mint az ön egyetlen fiától.

— Hála Istennek — mondá az öreg hölgy. — Mily

boldoggá tesz bennünket ezzel a kijelentéssel! Mily **boldoggá**!

— Csak azt mondom, ma'am, — mondá Witherden — a mit becsületes ember létemre gondolok, a ki, mint a poéta mondja, Isten legnemesebb alkotása. Minden tekintetben egy véleményen vagyok a költővel, ma'am. Egyfelől a meredek Alpok, másfelől a kis ökörszem a teremtés értékére nézve semmi a becsületes emberhez vagy becsületes asszonyhoz képest.

— A mit Witherden úr mondhat rólam, — jegyzi meg egy vékony, nyugodt hang — teljes joggal én is azt mondhatom róla.

— Szerencsés körülmény, igazán szerencsés körülmény, — mondá a jegyző — hogy épen betölti huszonnyolczadik születésnapját, s remélem, ezt fogom méltányolni tudni. Azt hiszem, Mister Garland, édes uram, hogy kölcsönösen gratulálhatunk egymásnak e kecssegtető alkalomból.

A mire a gentleman azt felelte, hogy ő is bizonyára azt hiszi. Ennek következtében újra kölcsönös kézrázások következtek s mikor ennek vége volt, azt mondta az öreg gentleman, hogy bár nem kellene kimondania, de nem hiszi, hogy valaha fiú nagyobb vigasztalására szolgált volna szülőinek, mint Garland Ábel.

— Anyja meg én nagyon későn keltünk össze, mert sok évig kellett egymásra várnunk, míg jó helyzetbe jutottunk: s mivel akkor kerültünk össze, mikor már túl voltunk fiatalságunkon s Isten csak ezzel a mindig engedelmes és szerető fiúval áldott meg, hát bizony mindkettőnknek nagy öröm forrása ez a fiú, uram.

— Nem kételkedem benne, hogy csakugyan az, — mondotta a jegyző jóságosan. — Ha ilyeneknek vagyok tanúja, akkor mindig megsajnálom, hogy agglegény maradtam. Volt egyszer egy fiatal asszony ismerősöm, egy elsőrangú kelengyeárúházasnak a leánya, — de ez már érzékenykedés. Chuckster, hozza be csak Ábel úr bizonyítványát.

— Mert látja, Witherden úr, — mondá az öreg

asszony, — Ábelt nem úgy neveltük, mint a többi fiatal embert rendesen szokás. Mindig örömét lelte a mi társaságunkban s mindig velünk volt. Ábel egyetlen napra sem távozott mellőlünk, úgy-e, lelkem?

— Egyetlen napra sem, — mondá az öreg gentleman — kivéve mikor egy szombaton Margatebe ment Tomkinleyvel, a ki tanítója volt abban az iskolában, a hova járt, s hétfőn tért vissza; csakhogy emlékezhetel, lelkem, milyen kellemetlenül érezte magát utána, alig lehetett ráismerni.

— Mert nem szokta meg, tudod — mondotta az öreg asszony — s nem tudta kibírni, az az igazság. Azután meg nem is érezte jól ott magát nélkülünk, mert nem volt kivel beszélgetnie vagy szórakoznia.

— Ugy volt az, tudjátok — mondotta ugyanaz a vékony, nyugodt hang, mely előbb már megszólalt egyszer. — Nagyon messze voltam, anyám, teljesen egyedül s ha eszembe jutott, hogy a tenger van közöttünk, — ó, sohasem fogom elfelejteni, hogy mit éreztem, mikor legelőször eszembe jutott, hogy a tenger van közöttünk.

— Ily körülmények közt nagyon természetes — mondotta a jegyző. — Ábel jelleme becsületére válik önnek is, tisztelt asszonyom és becsületére válik az atyjának, nemkülönben az emberi természetnek. Érdeklődéssel követem ezt a folyamatot, hogy mint kanyarog csendes, nyugodt mederben. A mint látják, épen a nevemet akarom a bizonyítvány alá tenni, a mit Chuckster úr fog tanúsítani s ujjamat erre a csipkeszélű kék ostyára téve, kénytelen vagyok hangosan megjegyezni és kinyilvánítani, — ne ijedjen meg, tisztelt asszonyom, mert ez csak a törvénykövetelte formalitás — hogy ezt átadom, mint az én actámat és documentumomat. Ábel úr a másik ostya mellé fogja írni a nevét, ismételni fogja ezeket a kabalistikus szavakat s ezzel az ügylet el van intézve. Hahaha! Látja, milyen könnyen el lehet ezeket az ügyeket intézni?

Azután rövid hallgatás következett, miközben Ábel úr valószínűleg az előírt formalitásoknak tett

eleget ; azután ismét megújult a kézfogás, a lábakkal való csoszogás, majd borospoharak csengése következett s élénk csevegés hallatszott. Mintegy negyedóra múlva megjelent a kapuban Chuckster, borvirágos arcczal, tollal a füle mellett, Kitet leereszkedőleg fiatal snobnak nevezte s közölte vele, hogy a vendégek távozófélben vannak.

A következő pillanatban ki is jöttek. Witherden egy rövid, vastag, derült, rátarti úr, a legnagyobb udvariassággal vezette az öreg hölgyet, az apa és fiú pedig karöltve utána. Ábel úr, a ki furcsa ódivatú figura volt, szakasztott olyan idősnek látszott, mint az apja s arcban és alakban csodálatosan hasonlított hozzá, bár hiányzott belőle az öregnek kerek vídamsága, a minek helyét nála félénk tartózkodás foglalta el. Minden egyéb tekintetben, ruhájuk tisztaságára, lócslábukra nézve, megszólalásig hasonlítottak egymáshoz.

Miután az öreg hölgyet Ábel úr kényelmesen elhelyezte az ülésen és segített neki köpönyege elrendezésében és egy kis kosárnak (nélkülözhetetlen utitársának) a leállításában, maga egy kisebbik hátsó ülésre ült, melyet nyilvánvalólag az ő számára tettek fel és sorban valamennyi jelenlévőre rámosolygott, kezdve anyján s végezvén a ponyn. Tisztességes fáradságba került, míg a ponyt rá lehetett venni, hogy fejét fölartsa a magasba, hogy föl lehessen rá tenni a kantárt, Végre ezzel is megvoltak, az öreg gentleman fölült a bakra s zsebében egy hatpennys darab után kotorászott Kit számára.

De nem volt hat pennyje, az öreg hölgynek sem volt, Ábelnek sem, a jegyzőnek sem, Chucksternek sem. Az öreg gentleman egy shillinget soknak tartott, de az egész utcában nem volt bolt, hogy váltani lehetett volna. Odaadta hát az egész shillinget a fiúnak.

— Jövő hétfőn ilyen időtájban megint ide jövök, — mondá tréfásan — akkor légy itt, fiam, hogy a shillingért még végezz valami munkát.

— Köszönöm, uram, — mondá Kit — bizonyosan itt leszek,

A suhancz ezt komolyan gondolta, a többiek azonban hangosan nevettek, különösen Chuckster úr, a ki torkaszakadtából hahotázott, mert ez a tréfa végtelenül tetszett neki. Miután a pony gyorsan elrobogott, mert előérzete volt, hogy hazamennek vagy pedig (s ez egyre megy) szilárdan el volt tökéelve, hogy sehova máshova nem megy, Kitnek nem volt ideje megszólalni s ment a dolga után. Miután szerzett kincsét oly bevásárlásokra fordította, melyet tudomása szerint otthon a legszívesebben fognak fogadni s miután még a csodálatos madár számára sem felejtett el eleséget venni, lehető gyorsan haza indult. Sikere és szerencséje annyira elkapatta, hogy bizonyosra vette, miszerint Nell és az öreg ember már várják őt otthon.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

Mikor elindulásuk reggelén a csendes utczákon bolyongtak, a gyermek megremegett a félelemtől és reménytől vegyest, mikor a tiszta reggeli levegőben egy-egy messze járó kivehetetlen alakban a derék Kitre vélt ismerni. De bár nagy örömmel nyújtott volna neki kezet s nagyon szeretne volna megköszönni azt, a mit legutóbbi találkozásuk alkalmával mondott neki, mégis megkönnyebbült, mikor közelebb érve, látta, hogy az illető vadidegen ember. Attól nem félt, hogy Kit jelenléte talán rossz benyomást gyakorolna útítársára, az öregre, de nem érzett magában elegendő erőt arra nézve, hogy búcsút vegyen azoktól, a kik oly hűségesek és becsületesek voltak hozzá, főképp pedig Kittől. Már az is elszomorította, hogy hátra kellett hagynia oly lélektelen tárgyakat, melyek az ő szeretetét és fájdalmát érezték s szívét igazán nagy keserőséggel töltötte volna el, ha most, sanyarú vándorlásának kezdetén, épen egyetlen barátjától kellett volna elbucsúznia.

Honnan van az, hogy gondolatban sokkal könnyebben tudunk valakitől búcsút venni, mint személyesen s ha elég elszántak vagyunk is egy válást előidézni, a váláskor elakad szavunk? Hosszú utazások vagy több évre szóló változások előestéjén egymáson szeretettel függő jóbarátok közönyös arczczal, a megszokott kézszorítással válnak el egymástól, mert arra számítanak, hogy holnap reggel még úgyis összejönnek. Pedig mindegyik nagyon jól tudja, hogy ez csak szánalmas esel, hogy az egyetlen búcsúszónak fájdalmától meg-

kíméljék magukat, mert jól tudják, hogy ez a leges-legutolsó találkozás sohasem történik meg. Sokkal nehezebb lenne elviselni a lehetőséget, mint a bizonyosságot? Haldokló barátainkat nem kerüljük, de az a tudat, hogy nem vettünk rendes búcsút attól a barátunktól, a kit nagyon szeretünk, gyakran megkeseríti egész hátralevő életünket.

A város reggeli fényben ragyogott; helyek, melyek éjszaka útálatosak és gyanúsak voltak, most mosolyogtak; a vakító napsugarak, melyek végigtánczoltak a házak ablakain s visszaverődnek a redőnyökön és függönyökön, elkergetik az éjszaka árnyait. A levegőtlen, füllesztő, sötét szobába zárt madarak is megéreztek, mikor reggel volt s vadul nyugtalankodtak kis kalitkáikban; ragyogó szemű egérkéek visszamosontak lyukaikba s félénken húzódtak egymás mellé; a házimacska megfélekedezett vadászatáról, hunyorítva nézett a napsugár felé, mely a kulcslyukon és ajtóhasadákon beárad. A ketreczeikbe zárt nemesebb vadak mozdulatlanul álltak rostélyaik mögött s pislogva néztek föl a szűk ablakon beáradó napsugárra, melyben az őserdők emléke rezgett, körbejárták a fogságukban szélesre taposott ösvényt s azután megmegálltak s ismét fölbámultak. A börtön foglyai kinyújtóztatták megmerevedett, hideg tagjaikat s megátkozták börtönük kövét, melyet a napfény sohasem melegít föl. Az egész éjjel szunnyadó virágok kinyitották szende szemüket s a nap felé fordultak. Mindenütt fény, a teremtésnek lelke s mindenek elismerték az ő hatalmát.

A két vándor, egymás kezét meg-megszorongatva, néha egy-egy derült pillantást váltva s egymásra mosolyogva, némán haladt útján. Bármily derült s üde volt is a táj, bizonyos ünnepélyes kifejezés nehezedett a hosszú, magányos utcákra, melyek olyanok voltak, mint a lelketlen test. Eltűnt belőlük minden megszokott jellem és kifejezés s nem maradt semmi egyéb, mint általános halálos nyugalom s ez valamennyi utcát hasonlatossá tett egymáshoz. Minden oly nyugodt, oly csöndes volt ezekben a kora reggeli

órákban, hogy az a néhány halavány ember, a kikkel találkoztak, annyira nem illett bele ebbe a jelmezbe, mint a hogy bágyadtnak és erőtlennek látszott a nap ragyogó fényéhez képest az a néhány lámpa, melyet itt-ott égve felejtettek.

Mielőtt behatoltak volna abba az emberlakta labyrinthusba, mely köztük és a kütelkek közt elterült, ez a kép lassanként elhalványodott s helyébe lármás, nyüzsgő élet lépett. A varázslatot legelőbb néhány magányos talyiga és kocsí törte meg, mely elhaladt mellettük; azután jöttek mások, végre egész sereg. Mily különös volt kezdetben, hogy egy-egy kereskedésnek ajtaja nyitva volt, most ritkaság volt egy becsukott boltot látni, majd a kémények is füstölögni kezdtek, ablaktáblák nyíltak meg, hogy kiszellőzzék a szobákat, ajtókat nyitogattak s a cselédek, kik álmosan tekintgettek mindenfelé, csak nem a söprésre, barnán ködlő port vertek a járókelők szemébe, vagy hanyagul figyeltek a tejesemberek társalgására, kik vidéki vásárokról beszélgettek egymással.

Mikor ezen a negyedben keresztülmentek, a kereskedelem és nagy ipar empóriumába értek, hol nagyon sok ember nyüzsgött s az üzleti élet javában folyt. Az öreg meghökkent s zavart tekintettel nézett körül, mert éppen ezeket a helyeket remélte elkerülni. Ujjai-val befogta ajkait, a gyermeket szűk sikátorokon és görbe utczákon vont a magával s mindaddig izgatott volt s kényelmetlenül érezte magát, míg a városnak ezt a részét maguk mögött nem hagyták. Időnkint hátratekintett, olyasmit mormolván, hogy romlás s öngyilkosság lappang azokban az utcákban s bizonyára utánuk kullog, ha fölriasztják s akkor majd nem tudnak elég gyorsan menekülni előlük.

Ahogy ezt a negyedet is elhagyták, szegényes környékre érkeztek, hol az ott lakó emberek szegénységről szobánként kiadott helyiségek s rongyokkal és papírral betapasztott ablakok tanuskodtak. Az üzletekben olyasfélét árultak, a mit csak a szegény emberek szoktak vásárolni s a vevőket és eladókat egyformán éhség kínozza, egyformán majd megette a

nyomorúság. Némelyik utczában a kopott előkelőség gyér és gyöngé eszközökkel igyekezett megőrizni a látszatot, de az adóvégrehajtó és a hitelező ide csak úgy idetalált, mint máshova s itt a szegénység, mely még a lét utolsó harczeit vívta, nem volt oly piszkos, nem volt oly szembetűnő, mint az a nyomorúság, mely már rég lemondván mindenről, föladta a küzdelmet.

Nagyon, nagyon hosszú út volt ez, mert a gazdag negyednek szegényes függeléke mérföldnyi területen ütötte föl kopott sátrait, de a jellege ugyanaz volt. Nedves, penészes házak, köztük sok a kiadó, másck épülőfélben levő s korhadó lakások, úgy, hogy nem volt bizonyos, kik a szánalmasabbak, azok-e, kik ezeket bérbe adták, vagy a kik bérbe vették; az utcái porban rosszúl táplált, hiányos öltözetű gyermekek fetrengtek s az anyák félretaposott cipőikkel kaffogva, fenyegetőzve dobbantottak a kövezeten, kopott öltözetű apák pedig lemondó arczkifejezéssel loholtak a mindennapi kenyér után; — az előszobákban, konyhákban, hátsó szobákban, kamrákban, padláslakásokban mángorló asszonyok, mosónék, foltozó vargák, szabók, szatócsok foglalatoskodtak, néha valamenynyien ugyanazon tető alatt; a kertek sövényét elhasznált hordók dongái, vagy leégett házakból összelopkodott, megégett, koromtól megfeketedett gerendák alkották; mindenütt csalit, bozót, csalán, paréj s szerzetét dobált osztrigahéj; mindezekhez apró kis kápolnák járultak, melyek a földi nyomorúságról szóltak s köztük néhány pazarabb pompával emelt templom mutatta az égbe vezető utat.

Végre ezek az utcák is ritkulni kezdtek s lassanként egészen eltűntek, úgy hogy utoljára csak itt-ott terült el egy-egy kert az út mentén, egyszerűre mázolt nyári kalyibákkal, melyek régi deszkákból s csónakmaradványokból voltak összetákolva; már olyan zöld patinát kaptak, mint a közelükben növvő káposzta, s a falaik töve tele volt mérges gombákkal és ráragadt csigákkal. Azután következtek derült kalyibák, melyek párosan álltak a vidéken, előttük négyszögű ágyakra osztott pázsittal s kavicsos utakkal. Majd

jött egy korcsma, üde zöld és fehér színre mázolva, teázó és kávézó lugasokkal, tekejátékkal, büszkén tekintve le a szegényes szomszéd házra, hol nehéz teherkocsik álldogáltak. Azután mezők következtek, elszórt házak, pázsitos nagy épületek, némelyik egy kisebb házzal, hol a házmester lakott családjával. Majd ismét mezők, fákkal és szénapajtákkal; azután egy domb, melynek tetején vándoraink megállapodtak s visszanezézhettek a szent Pál-templomra, mely keresztüllátszott a füstös ködön s melynek keresztje szép időben kinyúlt a ködfelhőből s megvillant a napsugárban. Itt végre azt érezték, hogy kijutottak Londonból.

E dombhoz közel egy mosolygó virányon az öreg és kis kalauza (ha ugyan kalauznak lehet mondani azt, a ki maga sem tudta, merre mennek) letelepedtek a fűbe, hogy kipihenjék magukat. A gyermek előrelátásból egy darab kenyeret és húst tett kosarába s itt költötték el egyszerű reggelijüket.

Az üde nap, a madarak éneke, a hullámozó füvek szépsége, a sötétzöld lombok, a mezei virágok, a levegőt átjáró ezerféle édes illat és hang (a mi nekünk is nagy gyönyörűség, hát még azoknak, kik embertömegben töltik életüket s magánosan élnek a nagyvárosokban) nagy örömmel, édes érzéssel töltötte el szívüket. A gyermek ma reggel még egyszer elmondta egyszerű imáját s talán sokkal áhítatosabban, mint valaha. Az öreg levette kalapját, s mivel az imának szövegét már elfelejtette, rámondta az áment.

Volt otthon egy régi példányuk a »Zarándok búcsújárása«-ból, tele szép képekkel. Ott állt egy könyvespolczon. A gyermek sokszor egész estéket ült e könyv mellett s el-elgondolkozott azon, vajjon mind igaz-e, a mi abban a könyvben áll s merre fekszenek azok a furcsa nevű vidékek. Mikor visszatekintettek arra a helyre, a melyet az imént elhagytak, e könyvnek egy-egy fejezetére élénken visszaemlékezett.

— Edes nagyapa, — mondá — úgy érzem, hogy ez a hely sokkal szebb és jobb a valóságban, mint a könyvben. Most érzem ezen a vidéken, hogy keresz-

tyének vagyunk s szinte érzem, hogy letesszük gondjainkat és gyötrelmeinket ebbe a fűbe s mind itthagyjuk, a mit magunkkal hoztunk.

— Hogy soha, de soha vissza ne térjünk, — mondá az öreg, öklével megfenyegetve a várost. — Csakhogy megszabadultunk tőle, Nell. Sohasem fog bennünket visszakapni.

— Elfáradtál? — kérdezte a gyermek. — Nem érzed magad gyöngének ez után a hosszú út után?

— Most, hogy végre távol vagyunk tőle, sohasem leszek beteg, — mondá az öreg. — Induljunk, Nell. Még sokáig kell mennünk, jó nagy darabot, mert még sokkal közelebb vagyunk a városhoz, semhogy megállapodhatnánk.

Volt ott egy tócsa tiszta víz, ebben a gyermek legmota kezeit és arcát s megáztatta lábcskáit, mielőtt folytatták volna a vándorlást. Azt akarta, hogy az öreg is üdüljön fel, leültette a fűre, tenyerében hordta neki a vizet s azután megtörülte a ruhájában.

— Már nem tudom magam elvégezni, édesem, — mond a nagyapa. — Magam sem tudom, hogyan van. Birtam valamikor, de annak az időnek már vége. Ne hagyj el, Nell; mondd, hogy nem fogsz elhagyni. Igazán mindig szerettelek. Belehalnék, édes gyermekem, ha most el kellene téged veszítenem.

Lehajolt a gyermek vállára s keservesen nyögött. Azelőtt — nem is olyan régen — ilyenkor a gyermek nem tudta visszatartani könnyeit, hanem együtt sírt vele. Most azonban a gyermek szelíden megnyugtatta, mosolygott azon, hogy mint is válhatnának ők meg egymástól s tréfásan elütötte, a mit az öreg mondott. Erre meg is nyugodott, s elaludt, előbb azonban valami dalt dúdolt halkán magában, mint egy gyermek.

Fölfrissülve ébredt föl s folytatták a vándorlást. Az út nagyon kellemes volt, rétek s termőföldek közt kanyargott, fönt a tiszta kék levegőben pedig a pacsirta dalolt boldog elragadtatással. A levegő tele volt illattal, a mézzel megrakott méhek álmosan zümmögtek körülöttük.

Kiérték a sík mezőre. A házak megritkultak, mér-

földekre alig lehetett egyet-egyet látni. Néha olyan helyre érkeztek, hol szegényes kunyhók bújtak egymáshoz, s ajtajuk keresztbe rakott székkal vagy pad-dal volt elrekeszelve, hogy a gyermekek ki ne mászhassanak az útra játszani, némely kunyhó pedig légmentesen be volt zárva, mert lakóik a mezőn dolgoztak. Az ily kunyhóraj néha-néha egy-egy kisebb városnak a közellétét jelentette. Utána rendesen bognár-vagy kovácsműhely következett, majd virágzó majorság, hol álmos tehenek ódöngtek az udvaron, vagy lovak néztek át a sövényen, melyek megriadva rúgtattak onnan el, ha szekérbe fogott lovat láttak közeledni, szinte diadalmasan élvezve szabadságukat. Az udvar egy részét disznók túrták fel, rőfögve kutatva táplálék után, a háztetőn és az ereszen begyes galambok bűgtak, a pocsolyában ludak és réczék úszkáltak. A majorság mellett elhaladván, egy kis kurtakorcs-mához, a falusi szatócs szegényes sörméréséhez értek. Majd következett a polgármester és a plébános háza, majd a templom bukkant ki szerényen a fák lombjai közül, azután ismét néhány házikó, istálló, csűr, s nem ritkán egy-egy régi kút az útszélen, azután ismét sövénynyel bekerített kertek s végül ismét az országút.

Egész napon át vándoroltak, s éjtszaka egy kis kunyhóban háltak, a hol utasok ágyat kaphattak. Másnap korán reggel talpon voltak s bár eleinte nagyon fáradtak voltak, lassankint magukhoz jöttek s tovább gyalogoltak.

Meg-megálltak pihenni, de mindig csak rövid időre s derült kedélylyel egyre vándoroltak, bár reggel óta nagyon kevés frissítőt vettek magukhoz. Délután öt óra tájban ismét néhány összebújt munkásházhoz érkeztek s a gyermek aggodalmasan nézett be egyiknek-másiknak ablakán, hogy hol kaphatna egy pohár tejet s hol engednék meg, hogy megpihenjenek.

Nem volt könnyű az elhatározás, mert Nell nagyon félénk természetű volt, s félt, hogy elutasítják. Az egyik házban gyerek bőgött, a másikban az asszony veszekedett. Egyiknek a lakói nagyon szegényeknek látszottak, a másikban meg túlságosan sokan laktak.

Végre megállt egy háznál, hol az egész család asztalnál ült : egy öreg ember pedig kipárnázott karszékben a tűzhely mellett foglalt helyet. Bizonyosan az is nagyapa, gondolta a gyermek, a ki meg fog rajtuk könyörölni.

Az asztalnál a paraszt, felesége s három olyan erőteljes kölyök ült, barna, mint a kökény. Alig hogy Nell előadta kérését, nyomban teljesítették is. A legidősebb gyerek kiszaladt tejet hozni, a második két széket cipelt az asztalhoz, a legkisebb elbújt anyja szoknyája mögé s napbarnította újjai közül nézett a jövevényekre.

— Hozta Isten, — mondta a vén paraszt vékony, sipító hangon. — Messze járatban van ?

— Nagyon messze járatban, — szólt a gyermek a nagyapja helyett.

— Londonból jönnek ? — kérdezte a vén paraszt.

A gyermek azt mondta, hogy onnan.

Hej, ő is volt Londonban nem egyszer ; valamikor kocsival szokott odajárni. De már van vagy harminczkét esztendeje, hogy utoljára ott volt, s azt hallotta, azóta sok minden megváltozott. Hát ez valószínű is. Maga is nagyon megváltozott azóta. Harminczkét esztendő nagy idő, nyolczvannégyszáz esztendő pedig elég vén kor, bár ismert néhány embert, a kik megérték a száz esztendőt is, pedig távolról sem voltak olyan jó erőben, mint ő. Távolról sem.

— Üljön le ebbe a karszékbe, szomszéd, — szólt az öreg paraszt, megbökdösvén botjával a téglapadlót. — Vegyen egy szippantást ebből a szelenczéből. Magam nem igen élek vele, mert drága, de néha mintha nagyon jól esnék. Maga gyerek énhozzám képest. Volt egy fiam, ha most élne, volna olyan idős, mint maga. Elvitték katonának, de azután megint hazakeresztették, igaz hogy csak fél lábbal. Mindig azt mondta, szeretné, ha a napóra közelében temetnék el, a hova sokszor föl szokott mászni gyerek korában. Hát csak teljesítettük szegénynek a kívánságát. Megnézhetik a helyét a tulajdon szemükkel, nagyon gordonosan ápoljuk a sírját.

Megrázva fejét, nedves szemekkel nézett leányára, mondván, hogy ne vegye zokon, hogy megint rátelere-
lődött a beszéd. Azt mondta, senkinek sem akar szomorúságot okozni s ha valakinek mégis okozott a szavaival, ezért bocsánatot kér.

Behozták a tejet s a gyermek elővevén kosárkáját, a legjobb maradékokat kereste ki nagyapja számára s jóízűen ettek. A szoba igazán nagyon szerényen volt bútorozva s egész bútorzata néhány rogyadozó székből állt, egy asztalból, a sarokban egy egyszerű pohárszékből, cserép- és kőedénykészletből színes teástálczából, melyen világos-vörös ruhás hölgy sétált kék napernyővel; a falon és kandallón néhány vásári színes jelenet a bibliából, egy kis ruhásszekrény, egy minden nyolcz napban egyszer felhúzni való óra s néhány fényesre súrolt lábas és edény. De minden tiszta és csinos volt s mikor a gyermek körültekintett, annyira megvigasztalódott s a megelégedésnek olyan érzése töltötte el, a minő már nagyon régen.

— Mennyire van ide a legközelebbi város vagy falu ?
— kérdezte a parasztot.

— Jó öt mérföld lelkem, — volt a válasz, — de csak nem indultok tovább most este ?

— De igen, igen, Nell — szólt közbe az öreg ember, jelekkel intve neki. — Csak tovább, tovább, lelkem, ha éjfélig kell is gyalogolnunk.

— Van itt egész közel egy alkalmas csűr, — mondá a paraszt — azonkívül vándorlók meg is szállhatnak »Az aratóhoz« címzett fogadóban. Engedelmet, de nagyon fáradtaknak látszanak s ha nem okvetetlenül sietős az útjuk, akkor...

— De az, nagyon is, — szólt az öreg idegesen. — Gyerünk csak tovább, Nell, kérlek, gyerünk tovább.

— Igazán tovább kell mennünk, — mondá a gyermek, engedve nagyapja nyugtalan sürgetéseinek. — Igazán nagyon köszönjük, de nem tarthatunk pihenőt olyan hamar. Készen vagyok, nagyapa.

Csakhogy az asszony a gyermek járásából mindjárt látta, hogy lábacskaí ki vannak sebesedve s meg vannak dagadva. Mivel asszony volt s azonfölül anyja,

nem akarta tovább engedni, míg ki nem mosta a sebes helyet s valami házi gyógyszert nem rakott rá s ezt munkától eldurvult s elkérgesedett kezével oly vigyázattal, oly lágyan csinálta, hogy a gyermek szívének túlárado érzésében csak annyit tudott neki mondani, hogy áldja meg az Isten; s föl sem tekintett, meg sem szólalt, míg a házat jól maguk mögött nem hagyták. Mikor végre visszafordult, látta, hogy az egész család a nagyapával együtt kint áll az országúton, utánuk néz, s így búcsúztak el, fejükkel bólintgatva s kezükkel integetve, s nem könnyek nélkül, — legalább egyik részről nem.

Lassabban, fáradságosabban esett a járás, mint eddig s körülbelül egy mérföldet haladhattak, mikor kocsizőrejt hallottak maguk mögött, s mikor visszaneéztek, egy üres taligát láttak meglehetősen gyorsan közeledni maguk felé. Mikor a kocsis beérte őket, megállt s kutató tekintettel nézett Nellre.

— Nem maguk pihentek meg amott egy házban?
— kérdezte.

— De igen, uram, — mondá a gyermek.

— Azt mondták, hogy nézzek maguk után, — mondá az ember. — Nekem is éppen erre visz az utam. Adja ide a kezét, master, s ugorják föl.

Nagyon kapóra jött nekik, mert már annyira el voltak csigázva, hogy alig tudtak tovább vánszorogni. A zörgő taligában úgy érezték magukat, mint egy remek fogatban s a kocsizást tartották a világ legnagyobb gyönyörűségének. Nell alighogy elhelyezkedett egy rakás szalmában, nyomban el is aludt, aznap első ízben.

Mikor a kocsi megállt, mert egy mellékútra kellett befordúlnia, felébredt. A kocsis leszállt, hogy előzenylen lesegítse őket, s néhány távolabbi fára mutatott, mondván, hogy ott a város s legjobb, ha a temetőn vágnak keresztül, a hol majd ráakadnak az útra. Fáradt lépteiket tehát azon hely felé irányozták.

TIZENHATODIK FEJEZET.

A nap leáldozóban volt, mikor a kerítés ajtajához értek, melynél a gyalogösvény kezdődött s valamint az eső igazakra és gonoszokra egyformán esik, úgy hullottak sugarai a halottak nyugvóhelyeire is, biztatón, hogy holnap újra fölkel. A templom régi és szürke volt s falait és az ajtó környékét repkény nőtte be. A sírköveket elkerülve, végigkúszott az alacsony sírhantokon, melyek alatt egyszerű emberek pihentek, koszorút font nekik, a legelsőt, melyben valaha részük volt, de tartósabbat, mint azok, melyeket kőbe és márványba vésnek, s melyek pompázó kifejezésekkel erényekről beszélnek, melyek éveken keresztül alázatosan elrejtőztek s végre is a végrendelet végrehajtója és a gyászoló örökösök fedezték fel őket.

A tisztelendő úr lova ott legelt a sírok közt, tompa lépésekkel kószálván ide-oda, vigasztalást merítvén a halottak nyugalmaiból s igazolva látván a mult vasárnapi prédikáczióknak azt a témáját, hogy erre a sorsra kell jutni minden testnek; egy szegény számár, ki ezt a témát szintén fontolóra szeretne volna venni, egy közeli üres ólban hegyezte füleit s éhes szemekkel nézett papi szomszédjára.

Az öreg ember és a gyermek letértek a kavicsos útról s a sírok közt bolyongtak, mert ott a talaj nagyon ruganyos volt s fáradt lábaikkal könnyebben járogattak rajta. Mikor a templom mögé értek, a közelben hangokat hallottak. Odamentek.

A fűben két ember heverészett kényelmesen s anynyira el voltak merülve a beszélgetésbe, hogy nem is

vették észre a tolakodókat. Nem volt nehéz kitalálni, hogy csavargó vásári mutatványosok voltak, Paprika-Jancsi-színház-tulajdonosok, mert mögöttük egy sírkövön ott ült a bábszínház egyik hőse, egymásra tett lábakkal, lekonyuló orral, fölfelé hajló hosszú állal s ragyogó pofával. Kedélye soha sem bizonyult lankadatlanabbnak, mint most, míg rendíthetlen nyugalommal mosolygott rendkívül kényelmetlen helyzetében s míg hosszú csücskös sapkája oly nehéznek látszott vézna lábaihoz képest, hogy majd minden pillanatban felborult.

A dráma többi szereplői részint a két ember lábainál, részint pedig egy hosszú lapos dobozba csomagolva heverésztek. Együtt volt valamennyi: a hősnék felesége és egyetlen gyermeke, a vesszőparipa, a doktor, az idegen úr, a ki a nyelvvel nem lévén ismerős, nem tudta másképp kifejezni a gondolatait, mint hogy háromszor egymásután ezt hangoztatta: »sallabalah«. Ott volt továbbá a radikális szomszéd, a kivel nem lehetett elhíttetni, hogy az asztali csengetyű orgona, végre a végrehajtó és az ördög. A tulajdonosok valószínűleg azért jöttek ide, hogy egyet-mást toldozzanak-foldozzanak a készleten és kellékeken, mert egyikük éppen azzal volt elfoglalva, hogy kis akasztófát kötözön össze, a másik pedig kalapácsal és szögekkel egy fekete parókat igyekezett a radikális szomszéd tar fejére erősíteni.

Mikor az öreg ember és ifjú társa megjelent köztük, fölvetették szemüket, abbahagyták a dolgot s kölcsönös kíváncsisággal szemlélték egymást. Az egyik, kétségkívül a főszereplő, jókedvű arcú, alacsony emberke volt, hunyorgó szemű, vörös orrú s oly magatartású, mely öntudatlanul ragadt rá hőse jelleméből. A másik (valószínűleg a pénzbeszedő) már inkább óvatos, tartózkodó jellemnek látszott, a mi különben foglalkozásából folyt.

Először a jókedvű köszönt az idegeneknek fejbiczentéssel, s az öreg ember kutató tekintetét követvén, megjegyezte, hogy az öreg talán életében először lát Paprikajancsit színen kívül. (Itt közbevetőleg

megjegyezhetjük, hogy Paprikajancsi a sipkája hegyével egy pompázó sírfömlíratra látszott mutatni, miközben teljes szívéből nevetett.)

— Miért jöttek épp ide a munkájukat végezni? — kérdezte az öreg ember, letelepedvén melléjük s gyönyörködve nézván a figurákat.

— Hát mert ma estére abban a korcsmában akarunk játszani, és csak nem mutathatjuk meg nekik, hogy mint foltozzuk a szintársulatot, — felelt a kis ember.

— Nem? — kérdezte az öreg ember, Nellit figyelmeztetve. — És miért nem?

— Mert lerontaná az illusiót s csökkentené az érdeklődést. Adna maga fél pennyt a lordkanczellár látásáért, ha bizalmas házikörében, paróka nélkül látná? Ugy-e, hogy nem?

— Igaz, — mondotta az öreg ember, megérintvén véletlenül az egyik bábut s azután hangos kaczagással rántotta vissza a kezét. — Ma este akarják a társulatot bemutatni? Mi?

— Az a szándékunk, inspector úr, — felelte a másik, s ha nagyon nem csalódom, Godlin Tommy ebben a pillanatban éppen azt kalkulálja, hogy mit veszteszünk az által, hogy maguk idejöttek. No Tommy, ne konyítsd úgy le az orrod, mennyi is lehet az?

A kis ember jelentős hunyorítással intett a vándorok felé, mintha fel akarta volna becsülni finánciális helyzetüket.

Godlin, a ki mogorva ember volt, fölkapta a Paprikajancsit a sírkőről, bedobta a dóbozba a többi közé s így szólt:

— Nem szoktam számítani, hogy elvesztünk-e egy-egy fillért. Könnyű neked beszélni. Ha ott állnál a kortina előtt s néznéd a közönség arcát, akkor majd jobban megismernéd az emberi természetet.

— Nagyon elgémberedett emberré tett ez a foglalkozás, Tommy, — mondá társa, — Mikor a vásárokon játszottunk s a szellemet adtad, mindenben hittél, csak a szellemekben nem. Most pedig senkiben sem hiszel. Soha ily változást emberen nem láttam.

— Ne törődjél vele, — szólt Codlin olyan arczezal, mint valami elégedetlen bölcsész. — Most jobban látnak s talán ez bánt.

Ránézett a dobozban fekvő bábukra oly tekintettel, mint a ki nagyon jól ismeri s épp azért unja már őket, azután kivett a bábuk közül egyet, s a barátja orra elé tartotta.

— Nézd csak, erről a Judyról már czafatokban lóg le a ruha. Nincs nálad tű meg czérna ?

A kis ember a fejét rázta, s megvakarta füle tövét, mikor a főszereplők e siralmas állapotát látta. A gyermek látván, hogy meg vannak szorulva, félénken megszólalt :

— Van az én kosaramban tű, meg czérna is, uram. Megengedik, hogy kijavítsam ? Azt hiszem, jobban értek hozzá, mint önök.

Még Codlinnak sem volt semmi ellenvetése a kapóra jött ajánlat ellen. Nelly letérdelt a doboz mellé, nagy igyekezettel fogott munkájához, s remekül elvégezte.

Amint így foglalatoskodott, a kis ember érdeklődéssel nézte s jelentősen pillantott a társára. Mikor a gyermek elvégezte, megköszönte neki s megkérdezte, hogy hova mennek.

— Azt hiszem, ma már nem megyünk tovább, — mondta a gyermek nagyatyjára nézve.

— Ha valahol meg akarnak szállni, — mondá a bábjátékos, — tanácslom, abban a házban szálljanak meg, a melyben mi. Az az alacsony, hosszú fehér ház ott ni. Nagyon olcsó.

Az öreg ember minden fáradsága mellett is egész éjjel ott maradt volna a temetőben, ha uj ismerősei is ott maradtak volna. Így azonban gondolkodás nélkül, örömmel elfogadta a bábszínház as ajánlatát, valamennyien fölkerelkedtek s együtt indultak el. Az öreg ember közvetlen a bábus doboz mellett ment, melynek a nézésével nem tudott betelni, a kis ember a válláról lelógó szíjjon vitte, mely a dobozhoz volt erősítve; Nelly a nagyapja kezét fogta, Codlin pedig lassan mellettük ödöngött, oly tekintettel méregetve a templomtornyokat és a fák koronáit, minőkkel a

városc**k**ban a gyermek- és cseléd-szobák ablakaira szokott nézni, színpad fölállítására való alkalmas hely után keresve.

A fogadót egy vastag öreg kocsmáros és kocsmárosné tartotta, a kiknek nemcsak semmi kifogásuk nem volt a vendégek ellen, de nem is győzték Nelly szépségét dicsérni s nyomban nagy rokonszenvet éreztek iránta. A konyhában nem volt egyéb társaság, mint a két bábszínházas s a gyermek nagyon hálás volt, hogy olyan jó szállásra akadtak. A kocsmárosné nagyon elcsodálkozott, mikor meghallotta, hogy Londontól az egész utat gyalog tették meg s nagyon kíváncsi volt útjuk további céljára. A gyermek, a mennyire csak tehette, kitért kérdései elől, a mi nem is került fáradságába, mert mikor a kocsmárosné látta, hogy ezek a kérdések rosszul esnek neki, föl hagyott velük.

— Ez a két úr megrendelte, hogy egy óra múlva legyen készen a vacsora, — mondá, magával vive a gyermeket a söntésbe — legjobb lesz, ha te is velük étkezel. Addig azonban jó lesz valamit falatoznod, a mi jól fog neked esni; bizonyára szükséged is van rá az egész napi fáradalom után. Ne gondoldj most az öreg úrra, mert ha elfogyasztottad a magad részét, ő is fog kapni.

Mivel pedig a gyermeket semmiképpens sem lehetett rávenni, hogy az öreg^{et} magára hagyja, vagy előbb hozzányuljon valamihez, mint ő, a vén kocsmárosné kénytelen volt előbb amazt ellátni. Mikor így fölüdültek, az egész háznép egy üres istállóba tolongott, hol a bódé állt s hol néhány lobogó gyertya gyér fényénél, melyek a mennyezetről lelogó madzagra erősített abroncsra voltak alkalmazva, az előadást haladéktalanul megkezdték.

Codlin Tamás, a misanthrop, miután addig nyakgatott egy pán-sipot, hogy már szinte irtózat volt hallani, állást foglalt a tarka függöny egyik szélénél, mely mögött a bábutánczoltató rejtőzött. Zsebre dugott kézzel készült neki, hogy a Paprikajancsi minden kérdésére és megjegyzésére megfelelően; adni

igyekezett, mintha intim kebelbarátja lenne, mintha korlátlanul hinne neki, mintha tudná, hogy abban a templomban éjjel-nappal nagyszerű, pompás életet él s mintha ő is tudná, hogy János mindig és minden körülmények közt az az intelligens és tréfás személyiség, a kinek a hallgatóság most tartja. Tette pedig Codlin ezt oly arczczal, mint a ki el van készülve a legrosszabbra s a kin teljes lemondás vesz erőt. Tekintetét a párbeszéd legkómikusabb részleteinél is lassan jártatta végig a hallgatóságon, figyelve a hatást, melyet rájuk, különösen azonban a kocsmárosra és kocsmárosnéra gyakorolt, mert jórészen ettől függött a vacsora minősége és mértéke.

E tekintetben nem lehetett oka semmi aggodalomra, mert az egész előadást falrengető tapssal jutalmazták s az önkéntes adományok bőségesen folytak be, a mi még nagyobb bizonyítéka volt az általános tetszésnek. A hallgatóság közt senkisémet nevetett hangosabban és többet, mint az öreg ember. Nellnek szavát sem lehetett hallani, mert a szegény gyermek nagyapja vállára támasztván a fejét, elaludt s aludt oly mélyen, hogy az öreg teljesen hiába igyekezett fölkelteni, hogy résztvegyen az ő elragadtatásában.

A vacsora kitűnő volt, de Nell sokkal fáradtabb volt, semhogy valamit is ehetett volna s az öreget még sem akarta addig magára hagyni, míg ágyában meg nem csókolta. Az öreg a maga boldogságában érzéketlen volt minden gond és nyomorúság iránt, értelmetlen üres mosolylyal, bámulva hallgatta mindazt, a mit új barátai beszéltek; s a gyermekeket csak akkor követte föl a lépcsőn, mikor a többiek ásítva vonultak vissza szobájukba.

Nyughelyük két részre osztott padláskamrából állt, de roppantul meg voltak vele elégedve, mert ilyen jót egyáltalában nem reméltek. Az öreg nagyon nyugtalan volt, mikor lefeküdt s arra kérte Nell, hogy üljön mellé, mint annyi éjszakán át szokta. A gyermek odasietett hozzá s mindaddig ott ült, míg el nem aludt.

Volt a kamrának egy kis ablaka, alig nagyobb, mint egy falhasadék; mikor nagyapját otthagya, kinyitotta

ezt s belebámult az éjszaka csöndjébe. A vén templomra eső kilátás, a holdfényben fürdő sírhantok s a közöttük bólintgató fekete fák elgondolkozóvá tették. Megint betette az ablakot s ágyára ülven, elgondolkozott, hogy micsoda élet vár még rá.

Volt még valami kevés pénzecskéje s ha ez elfogy, mehet koldulni. Volt közte egy darab aranya s talán oly körülmények közé kerülhet, mikor ennek az értéke megszázszorozódik. Legjobb lenne ezt a pénzdarabot jól eldugni és elő nem venni addig, míg sorsuk oly teljesen kétségbeejtővé nem válik, hogy nem marad egyéb menedék.

Elhatározta magát, az aranyat bevarrta ruhájába, megkönnyebbült szívvel feküdt le s nemsokára mély álomba merült.

TIZENHETEDIK FEJEZET.

A kis ablakon új nap sütött be s fölébresztette a gyermeket, kinek szemével rokonságot tartott. Mikor körülnézett a szobában s látta az előtte idegen tárgyakat, gyorsan fölugrott s elcsodálkozott azon, hogy mint jutott ide abból a barátságos szobából, melyben véleménye szerint tegnap este elaludt. De mikor még egyszer körülnézett, eszébe jutott minden, a mi azóta történt s reménynyel és bizalommal telve ugrott ki ágyából.

Még korán volt s mivel az öreg még aludt, kiment a temetőbe, lábával lesúrolta a fűről a harmatot s gyakran inkább kerülőket tett, csakhogy a sírokra ne taposson. Különös gyönyörűséget okozott neki, hogy az elhúnytak lakhelyei közt bolyonghatott s a jó emberek sírjának feliratát olvashatta. Nagyon sok jó ember aludta ott utolsó álmát s fokozódó érdeklődéssel ment egyik sírtól a másikhoz.

Nagyon nyugodalmas hely volt, a milyennek az ilyen helynek lennie kell s a szarkák csörgésén kívül, melyek néhány vén fának magas ágai közt fészkeltek, egyéb zaj nem verte föl a csendet. Legelőször egy simatollú madár szólalt meg rekedten, a széltől megbolygatott fészke körül repkedvén. Látszólag ok nélkül kezdett berregni, mintha önmagával beszélgetne. Egy másik madár ráfelelt, mire az előbbi ismét megszólalt, de már sokkal hangosabban. Új meg új madarak szóltak közbe s a legelső, a melyet talán bosszantott ez a sokféle ellenmondás, annál konokabban maradt véleménye mellett. Az alantabban, magasabban s

közepesen fekvő ágakról mindenféle eddig néma hang hallatszott hol jobbról, hol balról, hol a fák tetejéről. Madárhangok szólaltak meg a templom szürke tornyában, a harangláb vén ablakában s belevegyültek a zajba, mely hol nagyobb, hol kisebb lett, de soha meg nem szűnt.

A gyermek föl-föltekintett a fákra, a honnan ezek a hangok áradtak s abban az érzésben bolyongott egyik sírtól a másikig, hogy ez a sok mindenféle hang a csendnek nagyobb illúzióját kelti ezen a helyen, mintha teljes némaság uralkodnék. Majd megállt, hogy óvatosan elhárítsa útjából a gallyakat, melyek merészen kúsztak elő a sövényből, majd benézett a templom egyik alacsonyabban fekvő rostélyos ablakán, hol molyette könyvek heverték az állványokon s fehéres zöld szövet lógott le a templomi székek oldaláról, látni engedvén a csupasz fát. E helyeken, melyek oly sárgák, kopottak és elhasználtak voltak, mint a bennülők, a szegény emberek szoktak letelepedni. Azután ott volt a durva keresztelő-medence, a hol a gyerekek nevüket kapják, az egyszerű oltár, mely előtt élemedettebb korokban térdelni szoktak s az egyszerű fekete szentmihálylova, melyen holt tetemük az utolsó utat szokta megtenni a templomba. Minden tárgy, melyet ott látott, hosszú használatról s lassú, csendes korhadásról beszélt; még az előcsarnokban lógó harangkötél is kóczos s fehér volt az öregségtől.

Tekintete azután az egyszerű kőre tévedt, mely jelezte, hogy az alatta pihenő huszonöt évvel ezelőtt huszonhároméves korában elhunyt, mikor maga mögött halk lépteket hallott. A hogy körülnézett, egy roskatag öreg asszonyt pillantott meg, ki az évek súlya alatt görnyedve, odatámolygott a sírlap lábához s megkérte, olvassa el neki a fölíratot. Elolvasta. Az öreg asszony megköszönte s azt mondta, hogy évek óta könyv nélkül tudja, de most már nem ismeri ki magát benne.

— Anyja maga ennek a fiatal embernek? — kérdezte a gyermek.

— A felesége voltam, gyermekem.

Egy huszonháromeves fiatalembernek lett volna a felesége? Na persze, ezelőtt ötvenöt esztendővel.

— Csodálkozol, úgy-e? — mondá az öreg asszony a fejét csóválva. — Nem te vagy az első. Már náladnál öregebbek is csodálkoztak rajta. Bizony, a felesége voltam. A halál nem változtat meg bennünket jobban, gyermekem, mint az élet.

— Gyakran szokott idejönni? — kérdezte a kicsike.

— Nyáron sokszor elüldögélek itt. Azelőtt mindig itt voltam, hogy kisírjam s kipanaszkodjam magamat, de annak bizony már jó ideje.

— Rükerczvirágot szoktam itt szedni, a mikor ideje van s hazaviszem magammal — szolt az öreg asszony rövid hallgatás után. — Semmiféle virágot nem szeretek úgy, mint ezt s huszonöt éven keresztül ez volt a kedvencz virágom. Bizony már jó ideje s lassanként egészen megöregszen.

Azután olyan témáról kezdett beszélni, mely — kivált egy gyermeknek — teljesen új volt. Elmondta, mennyit sírt, mennyit zokogott, mennyire kívánta a halált. Mikor még egészen fiatal asszony volt s erre a helyre jött, azt remélte, hogy meg fog szakadni a szíve, a minek akkor be is kellett volna következni. De az idő immár elmúlt s bár mindig szomorú volt, valahányszor idejött, a szomorúságot lassanként valami ünnepélyes gyönyörűség váltotta föl. Most, huszonöt év multán, úgy beszél a halotról, mintha a fia vagy az unokája lett volna, azzal a szánalommal, melyet a fiatalon elhunytak iránt szoktak érezni s azzal a gyönyörűséggel, melylyel a gyöngeség és roskatagság a férfias erőnek és szépségnek adózik. S mégis úgy beszélt róla, mint a férjéről, nem a mostani, hanem előbbi fiatal lényét képzelvén el a vele való szövetségben. Arról beszélt, hogy egy más világban viszont fogják látni egymást, mintha férje csak tegnap halt volna meg s mintha a kecses fiatal asszony boldogságára gondolt volna, mely vele együtt szállt a sírba.

A gyermek otthagytá, hadd szedjen virágot a fűben, s gondolatokba mélyedve hazafelé indult.

Az öreg időközben fölébredt s felöltözködött. Codlin, a ki még mindig a lét rideg valóságain tépelődött, fehérneműi közé elcsomagolta azokat a faggyúgyertyavégeket, melyek az előtte való esti előadásról megmaradtak, míg társa az udvaron ödöngő emberek elismeréseit fogadta. A jó emberek nem tudván az ő lényét elválasztani főszereplőjétől, a Paprika Jancsiétől, utána mindjárt benne látták a legjelentékenyebb embert s alig rokonszenveztek vele kevésbbé, mint a Paprika Jancsival. Népszerűségének adóját nagy meglepéssel zsebrerakván, reggelizni ment, a hol valamennyien találkoztak.

— Hát ma merre fognak menni? — kérdezte a kis ember Nell felé fordulva.

— Bizony magam sem tudom, még nem határoztuk el — mondá a gyermek.

— Mi a löversenyre megyünk, — mondotta a kis ember. — Ha maguknak is arra felé vezet az utjuk s velünk akarnak tartani, akkor menjünk együtt. De ha inkább egyedül akarnak menni, akkor csak mondják meg őszintén s nem fogunk a terhükre lenni.

— Magukkal akarunk menni, — mondá az öreg ember. — Ugy-e, Nell, velük megyünk?

A gyermek egy ideig megfontolta a dolgot s mivel arra gondolt, hogy nem sokára úgyis koldulniok kell s erre aligha van alkalmasabb hely, mint a hol gazdag hölgyek és urak gyűlnek össze mulatságra és szórakozásra, elhatározták, hogy elkísérik őket oda. Megköszönte a kis ember ajánlatát s félénken a kis ember barátja felé fordulva azt mondta, hogy elkísérik a városba, a löversenyre, ha senkinek sincs ellenére.

— Ellenére! — mondotta a kis ember. — No Tommy, légy egyszer előzékeny s mondd, hogy szeretnéd, ha velünk tartanának. Tudom, hogy te is szeretnéd. No légy udvarias, Tommy.

— Kutyagoló, — mondá Codlin, a ki nagyon halkan beszélt s gyorsan szokta az ételeket falni, a mi nem ritka jelenség philosophoknál és misanthropoknál, — nagyon barátkozó természetű vagy.

— Mi baj lehet ebből? — mondá a másik.

— Ebben a speciális esetben talán nem baj, — mondá Codlin, — de nagyon veszedelmes egy elv s azt mondom neked, hogy hamar kitárod a szivedet.

— Jó, jó ; velünk jöhetnek vagy nem ?

— Hát jöjjenek velünk, — mondotta Codlin, — de ezt úgy is adhattad volna, hogy nagy szíveségtőlünk. Nem gondolod ?

A kis ember igazi neve Harris volt, de lassanként a kevésbé hangzatos Trotters-szé (Kutyagoló) vedlett s s ráadásul előnévül még a kurta melléknevet adományozták neki lábszárai kurtasága miatt. Mivel azonban a kurta Kutyagoló vegyes név volt s barátságos beszélgetés közben nem volt használatra alkalmas, az illető urat bizalmas barátai röviden vagy Kurtának vagy Kutyagolónak nevezték s ünnepélyes megszólításokon vagy czeremóniás alkalmakon kívül sohasem hívták Kurta Kutyagolónak.

Tehát Kurta vagy Kutyagoló, a mint a nyájas olvasónak tetszik, barátjának Codlin tanárnak a szemrehányására tréfás feleletet adott, mely arra volt számítva, hogy elégedetlenségét elpalástolja. Azután pedig alaposan, nagy gyönyörűséggel nekilátott a hideg sültnek, teának és vajaskenyérnek, ezzel kitűnő példát adván társainak, kik azt buzgón igyekeztek is követni. Codlinnak természetesen nem volt szüksége semmi bátorításra, mert annyit pofázott, a mennyit legyűrni képes volt, azután pedig erős sörrel áztatta meg a torkát, mit nagy gyönyörűséggel, hosszú kortyokban ivott, senkit meg nem kínálva, ezzel is kimutatván embergyűlölő hajlandóságait.

Mikor a reggelin már rég túl voltak, Codlin a számlát kérte s miután a sör árát az egész társaságnak a terhére írta (ez az eljárás is nagyon misanthrop-szagú volt), az egész összeget testvériesen két részre osztotta, az egyik felét magára és barátjára vállalta, a másikat pedig Nellynek és nagyapjának hagyta. Miután a számlát ennek rendje-módja szerint kiegyenlítették és a továbbindulásra mindent előkészítettek, a korcsmárostól és feleségétől búcsút vettek s tovább folytatták vándorlásukat.

S ekkor világosan kitűnt Codlin fonák helyzete a társadalomban s az, hogy ez mily benyomást tett az ő érzékeny lelkületére. Mert míg előtte való este Paprika Jancsi mestere-nek hívta őt s a közönség azt hitte, hogy ezt az egyéniséget pusztán a maga mulatságára és gyönyörűségére tartja, most fáradtan görnyedezett ugyanazon Paprika Jancsi háza alatt s a tikkasztó napon és poros úton a vállain kellett hordoznia. Paprika Jancsi pedig a helyett, hogy pártfogóját szellemes élczekkel tartotta, fölűdítette volna, gerincztelenül, fáradtan, nyakához kötött lábakkal hevert egy sötét dobozban, megfosztva minden társasági jó tulajdonságaitól.

Codlin fáradt léptekkel haladt előre, néha-néha váltva egy-egy szót Kurtával s időnként megállt, hogy kipihenje s kidohogja magát. Kurta elől ment egy lapos dobozzal, a saját holmijával (a mi ugyan nem volt valami sok), egy batyuba kötve s egy réztrombitával, mely válláról csüngött le. Nell és nagypapa két felől mentek, Codlin pedig az utócsapatot tette.

Valahányszor egy helységhez, faluhoz vagy jobb külsejű magános házhoz érkeztek, Kurta belefűtt a sárgaréz trombitába s valami vidám dalból egy strófát eldalolt azon a mókás hangon, mely minden Paprika Jancsival s hasonlófélékkel közös. Ha emberek jelentek meg az ablakokban, Codlin fölállította a bódét, gyorsan elrendezte a függönyöket, Kurta mögéje bújt, jó erősen belefújva sípjába s valami áriát trombitált el. Azután az előadás haladéktalanul megkezdődött. Codlin volt felelős érte, hogy meddig tartson, ő szabta meg az alkalmas időt, hogy a hős későbbben vagy korábban diadalmaskodjék-e az emberiség ellenségén, attól függőleg, hogy a fél-pennys darabok busásabban vagy vékonyabban potyogtak-e. Mikor már az utolsó fillért is kiesalta a hallgatóságból, összecsomagolt s folytatta útját.

A darabokat néha egy hídon vagy valami kompon játszották el, egyszer pedig, külön kívánságra, egy vámsorompónál, hol a pénzbeszedő, a ki unalmában

jól felönthetett a garatra, egy shillinget fizetett, hogy a bohózatot eljátszszák előtte. Egy kisebb helységben azonban, hol pedig gazdag aratás kínálkozott, minden reményük füstbe ment, mert a darab egyik főszereplőjében, a ki aranypaszomántos kabátot viselt, zsörtölődő fajankó volt, a hatósági személyek karrikaturáját látták és kivitték, hogy az egész társulat el-
kotródják. Általában azonban mindenütt jól fogadták őket s ritkán távoztak egy helységből a nélkül, hogy egész sereg ujjongó gyerek ne kísérte volna őket.

E kitérések ellenére is aznap sokat vándoroltak s még akkor is az országúton voltak, mikor a hold már ismét feljött az égre. Kurta az időt dallal, tréfával ütötte agyon s mindent a jobb oldaláról vett, a mi csak akadt. Codlin ellenben egyre átkozta sorsát a föld minden léhaságával (különösen pedig a Paprika Jancsival) egyetemben s keserű gondoktól gyötörtetve vánszorgott tovább a színházzal a hátán.

Egy útmutatónál, hol négy út keresztezte egymást, megállapodtak, hogy kissé kipihenjék magukat. Codlin mélységes embergyűlöletében lebecsátotta a függőnyt, bevette magát a bódé fenekére, hogy semmi emberi szem ne lássa, mikor azon út kanyarodásánál, a melyen jöttek, két óriási árnyék közeledett feléjük. A gyermek kezdetben megrémült a szikár óriásoktól, — mert azoknak látszottak, mikor büszke léptekkel közeledtek a fák árnyékában —, de Kurta biztatta, hogy nincs mit félni. Belefűtt trombitájába, mire válaszul vidám kiáltás hallatszott.

— A Grinder-pereputy, úgy-e ? — kiáltott Kurta jó hangosan.

— Az, — válaszolt egy éles hang.

— No, akkor csak ide, — mondá Kurta. — Hadd nézzünk szemetek közé. Mindjárt gondoltam, hogy ti vagytok.

E felhívásra a Grinder-pereputy kettőzöttetett léptekkel sietett oda s nem sokára ott voltak a kis társaságnál. A Grinder-csapat, melyet bizalmasan csak pereputtynak neveztek, állt egy fiatal emberből és fiatal asszonyból, kik falában jártak s magából Grinder-

ből, a ki természetes lábait használta s dobott vitt a hátán. A fiatalok a skót felföld viseletét hordták, de mivel az éjszaka nedves és hideg volt, a fiatal úr bokáig érő gyapjúkabátot viselt a skót ruha fölött, a fiatal asszony pedig egy köpönyegbe volt burkolódzva s a feje be volt kötve. Fekete tollal ékes skót sapkájukat Grinder vitte a dob tetején.

— A lóversenyhez igyekeztek, a mint látom, — szolt Grinder elfogyó lélekzettel. — Mi is. Hogy vagy, Kurta? — Barátságosan megrázták egymás kezét. A fiatalok sokkal magasabban állván, hogy sem a szokott módon üdvözljék, a maguk módja szerint köszöntek nekik. A fiatalember fölemelte egyik falábát s megveregette vele Kurta vállát, a fiatal asszony pedig a tamburinját rázta.

— Training? — kérdé Kurta a falábukra mutatva.

— Nem, — mondá Grinder. — Egyre megy, akár rajta megy az ember, akár magával hurrulja, de ők mégis inkább járnak rajta. Merre mentek? Mi a leg-rövidebb úton.

— Voltaképp a hosszabb úton akartunk menni, — mondá Kurta, — mert innen másfél mérföldnyire meg-szállhatunk éjszakára. De ha az ember este tesz meg három-négy mérföldet, akkor nem kell reggel meg-tennie s ha ti tovább indultok, azt hiszem, az lesz a legjobb, ha mi is úgy cselekszünk.

— Hol a társad? — kérdezte Grinder.

— Itt van! — kiáltott Codlin Tamás, kidugván fejét és arcát a színpad prosceniumába s oly kifeje-zést öltve, a melyet nem igen láttak tőle. — S Codlin Tamás hamarabb meglátja a társát megfőve, mintsem hogy ma este tovább menjen. Csak ennyit mond a társa.

— Ne beszélj nekem ilyeneket most, mikor a pillanat kellemesebb dolgoknak van szentelve, — mondá Kurta. — Tessék respektálni a társaságot, Tommy, ha magad nem vagy is jó hangulatban.

— Akár jó, akár rossz hangulatban vagyok, — mondá Codlin, rácsapván arra a párkányra, a hol Paprika Jancsi szokta mutogatni tagjainak hajlékonyságát,

a hol el szokott ragadtatva lenni saját lábszárainak arányos idomaitól s a hol azon szokott örülni, mily jól állnak neki selyemharisnyái. — Akár jó, akár rossz hangulatban vagyok, — mondá, — ma este nem megyek tovább, mint azt a másfél mérföldet. A »Víg Napszámosok«-nál fogok megszállni, sehol máshol. Ha tetszik odajönni, hát tessék. Ha pedig magatok akartok tovább menni, még pedig én nélkül, hát csak menjetek.

Ezzel Codlin előmászott a bódéból, a következő pillanatban egy rántással fölkapta a színházat a hátára s feltűnő élénkséggel lépett el.

Mivel minden ellenkezés hiábavaló lett volna, Kurtának Grindertől és növendékeitől kénytelen-kelletlen búcsút kellett venni s követni morczos társát. Az útmutatónál megállt egy pillanatra, hogy a falásosoknak és Grindernek utánok nézzen, azután búcsuzóul belefűjt a trombitájába s Codlin után sietett. E szándékkal adta oda másik üres kezét Nellnek ; biztatta, hogy legyen jókedvű, mert még ma éjtszaka céljukhoz érnek s az öreget is hasonló biztonsággal bátorította ; azután gyors léptekkel igyekeztek céljuk felé, annál is inkább, mert a holdat felhők kezdték elborítani s az éjtszaka esővel fenyegetett.

TIZENNYOLCZADIK FEJEZET.

A »Víg Napszámosok«-hoz címzett kocsmá meg-
lehetős régi fogadó volt az útszélen, himbálódzó és
csikorgó czégre az út másik felén álló gőrendán három
jókedvű ficzkót ábrázolt, a kik egy-egy korsó sört s
egy-egy zacskó aranyat tartottak kezükben s nagyon
vígán voltak. A vándorok naphosszat több és több
jelét vették észre annak, hogy innám közel vannak a
lóverseny színhelyéhez, mert a kocsmá közelében
czigányok táboroztak, játékbódékkal s egyéb kellé-
kekkel fölszerelt kocscik vesztegeltek s koldusok és
egyéb csavargó népség igyekezett ugyanazon czél felé.
Codlin attól félt, hogy már minden szoba ki van adva s
e félelme annál nagyobb volt, mennél inkább fogyott
közte s a kocsmá közt a távolság. Megkettőztette
tehát lépteit s ámbár terhet vitt a hátán, ugyancsak
gyorsan lépdelt, míg a küszöbhez nem ért. Itt nagy
megelégedéssel tapasztalta, hogy félelme alaptalan volt,
mert a kocsmáros az ajtófélfához támaszkodva álmo-
san nézte az esőt, mely már nagy cseppekben kezdett
szemezni s azonkívül semmi zaj, semmi lármá nem
árulta el, hogy bent társaság van.

— Csak így magányosan? — kérdezte Codlin, le-
dobva a terhét s megtörölve homlokát.

— Eddig még egyedül, — mondotta a kocsmáros,
föltékvintve az égre. — De ma éjszaka még több ven-
dégünk lesz, mint a mennyit várunk. Hé gyerekek,
vigye valamelyikötök azt a bódét a csűrbe. Gyere be
a csúrgó alól, Tom; a hogy esni kezdett, nyomban
tűzet gyújtottam s mondhatom, most remek parázs
van a konyhában.

Codlin nagyon szívesen engedelmeskedett s úgy találta, hogy a kocsmáros nem alaptalanul dicsérte előkészületeit. A tűzhelyen hatalmas láng égett s a lángnyelvek pattogva kóvályogtak föl a kürtő felé a széles kandallóban, melyben hatalmas vaslábas rotyogott, harmónikusan zümmögve a roppant melegben. A szobát sötétvörös fény töltötte be s Cödlinnak nagyon jól esett néznie, hogy a kocsmáros mint szította a tüzet, hogy a lángok föl-fölcsapkodtak a magasba, s mikor a vassfazék tetejét fölemelte, mint áradt belőle fűszeres illat s meleg gőz, mely lassanként egészen befogta őket. Meghúzta magát a tűzhely sarkánál s mosolygott.

Codlin mosolyogva ült a kandalló sarkánál s elnézte a kocsmárost, a ki hamiskásan mosolyogva, magasra emelte a fődőt, mintha ez a mozdulat szükséges lett volna az étel kifogástalan elkészítéséhez. A remek illat megcsiklandozta vendégének az orrát. A tűz vörös fénye ott játszadozott a kocsmáros tar koponyáján, hunyorgó szemében, húsos száján s kerek, kövér alakján. Codlin megtörölte kabátja újjával ajkait s azt kérdezte: — Mi az?

— Paczalos vagdalék, — felelt a kocsmáros a nyelvvel csettintve, — meg tehénláb — ismét csettintett, — meg szalonna — ismét csettintett — meg hús, — negyedszer is csettintett, — meg kelkáposzta, burgonya és spárga. Mindez összefő. — Azután elragadtatásának tetőpontján ismét számtalanszor csettintett nyelvvel, hatalmasat szívott abból a gőzből, mely a konyhában terjengett s fontoskodva ismét rátette a fődőt.

— Mikorára lesz készen? — kérdezte Codlin bágyadtan.

— Hát készen lesz, — mondá a kocsmáros, az órájára tekintve, az óra is olyan színű volt, mint az ő kövér fehér arcza — hát készen lesz, mondjuk huszonkét percczel tizenegy előtt.

— Akkor addig is hozzon egy pint meleg sört s egyetlen darab kétszersült se kerüljön a szobába, míg a vacsora nem kész.

E férfias és határozott föllépés megnyerte a kocsmáros tetszését és sörért ment. Nemsokára visszatért egy üveggel, s hozzá készülődött, hogy az italt egy horganyedényben megmelegítse. A tölcser alakú szerkezetet bele dugta a tűzbe, s mikor nemsokára megmelegedett, a habos részével odanyújtotta Codlinnek, lévén a forró maláta így a legjobb.

Ez az ital Codlint egészen lecsöndesítette. A kocsmárosnak beszélni kezdett társairól, s jelezte, hogy valamennyien nemsokára itt lesznek. Az eső egyre paskolta az ablaküvegeket s patakokban zuhogott alá, s Codlin oly vidám hangulatba jött, hogy többször emlegette: csak nem bolondok, hogy megázzanak. Végre valamennyien megérkeztek bőrig ázva s nagyon nyomorúságos látványt nyújtottak, bár Kurta, a mennyire csak lehetett, a gyermeket saját kabátjának szárnyával védte. Ugy siettek, hogy szinte elfúlt a lélekzetük. Alig, hogy lépésük zaja kivehető volt az országúton, a kocsmáros, a ki az ajtófélfához támaszkodva várakozott rájuk, a konyhába sietett s leemelte a fazék fődőjét. A hatás bámulatos és hatalmas volt. Valamennyien mosolygó arczczal léptek be, bár ruhájukról csepegett a víz. Kurtának az volt a legelső megjegyzése, hogy »milyen remek egy illat!

Nagyon könnyű az esőről és sárról elfedekezni, ha az ember derült szobában, vígan lobogó tűz mellett ülhet. Ellátták magukat papucsokkal és száraz ruhákkal, a mennyire ez a kocsmáros és a saját batyújuk készletéből telt, azután Codlin példájára lekuporodtak a meleg tűzhely körül s hamarosan elfelejtették kiállott fáradalmaikat, vagy ha eszükbe jutott is, el voltak ragadtatva az ellentétől, melyet most élveztek. Nelly és az öreg nem sokáig ültek, mert a hogy tagjaikat átjárta a jótékony meleg, a kiállott fáradalmaktól lassanként elnyomta őket az álom.

— Kik ezek? — kérdezte halkán a kocsmáros.

Kurta a fejét rázta s azt mondá, hogy ezt maga is szeretné tudni.

— *Ti* nem tudnátok? — kérdezte a kocsmáros Codlin felé fordulva.

— Nem — szólt ez. — Nem hiszem, hogy jó emberek.

— Nem, rosszak, — mondotta Kurta, — ebben bizonyosak lehetünk. Azt mondom, hogy az öregnek nincs egészen helyén az esze.

— Ha nem tudsz egyébről beszélni, — mondotta Codlin s morogva nézett az órára, — akkor jobb, ha nem kotyogsz s inkább a vacsorával törődünk.

— Hadd beszéltem ki magamat, — mondotta barátja. — Feltétlenül bizonyos előttem, hogy nincsenek ehhez az életmódhoz szokva. Nekem ugyan ne mondd, hogy a csinos gyermek ahhoz van szokva, hogy csavargjon, mint a hogy' két-három nap óta teszi. Ezt már én jobban tudom.

— Mondta neked valaki, hogy szokva vannak hozzá? — dörmögött Codlin, ismét az órára, az óráról pedig a fazékra tekintve. — Nem tudsz olyanra gondolni, a mi a jelenlegi viszonyokhoz jobban illik, a helyett, hogy mindenfélét össze-vissza darálj s a következő pillanatban ellentmondj saját magadnak.

— Azt szeretném, ha valaki odaadná már a vacsorádat, mert míg azt meg nem kaptad, addig nem lesz békesség. Nem veszed észre, hogy az öreg mint igyekszik mindig tovább és tovább? Nem veszed észre?

— No, és aztán? — dörmögött Codlin Tamás.

— Hát aztán — mondá Kurta, — otthagyva barátait a faképnél. — Hallgass ide, hogy mit mondok. Otthagyta barátait a faképnél s a gyöngé, fiatal teremtetést rávette, hogy hozzávaló pusztá szeretetből legyen a kalauza és társa vándorlásai közben. Hogy pedig voltaképp hova igyekszik, azt ő maga épp olyan kevésbé tudja, mint a holdbeli hegedülő szent Dávid. Ezt nem is fogom sokáig kiállani.

— Te nem akarod ezt tűrni? — kiáltott Codlin ismét az órára tekintve s dühösen a hajába markolva; azt azonban nehéz lett volna eldönteni, hogy barátja megjegyzése bosszantotta-e, vagy az, hogy az idő oly csigalassúsággal telt. — Gyönyörű egy világ!

— Én — ismételte Kurta fölhevülve és hangosan — nem fogom ezt tűrni. Nem tudom nézni, hogy ez a szép

gyermek rossz kezekbe kerüljön, s oly társaságba keveredjék, melybe épp oly kevésbé illik bele, mint a mily kevésbé alkalmasok az ő társai angyaloknak. Ha tehát abbeli szándékukat nyilvánították, hogy tőlünk elváljanak, intézkedéseket fogok tenni, hogy őket visszatartsam s barátaiknak visszaadjam, a kik azóta bizonyára plakátokon hirdetik a fájdalmaikat London utcásarkain.

Codlin, ki eddig fejét a kezére, kezét pedig a térdére támasztotta, nyugtalanul fészkelődött s türelmetlenül dobogott lábaival, e szavaknál egyszerre föltekintett.

— Most az egyszer lehet, hogy nagyon jót mondtál, Kurta. Ha jó, akkor meg is lesz az eredménye. Gondold meg, Kurta, hogy mi mindenben társak vagyunk.

Társának alig volt annyi ideje, hogy helybenhagyólag bólinthasson, mert a gyermek e pillanatban fölocsudott álmából. A társaság, hogy suttogva társaloghasson, összebújt, most azonban hirtelen szétrebbent s nagy esetlenül azt akarták mutatni, mintha rendes hangjukon pár közönyös megjegyzést váltottak volna. A következő pillanatban kint különös léptek hallatszottak s nemsokára új társaság érkezett.

A jövevénycsapat nem volt más, mint négy nagyon nyomorúságos kutya, s egyik a másik után czamogott be. Legelől jött egy görbelábú, nagyon szomorú kinézésű vén kutya, mely mikor a legutolsó darab is beérkezett, letelepedett hátsó lábaira s körülnézett a társaságon. Nemsokára valamennyi egymás mellé leült a hátsó lábaira, nagyon szomorú sort képezvén. Azonban nem ez volt az egyetlen különös rajtuk, mert mindegyiken rikító színű, toldott-foldott kabát volt. Egyiknek a fején sipka is volt, mely úgy volt megerősítve álla alatt, hogy folyton az egyik szemére csúszott. Ha hozzátesszük, hogy jelmezük merő víz volt, színük kiment az esőtől, az állatok tele voltak sárral, akkor némi fogalmunk lehet a Víg Napszámosok új vendégeiről.

Sem Kurta, sem a korcsmáros, sem Codlin nem volt valami nagyon meglepetve; egyszerűen azt jegyezték meg, hogy ezek Jerry kutyái s így valószínűleg Jerry

sem lehet messze. A kutyák nyugodtan elüldögéltek, tátogatták szájukat s kíváncsian nézegettek a fazék felé, míg Jerry maga is meg nem jelent. Erre rögtön fölálltak s körüljárták a szobát. Ez sem velt valami nagy előnyükre, mert farkuk és kabátjuknak a szárnya, — bár a maga nemében mindegyik remek darab volt, — sehogysem illett egymáshoz.

Jerry, az idomított kutyák tulajdonosa, bársony-kabátos, feketeszakállú nagy ember volt, a ki a kores-márost és vendégeit nagyon jól ismerte s szívélyesen köszöntötte őket. Sípládáját letette egy székre s egy rövid korbácsot tartva kezében, melylyel csapatát rendben szokta tartani, odament a tűzhöz, hogy megszárita magát s beleelegyedett a társalgásba.

— A te csapatod rendszerint nem szokott jelmezekben utazni, ugy-e? — kérdezte Kurta, a kutyák ruhájára mutatva. — Nagyon is drága multság lenne.

— Nem szoktak, — mondá Jerry. — De az imént az országúton léptek föl s a lóversenyen úgyis új jelmezekkel jelenünk meg. Azt gondoltam hát, hogy nem érdemes azért megállani, hogy levetköztessem őket. Feküdj le, Pedro!

Ez utóbbi szavakat a sipkás kutyához intézte, mely a csapatnak új tagja volt s így még nem volt egészen tisztában teendőivel. Szabadon levő szemét folytonosan urára függesztette s minden pillanatban ok nélkül fölugrott, hogy azután ismét visszatelepedjék hátulsó lábaira.

— Van itt nekem egy kis állatom, — mondotta Jerry, kabátjának a hatalmas zsebébe nyúlva s legfenekén kotorászva, mintha narancsot, almát vagy más apróságot keresne. — Van itt egy állatom, azt hiszem, tudtok róla valamit!

— Ah! — mondá Kurta. — Mutasd csak!

— Itt van, — mondá Jerry, egy kis foxterriert húzván elő zsebéből. — Valamikor ő volt nálatok a Toby.

Paprikajancsinak a históriáiban ugyanis, az újabb keletű drámákban, mindig föllép egy kis kutya is, Paprikajancsinak állítólagos kutyája. Ezt a kis ebet

rendesen Tóbiásnak hívják. Tobyt fiatal korában egy úrtól lopták el s csalárdul eladták Párikajancsinak, a ki maga ment lévén minden kajánságtól, ilyet másoktól sem tételez föl. Toby azonban, hálás emlékekkel viseltetvén régi ura iránt, s nem tudván megbarátkozni semmiféle új gazdával, nemcsak vonakodik Paprikajancsi parancsára egy pipát elszívni, hanem az orrába harap s testének egész súlyával új gazdájának e nemes testrészén csüng, bizonyosságot tévén ez állatok ragaszkodásáról, mely a nézőt rendszerint nagyon megalatja.

A szóban forgó kis foxterrier ezt a szerepet szokta játszani. Ha valakinek e tekintetben kétsége támadhatott volna, ezt a kutya gyorsan eloszlatta magaviselésével, mert mikor Kurtát meglátta, nemcsak azt árulta el, hogy ismeri, hanem a dobok megpillantásakor oly dühösen ugatott a papírral felé, melyet belül megszimatolt, hogy gazdája kénytelen volt fölemelni s megint zsebre dugni az egész társaság nagy sajnálkozására.

A kocsmáros e közben a terítéshez készült, miben Codlin nagy előzékenyen annyiban segített neki, hogy kést és villát tett a maga számára a legkényelmesebb helyre s odaállt mellé. Mikor mindezzel készen voltak, a kocsmáros még egyszer levette a fazék fődőjét, mire oly remek vacsorát ígérő illat áradt el a szobában, hogy ha a kocsmárosnak lett volna bátorsága a fődőt megint visszatenni, vagy halogatni az ügyet, bizonyára saját tűzhelyénél esett volna áldozatul az emberi dühnek.

Azonban nem ezt tette, hanem egy tenyeres-talpas szolgáló segítségével a fazék tartalmát egy nagy tálba öntötte, mely eljárást a kutyák, bár forró cseppek fröccsentek orrukra, borzasztó sóváran nézték. Végre a tálalást folytatták az asztalra, fölrakták a sörös kancsókat, a kis Nell elmondta az asztali imádságot s a vacsora megkezdődött.

Ez idő alatt a szegény kutyák igazán meglepő állhatatossággal várakoztak, hátsó lábaikra ülve; a gyermek megszáván őket, akármilyen éhes volt is, előbb

nekik akart néhány falat táplálékot venni, mikor gazdájuk közbeszólt :

— Nem, nem kedvesem, egy falatot sem kapnak másnak a kezéből, hacsak én nem adok nekik. Ez a kutya — mondotta Jerry rettenetes hangon, a csapat vezérére mutatva — ma elveszített egy fél pennyt. Ma nem kap vacsorát.

A szerencsétlen állat nyomban első lábaira vetette magát s farkát csóválva, kérő tekintettel nézett gazdájára.

— Máskor jobban vigyázzon, tisztelt uram, — mondotta Jerry, hideg nyugalommal menvén székéhez, melyen sípládája állt s beletette a forgatóját. — Gyere ide. Most uram, tessék játszani, míg mi vacsorálunk, s próbáld csak abbahagyni.

A kutya roppant nyomorúságosan kezdett muzsikálni. Gazdája föl-fölmutatta neki a korbácsot, azután visszament helyére s a többieket szólította, melyek parancsára katonás rendben álltak egymás mellett.

— Most pedig, uraim, — mondotta Jerry, mereven nézve rájuk — az a kutya, a melyiket nevén nevezek, enni fog. A melyikhez pedig nem szólok, az nyugodtan maradjon. Carlo !

Az a szerencsés teremtés, a melyiket nevén szólított, bekapta a feléje dobott darabot, míg a többi meg sem mozdult. Gazdájuk sorra megetette a többit is. A kegyvesztett kutya azalatt egyre forgatta a sípládát, néha gyorsabban, néha lassabban, de egy perczre sem hagyva abba. Ha a kések és villák nagyobb zajt ütöttek, vagy valamelyik társa szokatlan nagy darab húst kapott, a zenét rövid, fájdalmas vakkantással kísérte, de nyomban elcsendesedett, mihelyt gazdája ránézett s fokozott buzgalommal játszotta a Régi bajtársak indulóját.

TIZENKILENCZEDIK FEJEZET.

Még nem készültek el a vacsorával, mikor a Víg Napszámosokhoz két új jövevény érkezett, ugyanazon menedékhely felé igyekeztén, mint a többiek, néhány órát töltvén az esőben s lucskosan, csatakosan érkezve meg. Az egyiknek volt egy óriás embere meg egy kezetlen-lábatlan kis asszonya s kocsival érkezett; a másik, egy csendes kedélyű gentleman, kártyamutatványokkal s azzal tengette életét, hogy apró ólomlemezkéket dugott a szemébe s szájából megint kivette, a mi egyik legmeglepőbb mutatványa volt. Az előbbi jövevényt Vuffinnak hívták, az utóbbit pedig Édes Vilmosnak, a mi valószínűleg szatira akart lenni rútságára. A kocsmáros igyekezett, hogy lehetőleg kényelmesen érezzék magukat s a két gentleman nemsokára tökéletesen kényelmesen is érezte magát.

— Hogy' van az óriás? — kérdezte Kurta, mikor valamennyien odaültek a tűzhöz s pipára gyújtottak.

— Nagyon gyöngén áll a lábán — mondá Vuffin.

— Attól kezdek félni, hogy megroskad a térde.

— Nem kellemes kilátás — mondotta Kurta.

— Ajaj, bizony nem kellemes, — mondotta Vuffin s belesóhajtott a tűzbe. — Ha egyszer az óriásnak a lábai elkezdenek rogyadozni, akkor a közönség annyit sem törődik vele, mint egy redves káposztatorzsával.

— Mi lesz akkor a vén óriásból? — kérdezte Kurta, pár percnyi hallgatás után ismét feléje fordulva.

— Rendesen a podgyáskocsira kerülnek, hol a törpéket kell kiszolgálniok.

— Csakhogy sokba kerül ám az ellátásuk, ha már

semmi mutatványra sem alkalmasak, — mondotta Kurta, kétkedő tekintettel nézve rá.

— Mégis csak jobb, mintha a templomok körül vagy az országutakon kódorognak, — mondá Vuffin. — Ha az óriást a közönség megszokta, akkor már nem vonz többé. Mert nézzük csak a falábakat. Ha csak egyetlenegy embernek volnának falábai, micsoda egy kincs lenne az!

— Bizony! — mondotta a kocsmáros és Kurta egyszerre. — Nagyon igaz.

— Ellenben, — folytatta Vuffin — hogy ha azt hirdetnék, hogy Shakespeare-darabot fognak előadni falábakon járó szereplőkkel, meg vagyok győződve, hogy hat pennyt sem vennének be.

— Én is azt hiszem, — mondá Kurta. A kocsmáros is helybenhagyta.

— Látják, ez azt mutatja, — mondotta Vuffin, pipájával hadonászva, — mily jó a már elhasznált óriást a kocsiiban tartani, hol ételt, lakást kap s a hol szeretnek is lenni. Volt egyszer egy óriás — egy fekete — a ki pár évvel ezelőtt elhagyta a karavánját s a csomagszállító vállalat szállítóleveleit hordta ki London utczáin, oly olcsón, mint valami utczaseprő. Meghalt. Senkiről sem akarok rosszat mondani, — mondotta Vuffin ünnepélyesen körülnézve, — de tönkretette az ipart, s ezért halt meg.

A kocsmáros nagyokat szuszogott s a kutyatáncoztató felé fordult, a ki dörögve intett, hogy ő is emlékszik rá.

— Tudom, hogy emlékszik rá, Jerry, — mondotta Vuffin fontoskodva. — Tudom, hogy emlékszik rá, Jerry, s az volt az általános felfogás, hogy úgy kellett neki. Emlékszem még arra az időre, mikor a vén Maundersnek huszonhárom kocsija volt, emlékszem, hogy a vén Maundersnek Spa-fieldi bódéjában tél idején, mikor a saisonnak vége volt, nyolcz törpe embere és asszonya volt, kik mikor délben ebédhez telepedtek, nyolcz vén óriás szolgálta ki őket zöld kabátban, vörös térdnadrágban, kék harisnyában és félczipőben. Volt köztük egy öreges gonosz törpe, a ki, ha az óriás nem

szolgált ki oly gyorsan, mint ő kívánta, gombostűt szűrt a lába ikrájába, mert nem tudta magasabbra fölélni. Onnan tudom ezt az esetet, mert maga Maunders beszélte el.

— Hát a törpékből mi lesz, ha megvénülnek? — kérdezte a korcsmáros.

— Mennél vénebb egy törpe, annál többet ér — mondotta Vuffin. — A szürke fejű, ránczos képű törpe fölötte áll minden gyanunak. De egy óriás, ki már oly gyöngé, hogy alig tud állni a lábain, az illet a kocsiban lehet tartani, de mutogatni nem szabad, akármilyen kíváncsiak legyenek is rá.

Míg Vuffin s két barátja pipáztak, ilyen s ehhez hasonló beszélgetéssel ütvén agyon az időt, csendes természetű társa megvonta magát a sarokban, gyakorlatképpen — legalább úgy tett, mintha abból tenné — hat pennys rézdarabokat nyelt el, tollat egyensúlyozott az orra hegyén s egyéb fogásokat próbált, a nélkül, hogy a legcsekélyebbet is törődött volna a társasággal, mely viszont ő róla nem vett tudomást. A fáradt gyermek végre rábírta nagyatyját, hogy menjenek aludni; ott hagyván a társaságot, mely körülülte a tüzet s a kutyákat, melyek alázatos távolságban aludtak, visszavonultak lenyugodni.

Nell jóéjszakát kívánt az öregnek s fölment szegényes padlásszobájába, de alig zárta be maga után az ajtót, mikor halkan kopogtattak. Kinyitotta s kissé meg volt lepelve, mikor Codlin Tamást látta maga előtt, holott mikor lent volt, úgy látta, hogy már mélyen alszik.

— Mi tetszik? — kérdezte a gyermek.

— Semmi sem, édesem, — mondá a látogató. — Barátod vagyok. Talán nem is hitted volna, de én vagyok a barátod, — nem pedig ő.

— Kicsoda ő? — kérdezte a gyermek.

— Kurta, lelkem. Mondok neked valamit, — mondá Codlin. — Lehet, hogy van rajta valami, a miért megszeretted, de azért én vagyok az őszinte, nyílt szívű ember. Lehet, hogy nem látszom annak. pedig az vagyok.

A gyermek nyugtalankodni kezdett, attól tartván, hogy a sör működött Codlinnál s annak következménye ez az öndícséret.

— Kurta derék ficzkó s barátságos embernek látszik, — mondotta a misanthrop, — csak hogy túlozni szokott. Én pedig sohasem szoktam

Annyi bizonyos, hogy ha Codlinnak volt hibája, akkor az az volt, hogy környezetével szemben inkább goromba volt, mint előzékeny. A gyermek annyira meg volt zavarodva, hogy nem tudott mit felelni.

— Fogadd meg a tanácsomat, — mondá Codlin — ne kérdezd, hogy miért, csak fogadd meg. A meddig csak velünk vándoroltok, lehetőleg mindig mellettem tartózkodjál. Sohasem mondd, hogy el akarsz bennünket hagyni, semmi körülmény közt se mondd, hanem csak tartsd magadat mindig hozzám, s mondd, hogy a barátod vagyok. Nem fogod elfelejteni lelkem? Mindig azt fogod mondani, hogy a barátod vagyok?

— Hol mondjam és mikor? — kérdezte a gyermek ártatlanul.

— Nem lehet ezt részletezni, — mondotta Codlin, e kérdés által látszólag kijöve sodrából. — Az a fő, hogy annak tarts, s ezzel igazságot szolgáltatass nekem. Nem is hiszed, hogy mennyire érdeklődöm irántad. Miért nem mondtad el nekem életed kis történetét, a magadét s azét az öreg emberét? Nem igen akad hozzám fogható jó tanácsadó, s nagy érdeklődéssel viseltetem irántad, sokkal nagyobb, mint a Kurta. Azt hiszem, hogy lent készülődnek, de nem szükség ám a Kurtának elmondanod, hogy kissé beszélgettünk egymással. Áldjon meg az Isten. Gondolja barátodra. Codlin a barátod, nem Kurta. A Kurta is megteszi annyira-amennyire, de mégis csak Codlin az igazi barátod, nem Kurta.

Codlin Tamás jóakaró lélekkel s szelid pillantások kíséretében bevégezvén ezt a rövid beszélgetést, lábújjhegyen elsompolygott, magára hagyván a gyermeket rendkívüli meglepetésében. Még javában tépelődött Codlin különös magaviseletén, mikor a lépcső melletti folyosó s a lépcső fokai a többi utas léptei

alatt is nyikorogni kezdtek, kik éjszakai nyugalomra készültek. Mikor mind elvonultak s lépésük zaja elhangzott, valamelyikük visszatért s miután egy ideig mintha tétovázott volna, hogy hol kopogtasson, végre Nell szobácskájának ajtaján kopogtatott.

— Ki az ? — kérdezte a gyermek belülről.

— Én vagyok, Kurta — szólta be valaki a kulcslyukon keresztül. — Csak azt akarom mondani, édesem, hogy holnap reggel korán kell kelnünk, mert ha a kutyákat és a kártyabűvészt meg nem előzzük, akkor a falvakban egy fél pennyt sem fogunk keresni. Ugy-e ti is föl fogtok kelni korán s velünk jöttök ? Majd beszólok hozzád.

A gyermek ráhagyta, viszonzotta a köszöntését s nemsokára hallotta, a mint elsompolygott. Kellemetlen érzést keltett benne ezeknek az embereknek gondoskodása, a mi még jobban fokozódott, mikor eszébe jutott, mint suttogtak lent együtt s mennyire megzavarodtak, mikor szendergéséből fölébredt; attól a gondolattól sem tudott szabadulni, hogy nem éppen a legalkalmasabb útitársakra akadt bennük. Fáradtsága azonban sokkal nagyobb lévén ennél a kellemetlen érzésnél, nemsokára elaludt.

Másnap kora reggel Kurta megtartotta ígéretét, halkán kopogtatott ajtaján s kérte, hogy nyomban keljen föl, mert a kutyás ember még alszik s ha nem vesztegetik az időt, jól megelőzhetik őt és a bűvészt, a ki álmában beszélget s úgy lehet kivenni abból, a mit mond, hogy álmában egy szamarat egyensúlyoz. Nell haladéktalanul kiugrott az ágyból, gyorsan felköltötte az öreget s mikorára Kurta elkészült, ők is készek voltak, e gentlemanek kimondhatatlan megelégedésére.

Gyorsan, futtában elköltött reggeli után, mely főképpen szalonnából, kenyérből és sörből állt, elbucsztak a kocsmárostól s kiléptek a »Víg Napszámosok« ajtaján. Remek enyhe reggel volt, a talaj meghűvösödött az előtte való napi esőtől, az útszéli bokrok üdebbek, zöldebbek voltak, a levegő tisztább, az egész

tájék frissebb és egészségesebb. Ily környezetben derült hangulatban, meglegegedetten folytatták útjokat.

Még nem mentek nagyon messze s a gyermeknek ismét feltűnt Codlin Tamás megváltozott magaviselete, a ki a helyett, hogy komoran félrevonult volna, mint azelőtt szokta tenni, hozzácsatlakozott s valahányszor csak alkalma nyílt ránézni, hogy társai meg ne lássák, savanyú arcot vágva s fejét rázva figyelmeztette, hogy ne bízzék a Kurtában, hanem minden bizodalját az ő számára tartsa fenn. De nemcsak arra szorítkozott, hogy ránézzen s integessen neki, mert mikor a gyermek nagyapjával együtt a Kurta mellett ment, a ki szokott jókedvével mindenféle közönyös dolgokról beszélgetett, Codlin Tamás azzal árulta el féltékenységet, hogy nyomon követte a leányt s a bábszínház falábalával többször érzékenyen megérintette a bokáját.

Ez az eljárás természetesen még óvatosabbá és gyanakvóbbá tette a gyermeket s nemsokára azt is megfigyelte, hogy valahányszor egy falusi sörház vagy más hely előtt megállapodtak, Codlin azalatt is, míg előkészületeket tett az előadásra, folyton szemmel tartotta őt és nagyapját, vagy pedig az utóbbinak nagyon előzékenyen s nagy tisztelettel ajánlotta föl a karját, hogy támaszkodjék rá s ez ürügy alatt mindaddig fogta, míg az előadásnak vége nem lett. E tekintetben különben Kurta is megváltozott s jókedve ellenére elárulta azt a szándékát, hogy őrizete alatt tartsa őket. Ez a gyermeket még jobban elkedvetlenítette és növelte aggodalmát.

E közben mindjobban közeledtek ahhoz a városhoz, hol másnap a lóversenyt akarták tartani, kezdetben cigányokkal és csavargókkal találkoztak, kik valamennyien a városba igyekeztek, a mellékutakról és gyalogösvényekről bekanyarodtak az országútra, aztán pedig lassanként egész emberáradatba keveredtek. Néhányan sátoros kocsik mellett gyalogoltak, mások lovon ültek, szamarakat hajtottak, ismét mások nehéz terhet czipeltek hátukon. De valamennyien egy cél felé törekedtek. Míg a távolabbi tájak csapszékei üresek voltak, az itt lévő kocsmákból hangos lárma s

dohányfüst áradt ki, a piszkos ablakokból pedig széles vörös ábrázatok néztek alá az útra. Egyik-másik fordulónál vagy elhagyatott telken bűvészek, csepű-rágók ütötték fel tanyájukat s ráordítottak a járó-kelekre, hogy álljanak meg s kísértsék meg náluk a szerencsét. A tömeg mind sűrűbb, a láрма mind nagyobb lett, néha pedig egy-egy tovaszáguldó négylovas kocsi mindent beborított azzal a nagy porfelhővel, a melyet felvert s azután úgy elrohant, hogy a népek szemüket dörzsölve bámulhattak utána.

Mielőtt a városba értek volna, besötétedett s az utolsó mérföldek nagyon fáradságosak voltak. Itt teljes volt a fölfordulás. Az utcák tele voltak mindenféle néppel, idegen is nagyon sok volt, a nit elárult bámész tekintetük. A tornyokban harangok zúgtak, a házak tetejéről és ablakaiból zászlók lengtek. A nagy vendéglőkben pinczerek futkostak ki s be, hogy egymásba ütődtek; a kövezeten lópatkók csattogtak, kocsikerekek dübörögtek s a sok kocsmá és laczikonyha visszataszító, nehéz, meleg gőze az orrát csavarta az embernek. A kisebb kocsmákban hegedűket nyaggattak, ütembe igyekezték hozni a lábak dobogásával; részeg emberek, kik a dal szövegét elefelejtették, értelmetlenül közbebőgtek, túlharsogván a csöngetés szavát; csavargók állták el a kocsmajátók bejáratát, hogy megbámulják a vándor csepű-rágók mutatványait.

A gyermek a deliriumszerű zshivaj közepett, szorongó rémülettől telve el mindattól, a mit látott, óvatosan vezette nagyapját, szorosan együtt maradva kalauzai-val, mindig attól félve, hogy elszakadhat tőlük s akkor 'hogya' fogja megtalálni az utat egyedül! Meggyorsították lépteiket, hogy kimenekülhessenek ebből a zshivajból és sokadalomból s mikor végre maguk mögött hagyták a várost, a lóversenytér felé igyekeztek, mely egy fennsíkon volt, jó egy mérföldnyire a város legutolsó házától.

Sok nép volt ott, még pedig nem éppen a legjobb anyagi viszonyok közül való. Szanaszét sátrakat vertek le, a kocsikerekek közt gyermekek heverték a szalmán, s

föl-fölriadtak álmukban. Itt-ott fazekak és serpenyők, félig kialudt tüzek, melyeket újra élesztettek; lesoványodott lovak és szamarak, melyek szabadjukra hagyva ropogtatták a fűvet s tövig leégett gyertyák, melyek lángja erősen libegett a szélben. E nagy kavardás ellenére a gyermek nagyon boldognak érezte magát, hogy kimenekült a városi zajból s szabadabban lélekzett fel. Nagyon szűk vacsorájuk elköltése után, mely kisdéd vagyonát annyira leapasztotta, hogy alig maradt néhány fél pennyje, a min másnap reggelit vehetne magának, az öreggel együtt lefeküdt egy sátor sarkában s elaludt, azonban körülötte egész éjszaka folytak a készülődések.

Elérkezett az ideje, hogy koldulva kellett megkeresniök betevő falatjukat. Alig jött fel a nap, a gyermek kiosont sátrából a közeli mezőkre, néhány vadrózsát s egyéb szerény mezei virágot tépett, hogy bokrétává kösse s majd a fogatokon érkező hölgyeknek följajánlja, ha megkezdődik a közönség áramlása. E foglalkozása közben gondolatai sem pihentek. Mikor visszatért s a sátor sarkában leült nagyapja mellé, hogy virágait bokrétákba kötözzé, meghúzta az öreg ruhájának a szélét s így szólt hozzá halkán, futólagos pillantást vetve a többiekre:

— Nagyapa, ne nézz azok felé az emberek felé, a kikről beszélek s tegyünk úgy, mintha erről a bokrétáról beszélnének. Mit is mondtál, mikor régi házunkból elindultunk? Azt, hogy ha az emberek megtudják, hogy mi a szándékunk, bolondoknak fognak bennünket tartani s elválasztanak egymástól.

Az öreg ember meghökkenve, aggodalmasan nézett rá, a gyermek azonban tekintetével nyugalomra intette, néhány virágszálat nyújtott át neki, hogy tartsa, míg megköti s az alatt közelebb hajolt füléhez.

— Emlékszem, hogy azt mondtad: Ne szólj egy szót sem. Nagyon jól emlékszem rá. Hogy' is felejtettem volna el! Nagyapa, ezek az emberek azt, gyanítják, hogy titokban elhagytuk a barátainkat, valami úr elé akarnak bennünket vinni, hogy vétesse őrizet alá s küldjön vissza. De ha így remeg a kezéd,

akkor sohasem tudunk megszabadulni tőlük, míg ha nyugodtan viseled magad, akkor ez nagyon könnyű lesz.

— De hogyan? — mormolta az öreg ember. — Mondd, drága Nelly, hogyan? Be fognak zárni egy sötét, nyirkos kőszobába, odalánczolnak a falhoz. Nell, korbácscsal fognak verni s nem fogják többé megengedni, hogy lássalak.

— Már megint remegsz, — mondotta a gyermek. — Egész nap mellettem légy. Ne törődjél velük, ne is nézz rájuk, hanem csak rám. Majd lesz olyan idő, mikor megszökhetünk tőlük. S ha ez az idő elkövetkezik, vigyázz, hogy mindig velem légy, meg ne állj, egy szót se szólj. Csitt, ne többet erről.

— Halló! Mit csinálsz, lelkem, — kiáltott Codlin, ásítva nézve föl rá. Azután pedig, mikor látta, hogy társa még alszik, komoly hangon suttozta: — El ne feledd, hogy Codlin a barátod, nem Kurta.

— Virágcsokrokat kötök, — mondotta a gyermek. — Megpróbálom, eladhatok-e néhányat ez alatt a három nap alatt, míg a lóverseny tart. Akar egyet ajándékolni tőlem?

Codlin föl akart kelni, hogy a csokrot átvegye, de a gyermek odafutott hozzá s kezébe nyomta. Beletűzte gomblyukába s arcza felderült, már a mennyire egy misanthrop arcza földerülni képes. Diadalmasan kancsalított a mit sem sejtő Kurta felé s maga is visszatelepedve mormogta: — Bizony Isten, Codlin Tamás a te barátod.

A hogy a reggel lassanként kifejtette pompáját, a sátrak is derültebb, színesebb látványt nyújtottak s hosszú kocsisér érkezett a pázsiton át. Azok az emberek, a kik éjjel porköponyegben s bőrnadrágban heverték szanaszét, most selyem blouseokban és tollaskalapokban jelentek meg, mint bűvészek és csepűrágók; vagy pompás libériában ácsorogtak a panorámák és játékbódék előtt, vagy pedig mint daliás testőrök csalogatták a közönséget tiltott játékokhoz. Feketeszemű cigányleányok színes kendőkben járkáltak a tömeg közt, hogy jövendőt mondjanak, a hasbeszélők

és varázslók mögött pedig sápadt, sovány némberek mentek, sovár ábrázattal számlálván a hatpennyseket. Számtalan gyerek, a kire föl tudtak vigyázni, a többi holmival együtt a szamarak, kocsik és lovak közt volt elcsomagolva ; a többi, a kit nem lehetett pórázon tartani, az emberek közt lábatlankodott, a kocsi-kerekék közt mászkált s a lovak patkói közt sértetlenül siklott keresztül. Az idomított kutyák, a falábú emberek, a törpe asszony és az óriás ember a többi nevezetességgel, látnivalóval, megszámlálhatlan sípládával és számtalan zenebandával egyetemben egymás után előbújtak zugaikból és oduikból, a hol éjszakára meghúzódtak s a napon sütkérezve nyüzsögtek.

Kurta a zsibongó tömegen keresztülvezette a csapatot, belefűtt sárgaréz trombitájába s Paprikajancsi hangját utánozta. Nyomon követte Codlin Tamás, szokás szerint a színházat czipelve s szemét le nem véve Nellyről és a nagyapjáról, kik lassan mentek utána. A gyermek virágos kosárkáját vitte karján, néha meg-megállott, hogy egy-egy csokrot félénken s szerényen, fölnyujtson valamelyik fényes fogatba, de nem juthatott hozzájuk a sokkal élelmesebb koldusoktól, például a cigánylányoktól, kik férjet jövendöltek s bár néhány úri asszony édesen mosolygott rá, az urak pedig meg is jegyezték, hogy mily csinos arczú teremtés, a csinos arczú teremtetést menni hagyták s nem gondolták meg, hogy fáradt s éhes lehet szegényke.

Volt azonban ott egy úriasszony, a ki — úgy látszott — megérté a gyermeket s egyedül ült egy csinos fogatban, míg két divatosan öltözött fiatalember, a kik éppen ebből a fogatból szálltak ki, hangosan nevetgélt és csevegett s teljesen megfélekezett a hölgyről. Volt ott ugyan sok hölgy, de ezek vagy hátat fordítottak neki, vagy másfelé néztek, többi közt a fiatalemberekre (de *ezekre* már nem büszkén) s a gyermekkel nem törődtek. A fogatban ülő hölgy egy tolakodó cigány-asszonyt, ki mindenáron jósolni akart neki, azzal utasított el, hogy hiszen csak pár évvel ezelőtt jósoltatott magának. A gyermeket azonban magához intette s elvevén tőle a csokrot, pénzt tett remegő kezecskéjébe s

azt mondta neki, menjen haza s az Isten szerelmére, maradjon is otthon.

Többször végigjárták a végtelen embersort, a hol mindenfélét láttak, csak épen a lóversenyt nem. Mikor a csengetyű megszólalt, hogy hagyják szabadon a pályát, visszamentek a kocsikhoz és szamarakhoz s csak akkor tértek ismét vissza, mikor egy-egy versenynek vége volt. Néha a Paprikajancsi is kitett magáért, de Codlin Tamás tekintete mégis az egész idő alatt rajtuk függött, úgy hogy lehetetlenség lett volna feltűnés nélkül eltávoznio.

Végre, már jó későn, Codlin alkalmas helyre talált, hogy a bódét fölülthesse s a közönség nemsokára el volt ragadtatva a mutatványtól. A gyermek az öreg emberrel a színház mögött ült s épen arról gondolkozott, milyen különös, hogy a lovak, azok a becsületes állatok, mind csavargókká teszik az ott lévő embereket, mikor a Kurtának egy élcze, mely valószínűleg a napi eseményekre talált, hangos kaczajt váltott ki a közönségből s erre a gyermek fölriadt gondolataiból s körülnézett.

Ha valaha, óvatlan pillanatban meg akart szökni, hát ez a pillanat volt az. Kurta derekasan működte a vesszőt, a harcz hevében a bábúkat odacsapkodta a bódé oldalához, a közönség kaczagva nézte, Codlin kesernyésen mosolygott, mikor látta, hogy a közönség zsebébe nyúl kál s hatpennys darabok után kotorász. Soha ilyen kedvező alkalom a feltűnés nélkül való távozásra. Föl is használták s menekültek.

Utat törtek maguknak a bódék és a néptömeg közt s meg nem álltak volna egyetlen egyszer sem, hogy visszatekintsenek. Mikor a korláthoz értek, megszólalt a csengetyű, hogy a pályáról távozzanak. Ők azonban keresztülfutottak rajta, nem törődve a lármával és kiabálással s a közönségnek a fölött való dühével, hogy megszenségtelenítették a pályát; s gyorsan keresztülhatoltak a dombon, hogy a sík mezőre érjenek.

HUSZADIK FEJEZET.

Valahányszor Kit hazafelé tartott munka után való bolyongásaiból, napról-napra fölnézett a kis szoba ablakába, melyre annyszor figyelmeztette a gyermeket s mindig remélte, hogy valami jel elárulja Nell jelenlétét. Maga is azt óhajtotta, de meg Quilp is mindig biztatta, úgy, hogy végre szilárdan hitte, miszerint még visszatér, igénybe fogja venni azt a szerény hajlékot, melyet neki följánlott s így, ha egyik nap szünni kezdett is a remény, másnap ismét újra éledt.

— Azt hiszem, holnap biztosan megérkeznek, úgy-e, anyám? — mondotta Kit, fáradtan tevén le kalapját, miközben nagyot sóhajtott. — Már egy hete, hogy eltávoztak. Mert aligha lesz több egy heténél, hogy nincsenek itt, úgy-e?

Az anyja a fejét rázta s arra figyelmeztette, hogy már hányszor csalódtak.

— Hát a mi azt illeti, — mondotta Kit anyjának — mindig helyesen és okosan beszélsz, de mégis azt hiszem, hogy ha egy hete csavarognak, hát már megeléghetnék. Mit gondolsz?

— Bizony már nagyon elég, Kit, több, mint elég, de azért mégsem fognak visszajönni.

Kit körülbelül olyan hangulatban volt, hogy ez az ellentmondás fölbosszantsa, de rossz kedve csak egy pillanatig tartott s tekintete megszeliült, mielőtt még körülnézett volna a szobában.

— Mit gondolsz, anyám, mi lett belőlük? Csak nem gondolod talán, hogy tengerre szálltak?

— Az bizonyos, hogy nem csaptak föl matrózoknak,
— mondotta anyja mosolyogva, — de nem tehetek róla, az a sejtelmem, hogy idegen országba mentek.

— No hallod, anyám, — mondotta Kit szomorúan — ne is beszélj ilyet.

— Attól félek, hogy így van. A szomszédok is azt mondják, sőt néhányan ismerőseik közül látták is őket egy hajó födélzetén s azt a helyet is meg tudják mondani, a hova elmentek. Én nem tudom megmondani, szívem, mert nagyon furcsa neve van.

— Nem hiszem — szolt Kit. — Egy szót sem hiszek belőle. Honnan tudná ezt az a néhány pletykadaráló!

— Lehet, hogy nincs igazuk — mondotta anyja.
— Nem mondhatok róla semmit, de azért nem tartom olyan nagyon valószínűtlennek, hogy igazuk van. Az a közbeszéd, hogy az öregnek volt egy kis félrerakott pénze, melyről nem tudott senki semmit, még az az undok törpe ember sem, a kiről annyit beszéltél... hogy is hívják... Quilp, Nelly kisasszonynyal elment idegenbe élni, a hol nem veheti el tőle senki s a hol nem zavarja őket senki. Ezt csak nem tartod olyan valószínűtlennek, úgy-e?

Kit lehangoltan vakarta a fejét, mert bárhogy ellenkezett is belsőleg, be kellett látnia, hogy ez tényleg nem valószínűtlen. Azután fölmászott a vén horoghoz, leakasztotta róla a kalitkát, hogy majd kitisztítja s megeteti a madarat. E foglalkozás közben gondolatai elkalandoztak arra a kis emberre, a kitől a shillinget kapta s eszébe jutott, hogy az öreg úr éppen azon a napon, mi több, ugyanabban az órában szándékozott a közjegyzőhöz menni. Alig hogy ez eszébe jutott, gyorsan visszatette a kalitkát a helyére, pár szóval elmondotta a dolgot anyjának s gyorsan elsietett a találkozás helyére.

A jelzett idő után pár percczel odaérkezett arra a helyre, mely meglehetősen messze esett lakásától. Szerencsére az öreg gentleman még nem volt ott, legalább a ponny-csészának még nyoma sem volt, az meg aligha volt valószínű, hogy már vissza is ment. Nagy örömére azt látván, hogy még nem késett el,

egyik lámpaoszlophoz támaszkodott, hogy kipihenje magát s hogy ott várja meg a ponyt a terhével együtt.

A pony nemsokára csakugyan be is fordult az utcasarkon, oly makacsul ellenkezve, a minő magaviseletre csak egy pony képes; éktelen vigyázattal rakosgatta lábait, mintha a legtisztább helyeket akarta volna kikeresni, mintha rettegett volna attól, hogy be találja piszkítani magát s hogy túlságosan talál sietni. A pony mögött ült az öreg gentleman, mellette pedig az öreg hölgy s szakasztott olyan virágcsokrot tartott a kezében, mint az első alkalommal.

Az öreg gentleman, az öreg lady, a pony és a cséza teljes egyértelműséggel jöttek lefelé az utcán, mikor a jegyző kapujától még vagy hat kapuval innen a pony hirtelen megállt, mert egy szabónak a réztáblája tévútra vezette s konok hallgatással azt állította, hogy az az a ház, a hova igyekeztek.

— No, uram, lesz talán oly szíves tovább menni, nem ez a kapu — mondá az öreg gentleman.

A pony roppant kíváncsisággal nézett egy ott heverő dugót s egészen elmélyedt e tárgy szemléletében.

— Jaj, de nagy gézengúz — kiáltotta az öreg lady. — Eddig megbecsülte magát s jól ment. Szégyenlem magamat miatta. Igazán nem tudom, mitévők legyünk vele.

Miután a pony teljesen belehatolt a dugó természetébe és sajátságaiba, fölnézett a levegőbe régi ellenségei, a legyek után s mivel az egyik épen a fülét csípte, megrázta a fejét s farkával csapkodni kezdett. Azután ismét gondolatokba merült, de nyugodtan viselkedett. Az öreg gentleman kimerítvén minden rábeszélőképességét, leszállt, hogy kantárjánál fogva vezesse, mire a pony, talán azért, mert másik réztáblát pillantott meg, vagy talán mert rossz kedvében volt, elég az hozzá, az öreg ladyval eliramodott s megállt az igazi ház előtt. Hadd loholjon utána az öreg gentleman.

Kit e perczben érkezett oda a ponyhoz s mosolyogva emelte meg a kalapját.

— Nini, a suhancz csakugyan itt van! — kiáltott az öreg gentleman. — Nézd csak, lelkem!

— Hiszen megmondtam, uram, hogy itt leszek — mondotta Kit, megczirógatva a gézengúz ponynak a nyakát. — Remélem, sir, hogy kellemes kocsizásuk esett. Nagyon helyes kis pony.

— Lelkem, — mondotta az öreg gentleman — ritka egy legény ez; nagyon jó legény.

— Meghiszem, hogy az — mondotta az öreg lady. — Nagyon derék legény s remélem, jó fiú is.

Kit a kalapját ismét megemelintve, megköszönte a bizalomnak e kifejezéseit s mélyen elpirult. Az öreg úr lesegítette a kocsiból az öreg hölgyet, a ki helybenhagyó mosolylyal nézett rá s bementek a házba, útközben Kitről beszélván. Nemsokára Witherden is odament az ablakhoz, nagyokat szagolgatva a virágokon s megnézte Kitet; odament Ábel úr is s megnézte, majd odament az öreg úr is, az öreg hölgy is és megnézték. Végre valamennyien odamentek s megnézték. Kit, a ki ez az eljárás nagy zavarba hozott, úgy tett, mintha nem venné észre. Egyre csak a pony nyakát simogatta, mit a pony kegyesen megengedett.

Az arcok alig húzódtak vissza az ablakból, mikor Chuckster dolgozókabátban s fején félrecsapott kalappal, mintha úgy esett volna rá a fogasról, megjelent az utcán s azt mondta neki, hogy menjen be, mert beszélni akarnak vele s addig ő fog vigyázni a holmira.

Kit szorongva ment be az irodába, mert nem szokott idegen urak és hölgyek közt forgolódni, de meg az ólomtintatartók és poros aktacsomagok roppant respectust keltettek benne. Witherden élénk mozdulatú úr volt, a ki hangosan és gyorsan beszélt, azonkívül minden szem rá volt irányozva s nagyon szegényesen volt öltözve.

— No, gyerek, — mondá Witherden — azért jöttél, hogy a shillingedet ledolgozd, nem pedig azért, hogy másikat kapj?

— Nem azért jöttem, uram — mondá Kit s elszántan fölpillantott. — Ilyesmire sohasem szoktam gondolni.

— Apád ? — kérdezte a jegyző.

— Meghalt, uram.

— Hát anyád ?

— Az él, uram.

— Megint férjhez ment ?

Kit nem minden méltatlankodás nélkül mondotta, hogy özvegy asszony, három gyermeke van ; a mi pedig a még egyszer való férjhezmenést illeti, nem beszélne így az úr, ha ismerné. Erre a feleletre Witherden úr ismét belefúrta az orrát a csokorba s azt sutogta az öreg gentlemannek, hogy kifogástalan becsületességű legény.

— Nem akarok ugyan neked senmit sem adni . . .

— mondotta Gerland, midőn még pár kérdést intézett hozzá.

— Köszönöm is, uram — szolt Kit s ezt egész komolyan gondolta, mert ez legalább megtisztította őt attól a gyanútól, a mivel a jegyző illette.

— Hanem — folytatá az öreg úr — lehetséges, hogy adandó alkalommal többet szeretnék rólad tudni. Mondd meg, hol lakol, majd bejegyzem a jegyzőkönyvembe.

Kit megmondta s az öreg gentleman följegyezte irónjával. Mikor ezzel elkészült, az utczán nagy láрма támadt. Az öreg lady odafutott az ablakhoz s azt kiabálta, hogy a pony elszaladt. Kit utána sietett hogy elfogja s a többiek követték.

Valószínűleg úgy történt a dolog, hogy Chuckster úr zsebredugott kézzel, közönyösen nézte a ponyt s alkalmasint olyan megszólításokkal bosszantotta, hogy »állj nyugodtan,« »csendben légy,« »o-aa !«, a mit egy önérzetes pony sem tűr el. Következésképp a pony, mely nem törődött semmi kötelességérzettel és engedelmességgel s éppenséggel nem viseltetett semmi respectussal az emberi tekintély iránt, megriadt s végigrohant az utczán. Chuckster úr, a kinek a kalapja leesett, de a toll ott maradt a füle mellett, hátul a csészába kapaszkodott s minden ereje megfeszítésével igyekezett visszahúzni, az utczai közönség nagy gaudiumára. De a ponyt még rohanás közben is elfogta

a makacsság, mert rohantában egyszerre csak megállt s épp oly gyorsan kezdett visszafelé hőkölni, mint a hogy az előbb előre törekedett. Chuckster úr így módon nagyon kellemetlen helyzetben került vissza az irodához, a hova teljesen kimerülve s leverve érkezett.

Az öreg lady fölült a helyére, Ábel úr pedig melléje. Az öreg gentleman előbb alaposan leszidta a ponyt nevetetlen magaviselete miatt, Chuckster urat tőle telhetőleg kárpótolta s azután fölült a bakra. A jegyzőnek és írnoknak búcsút intve, eltávoztak s többször visszafordultak, hogy Kitet is üdvözöljék, a ki az utca közepéről nézett utánuk.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

Kit megfordult, nemsokára teljesen elfeledkezett a ponyról, a kis öreg úrról, a kis öreg asszonyról, s még hozzá a fiatal úrról is. Elfeledkezett a fölött való töprengésében, hogy mi lett az ő előbbi gazdájából és szép unokájából, mert minden gondja közt ez volt a legnagyobb. Utközben még mindig azon gondolkozott, mi lehetett az oka, hogy a leány nem jelent meg, s igyekezett abba a hitbe ringatni magát, hogy nemsokára visszatér. Haza igyekezett, folytatta munkáját, melyet hirtelen félbehagyott, mikor eszébe jutott kötelessége s elhatározta, hogy még egyszer kimegy szerencsét próbálni.

Mikor annak az udvarnak a sarkához ért, a hol lakott, hát a pony megint ott volt. Igen, ott volt, s még makranczosabbnak látszott, mint bármikor. A bakon Ábel úr ült s nagy figyelemmel kísérte a pony minden mozdulatát. Ábel úr történetesen fölnézett s mikor Kitet látta arra menni, akkorát köszönt neki, mintha el akarta volna hajítani a fejét.

Kit roppant elbámult, mikor a ponyt látta, s hozzá még oly közel az ő házukhoz, de nem jutott eszébe azon töprengeni, hogy miért is áll ott a pony, s hova lehettek az öreg lady és az öreg gentleman. Mikor bement a szobába, hát ott látja ülni mind a kettőt, a mint anyjával beszélgetnek. E váratlan látványra lekapta kalapját s zavarodottan köszönt.

— Hamarabb ide értünk, mint te, Christophor, — szólalt meg Garland nevetve.

— Hamarabb, uram, — mondotta Kit, anyjára te-

kintve, mintha tőle várt volna magyarázatot ehhez a látogatáshoz.

— A gentleman oly szíves volt, — szólt anyja válaszul az ő néma kérdésére — s azt kérdezte, jó állásban vagy-e, egyáltalában van-e valami foglalkozásod s mikor azt mondtam, hogy nincs, olyan jó volt s azt mondta, hogy...

— Hogy egy jóra való legényt nagyon tudnánk használni a házukban, — mondotta az öreg gentleman és lady egyszerre. — S talán fogunk is rá gondolni, ha az ügyek várakozásaink szerint alakulnak.

A szegény fiú anyjával együtt nagy zavarba jött, mert egyrészt remélték, hogy ez a »fogunk is rá gondolni« az ő alkalmazására vonatkozik, másrészt azonban a kis pár oly szertartásos és óvatos volt a nyilatkozataiban s annyi mindenféle kérdést intéztek az asszonyhoz, hogy Kit már kételkedni kezdett a sikerben.

— Látja, jó asszony, — mondá Garlandné Kit anyjához — az ilyen ügyekben nagyon ajánlatos az óvatosság, mert mi csak három tagból álló család vagyunk, nagyon nyugalmas, rendszerető emberek s nagyon fájna, ha tévednénk s be kellene látnunk, hogy a dolgok másként állnak, mint a hogy reméltük és vártuk.

Erre Kit anyja azt felelte, hogy ez nagyon igaz, nagyon helyes, nagyon méltányos s Isten ments, hogy visszariadjanak, vagy visszariadni okuk legyen. Azt azonban anya létére is nyugodtan mondhatja, hogy Kit nagyon derék, jó fiú s azt is nyugodtan mondhatja, hogy e tekintetben teljesen az apjára ütött, a ki nemcsak az anyjának volt derék és jó fia, hanem a legderékabb és legjobb férj és apa is. Ezt maga Kit is bizonyíthatja, meg a kis Jakab, meg az egész kicsike is, ha akkora volna, hogy beszélni tudna. Csakhogy szerencsétlenségre nem elég nagyok, bár talán sokkal jobb, hogy oly kicsikék még, mert így legalább nem képesek felfogni veszteségük nagyságát. Szóval Kit anyja hosszú történetbe fogott, közben köténye sarkával törölgetvén szemeit s a kis Jakab fejét simogatva,

a ki egyre fészkelődött bölcsőjében s tágra meredt szemmel bámulta az idegen ladyt és gentlemant.

Mikor Kit anyja elvégezte, ismét az öreg uri hölgy kezdett beszélni, azt mondván, teljesen meg van arról győződve, hogy nagyon becsületes, derék asszony, mert különben nem nyilatkozott volna úgy. A gyermekek kinézése, a lakás tisztasága is teljes elismerést érdemel s becsületére válik, mire Kit anyja egyetlen meghajtott magát és újra beszélni kezdett. Elmondta Kit egész élettörténetét és históriáját, kicsi korától kezdve a jelen pillanatig, miközben nem felejtette el megemlíteni, hogy Kit egészen kicsi korában oly szerencsésen esett ki az ablakból, hogy semmi baja nem történt s hogy miket állt ki, a mikor kanyaróban feküdt. Ez állítások és tények ügyében hivatkozott Greenné asszonyra, ki akkoriban a sajtosnál lakott a sarkon s több rendbeli úrra és hölgyre, a kik most Anglia és Wales különféle helyein laknak (többek közt valami Brown úrra, a ki most valószínűleg Indiában szolgál mint altiszt, s bizonyára könnyen rá lehet akadni) s a kik az esetet mind személyesen látták. E hosszas életrajz befejezése után Garland úr többrendbeli kérdést tett Kit képességeire s általános ismereteire vonatkozólag, mialatt Garlandné a gyermekekkel foglalkozott. Kit anyja ezeknél is elmondta a születésükkal kapcsolatos eseményeket, mire viszont Garlandné szolgált a saját fiának, Ábelnek a születési és gyermekkori körülményeivel, melyekből kitűnt, hogy nincs semmiféle rendű és rangú asszony, a kinek anynyi veszedelemmel és bajjal kellett volna megküzdnie, mint ő neki. Végezetül Kit ruhatárának minősége és mennyisége került szóba s ezek kijavítására egy kis előleget adtak. Legvégül pedig Kitet formálisan fölfogadták inasnak évi hat font sterling bérért, szabad lakásért és élelemért az Ábel-Cottageban Finchleyben.

Nagyon nehéz lenne elhatározni, hogy ez az elintézés melyik félnek szerzett nagyobb örömet. Végeztével derült pillantásokat váltottak s jókedvű mosollyal üdvözölték egymást. Abban állapotok meg, hogy Kit harmadnapra foglalja el új állását s azután

a kis öreg pár elbúcsúzott, miután a kis Jakabnak s a csecsemőnek egy-egy fényes félkoronást ajándékoztak.

— Látod anyám, — mondotta Kit visszasietve a házba — azt hiszem, a szerencsém körülbelül meg van alapozva.

— Én is azt hiszem. Kit, hogy meg van — mondotta anyja derülten. — Hat font évente ! Gondold meg csak : hat font évente.

— Ó Istenem, — mondá Kit, megőrizni igyekezvén azt a komolyságot, melyeket ekkora összegnek a mérlegelése megkövetelt, de azért el kellett mosolyodnia gyönyörűségében. — Hiszen ez egész vagyon !

Kit ezt mondván, nagyot lélekzett, kezeit oly mélyen ledugta zsebébe, mintha mindegyikben legalább is egy-egy évi fizetést szorongatna s úgy nézett anyjára, mintha rajta keresztül s mögötte a sovereignek óriási perspectiváját látná.

— Istenem, milyen elegáns egy lady leszsz te vásárnaponként, anyám ! Milyen iskolásgyerek lesz Jakabból, milyen gyerek a babából, s hogy berendezzük a fönt levő szobát ! De hat font évenként !

— Hm ! — károgott egy idegen hang. — Micsoda hat font évenként ? — S e hang nyomában Quilp Dániel lépett a szobába Swiveller Richard kíséretében.

— Ki mondta azt, hogy hat fontja lesz évenként ? — kérdezte Quilp erősen körülnézve. — Az öreg mondta, vagy a kis Nell mondta ? S miért kapja ezt a fizetést és hol vannak ők, he ?

A jó asszonyt annyira megijesztette ennek az ismeretlen, undok alaknak a hirtelen megjelenése, hogy a kis gyermeket gyorsan kikapta a bölcsőből s a szoba legtávolabbi sarkába menekült vele, a kis Jakab pedig, a ki a széken ült térdeit fogva, úgy nézett rá, mint valami varázslatra s torkaszakadtából bögött. Swiveller Richárd Quilp feje fölött a családot figyelte meg, maga Quilp pedig zsebre dugott kézzel mosolygott s alig tudott hova lenni a fölött való gyönyörűségében, hogy megjelenése ilyen izgatottságot keltett.

— Ne féljen, asszonyom, — szólt Quilp némi szűnet mulva. — A maga fia ismer engem. Nem szoktam

gyermekeket enni ; nem szeretem őket. Hanem annak a bógó majomnak itt a szögletben jó lenne befogni a száját, míg valami bajt nem okozok neki. Hej ténsúr, el fog hallgatni ?

A kis Jakab két vastag könnycseppet dörzsölt el a szemében s rögtön elnémult, mint a hal.

— Vigyázz, ficzkó, hogy újra el ne kezd, — mondá Quilp, sötétén tekintve rá, — különben olyan pofát meresztek rád, hogy elfog a görcs. Nos uram, miért nem jött el hozzám, mint a hogy' ígerte.

— Miért mentem volna ? — mondotta Kit. — Semmi közöm magához, magának se hozzám.

— Hej asszonyosság, — mondá Quilp, Kittől gyorsan anyjához fordulva. — Mikor volt itt utoljára a gazdája, vagy mikor izent ? Itt van most ? S ha nincs, hát hová ment ?

— Egyáltalában nem volt itt, — mondotta az asszony. — Magunk is szeretnők tudni, hová ment, mert ez nagy megkönnyebbülésére szolgálna a fiamnak, meg nekem is. Ha ön az a gentleman, a kit Quilp-nak hívnak, akkor úgy gondolom, önnek jobban kellene ezt tudni, mint ahogy' éppen ma mondtam ezt a fiamnak.

— Hm ! — dörmögte Quilp csalódva, mert nyilvánvaló volt, hogy az asszony igazat mondott. — Ennek az úrnak is csak azt mondják ?

— Neki is csak ezt mondom, uram, ha ugyanazt a kérdést intézi hozzám, bár nagyon szívesen adnék neki felvilágosítást, már csak a magunk érdekében is.

Quilp Swiveller Richardra pillantott s megjegyzé, hogy éppen a küszöbön találkozott vele s valószínűleg azért jött, hogy megtudjon egyet-mást a szökevényekről. — Ugy-e, hogy azért ?

— Igen, — mondotta Dick ; — csakugyan ez volt a célja idejövetelemnek. Azt képzeltem, hogy sikerrel jár, de ennek — úgy látszik — beharangoztak. Majd hozzálátok.

— Ugy látszik, ön is csalódott, — mondá Quilp.

— Csúf kudarcz, uram, határozott kudarcz, — mondá Dick. — Olyan spekulációba bocsátkoztam,

mely teljesen légvárnak bizonyult, s a ragyogásnak és szépségnek Lényét föláldozzák Cheggs-nek az oltárán. Így áll a dolog, uram.

A törpe sarkastikus mosolylyal nézett Richardra, de Richard, ki egyik barátjával kiadós villásreggelit kebelezett be, nem is figyelt rá s tovább sopánkodott sorsa fölött, komor kétségbeeséssel. Quilp tisztában volt azzal, hogy valami titkos okának kell lenni annak, hogy Swiveller idejött s hogy annyira szívére veszi csalódását; elhatározta, hogy ezt a titkot minden áron kiveszi belőle. Alig hogy ezzel az elhatározásával készen volt, oly előzékenységet és becsületességet erőltetett arczára, a mekkora csak telt tőle s rendkívüli rokonszenvet igyekezett mutatni Swiveller iránt.

— Magam is nagyon megcsalódtam, — mondá Quilp — megcsalódtam csupa pusztá hozzájuk való barátságból. De hogy ön is csalódott, ennek kétségkívül valami nagyon fontos oka lehet s épen azért többet nyom a latban, mint az enyém.

— Persze, hogy többet — mondotta Dick bosszúsan.

— Szavamra mondom, nagyon, de nagyon le vagyok hangolva. Egészen le vagyok verve. Miután pedig társak vagyunk a szerencsétlenségben, legyünk társak abban is, hogy igyekezzünk ezt elfelejteni. Ha nincs valami kitűnő terve, mely másfelé foglalná el, — mondotta Quilp, megfogva Dick kabátja szárnyát s ravaszul nézve rá a szeme szögletéből — hát van egy ház a vízparton, a hol a legfinomabb pálinkát kaphatni, (köztünk legyen mondva: csempészett áru) a minél nincs jobb a világon. A kocsmáros jó ismerősöm. Van ott egy kis nyárilak is, kilátással a folyóra, ott majd behörpintünk néhány pohárkával ebből a remek likórból s elszívunk hozzá egy pipa dohányt. Itt van a dobozban, legfinomabb minőség, annyit mondhatok. Ott pompásan berendezkedhetünk, ha ugyan nincs valami elfoglaltsága, Swiveller úr, mely sürgősen másfelé szólítja.

A törpének e szavaira Dick arcza helyeslő mosolyra húzódott s összevont szemöldökei lassanként elsimultak. Mikor elvégezte mondandóit, Dick épen oly

ravaszul nézett Quilpre, mint az imént ez ő rá s nem maradt más hátra, mint elmenni a szóban forgó házhoz. Ezt haladéktalanul meg is tették. Alig hogy a szobának hátat fordítottak, a kis Jakab elkezdett bögni s folytatta ott, a hol elhagyta, mikor Quilp ráfordult.

Az a nyárilak, a melyről Quilp beszélt, egy összehátolt fabódé volt, szúrágta és korhadt. Egyik oldala szinte lecsüngött az iszapos folyamra, mintha le akart volna csúszni bele. Az a csapszék, a melyhez tartozott, rogyadozó épület volt: patkányok kirágták, aláásták s csak néhány gerenda tartotta, melyekkel oldalai meg voltak támasztva. Régóta ott lehettek, mert már e gerendák is rothadni kezdtek s a földbe sülyedtek a teher alatt. Viharos éjszakákon többször lehetett hallani recsegésüket, mintha az egész alkotmány össze akarna dőlni. Ez a ház elhagyatott telken állt, ha ily régi és rogyadozó épületről egyáltalában el lehet mondani, hogy áll; a telket bejárta a szomszédos gyárak kéményének egészségtelen füstje s visszaverte a vaskerekek és a víz zaját; belső berendezése teljesen megfelelt annak a várakozásnak, a melyet külseje keltett az emberben. A szobák alacsonyok, nedvesek voltak, a nyirkos falak tele lyukkal és repedéssel, a gerendák leszakadoztak s óvatosságra intették a félénkebb idegeneket.

Quilp erre a megnyerő helyre vezette Swiveller Richardot s útközben sorra megmagyarázta neki szépségeit. A kerti ház asztalán, melybe mindenféle szarkalábak és betűk voltak vésve, nemsokára megjelent egy fahordócska, tele a földícsért pálinkával. Quilp műértő kezekkel eresztette tele a poharakat, harmadrésznyire felöntve vízzel, Swivellernek odadobta a maga adagját, azután pipáját meggyújtotta egy vén lámpában pislogó gyertyánál, leült a székére s füstölni kezdett.

— Jó? — kérdezte Quilp Swiveller Richardtól, a ki a száját nyalogatta. — Ugy-e, erős és tüzes? Marja-e a szemét? Fojtogatja-e a torkát? Könnyezik-e tőle? Elszorul-e tőle a lélegzete?

— Hogy el-e ? — kérdezte Dick, kihörpintvén pohara tartalmának egy részét s ismét felöntvén vízzel. — Csak nem akarja elhitetni, hogy ilyen mérget szokott inni ?

— Dehogya is iszom, dehogya is — mondá Quilp. — Nézzen csak ide. Nézzen megint ide. És megint. Dehogya is iszom.

Ezzel Quilp Dániel három pohárral öntött le egymásután tisztán, minden víz nélkül. Azután roppant hosszút szívott pipájából, a füstöt lenyelte s azután orrán keresztül fújta ki, mint a felhőt. Mikor ezt megcselekedte, ismét összehúzódott a székén s roppantul kaczagott.

— Mondjon valami felköszöntőt — mondá Quilp, ügyesen dobolva az asztalon, hol a tenyerét, hol a könyökét ütögetve oda, szinte melódikus ütemben.

— Köszöntsön fel valami asszonyt vagy szépséget. Egy szépséget s azután ürítsük rája poharunkat az utolsó cseppig. No, mi a neve ?

— Ha minden áron nevet akar, akkor legyen Wackles Sophy.

— Wackles Sophy — csikorgott a törpe. — Hát, Wackles Sophy, a ki Swiveller Richárdné akar lenni, hahaha !

— Jaj, ha ezt pár héttel előbb mondta volna, — mondá Dick — most már késő, vén hunczut, földözza magát Cheggsnek az oltárán.

— Még kell mérgezni azt a Cheggsset, le kell vágni a fülét ! — ujjongott Quilp. — Semmit sem akarok hallani Cheggsről ! Vagy Swivellernének fogják hívni azt a leányt, vagy senkinek. Ígyunk még egyszer a leány egészségére, meg az apjáéra, no meg az anyjáéra ; nemkülönben valamennyi fivérének és nővérének az egészségére, az egész dicsőséges Wackles családra, valamennyi Wacklesre egy pohárral. Kiinni fenéig !

— Helyes — mondá Swiveller Richard a poharat ajkaihoz emelve, de ismét hirtelen letéve, mire a törpe, ki kézzel-lábbal hadonászott, meglepetve nézett rá. — Maga nagyon vidám ficzkó, de valamennyi

vég ficzkó közt, a kit csak láttam vagy a kiről hallottam, maga a legkülönösebb, annyit mondhatok.

Ez az őszinte nyilatkozat inkább föltüzelte Quilp különöz természetét, semmint fékezte volna s Swiveller Richard, a ki elbámult lármás, féktelen magaviseletén s társára való tekintetből maga sem keveset ivott, észrevé'lenül mind barátságosabb és bizalmasabb, sőt végül Quilp ravaszkodásai folytán teljesen bizalmas lett. Mikor Quilp Dániel már ebbe a hangulatba hozta őt s tudta, hogy micsoda tónust kell megütni, ha a dolog meg akart fenekleni, azontúl már könnyű volt a munkája s lassanként megtudta a Dick és barátja által szőtt tervet minden részleteivel egyetemben.

— Hohó, ez már pompás, nagyon pompás — mondá Quilp. — Meg lehet csinálni, meg is kell csinálni. Itt rá a kezem. E percztől kezdve barátok vagyunk.

— Mit gondol ? Azt hiszi, még nyélbe lehet ütni a dolgot ? — kérdezte Dick, a kit meglepett ez a bátorítás.

— Hogy lehet-e ? — mondá a törpe. — Bizonyosan lehet. Wackles Sophy kapja meg Cheggset vagy a kit akar, de Swiveller Richardot nem fogja megkapni. Milyen szerencsés kujon maga ! A vén ember gazdagabb akármelyik zsidónál s az ő révén maga kész ember. Mostantól kezdve nem is tudok magában mást látni, mint Nellynek a férjét, a ki aranyban és ezüstben dúskál. Segíteni fogok magának. Meglesz a dolog. Szavamra mondom, meglesz.

— Meg, de hogyan ? — kérdezte Dick.

— E'ég időnk van még hozzá, hogy meglegyen — mondotta a törpe. — Űjünk le s beszéljük meg még egyszer az egész ügyet. Töltsön magának addig, míg egy kicsit eltávozom. Nyomban itt leszek. Nyomban.

Quilp Dániel e szavak után kirohant egy elhagyatott tekepálya mellé a kocsma mögött, levetette magát a földre s ott fetrengett és rángatódzott ki-mondhatatlan gyönyörűségében.

— Micsoda sport ! — kiáltott elragadtatásában — teljesen kész sport, csak legyen, a ki mulat rajta.

Hát ez a tökfejű kamasz vert meg a minap? Hát az ő Trent barátja és czimborája vetett szemet a feleségemre s kacsintgatott rá? Két-három évig fognak a tervükön dolgozni s végre is kisül, hogy koldús leányra akadtak, a kihez örökre hozzá lesznek kötve. Hahaha! Hát csak vegye el a leányt. Hát csak kapja meg s ha majd a csomó jól meg lesz kötve, én leszek a legelső, a ki megmondom neki, hogy mit kapott s mihez segítettem hozzá. Alaposan ki fogom egyenlítani a régi számadást, föl fogom nyitni a szemét, hogy mily derék barátja vagyok s milyen gazdag barátnőhöz segítettem. Hahaha!

Quilp elragadtatását könnyen lehűthették volna, mert a mint ott fetrengett a kutyaól körül, hatalmas mérges kutya ugrott ki belőle s ha történetesen kissé hosszabb a láncza, nagyon kellemetlen ismeretséget köthetett volna vele. Így azonban a törpe bántatlanul maradhatott a hátán s ördögi gyönyörűsége telt benne, hogy a kutya egy hüvelykkel sem férhetett hozzá közelebb, bár csak pár lépés volt köztük a távolság.

— Miért nem jössz ide, miért nem harapsz meg, gyáva dög? Miért nem jössz ide? — mondotta Quilp örült dühre ingerelve az állatot. — Félsz, úgy-e, te dög? Ugy-e, hogy félsz?

A kutya vérbenforgó szemekkel, vad ugatással rángatta lánczát, de a törpe nyugodtan hevert a földön, ujjaival csettintett s mindenféleképp ingerelte az állatot. Mikor pedig eléggé kigyönyörködte magát, fölkel, csípőre tett kézzel valósággal démoni tánczot járt az ól körül, mindig vigyázva, hogy kellő távolságnyra legyen a láncztól, a kutyát halálra dühösítvén. Így lassanként megnyugtatta kedélyét s kellemes hangulatot keltvén önmagában, visszatért gyanúlan társához, ki rendkívül komolyan szemlélte a víz apályát s valószínűleg arra a sok aranyra és ezüstre gondolt, melyet Quilp az imént emlegetett.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET.

Ennek a napnak hátralevő része s az egész hét sűrűs munkában telt el a Nubbles-családra nézve, mert a mi csak Kit ellátásával és elutazásával összefüggött, oly roppant fontosságu volt előttük, mintha Kit Afrika közepébe akart volna behatolni vagy világkörüli útat akart volna tenni. Nagyon nehéz el is képzelni, hogy egy útiládát hogy lehet annyiszor kinyitni meg újra becsukni huszonnégyszer óra alatt, mint a hányszor az őládájával tették, melybe ruháját és szükséges holmiját csomagolták. Az is bizonyos, hogy egy kis szempár számára láda még nem tartalmazott annyi fehérneműt, mint ez, mert a kis Jakab három kötenyt, néhány pár harisnyát és zsebkendőket látott belerakni. Végre átadták annak a fuvarosnak, a kinél Kit a ládát másnap Finchleyben újra megkapja s azután már csak két kérdés maradt fontolóra veendő: az, hogy vajjon a fuvaros nem veszi-e el útközben vagy nem hazudja-e azt, hogy elvesztette s hogy vajjon Kit anyja a fia távollétében miből fogja eltartani magát.

— Nem hiszem, hogy a ládát csakugyan elveszítené, de a fuvarosoknál nagy a kísértés, hogy azt állítsák, hogy elvesztették — mondotta Nubblesné az első pontra vonatkozólag.

— Hát bíz az meg lehet — szólta Kit komoly tekintettel. Azt hiszem, anyám, nem is volt helyes, hogy így a sorsára bíztuk azt a ládát. Attól tartok, sokkal jobb lett volna, ha valaki vele ment volna.

— Már nem változtathatunk rajta, — mondotta

anyja — de annyi bizonyos, hogy nagy oktalanság és helytelen cselekedet volt. Az embereket nem szabad kitenni a kísértésnek.

Kit szilárdul eltökélte magában, hogy többé egyetlen fuvarost sem tesz ki a kísértésnek, kivéve, ha üres ládát küld majd valahonnan. S miután erre a keresztényi elhatározásra jutott, a második kérdést vette fontolóra.

— Légy mindig jókedvű, anyám s ne érezd magad elhagyatottnak azért, mert én nem vagyok itthon. Valahányszor a városba jövök, többször el fogok hozzád ugrani, néha levelet is írok s ha a negyedév letelik, mindig kapok egy-egy szabadnapot. Ilyenkor a kis Jakabot remélhetőleg elvisszük a színházba s megmagyarázhatjuk neki, hogy mi az osztriga.

— Remélem, a színház nem erkölcstelen hely — mondotta anyja, — de félek tőle.

— Tudom, ki beszélte tele ezzel a fejedet, — szolt fia rosszkedvűen — ezt már megint a Kis Bethel cselekedte. Azt mondom, anyám, ne szokd meg, hogy rendesen odajárj, mert megérem, hogy jóságos arcod, mely derűjével beragyogja ezt a szobát, lassanként komor, ranczos lesz s a kicsike is lassanként odajut, hogy megsavanyodik az arcza, kis bünszűnek fogja magát tartani (Isten áldja meg!), az ördög gyermekének (a mivel a boldogult apját fogja átkozni). Ha ezt s még azt is meg kellene értem, hogy a kis Jakaból is mogorva ember legyen, annyira a szívemre venném, hogy fölcsapnék katonának s készakarva nekimennék fejfel a legelső ágyúgolyónak, mely felém röpül.

— Ne beszélj ilyet, Kit.

— Bizony ezt tenném én, anyám s ha nem akarsz engem szerencsétlenné és rosszkedvűvé tenni, akkor tartsd meg a kalapodon azt a szalagot, melyet a múlt héten le akartál venni. Azt hiszed talán, hogy rosszat cselekszünk, ha oly derűtlen nézünk ki s oly vídámak vagyunk, a mennyire szegényes körülményeink megengedik? Mit teszek én olyat, a miért szertartásosan, komolyan kellene viselkednem, a miért ne volna

szabad egy hangos szót kiejtenem s félénken, meghúzódvá kellene járnom? Ellenkezőleg, azt látom, semmi okom sincs így cselekedni. Hát csak ennyit mondok. Hahaha! Nem oly természetes-e ez, mint a gyaloglás s nem használ-e az egészségnek? Hahaha! Nem oly természetes-e ez, mint mikor a birka béget, a disznó rőfög, a ló nyerít, a madár pedig énekel? Hahaha! Nem úgy van, anyám?

Kit nevetése ragadós volt, mert anyja, ki előbb komoran nézett, kezdetben mosolygott, majd hangosan kaczagott a fiával, a mi Kitnek arra a megjegyzésre adott alkalmat, hogy a nevetés is természetes, mire annál jobban nevetett. Kit és anyja hangos nevetésükkel fölébresztették a kis gyereket, a ki azt sejtve, hogy valami nagyon víg és kellemes dologról van szó, alig hogy az anyja ölebe vette, derekasan elkezdett kacagni. Elméletének ez a megerősítése annyira csiklandozta a legényt, hogy kimerülten rogyott le egy székre, s a kis gyerekekre mutatva, az oldalát fogta nevéttében s ide-oda hánykolódott székén. Kétszer-háromszor magához tért, meg megint újra kezdte, azután végre kidörgölte szeméből a könnyeket, elmondta az asztali imádságot s szerény vacsorája illetétképen vidám lakomává vált.

Kit másnap elhagyta a házat s kora reggel elutazott Finchleybe, több csókkal, öleléssel és könnyel válva el anyjától, mint számos fiatal ember, a ki pompásan berendezett otthont hagy el (ha ugyan érdemes erről ennyit beszélni.) Külső megjelenésében sok büszkeség nyilvánult.

Ha valaki netán kíváncsi lenne arra, hogy Kit hogyan volt öltözködve, hát röviden megjegyezhetjük, hogy nem viselt livréet, hanem világosszürke ruhát, kanárisárga mellényt s vasszürke nadrágot; ezenkívül ragyogó pár csizma volt a lábain s rendkívül kemény fényes kalap a fején, oly kemény, hogy úgy szólt, mint a dob, ha valaki megkopogtatta. Ebben a ruhában ment az Ábel-villa felé, nagyon csodálkozva azon, hogy miért nem kelt nagyobb feltűnést, ezt azonban annak a körülménynek tulajdonította, hogy a korán

kelő emberek rendszeren érzéketlenek minden érdekesség iránt.

Az úton nem akadt egyéb megjegyzésre méltó kalandja, mint az, hogy találkozott egy suhanczczal, a kinek szakasztott olyan karimátlan kalapja volt, mint az ő régi kalapja s szegénynek odaadta a nála levő pár pennyjét. Nemsokára megérkezett a fuvaros lakására s véletlenül ott találta ládáját az emberi becsületesség legnagyobb dicsőségére. E makulátlan ember feleségénél tudakozódott Garland úr háza után, vállára kapta a ládát s oda irányozta lépteit.

Meg kell adni, csinos kis szalmafedelű ház volt, csúccsal a tető egyik végén s némelyik ablakán színes üvegekkel. A ház egyik oldalán kis istálló állt, hogy épen elég legyen a ponynak, az istálló fölött egy kis szoba, épen elég Kit számára. Az ablakokban fehér függönyök virítottak, a kalitkákban pedig, melyek oly fényesek voltak, mint az arany, madarak énekeltek. Az út két oldalán s az ajtók mellett mindenféle növények voltak fölállítva, a kert tele volt pompás virágokkal, melyek édes illatot árasztottak mindenfelé s nagyon kedves látványt nyújtottak. Bent is, a házban, kint is, mindenütt teljes tisztaság és rend. A kertben sehol semmiféle gyom, néhány kerti szerszám, egy kosár s egy pár keztyű alapján következtetve, melyek ott heverték egyik úton, az öreg Garland már kora reggel ott foglalatoskodott.

Kit körülnézett, éktelenül elbámult s hosszas csodálkozás közben szinte elfelejtette meghúzni a csöngetyűt. Azután is, hogy csöngetett, elég ideje volt körülnézni, mert jó ideig nem jött senki. Csöngetett tehát még vagy kétszer-háromszor, azután leült ládájára s várakozott.

Ismét csöngetett, de csak nem jött senki. A hogy ott ült a ládáján, óriás kastélyok, hajuknál fogva oszlophoz kötött herczegnők, a kapuból kiugró sárkányok s mi egyebek jutottak eszébe, mint azoknak az ifjaknak rendszeren, a kik életükben először kerülnek idegen házba. Végre halkan kinyílt az ajtó s egy

nagyon szerény, jó modorú, de egyszersmind nagyon csinos kis szobaleány lépett ki.

— Maga Christophor? — kérdezte a leány.

Kit fölállt s azt mondta, hogy igenis, ő az.

— Félek, hogy sokszor csöngetett, — mondotta a leány — de nem hallhattuk, mert a ponyval bajlódunk.

Kit nem tudta, voltaképen mit akart mondani a leány, de mivel kérdésekkel nem akart alkalmatlankodni, kapta a ládáját s követte a leányt a folyosóra, honnan egy hátsó ajtón keresztül megpillantotta Garland urat, ki diadalmasan vezette végig a kerten lovacsáját. A makranczos pony ugyanis (mint Kit később megtudta) az egész familiát jó másfél óráig kergette egy bekerített helyen a ház mögött.

Az öreg gentleman nagyon szívesen fogadta, nemkülönben az öreg hölgy, a kinek kegyeibe még jobban befészkelte magát, mikor a lábtörlőgyékényen a csizmáit oly alaposan ledörzsölte, hogy szinte égni kezdett a talpa. Azután bevezették a társalgóba, hogy szemügyre vegyék új ruhájában s miután tetőtől-talpig több ízben alaposan megnézték s megjelenése nagyon kielégítette őket, bevezették az istállóba, hol a pony kitüntető előzékenységgel fogadta; majd kis szobájába, a melyet már látott s mely nagyon tiszta, derült kis szoba volt; majd a kertbe, hol az öreg úr azt mondta neki, hogy használható embert fognak belőle faragni s hogy Kit teljesen boldognak fogja magát érezni s minden tekintetben meg lesz elégedve, ha meg fogja érdemelni. Mindezért a jóságért Kit nagyon hálás volt, a mit úgy bizonyított be, hogy többször lekapta fejéről új kalapját, nem valami nagy előnyére a karimájának. Miután az öreg úr kimerített minden ígéretet és tanácsadást, a mit czélszerűnek tartott s miután Kit is kimerítette hálájának egész szótárát, ismét átadták az öreg hölgynek, ki előhívta a kis szobaleányt, Borbálát, utasította, hogy vezesse le s valami ételt és italt adasson neki hosszú útja után.

Kit tehát lement a lépcsőn, melynek aljában oly csinos konyha volt, a minőhöz foghatót még a londoni

játékoskirakatokban sem látott. Minden tárgy olyan tiszta, olyan ragyogó, olyan csinos volt benne, mint maga Borbála. Kit ebben a konyhában leült egy asztalhoz, mely olyan fehér volt, akár egy abrosz. Kapott hideg sültet s hozzá sört, de a késsel és vellával nagyon ügyetlenül bánt, mert az előtte ismeretlen leány folyton bámulta.

Pedig nem úgy látszott, mintha ezen az idegen leányon valami félelmetes lett volna, mert eddigelé nagyon nyugodtan viselte magát, el-elpirult, többször megzavarodott s ép oly kevéssé tudta, hogy mit tegyen, és mit szóljon, mint maga Kit. Miután egy kis ideig az óra egyhangú ketyegését hallgatta, kíváncsiságból odatekintett a terítőasztalra. Ott állt a tányérok és tálak közt Borbála munkakosara, benne egy gombolyag pamut, imakönyve, énekeskönyve és bibliája. Borbála kis tükre ott függött az ablak mellett, kalapja pedig egy szegen az ajtó mögött. A leány jelenlétének e néma jeleiről végre természetesen magára a leányra nézett, a ki borsót hüvelyezvén egy tálba, ép oly szótlanul ült ott, mint maga Kit. Mikor éppen azon töprengett, hogy milyen színűek lehetnek a szemei, Borbála is fölemelte fejét s rátekintett; mind a ketten egyszerre lesütötték tekintetüket, Kit tányérja fölé hajolt, Borbála pedig a borsóhüvelyek fölé s mind a ketten roppant zavarba jöttek a miatt, hogy kölcsönösen rajtakapták egymást titkos pillantásaikon.

HUSZONHARMADIK FEJEZET.

Swiveller Richárd hazafelé térvén a vadonból (mert ez a név illetett legjobban Quilp kedvencz tartózkodási helyéhez), dugóhúzó görbeségű menetekben, meg-megbotolva, mint a részeg ember, azután pár lépést előreszaladva, majd fejcsóválva megállapodva ; — mondom mikor Swiveller Richard ilyenémódon hazafelé ódöngött, a miről gonosz májú emberek azt tartják, hogy részegség, azon kezdett gondolkozni, hogy nem hamis lelkű embert ajándékozott-e meg bizalmával s hogy a törpe nem azoknak az embereknek a fajtájából való-e vajjon, a kikre oly kényes és fontos titkot nem lehet bízni. E bűnbánó gondolatok folytán Swiveller úr oly hangulatba jutott, hogy kalapját földhöz vágta, elkezdett sóhajtozni, nyögni s hangosan panaszkodni, hogy mily szerencsétlen árva gyermek ő és soha nem jutott volna annyira, ha nem lenne boldogtalan árva gyerek.

— Szüleim kicsi koromban elhagytak, — mondotta Swiveller, sorsa fölött sopánkodva, — zsenge koromban ki voltam lökve a világba, egy rosszlelkű törpének a könyörületességére utalva, csoda-e ily körülmények közt, hogy ellágyultam ? Ime, itt láttok egy nyomorult árva gyereket, — mondotta Swiveller Richárd hangosan s álmosan körülnézve : — ime, itt láttok egy nyomorult árva gyermeket.

— Akkor hát majd leszek én az apád, — szólalt meg valaki mellette.

Swiveller ide-oda tántorgott, hogy az egyensúlyt megtartsa, szemeit kimereszté, mintha ködbe nézett volna, s rövid idő múltán két elmosódó szempárt vett

észre, melyek — mint nagyon helyesen rájött — egy orrnak s egy szájnak a szomszédságában pislogának. Miután szemeit abban az irányban sülötte a földre, melyben sikeresen lehet valakinek a lábait keresni, azt a megfigyelést tette, hogy az arcznak hozzá való teste is van. S miután még figyelmesebben oda nézett, arra a meggyőződésre jutott, hogy hiszen az illető Quilp úr, a ki egész idő alatt tényleg vele tartott, de a kiről azt képzelte, hogy pár mérföldnyire hagyta maga mögött.

— Őa egy árva gyermeket szedett rá uram, — mondá Swiveller ünnepélyesen.

— Már mint én! Hiszen én a második apád vagyok, — felelt Quilp.

— Az én apám? maga? — viszonzá Dick. — Miután nagyon jól érzem magam egyedül, fölkérem önt, uram, hogy azonnal távozzék tőlem.

— Micsoda tréfás egy ficzkó vagy! — mondotta Quilp.

— Távozzék, uram, — szólt Dick, egy karóhoz támaszkodva s kezével intve. — Távozz innen, csaló, valamikor majd te is megérted az elhagyatott árvák keserű fájdalmát. Fog távozni, uram?

A törpe nem törődött e kéréssel, mire Swiveller neki ment, azzal a szándékkal, hogy alaposan megfenyíti. De vagy elfeledkezett céljáról, vagy pedig megváltoztatta szándékát, elég az hozzá, mikor egészen közel ért hozzá, megragadta kezét, örök barátságot fogadott neki s szeretetreméltó nyíltsággal kijelentette, hogy mostantól kezdve mindenben testvérek, kivéve a testi megjelenésben. Azután még egyszer elmondta egész titkát, még egyszer patétikusan kiterjeszkedett a „Wackles kisasszony” témára s Quilpnek értésére adta, hogy az a nő az egyedüli oka annak, hogy most zavarodottan s összefüggés nélkül beszél. S ha esetleg e pillanatban ilyesvalami vehető észre rajta, ez szerelme nagyságának, nem pedig a rózsaszínű bornak vagy más egyéb szeszes italnak tulajdonítandó. S egymás karjába kapaszkodva, szeretetteljes hangulatban távoztak.

— Oly harapós vagyok, mint egy menyét — mon-

dotta Quilp indulóban, — s oly ravasz, mint egy nyest. Hozza hozzám Trentet, nyugtassa meg, hogy barátja vagyok ; attól félek ugyan, hogy kissé bizalmatlankodni fog (pedig nem tudom, mivel érdemeltem) s mondhatom, mind a ketten szerencsét csinálnak, — egyelőre csak perspektívában.

— Ez benne a legrosszabb, — szólott Dick. — Ezek a perspektívában fekvő szerencsék nagyon messzire látszanak.

— De éppen ezért sokkal kisebbeknek is látszanak, mint a mekkorák a valóságban, — mondotta Quilp, megszorítva a karját. — Addig nem lesz fogalmuk a zsákmányról, míg meg nem fogják. Ezt gondolják meg.

— Azt hiszi ? — kérdi Dick.

— Azt. S a mit mondok, arról bizonyos is vagyok, — mondá a törpe. — Hozza csak el hozzám Trentet. Mondja meg neki, hogy barátja vagyok mindkettőjüknek. Mert miért is ne lennék, szeretném tudni ?

— Bizonyos, hogy nincs is rá ok, hogy miért ne lehetne, — mondotta Dick. — Elenben nagyon sok oka lehet, hogy barátunk legyen. Legalább nem volna benne semmi különös, ha barátom akarna lenni, ha kiváló lélek lenne, — csak hogy maga is tudja, hogy nem az.

— Hogy én ne lennék kiváló lélek ? — kiáltott Quilp.

— Mákszemnyit sem, uram, — mondá Dick. — Az olyan külsejű ember, mint maga, nem is lehet az. Ha ön egyáltalában lélek, akkor gonosz lélek. A kiváló szellemek — mondá Dick a mellére ütve — egészen másképp néznek ki uram, egészen másképp ; erre mérget vehet.

Quilp ravaszsággal vegyes kedvetlenséggel nézett szabadszáju barátjára, de azért megrázta a kezét, kijelentvén, hogy ritka kiváló karakter s roppant meleg rokonszenvvel viseltetik iránta. Ezzel elváltak. Swiveller haza igyekezett, hogy kialudja mámorát, Quilp pedig elgondolkozott az általa tett felfedezésen s ujjongani kezdett a fölött való gyönyörűségében, hogy mekkora tér kínálkozik a visszatorlásra.

Másnap reggel Swiveller, kinek feje még tele volt a kitűnő schiedam gőzével, s a ki nem tudott megsza-
badulni holmi gonosz sejtelmektől, nem minden vona-
kodás nélkül ment Trent barátjának lakására (mely
egy kísérteties kinézésű vendéglő udvarán volt) s las-
sanként előadta neki, hogy előtte való nap mi történt
közte és Quilp közt. Barátja nem minden meglepetés
nélkül hallgatta meg az esetet, mert többféle jutott
eszébe Quilp eljárásának tulajdonképpen oka felől
s ezért keserű szemrehányással illette Swiveller Dicket
meggondolatlan ostobasága miatt.

— Nem mentegetem magamat, Fred, — mondá
Richard bűnbánóan, — de a ficzkó oly körmönfont
gazember s oly ravasz kutya, hogy előbb azzal a gon-
dolattal környékezett meg, hogy mi rossz van abban,
ha neki elmondom. S míg ezen töprengtem, már ki is
csalta belőlem. Ha úgy láttad volna inni és dohá-
nyozni, mint a hogy' én láttam, semmit el nem titkol-
hattál volna előle. Valóságos salamander az.

A nélkül, hogy a kérdés vizsgálatába mélyedt volna,
vajjon a salamanderek szükséges és megbízható köz-
benjárók-e s vajjon egy tűzálló férfiú e miatt bizalmat
érdemel-e, Trent Frigyes belevetette magát egy kar-
székbe, fejét kezeibe temette s azon töprengett, vajjon
mi bírhatta Quilpet arra, hogy befurakodjék Swivel-
ler Richárd bizalmába. Mert hogy a titkot tőle kicsi-
karta s Dick nem önszántából árulta el, az kiviláglott
abból a körülményből, hogy Quilp egyenesen föl-
kereste barátját s magával csalta.

A törpe kétszer találkozott vele s Dick mindkét
alkalommal tudomást igyekezett szerezni a menekül-
tek felől. Minthogy azelőtt a legcsekélyebb érdeklő-
dést sem árulta el, már ez a körülmény is elegendő
volt arra, hogy gyanút keltsen a természettől fogva
úgyis féltékeny és gyanakvó ember lelkében, nem te-
kintve azt a kíváncsiságot, melyet Dick nagy vigyá-
zatlanul elárult. De ha már tudta a tervét, akkor miért
ajánlkozott segédül végrehajtására? Ennek a kérdés-
nek a megoldása már nagyobb nehézségekkel járt.
De mivel a hunczutok rendesen az által lőnek bakot,

hogy másokról is fölteszik azt, a mi az ő szándékuk, nyomban az a gondolat jutott eszébe, hogy Quilp és az öreg valami miatt haragudhatnak egymásra. Talán valami titkos üzlet miatt s ezzel van kapcsolatban az öregnek hirtelen eltűnése, s ezért akarja Quilp megboszulni magát rajta, az öreg szeretetének és gondjainak egyetlen tárgyát annak a birtokába segítvén, a kőről tudta, hogy gyűlöletes az ellensége előtt. Minthogy Trent Frigyes is ezt a czélt követte, a legcsekélyebb tekintettel sem lévén nővérére, valószínűnek tartotta, hogy Quilp cselekedetének és céljának is ez volt fő indoka. S ha már egyszer a neki segíteni akaró törpéről ugyanazt a szándékot tette föl, melyet ő táplált magában, könnyű volt neki őszintén megtartani őt az ügynek. S miután Quilp kétségtelenül hatalmas és hasznos szövetségesnek bizonyult, Trent elhatározta, hogy meghívását elfogadja, még aznap este fölkeresi, s ha az, a mit tőle hall vagy lát, meg fogja erősíteni eddig szerzett benyomásaiban, akkor részt enged neki a munkából, ámde a nyereségből nem.

Miután ezeket jól meghányta-vetette magában s erre az elhatározásra jutott, elmélkedéseiből annyit közlött Swivellerrel, a mennyit jónak látott (mert hiszen Dick sokkal kevesebb bizalommal is megelégszik), s egész nap nyugtot hagyott neki, hogy előtte való napi lumpolását kialhassa. Este azulán elkísérte Quilp úr lakására.

Quilp roppantul megörült, mikor őket meglátta, vagy legalább is úgy mutatta. Borzasztóan udvarias volt a feleségéhez és Jiniwinné asszonyhoz s roppant éles tekintetet vetett feleségére, hogy megtudja, mily hatást tesz rá a fiatal Trent látása. Quilpné és anyja teljesen ártatlanok voltak minden jóleső vagy fájdalmas izgatottságban, Trent látása nem tett rájuk semmi hatást, de mivel férjének tekintete annyira megzavarta és kihozta sodrából, hogy azt sem tudta, mitévő legyen, Quilp ezt a zavarodottságot annak a körülménynek tudta be, a mit a fejébe vett s bár hízelgett neki, hogy milyen éleslátású ember, titokban mégis bántotta a féltékenység.

De ezt éppen nem mutatta. Ellenkezőleg, maga volt a megtestesült szeretetreméltóság és megnyerő kellem s rendkívül barátságos előzékenységgel viselte az értekezlet elnöki tisztét, nekilátván a rumos üvegnek.

— Lássuk csak, idestova késszintendeje, hogy megismerkedtünk, — mondotta Quilp.

— Sőt azt hiszem, három is, — mondá Trent.

— Vagy három! — kiáltott Quilp. — Hogy' mulik az idő! Neked is ily hosszúnak tetszik, feleség?

— Igen, azt hiszem, hogy három esztendeje, Quilp, — volt a szerencsétlen válasz.

(— Persze, persze, madame, — gondolta magában Quilp. — Nagyon búsultál az alatt. Nagyon helyes, ma'am.)

— Mintha csak tegnapelőtt lett volna, hogy Deme-rarába ment, a *Mary Anne*-ra, — mondá Quilp. — Mintha csak tegnapelőtt lett volna. Én is szeretem az ilyen kirugást. Valamikor én is kirugtam.

Quilp ezt a vallomását oly borzasztó hunyorgatással kísérte, mely egyszerre elárulta az ő ingatag és hűtlenségre hajló lényét, hogy Jiniwinné méltatlankodni kezdett s nem állhatta meg, hogy halkan meg ne jegyezze, hogy Quilp az ilyen vallomásokkal legalább addig hallgathatna, míg a felesége is jelen van. Quilp ezt az ő tekintélye ellen föllázadó modort azzal büntette, hogy előbb addig bámult rá, míg az öreg asszony egészen meg nem zavarodott, azután pedig gúnyosan ivott az egészségére.

— Azt gondoltam, Fred, hogy nyomban visszatér, mindig azt hittem — mondotta Quilp, letéve poharát. — S mikor a *Mary Anne* visszatért önnel a fődélze-tén, a helyett, hogy levelet írt volna arról, hogy meny-nyire örül, mily jól érzi magát abban az állásban, a melyet önnek szereztek, akkor jól mulattam, nagyon jól mulattam, hahaha!

A fiatal ember elmosolyodott, pedig nem a legkelle-mesebb volt neki ez a téma, a mely helyett mást is választhattak volna. Quilp pedig folytatta:

— Mindig azt mondom, hogy az a gazdag ember, a kinek fiatal rokona van, nővér és fivére, vagy

fivér és nővére; azt mondom, ha tőle függő két fiatal rokona van, s kizárólag az egyikhez ragaszkodik, a másikat pedig ellöki magától, az a gazdag ember igazságtalanul cselekszik.

A fiatal ember türelmetlen mozdulatot tett, de Quilp oly nyugodtan folytatta, mintha valami közönyös tárgyat fejtegetne, a miben a jelenlevők közül senkinek semmi érdeke nincs.

— Igaz ugyan, — mondotta Quilp, — nagyatyja többször hangsúlyozta, hogy önnek már több ízben megbocsátott, de ön minduntalan visszaesett hibáiba, a verekedési mániába, kicsapongásba, stb., de ezek, mint már számtalanszor mondtam, mindnyájunkkal közös hibák. »Nagy gazember biz' az«, szokta volt mondani. »Ha ezt elismerjük, (szoktam neki mondani csak azért, hogy jobban bizonyíthassak), akkor számtalan fiatal nemes emberünk és arisztokratánk szintoly gazember«. De nem lehetett meggyőzni.

— Nagyon csodálkozom rajta, Quilp úr, — mondá a fiatal ember gúnyosan.

— Akkoriban én is csodálkoztam, — folytatta Quilp. — Csakhogy az öreg nagyon makacs fej volt. Ugyszólván barátom volt, de mégis makacs, megátalkodott fej. Igaz, hogy a kis Nelly csinos, elragadó leány, de maga mégis csak a testvere, Frigyes. Még mindig a testvere s ezen már nem lehet változtatni, mint ezt ön maga mondotta, mikor legutóljára az öregnél járt.

— Pedig megváltoztathatná, ha akarná. Vigye az ördög azért is, meg a többi szeretetreméltóságáért is, — mondotta a fiatal ember türelmetlenül. — Hagyjuk most ezt az ügyet az ördögbe, most már úgyis mindegy.

— Részemről nagy készséggel beleegyezem, — mondá Quilp. — Hogy miért érintettem ezt a tárgyat? Csak azért, Frigyes, hogy megmutassam magának, hogy mindig barátja voltam. Mert bizony nem tudta, hogy ki a barátja s ki az ellensége. Ugy-e nem tudta? Azt hitte, ellensége vagyok s ezért bizonyos hidegség keletkezett köztünk, de ennek teljesen maga az oka. Nyujtsunk ismét kezét egymásnak, Fred.

A törpe fejét vállai közé kapva, undok vigyorgással állt ott s kezét nyújtotta az asztalon keresztül. A fiatal ember egy pillanatig habozott, de azután ő is oda-nyújtotta a magáét. Quilp megragadta s úgy megszorította ujjait, hogy majd kiserkedt belőlük a vér. A másik kezét ajkára szorította, közbe Richardra tekintett, azután Frigyes kezét eleresztette s visszaült a helyére.

Ez a mozdulat nem kerülte el Trent figyelmét s tudta, hogy Swiveller Richard az ő kezeiben pusztá eszköz s nem árul el előtte többet a terveiből, mint a mennyit elárulni jónak lát. Most látta, hogy a törpe az ő kölcsönös viszonyukon nagyon tisztán keresztül lát s barátja lelkének teljesen a mélyére hatol. Még a zsványnál is van valami, a mi becsülendő. A fiatal embert az utálatos ficzkó megnyerte azzal, hogy elismerte fölényes képességeit s hízelt neki az a hatalmi öntudat, melyet a törpe éles pillantása észrevett nála. Elhatározta tehát, hogy a törpe segítségéből hasznot húz.

Miután Quilpnek érdekében állt, hogy más tárgyra terelje a beszédet, nehogy Swiveller Richard a maga korlátoltságában olyasvalamit áruljon el, mit az asszonyoknak nem kell tudni, egy játszma cribbage-t indítványozott négyesben. Trent Frigyesnek Quilpné, Quilpnek pedig D'ck lett a partnere. Jiniwinnét, a ki nagyon szenvedélyes kártyás volt, veje gondosan kizárta a játékból s azzal a föladattal bízta meg, hogy a palaczkból a poharakba töltögessen. Quilp ettől a pillanattól kezdve egyik szemét mindig Jiniwinnén tartotta, — nehogy néha ő is egyet-egyet húzzon a palaczkból s így a szegény öreg asszonnynak, a kinek a palaczk iránt épp olyan hajlandósága volt, mint a kártya iránt, igen szellemes módon kétszeres kínokat okozott.

De Quilp nem csupán Jiniwinnét ajándékozta meg figyél nével, mert voltak még más ügyek is, melyeket nagyon érdemes volt szemmel tartani. Egyéb excentrikus szokásai mellett csalni is szokott, következésképp nemcsak a maga játékát volt kénytelen nagy figyelemmel kísérni, a pointeket gyorsan összeszámlálni és

fölríni, hanem a mellett még Swiveller szerencsését is folyton corrigálta, pillantással, jelzéssel, asztal alatt való lábnyomogatással. Dick nem tudott eléggé csodálkozni azon, hogy a törpe mily gyorsan számol s mily szelesen karczolja föl krétájával az asztalra a számokat. Azonkívül a fiatal Trentnek Quilpné volt a játszótársa s a törpe figyelemmel kísérte minden pillantásukat, a mit egymással váltottak, minden szavukat, a mit egymáshoz intéztek s minden kártyát, a mit kiadtak. S nemcsak arra figyelt, a mi az asztal fölött történik, hanem egyéb jelek és híradások után is szimatolt, a mit esetleg az asztal alatt váltanak s mindenféle csalafintaságot elkövetett, hogy rajtakapja őket. Közben többször a lábujjára hágott a feleségének, hogy megtudja, kiált-e vagy csendesen marad; az utóbbi esetben ugyanis bizonyos, hogy Trent azelőtt már többször megnyomkodta a lábát. S bár minderre figyelnie kellett, egyik szeme állandóan az öreg asszonyon volt s ha csak egy kávéskanálkával nyult lopva egy közeli pohárba (a mit többször megcselekedett), hogy édes tartalmából egy félkortyocskát elcsenjen, Quilp abban a pillanatban keresztelte minden tervét, mikor már-már azt hitte, hogy sikerülni fog. Ilyenkor gúnyosan figyelmeztette, hogy vigyázzon becses egészségére. Quilp éles tekintete ezt a sokféle részletet kezdettől végig mind éles figyelemmel kísérte.

Mikor már jó egynéhány játszmat játszottak s a palaczkhoz derekasan hozzáláttak, Quilp azt mondta végre feleségének, hogy vonuljon vissza. Mikor az engedelmes asszony ennek a parancsnak megfelelt s felháborodott anyja kíséretében eltávozott, Swivellert elnyomta az álom. A törpe odaintette társát a szoba másik sarkába s halkán suttogva rövid beszélgetést tartott vele.

— A mi becses barátunkról csak annyit beszéljünk, a mennyi föltétlenül szükséges, — mondotta Quilp az alvó Dick felé hunyorítva. — Áll köztünk a vásár, Fred? Idővel el fogja venni a bájos kis Nell?

— E mellett önnek természetesen megvannak a saját külön céljai, — mondotta a másik.

— Persze, hogy megvannak, Fred, — mondotta a másik s hunyorgott arra a gondolatra, hogy a másik mily kevésbé sejtí, hogy mi az ő tulajdonképeni célja. — Lehet, hogy ez megtorlás tőlem, de lehet, hogy csak egyszerű szeszély. Van befolyásom, Fred, a mivel előmozdíthatom vagy akadályozhatom az ügyet. Mily módon értékesítssem? A mérlegnek két serpenyője van, melyikbe vessem?

— Vesse az enyémbé, — mondá Trent.

— Megtettem, Fred, — mondá Quilp, összeszorított öklét kinyújtva s kinyitva, mintha valami súlyt ejtett volna le. — E percztől kezdve az én befolyásom a serpenyőben van s a másikat lenyomja, Fred. Vesse eszébe.

— Hová mentek? — kérdezte Trent.

Quilp a fejét rázta s azt mondta, hogy erre a pontra még világosságot kell deríteni, a mi nem lesz nehéz. Ha ez megtörténik, akkor ők is meg fogják tenni a szükséges lépéseket. Meg fogja az öregét látogatni, vagy akár látogassa meg Swiveller Richárd, a ki a kis Nellnek könnyen megnyerheti a kegyét és jóhajlandóságait az által, hogy érdeklődni fog az öreg sorsa iránt s arra fogja kérni őt, hogy telepedjék le valami tisztes házban. Ha már ennyire befurakodott a szívébe, akkor könnyű lesz pár esztendő alatt teljesen megnyerni, mert a leány azt hiszi, hogy az öreg ember szegény s a vén ember a (zsugoriak szokása szerint) kapzsi ravaszságában mindig igyekezett is környezetét ebben a hitben megerősíteni.

— Utóbbi időben velem szemben is úgy viselkedett, — mondotta Trent.

— Hát még velem szemben, — mondá a törpe. — Ez annál különösebb, mert tudom, hogy voltaképpen mily gazdag.

— Azt hiszem, magának ezt tudnia is kell, — mondotta Trent.

— Tudom is, — mondotta a törpe, s ebben az egyben legalább nem hazudott.

Még néhány szót suttogtak egymáshoz, azután visszamentek az asztalhoz, a fiatalember fölkelte Swiveller

Richárdot azzal, hogy indulni akar. Dicket ez a hír nagyon kellemesen érintette s egyszerre talpon volt. Még néhány biztató szót váltottak egymással tervük sikerülésére vonatkozólag, azután jó éjt kívántak a kajánul hunyorgó Quilpnek.

Quilp odament az ablakhoz, hogy kihallgassa, mit beszélnek, mikor a ház előtt elhaladnak. Trent nyakrafőre dicsérte Quilp feleségét s éppen azon vitatkoztak, hogy micsoda varázslat folytán vetemedett az asszony arra a gondolatra, hogy oly torzalakú gazemberhez menjen feleségül, mint Quilp. A törpe még szélesebb vigyorgásra húzta száját, mint előbb, addig nézett utánuk, míg árnyékuk el nem tűnt az utcán s azután a sötétben ágyához sompolygott.

Míg ezt a tervet szótték, sem Trent, sem Quilp egy pillanatig sem törődött szegény ártatlan Nell boldogságával vagy boldogtalanságával. Nagyon különös is lett volna, ha a közönyös, szívtelen naplopó, a ki mindkettőjüknek vak eszköze volt, ily tekintetek által engedte volna magát vezettetni; mert oly nagy véleménynyel volt a maga előnyei és érdemei iránt, hogy a tervet inkább dicséretesnek tartotta. S ha eszébe jutott volna is, lelkiismeretét azzal az ürügygyel nyugtatta volna meg, hogy — mivel kényének kielégítésében valóságos állat volt — feleségét úgy sem szándékozik sem verni, sem megölni s így alapjában véve nagyon tisztességes átlag-férj válik belőle.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET.

Az öreg ember és a gyermek csak akkor mertek megállapodni, hogy egy kis erdő szélén megpihenjenek, mikor már teljesen ki voltak merülve s nem tudtak abban a gyors lépésben menni, melyben a löverseny-térről elmenekültek. Bár a versenytér már eltűnt szemük elől, még mindig kivehették a lármát, a hangkavarodást, a dobpergést. Mikor a gyermek fölment arra a dombra, mely köztük s az elhagyott hely közt feküdt, még a lobogó zászlókat és a bódék fehér függőnyeit is kivehette, de senkitől sem kellett tartaniok, hogy arra megy az ő csendes, nyugalmas pihenőhelyük felé.

Jó időbe telt, míg a leányka megnyugtathatta társát, vagy legalább annyira rábeszélte, hogy térjen magához. Izgatott képzeletében egész csapat embert látott a bokrok közt feléjük sompolyogni, az árkokban leselkedni s a fák zizegő lombja közül előkukucskálni. Egészen elfogta a félelem, hogy valami sötét, komor helyre viszik, megkötözik, megkorbácsolják s Nell csak egy falnak a vasrácsán keresztül lehet tanúja. Rémülete átragadt a gyermekre is. A nagyapjától való elszakadás volt a legnagyobb szerencsétlenség, a mit el tudott képzelni s mivel az a sejtelem vett rajta erőt, hogy bárhová mennek is, halálra fogják őket hajszozni, ha el nem bújnak, erre a gondolatra elhagyta bátorsága s elszorult a szíve.

Nem csoda, hogy elhagyta bátorsága ezt a fiatal teremtet, a ki éppen nem volt azokhoz a jelenetekhez szokva, melyeket átélt. A természet azonban sokszor

nagyszerű, nemes sziveket rejt gyöngé keblekbe — leggyakrabban szerencsére női keblekbe, — s a hogy' a gyermek könnyben úszó tekintetét az öregre emelte s az jutott eszébe, mily gyöngé ember, mily nyomorult és gyámoltalan lenne, ha elhagyná, szívében új reménység támadt, új erő s friss bátorság szállta meg.

— Most már egészen biztonságban vagyunk, nagypapa s nem kell félned semmitől, — mondá neki.

— Nem kell félnem semmitől! — mondá az öreg. — Ne féljek, hogy elvesznek tőlem! Ne féljek, hogy elválasztanak bennünket! Senki sem hű hozzám! Senki, egy lélek sem, még Nell sem.

— Oh, ne mondd ezt, nagypapa, — mondotta a gyermek, — mert ha valaki hűséggel komolyan ragaszkodik hozzád, hát az én vagyok. Biztos vagyok benne, hogy te is tudod ezt.

— Hát akkor, — mondá az öreg félénken körültekintve, — hogy' gondolhatsz azt, hogy meg vagyunk mentve, mikor mindenfelé keresnek bennünket, mikor idejöhetnek, s hozzánk furakodhatnak az alatt, míg beszélgetünk?

— Mert biztosan tudom, hogy nem követtek, — mondá a gyermek. — Győződjél meg magad, drága nagypapa. Nézz csak körül, milyen csendes és nyugodt minden. Magunk vagyunk egyedül s oda mehetünk, a hova nekünk tetszik. Hogy nem vagyunk biztonságban? Hát érezhetném-e magamat nyugodtan, ha veszély környez?

— Igaz, igaz, — mondá az öreg ember, megszorítván a kezét, de azért szorongva nézett körül. — Micsoda zaj volt az?

— Egy madár repült be a fák közé, — mondá a gyermek; — az mutatja, hogy merre menjünk. Emlékszel ugy-e, egyszer azt mondtuk, hogy erdőn, mezőn, folyók partján fogunk bolyongani s hogy mily boldogok leszünk. Emlékszel-e? Mi meg szomorúan itt ülünk, az időt vesztegetjük, mialatt a nap a fejünkre süt s minden oly derült és világos. Nézd, milyen szép gyalogút. Ahol a madár ni, — az előbbi madár — rászállt a másik fára s leült, hogy énekeljen. Jerünk!

Mikor a földről fölkeltek s bekanyarodtak az árnyas gyalogútra, mely keresztülvezetett az erdőn, a gyermek az öreg ember előtt ugrándozott, s a hogy, ruganyos lába lenyomódott a pázsitra, olyan volt a nyoma, mint mikor lehellet van a tükrön. Így csalogatta az öreget folyton előre, pillantásával és fejbólintással s majd lopva egy magányos madár felé mutatott, mely a gyalogút fölött egy lecsüngő ágon ült és csicsereggett, majd megállt, hogy hallgassa énekét, mely bájosan törte meg a bizalmas csendet, majd a napfényt nézte, a mint keresztülrezgett a faleveleken s a repkénynyel befuttatott százados fák törzse közül mint sugárkéve tört elő. A hogy' mentek, mendegéltek, az a vidámság, melyet a gyermek eleinte csak színlelt, később tényleg belopódzott lelkébe. Az öreg nem nézett már aggodalmasan körül, hanem meg volt nyugodva s derült hangulat fogta el, — mert mennél jobban behatoltak a zöld árnyékba, annál jobban érezték, hogy Isten nyugalmas szelleme örködik ott s békéjét rájuk árasztja.

Lassanként az ösvény mind szabadabb, mind egyenesebb lett, az erdőnek vége volt, s kiértek a nyílt országútra. Egy ideig ezen mentek, azután egy fákkal oly sűrűn beárnyékolts mellékúthoz értek, hogy a lombok egész boltozatot szőttek fejük fölött. Egy roskatag mérőldmutató azt mutatta, hogy ez az út egy három mérőldnyire fekvő faluba vezet. Elhatározták, hogy odamennek.

Az egyes mérőlddek oly hosszúaknak tetszettek, hogy már-már azt hitték, eltévesztették az utat. Végre azonban nagy örömeikre az út meredeken lefelé vezetett két oldalt földhányások közt s a falunak egymás mellé sorakozó házai kikandikáltak a fákkal beültetett völgyből.

Nagyon kis helység volt. A férfiak és gyermekek cricketet játszottak a mezőn, a többiek pedig nézték. Vándoraink föl-alá jártak, nem tudván elhatározni magukat, hogy hol keressenek szerény hajlékot maguknak. Csak egy vén emberre akadnak a háza előtti kertben, de ezt nem merték megszólítani, mert a ta-

nító volt s ablaka fölött egy fehér táblára fekete betűkkel ez a szó volt írva: *iskola*. Egyszerű kinézésű, halvány ember volt, kopott, szegényes ruhában, egy kis ámbituson ült az ajtaja előtt, virágok és méhkap-tárok közt s pipázott.

— Szóítsd meg lelkem, — suttogott az öreg.

— Nagyon félek, hogy zavarom, — szólt a gyermek bátortalanul. — Ugy látszik, nem is vett észre. Várjunk egy kicsit, talán majd idenéz.

Vártak, vártak, de a tanító egyetlen pillantást sem vetett feléjük, hanem csendesen, gondolatokba merülve ült a kis pítvarban. Különben barátságos arcza volt. Fekete posztóból készült régi módi egyszerű ruhájában nagyon szikárnak és halványnak tűnt fel. De meg mintha az is látszott volna rajta, hogy nagyon nehezeére esik az a magány, melyben él; a mi talán onnan volt, hogy a többiek derülten szórakoztak a réten s úgy látszott, ő az egyetlen elhagyatott ember az egész helységben.

Nagyon fáradtak voltak s a gyermeknek nem volt bátorsága a tanítót megszólítani. A hogy egy ideig tétovázva ott álltak, látták, hogy a tanító mély gondolatokba merült. Azután letette pipáját, néhányszor föl-alá járt a kertben, odament a kapuhoz s kinézett a rétre. Majd ismét sóhajtva kezébe vette a pipáját s épp úgy elgondolkozott, mint az imént.

Minthogy senki sem mutatkozott s már-már alkonyodott, Nell végre bátorságot vett magának s mikor a tanító ismét kezébe vette pipáját s leült, nagyapját kézen fogva feléje közeledett. Az a zaj, mellyel a kaput kinyitotta, fölriasztá a tanítót. Barátságosan nézett rájuk, de azután alig észrevehetőleg rázta fejét, mintha csalódott volna.

Nell meghajtotta magát s elmondta, hogy szegény utazók, a kik éjszakára szállást keresnek. Fizetnének is érte, a mennyi szegénységüktől telik. Míg beszélt, a tanító komolyan nézett rá, azután letette a pipáját s fölkel.

— Nagy szolgálatot tenne nekünk, uram, ha valahová utasíthatna, — mondá a gyermek.

— Nagy utat tettek, ugy-e ? — kérdezte a tanító.

— Bizony nagyot uram, — felelt a gyermek.

— Nagyon fiatal vagy te a vándorlásra, gyermekem, — mondá a tanító szelíden s fejére téve a kezét. — A maga unokája, barátom ?

— Az, uram, — mondá az öreg. — Támasza és vigasza életemnek.

— Jőjjön be, — szólt a tanító.

Szó nélkül bevezette őket egy kis iskolaszobába, mely egyszersmind lakószoba és konyha volt s azt mondta nekik, hogy másnap reggelig házában maradhatnak. Meg vannak híva. Mielőtt még kihálálkodhatták volna magukat, a tanító nagy fehér abroszt terített az asztalra, kést, villát, tányérokat, hideg sültet s egy korsó sört hozott s fölszólította őket, hogy lásanak hozzá.

A gyermek leült s körülnézett a szobában. Volt ott egy tintás, összevissza karczott, faragesált pad, egy négylábú fenyőfa íróta mlány, mely mellett valószínűleg a tanító szokott ülni ; egy polczon néhány könyv, tele számárfülekkel, azután tarka-barka gyűjtemény bűgőcsigákból, labdákból, sárkányokból, horgokból, félig elfogyasztott almákból s egyéb tárgyakból, melyeket a rossz tanulóktól kobzott el. A falon fenyegetőleg lógott egymás mellett egy vonalzó és egy nád-pálca ; mellettük egy padon bohócsipka régi ujságpapírosból, fölczifrázva mindenféle színű ostyákkal. A falnak földészét azonban különféle erkölcsös mondások tették, olvasható nagy betűkkel írva fel a falra, nemkülönben voltak ott különféle összeadási és sokszorozási példák, ugyanegy kéztől származók. Tele volt velük aggatva az egész fal, részint azért, hogy tanuságot tegyenek az iskola kiváló voltáról, részint pedig, hogy a tanulókat szorgalomra serkentsék.

— Ugy-e szép írás ez, édes gyermekem, — mondá a tanító, mikor észrevette, hogy mennyire magára vonja Nell figyelmét.

— Nagyon szép, uram, — mondá a gyermek szerényen. — Az öné ?

— Igen, az enyém, — mondá a tanító föltéven pápa-

szemét, hogy annál jobban szemügyre vehesse a szívének oly drága írásmintákat. — Most már magam sem tudnék így írni. Nem én. Mind együgyuanattól a kéztől származik, egy nagyon kis kéztől. Nincs egészen akkora, mint te, de nagyon okos egy gyermek.

Mikor a tanító ezt mondta, észrevette, hogy az egyik lapra tinta fröccsent szét. Kivette zsebkését, odament a falhoz s a foltokat gondosan kivakarta. Mikor azzal készen volt, néhány lépést tett hátra, s úgy tett, mint a hogy egy szép képet szokás alaposan szemügyre venni. De hangjában és a lényében elpalástolhatatlan szomorúság volt, mely a gyermeket nagyon meghatotta, bár okát nem sejtette.

— Valóban kis kéz, — mondotta a tanító. — A tanulásban és a játékban megelőzi valamennyi iskolatársát. Hogy' lehet az, hogy engem annyira szeret? Hogy én szeretem, nem csoda; de hogy ő szeret engem —

E szavaknál elhallgatott, levette szemüvegét s megtisztította, mintha valamitől elhomályosodott volna.

— Csak nem történt valami baj? — kérdezte Nell aggodalmasan.

— Semmi különös, — válaszolt a tanító. — Azt reméltem, hogy ma este a réten fogom látni. Mindig első volt a játszók közt. No de holnap bizonyosan ott lesz.

— Talán beteg volt? — kérdezte a gyermek részvéttel, a mi gyermekeknél hamar támad.

— Nem nagyon. Azt mondták, tegnap és tegnapelőtt láz gyötörte az édes gyermeket. De ez minden betegségnél rendes jelenség. Nem rossz jel, éppenséggel nem rossz jel.

A gyermek elhallgatott. A tanító az ajtóhoz ment s gondolatokba merülve kinézett. Az éjszaka árnyai lassanként leereszkedtek s az egész tájék elcsendesült.

— Ha valakinek a karjára támaszkodhatott volna, akkor bizonyosan eljött volna hozzám, — mondá a tanító, visszafordulva a szobába. — Mindig eljött a kertbe jó éjszakát kívánni. Lehet, hogy betegsége éppen most fordult jobbra s talán már nagyon későn

van idejönnie, mert a levegő nagyon nedves s vastag köd ül a mezőkön. Szinte jobb is, hogy ma este nem jött.

A tanító gyertyát gyújtott, betette az ablaktáblákat s bezárta az ajtót. Mikor ezzel elkészült s egy kis ideig némán ült helyén, egyszerre csak kapta a kalapját s azt mondta, hogy ha Nell addig fönmaradna, míg vissza nem érkezik, akkor szeretne elmenni, hogy meggyőződést szerezzen. A gyermek szívesen ajánlkozott, mire a tanító távozott.

Fél óráig vagy talán tovább is várakozhatott. Nagyon idegennek, elhagyatottnak tetszett neki a hely, az öreget lefektette s azontúl nem hallott semmit, csak a vén óra ketyegését s a szél zúgását a falombok közt.

Mikor a tanító visszatért, bevette magát a sarokba a kandalló mellé s egy ideig mély hallgatásba volt merülve. Végre pedig a gyermek felé fordult s nagyon lágy, szelid hangon arra kérte, hogy azon este imádkozzék egy beteg gyermekért. j

— Legkedvesebb tanítványom, — mondotta a szegény tanító, nagyokat szíván pipájából, melyet elfelejtett meggyújtani, s tekintetét végigjártatva a falon. — Mindezt egy kis kéz írta s most ezt a kezét betegség fonnyasztja. Nagyon édes kis kéz.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET.

A gyermek egy nyugalmas éjszaka után, melyet a zsufedél alatt egy kis szobában töltött s melyben valószínűleg az egyházfi lakott több esztendőn keresztül, míg az utóbbi időben megházasodván, saját tűzhelyet alapított, kora reggel lement abba a szobába, hol előtte való este ült. Minthogy a tanító már fölkelte s el is ment hazulról, megvetette az ágyát s éppen mikor ezzel készen volt, a barátságos gazda visszatért.

Nagyon megköszönte, annál is inkább, mert az az öreg asszony, a ki ezeket a teendőket rendszeren el szokta látni, elment ahhoz a kis növendékéhez, a kiről már beszélt, hogy ápolja. A gyermek megkérdezte, hogy mint van s azt a reményt fejezte ki, hogy meg fog gyógyulni.

— Nem, — mondotta a tanító, búsan rázva fejét — nincs jobban. Sőt mintha rosszabbul lenne.

— Nagyon sajnálom, uram, — szólt a gyermek.

A szegény tanítónak jól esett a gyermek részvéte, bár fokozott nyugtalanság kezdett rajta erőt venni s idegesen tette hozzá, hogy aggodalmaskodó emberek a bajt többnyire nagyítani szokták és súlyosabbnak tartják, mint a mekkora voltaképpen. A mi engem illet, — mondá nyugodt, türelmes hangon, — nem hiszem, hogy így áll a dolog. Nem hiszem, hogy a gyermek állapota rosszabbodott.

A gyermek megkérdezte, kimehet-e elkészíteni a reggelit s mikor nagyapja is lejött, mind a hárman hozzáültek. Étkezés közben a tanító megjegyezte, hogy az öreg nagyon törődöttnek látszik s szemmel láthatólag nyugalomra van szüksége.

— Ha még nagy utat kell megtenniök, — mondá — s egy nap nem határoz, akkor nagyon szeretném, ha még egy éjszakát itt töltenének. Igazán nagyon örülnek, barátom.

Látta, hogy az öreg ember Nellre tekint, bizonytalanságban lévén az iránt, hogy elfogadja-e vagy visszautasítsa ezt az ajánlatot.

— Nagyon örülnek, — mondotta az iskolamester, — ha fiatal útitársa is itt maradna egy napra. Ha szíveséget tehet egy magányos embernek s egyszersmind ez által ki is nyugodhatja magát, akkor tegye meg. De ha vándorlásukat folytatniok kell, akkor szerencsés utat kívánok s egy darabig magukkal megyek, mielőtt az iskola megkezdődne.

— Mitévők legyünk, Nell? — kérdezte az öreg határozatlanul. — Mondd szívem, mitévők legyünk?

Nem került nagy rábeszélő művészetbe a gyermeket arra a feleletre bírni, hogy legjobb lenne a meghívást elfogadni s ott maradni. Nagyon boldognak érezte magát, hogy háláját azzal bizonyíthatja be, hogy buzgó igyekezettel elvégezte azokat az apró teendőket, melyekre a tanító szerény háztartásának szüksége volt. Mikor ezzel készen volt, kosarából kézimunkát vett elő, leült egy székre a rácsos ablak mellé, melyre kecskerágó és erdei-iszalag futott föl zsenge indáival, beillatosítván a szobát. Nagyapja kint süt-kérezett a napon, szívta a virágok illatát s bámulta a felhőket, melyeket a meleg nyári légáramlat tova-hajtott.

A tanító helyre tolta a két padot a mögöttük levő tanlányhoz, fölült s előkészületeket tett a lecke megtartására. A gyermek attól félt, hogy alkalmatlan, miért is engedelmet kért, hogy fölmelessen szobácskájába. A tanító azonban ezt nem akarta megengedni s mivel úgy látszott, hogy jelenléte kellemes neki, ott maradt s tovább dolgozott kézimunkáján.

— Sok tanítványa van? — kérdezte a tanítót.

A szegény tanító fejét rázta s azt mondta, alig telik meg velük két pad.

— A többiek is szorgalmasak? — kérdezte a leányka, a falra aggatott trophaeumokra tekintve.

— Jó gyerekek, lelkem, elég jó gyerekek, de *annyira* egyik sem fogja vinni.

Míg a tanító beszélt, egy szösze hajú, napbaránított arcú gyerek jelent meg az ajtóban, esetenül meghajtotta magát, beljebb került, s leült az egyik padba. Azután kinyitott egy könyvet, melyben roppant sok számárfül volt, térdére fektette, kezét zsebredugta s számlálni kezdte a kavicsokat, melyekkel zsebe tele volt. Arczán az a csodálatos képesség látszott, hogy bár figyelme a helyesírássra volt irányozva, gondolatait mégis másfelé tudta járatni. Nemsokára egy másik szöszekefejű, utána egy vöröshajú majd ismét két lenhajú gyerek érkezett és így tovább, míg végre a két pad vagy tizenkét gyermekkel tele lett. Voltak köztük mindenféle korúak négy és tizennégy év közt s mindenféle színű hajúak, kivéve a szürkét. Láruk távolról sem ért le a földre, s a legidősebb egy esetlen, jólelkű, buta gyerek volt, a ki vagy fél fejjel volt magasabb tanítójánál.

Az első pad széle a beteg gyermek üresen hagyott helye volt, — a díszhely az iskolában. Ugyiszintén üres volt azon a fogason is a legelső akasztó, melyre a tanulók kalapjukat vagy sipkájukat szokták tenni. Egyetlen gyermek sem merte volna a fogasnak vagy a helynek szentségét megsérteni.

Azután megkezdődött a zümmögés, az olvasás, a kívülről tanulás, az elfojtott vihogás és a lopva való játék s e sokféle zajban úgy ült ott a tanító, mint a gyöngeségnek és együgyűségnek megtestesült példányképe, a ki hiába igyekezett gondolatát napi teendőjére rögzíteni s kis barátjáról elfelejtkezni. Szembetűnő volt, hogy mily kedvetlenül gyakorolta föladatát s mennyire elkalandoztak gondolatai növendékeiktől.

Nagyon jól tudták ezt éppen a legrosszabb tanulók, a kik mind lármásabbak, mind szemtelenebbek lettek. A tanító szeme láttára »fej vagy írás«-t játszottak, almát ettek, egymást tréfából vagy gonoszságból meg-

csipkedték, sőt nevüket bevágták a tanító íróasztalának lábába. Egyik tanuló, a ki a támlány mellett állt s leczkáját kellett volna felmondania, nem a szoba mennyezetére nézett, ha egy-egy szót elfelejtett, hanem odament a tanító könyökéhez s szentelenül belepislogott a könyvbe. A kis csapat humoristája grimaceokat vágott a fiatalabb tanulók felé s azt sem tartotta szükségesnek, hogy könyvet tartson arca elé, viszont hálás közönsége sem titkolta tetszésnyilvánulásait. Ha a tanító fölpillantott s észre látszott venni, hogy mi történik, a láрма egyszerre megszűnt egy pillanatra s minden szem alázatosan, buzgón szegeződött rá; de mihelyest ismét álmodozásokba merült, a zaj újra kezdődött s tízszer akkora lett, mint előbb.

Hányan szerettek volna kint lenni e vásott kölykek közül, hogy' bámultak a nyitott ajtóra és ablakra, mily jó lenne a mezőn szaladgálni, az erdőben csavargogni s indiánt játszani! Mily jó lenne hanczúrozni a hús folyó mentén, az árnyas fürdőhelyen, hol a fűfák ágai lecsüngnek a vízbe. Ezek a rebellis gondolatok izgatták azt a tagbaszakadt ficzkót, a ki felgombolt inggel, hátrahajtott gallérral ült ott, vörös arczát egy irkával legyezte s inkább szeretett volna czethal, keszeg, vagy éppen légy lenni ezen a füledt, meleg nyárinapon, csak nem iskolásgyerek. Jaj, beh meleg volt! Kérdezzétek meg csak azt a gyereket, a ki legközelebb ült az ajtóhoz, s legjobb alkalma volt kiosonni a kertbe, beledugni fejét a vízzel telt vödörbe, azután meghempergetni a pázsiton, — kérdezzétek meg csak, élt-e már oly meleg napot, mint a mai, mikor a méhek beleveszik magukat a virágok kelyhébe s ott maradnak, mintha vissza akarnának vonulni az üzlettől s s nem akarnának többé mézgyárosok lenni. Ez a nap szinte a lustaságra volt teremtvé s pompás is lehetett ilyenkor zöld, árnyas helyen hanyatt feküdni s addig bámolni a vakító eget, míg az embernek a szeme úgy ki nem fárad, hogy az álom környékezi. S e napon — szörnyűség — a sötét szobában kellett kuksolni poros könyvek fölé hajolva, megfosztva a naptól.

Nell munkájával az ablak mellett ült, de azért mindenre figyelt, a mi körülötte történt, bár sokszor meg-megrezzent a gyermeksereg lármájától. Az olvasás után írás-óra következett, s mivel az egész iskolában csak egy írótabla volt, a tanítóé, a gyerekek egymás után ültek hozzá, mialatt a tanító föl-alá járkált. Csendes, nyugodt óra volt, a tanító járkálás közben a gyerekek válla fölött lenézett irkájukra, szeliden figyelmeztette őket, hogy ezt vagy azt a nagy betűt hogy' kell írni a falon függő minták után s korholta őket, hogy azokról a mintákról vegyenek példát ők is. Azután meg-megállt, elbeszélte, miket mondott a beteg gyermek a mult estén s mint szeretett volna köztük lenni. A szegény tanító szelid, szeretetteljes lényé annyira hatott a gyermekekre, hogy megbánták, hogy az előbb kínozták. Fölhagytak az almaevéssel, nem faragcsálták be a padba a nevüket, nem csipkedték meg egymás karját, nem fintozták el orrukat s két teljes perczig csendben voltak.

— Azt gondolnám, gyermekek, — szólta a tanító, mikor az óra tizenkettőt ütött, — hátha délutánra vakációt adnék.

Ez örömhírre a gyerekek a legnagyobb kamasz vezérlete alatt oly diadalordításba törtek ki, hogy a tanító nem volt képes túlkiabálni. De mikor kezét fölemelte annak jeléül, hogy csendet akar, annyi tekintettel mégis voltak iránta, hogy csak addig kiabáltak, míg a legjobb tüdejünek is el nem fogyott a lélekzete.

— De ígérjétek meg, — szólta a tanító, — hogy nem fogtok lármázni, vagy ha lármázni akartok, akkor menjetek ki; már úgy értem, hogy ki a faluból. Remélem, nem akarjátok zavarni öreg játszótársatokat és barátotokat.

Mindegyik rámormogta, hogy nem s talán ez egyben őszinték is voltak s a hosszú suhancz tanúbizonyosságul hívta föl társait, hogy ő az előbbi ordítás alatt is csak suttozott.

— Hát ne feledkezzetek meg róla, kedves gyermekeim, a mit tőletek kérek, — mondotta a tanító — s tegyétek meg a kedvemért. Éreztétek magatokat le-

hető jól s vigyázzatok az egészségekre. Isten veletek mindnyájatokkal.

— Köszönjük tanító úr, Isten áldja meg, tanító úr — ismételték a gyerekek kórusban s lassan, csendesen eltávoztak. Csakhogy a nap ragyogott, a madarak énekeltek oly derűlten és vidáman, a mily derűlten a nap csak felhőtlen égről süthetett s a mily vidáman a madarak derült ég alatt csak énekelhettek. A fák odakínálták ágaikat a gyermekeknek, hogy másszák meg, vegyék be magukat leveles lombjaik közé ; a széna csalogatta őket, hogy heveredjenek rá ; a zöld rozs szintén bólingatott az erdő és a folyam felé ; a puha talaj, mely a ráeső fénysugároktól még puhábbnak látszott, ugrándozásra, versenyfutásra, hosszú sétákra kínálkozott. Mindez sokkal több volt, mint a mit egy gyermek nyugodtan nézhetett s a csoport örömrivalgással futott szerteszét.

— Így akarja a természet is, hála Istennek — mondá a szegény tanító, utánuk tekintve. — Nagyon örülök, hogy nem hallgattak rám.

Csakhogy nagyon nehéz ám mindenkinek tetszésére cselekedni, mint a hogy' ezt e morális mese nélkül is sokan tudniuk. A délután folyamán sok anya és nagynéni szólította meg a tanítót, határozottan kárhóztatva eljárását. Néhányan megelégedtek azzal az udvarias czélzással, hogy micsoda vörösbetűs nap van ma a naptárban, kinek a pátrónusának a nevenapját ülik, mások (s ezek a falusi politika szóvivői voltak) abban a nézetben voltak, hogy az ily eljárás tiszteletlenség a trón, az egyház s az állam iránt, forradalmi elveket szimatoltak és semmi félnap vakáczióról nem akartak tudni, hacsak olyan fontos esemény nem indokolja, mint az uralkodó nevenapja ; többen magán okokból, félre nem érthető szavakkal adtak kifejezést nemtetszésüknek, kijelentvén, hogy valóságos csalás és lopás, ha az iskolákban oly szűken mérik az oktatást ; egy öreg asszonyság, mikor látta, hogy a békés tanítót nem tudja megharagítani és elkeseríteni, házának ablakából félóraig jó hangosan beszélt az érdekes úrról egy másik öreg asszonysággal, megjegyez-

vén, hogy ezt a fél napi szabadságot a tanító természetesen le fogja vonni a heti iskolapénzből, ha nem akarja maga ellen haragítani a falut; elég sok ágról szakadt naplopó van a világon, (s itt az öreg dáma felsemelte a hangját) s aki tulságosan lusta tanítónak, majd megéri, hogy mások a fejére nőnek; ő szemmel akarja ezeket tartani és a körmükre akar nézni.

Az alázatos tanítónak azonban mindezekre a lecsepülésekre és izgatásokra nem volt egyetlen szava sem. Ott ült a kis leány mellett, talán levertebben, mint máskor, de szótlanul, panasz nélkül.

Estefelé egy öreg asszony jött nagy gyorsan a kerten keresztül, a tanítót a kapuban találta s azt mondta neki, hogy siessen Westnéhez olyan gyorsan, a mint csak bír. A tanító és a gyermek éppen sétára indultak, s a tanító a gyermeket a kezénél fogva sietett a mondott helyre, nem törődve a mögötte loholó öreg asszonynyal.

Egy parasztház ajtajánál megálltak s a tanító halkán kopogtatott. Nyomban fölnyitották. Beléptek egy szobába, hol egy asszonyt egész csoport asszony fogott körül. Öregebb volt a többinél, keservesen zokogott, kezét tördelte s fájdalmában alig tudott megmaradni a székén.

— Asszonyság, — kérdezte a tanító, közelebb menve a székhez, — hát olyan rosszul állunk?

— A végét járja! — kiáltott az öreg asszony. — Meghal az unokám. Maga az oka. Nem is lett volna szabad meglátogatnia, ha a gyerek oly igen nem kívánta, nem követelte volna. Ide vitte az örökös tanulás. Oh, Istenem, Istenem, Istenem, mitévő legyek?

— Ne mondja, hogy én vagyok az oka, — mondá szeliden a tanító. — Nem veszem zokon, édes asszonyság, nem, nem. Nagyon el van keseredve, de maga sem úgy gondolja, a hogy' mondja. Meg vagyok róla győződve.

— De bíz' úgy gondolom, — kiáltozott az öreg asszony — egészen úgy gondolom. Ha magától való félelmében nem örökösen a könyvek fölé görnyedt

volna, most bizonyosan egészséges és jókedvű lenne.

A tanító körülnézett az asszonycsapatban, mintha azt kérte volna, hogy legalább egyik vagy másik mondjon egy jó szót az érdekében; de valamennyien a fejüket rázták s azt suttogták egymás közt, hogy tudták ők mindig, hogy a sok tanulás nem jóra vezet. Ez az eset is csak azt bizonyítja. A tanító egy szót sem szólt, még csak szemrehányólag sem nézett rájuk, hanem az öreg asszonyt, a ki érte jött, bekísérte a másik szobába, hol fiatal barátja félig felöltözve feküdt az ágyon.

Nagyon kis fiú volt, szinte még gyermek. Haja fürtökben hullott homlokára s szemei nagyon ragyogók voltak, de már nem földi, hanem égi ragyogás tükröződött bennük. A tanító leült mellé, vánkosa fölé hajolt s nevéen szólította. A gyermek fölugrott, megsimogatta a tanító arcát, sovány karjaival átölelte nyakát s azt mondta neki, hogy ő az ő édes, kedves barátja.

— Remélem, hogy mindig is az voltam, Isten látja a lelkemet, mindig az igyekeztem lenni — mondotta a szegény tanító.

— Ki ez? — kérdezte a gyermek, mikor Nellt megpillantotta. — Félek megcsókolni, nehogy megkapja tőlem a betegséget. Kérje meg, hogy nyújtsa ide a kezét.

A leányka zokogva ment közelebb s megfogta a bágyatag kis kezét. Mikor eleresztette, a beteg gyermek ismét szeliden hátra dőlt.

— Emlékszel még a kertre, Harry? — suttogtá a tanító, föl akarván rázni merengéséből, mely súlyos felhőként látszott ránehezedni. — Emlékszel-e, milyen szépek voltak az esték! Igyekezzél, hogy megint oda jöhess, mert úgy látszik, hogy a virágok is vágnak utánad s nem olyan derültek, mint máskor. Ugy-e, nemsokára eljössz megint, édesem?

A gyermek gyengén, nagyon gyengén mosolygott s kezét öreg barátjának szürke fejére tette. Ajka is mozgott, de hang nem jött ki rajta.

Az erre következett hallgatást távoli zsibongás zaja

szakította meg, melyet az alkonyati szellő hozott oda.

— Mi az ? — kérdezte a beteg gyermek, fölvetve a szemeit.

— A gyerekek, a kik a réten játszanak.

Kivett egy kendőt vánkosa alól s meg akarta lobogtatni feje fölött, de karja erőtlenül hanyatlott le.

— Talán majd én, — mondá a tanító.

— Kérem, intsen ki vele az ablakon — volt az elhaló válasz: — Kösse a rácshoz, hátha meglátja valamelyik. Talán rám gondolnak s ide néznek.

Fölemelte fejét s tekintete a lobogó kendőről az asztalon heverő palatáblára, könyvre s egyéb holmijára esett. Azután szeliden ismét visszahanyatlott s azt kérdezte, hogy ott van-e még a kis leány, mert sehol sem látja.

Nell odament hozzá s megszorította az ágytakarón nyugvó hideg kezét. A két jóbarát és iskolatárs — mert azok voltak a nagy korkülönbség ellenére is — sokáig átkarolva tartották egymást, azután a kis iskolásgyerekek a falnak fordult s elaludt.

A szegény tanító mellette maradt, hideg kis kezét a magáiban tartotta s dörzsölte. De az már csak holt gyermeknek a keze volt. Tudta ezt a tanító s mégis csak dörzsölgette, nem lévén képes elereszteni.

HUSZONHATODIK FEJEZET.

Nellnek majd megszakadt a szíve, mikor a tanítóval együtt az ágytól eltávozott s hazamentek, de fájdalmai s könnyei közt is igyekezett elrejteni szomorúságának okát. A halott gyermek ugyanis szintén unoka volt s nem maradt utána, csak egy öreg rokon, hogy legyen valaki, a ki kora halálát megsirassa.

A mint csak tehetette, nyomban belopódzott ágyához s mikor egyedül volt, szabad folyást engedett fájdalomának, melylyel úgy tele volt a szíve. De a szomorú jelenetnek, melynek tanúja volt, megvolt a maga vigasztaló szép tanulsága is; vigasztaló, mert arra emlékeztette őt, hogy a sors egészséget és szabadságot adott neki; és szép, mert arra figyelmeztette, hogy az ég megtartja őt annak a rokonának és barátjának, a ki őt úgy szereti s élhet és dolgozhatik ebben a szép világban, melyben annyi reményteljes, ifjú életet szólít a sírba a halál. Abban a régi temetőben, melyen nemrég mentek keresztül, hány gyermeksír fölött zöldült a hant! S bár Nell úgy gondolkozott, mint gyermek s nem igen vette fontolóra, hogy voltaképen mily boldogok azok, kik ifjú korukban meghalnak s a halál mennyire megkíméli őket attól a szomorúságtól, hogy környezetükből másokat lássanak meghalni, mégis elég érett gondolkozása volt arra nézve, hogy tiszta, világos tanulságot szűrjön le abból, a mit az este látott s hogy ezt az erkölcsi tanulságot mélyen szívébe vesse.

A kis tanulóról álmodott, a ki nem volt a koporsóban leszegezve, hanem angyalok társaságában boldogan mosolygott. A nap a szobába vetette sugarait

s felébresztette s így nem volt egyéb hátra, mint hogy a szegény tanítótól búcsút vegyenek s tovább vándoroljanak.

Az iskola megkezdődött, mikor indulásra készen voltak. A homályos szobácskában újra kezdődött a tegnapi lárma, legfőlebb hogy valamicskével csendesebbek voltak, de nem sokkal. A tanító fölkelte asztala mellől s kiment a kapuig.

Nelly remegve, bátortalanul nyújtotta oda neki azt a pénzt, a mit a lóversenyen az úri hölgytől kapott a virágért s hebegve, pirulva köszönte meg a szíves vendéglátást, mert tudta, hogy nagyon kevés pénzzel viszonzozhatja. A tanító azt mondta, hogy csak tegye el a pénzt, azután lehajolt hozzá, megcsókolta arcát s visszament a házba.

Még nem tettek hat lépést, mikor ismét a kapunál volt. Az öreg ember visszament, hogy kezét fogjon vele s a gyermek ugyanazt cselekedte.

— Sok szerencsét, Isten áldja meg magukat — mondotta a szegény tanító. — Most megint egyedül állok. Ha megint erre visz útjuk, ne feledkezzenek el a kis falusi iskoláról.

— Nem fogunk megfeledkezni, uram, — mondotta Nell, — arról a jóságról sem fogunk elfeledkezni, melylyel velünk bánt s melyért mindig hálások leszünk.

— Ilyen szavakat sokszor hallottam már gyermekszájából — mondotta a tanító mosolyogva s elgondolkozott, — de mindig csakhamar megfeledkeztek róluk. Volt egyetlenegy fiatal barátom, annál bensőbb barátom volt, mert fiatal volt, de ez már elmúlt. Áldjon meg benneteket az Isten.

Elbúcsúztak tőle s távoztak, lassú lépésben, többször visszanézve, míg csak látták. Végre a falu messze mögöttük maradt, úgy hogy már a fák közül fölemelkedő füstöt sem voltak képesek kivenni. Meggyorsították lépteiket s elhatározták, hogy befordulnak az országútra s meglátogatják mindazokat a helységeket, a hova elvezet.

Az országutak azonban messze, nagyon messze szoktak nyúlni. Két-három kunyhón kívül, melyeknél

pihenés nélkül haladtak el s egy magányos útszéli kocsmán kívül, hol némi kenyeret és sajtot vásároltak, ez az országút sehova sem vezetett. Már késő délutánra járt az idő s még mindig a messze távolba nyúlt a kihalt, unalmas hosszú út, melyen egész nap vándoroltak. S mivel nem volt egyéb hátra, mint hogy tovább menjenek, hát tovább mentek, de sokkal lassabban, mert fáradtak és bágyadtak voltak.

A délutánból gyönyörű szép este lett, mikor oly helyre értek, a hol az út hirtelen kanyarodott s egy községi legelőn vitt keresztül. E mező szélén, közvetlenül annál a sövénynél, mely a többi földektől elválasztotta, egy komédiáskocsi vesztegelt.

Nem afféle kopott, piszkos, poros kordé volt az, hanem kerekeken járó csinos, tiszta házikó, ablakain fehér függöny, zöld ablaktáblák s világosvörös ablakpárnák. Ez a színellentét oly hatásos volt, hogy az egész alkotmány pompásan nézett ki. Nem olyan szegényes bódéskocsi volt, melyet egyetlen számár vagy lesóványodott lovacska szokott húzni, mert a rúd mellett két jó húsban levő ló legelte a fűvet. Nem is cigánybódés kocsi volt az, mert a sárgarézgombos nyitott ajtajánál jól táplált keresztyén hölgy ült s szalagoktól majd elrepülő nagy kalap volt a fején. S hogy nem elzüllött, hanem mindennel ellátott bódéskocsival volt dolguk, kiviláglott a hölgy foglalkozásából, a ki a teaivás kellemes és üdítő cselekedetét művelte. A teasedény egy nagyon gyanús külsejű palaczkkal és sonkával egy dobon állt, mely fehér asztalkendővel volt leterítve. A vándorló hölgy úgy ült mellette, mintha a világ legszebb kerek asztala lett volna s teázás közben a remek kilátást élvezte.

Ugy történt, hogy a karaván hölgye a tele csészét — a mely igen nagy volt, hogy a hölgy természetével arányban álljon — e pillanatban ajkához vitte s a teaillattól való elragadtatásában szemeit az égre emelte; a teaillattal egyéb valaminek az illata is összekeveredett abból a gyanús üvegből (de ez csak pusztá gyanítás s nem hiteles történeti tény;) mondom, hogy a komédiáshölgy e kellemetes elfoglaltsága közben nem

vette észre mindjárt vándorainkat, mikor azok feléje közeledtek. Csak mikor a csészét letette s tartalmát lenyelni erőlködve, nagyot sóhajtott, akkor vett észre egy öreg embert és egy kis gyermeket, a kik lassan közeledtek feléje s tartózkodó, de éhes tekintettel bámulták műveleteit.

— Hej! — kiáltott a karavánhölgy, lerázván szoknyájáról a morzsákat s ezeket is bekebelezve, mielőtt megtörölte volna a száját. — Hát persze. No már! Ki nyerte meg a díszpajzsot, gyerek?

— Mit nyertek meg, asszonyom? — kérdezte Nell.

— Hát az omnium-díjat, a díszpajzsot a lóverseny-nél. Azt, a miért a második napon futottak.

— A második napon, asszonyom?

— Igen, a második napon — ismételte a hölgy türelmetlenül. — Nem mondanád meg, hogy ki nyerte meg az omnium-díjat, ha szépen kérdezlek?

— Nem tudom, asszonyom.

— Nem tudod! — ismételte a karavánhölgy. — Hiszen ott voltál! Tulajdon szemeimmel láttalak.

Nell megijedt, mert azt hitte, hogy a hölgy talán ismerős a Kurta és Codlin céggel. De a következők megnyugtatták.

— Nagyon elszomorított, mikor a Paprikajancsi társaságában láttalak — mondotta a karavánhölgy. — Azokkal az alávaló, szemtelen, közönséges gazokkal, a kiket a közönségnek meg kellene vetnie, a helyett, hogy érdeklődik irántuk.

— Nem jószántomból voltam ott — mondotta a gyermek. — Nem tudtuk az útat, az a két ember nagyon szíves volt hozzánk s magukkal vittek. Ismeri, — ismeri őket, asszonyom?

— Hogy ismerem-e, gyermek! — kiáltott a karavánhölgy szinte csikorogva. — Hogy ismerem-e őket? Nagyon fiatal és tapasztalatlan vagy még, hogy ilyet kérdezhetsz s ez a mentséged. Hát úgy nézek én ki, mintha ismerném őket? Hát olyan ez a társulat, hogy ők ismernék?

— Nem, nem, asszonyom, — mondotta a gyermek,

attól tartva, hogy valami hibát követett el. — Bocsánatot kerek.

A bocsánat meg is adatott, bár a hölgy nagyon föl volt háborodva a lealacsonyító gyanú miatt. A gyermek kijelentette, hogy a lóversenyt már az első nap otthagyták s ezen az úton szeretnének vándorolni a legközelebbi városba, hol az éjszakát tölteni óhajtanák. Miután a jól táplált hölgy arcza földerült, meg merte tőle kérdezni, hogy mekkora még az út odáig. A hölgy először részletesen elmondta, hogy az első nap egy gigben utaztak a lóversenyre, pusztá gyönyörűségből, tekintet nélkül arra, hogy van-e ott kilátás üzletre vagy valami nyereségre, azután pedig kijelentette, hogy a város még nyolcz mérföldnyire van.

Erre a lehangoló hírre a gyermek kissé megrémült s alig tudta könnyeit visszafojtani, mikor a sötétedő úton végigtekintett. Nagyapja nem panaszkodott, hanem nagyokat sóhajtott s egy botra támaszkodva hiába igyekezett tekintetével a komor távolba hatolni.

A karavánhölgy már össze akarta szedni a teás-édényeket s az asztalt latakarítani, de mikor a gyermek szorongó pillantását észrevette, habozva fölhagyott vele. A gyermek meghajtotta magát, megköszönte a felvilágosítást, az öregot kézen fogva már vagy ötven lépésnyire távozott, mikor a karavánhölgy utána kiáltott, hogy forduljon vissza.

— Gyere ide csak, kicsikém, — mondotta lemenve a kocsi lepcsőjén. — Éhes vagy, gyermekem ?

— Nem nagyon, de fáradtak vagyunk s hosszú út áll előttünk.

— Akár éhes vagy, akár nem, minden esetre jobb lesz egy csésze teát innod, — mondotta új ismerőse. — Azt hiszem, maga sem veti meg, öreg úr ?

A nagyapó levette kalapját s úgy köszönte meg alázatosan. A karavánhölgy felhívta a lepcsőn, de mivel a dob két személyre nagyon alkalmatlan asztalnak bizonyult, ismét lementek s leültek a fűbe. Lenyújtotta nekik a teás-kannát, a vajás kenyeret, a sonkát, szóval mindazt, a miből ő evett, kivéve a

titokzatos üveget, melyet egy óvatlan pillanatban gyorsan a zsebébe rejtett.

— Rakjátok le ezeket a holmikat a hátsó kerekénél, ott a legjobb helye, — mondotta a hölgy s fölülről ellenőrizte, hogy úgy cselekszenek-e. — Most pedig nyujtsd föl a teás-kannát, mert teát akarok bele tenni s melegvízzel felönteni. Egyenek, igyanak, a mennyi jól esik, ne takarékoskodjanak semmivel. Ezt az egyetlen kérem maguktól.

Talán nem is teljesítették volna az asszonynak a kívánságát, ha kevésbé fesztelenül tette volna ajánlatát. Mivel azonban előzékenysége eloszlatta minden vonakodásukat, derekasan neki láttak, a mi nagyon jól esett nekik.

Mialatt étkeztek, a karavánhölgy a kocsiból le szállt a földre, hátra tett kezekkel, lebegő nagy kalappal, fönséges magatartással sétált föl s alá s időnként végtelen meglepődéssel szemlélte a bódét, vörös bélést és sárgaréz kilincseit. Ennek végeztével leült a lépcsőre s elkiáltotta magát: «György!» Erre egy munkás zubbonyos ember, a ki közeli sövénynél rejtőzött, hogy ő mindent láthatott, de őt nem látta senki, félrehárította maga előtt az ágakat. Az ölében pecsenyés tál, mellette pedig egy kőkorsó állt, mely lehetett vagy három literes. Jobb kezében kést, a másikban villát tartott.

— Szolgálatjára, asszonyom, — szólt György.

— Hogy' ízlett a hideg pástétom, György?

— Nem volt rossz, asszonyom.

— Hát a sör? — kérdezte a karavánhölgy s látszott rajta, hogy ez a kérdés jobban érdekli, mint az előbbi.
— Tűrhető, György?

— Egy kicsit gyorsabban csúszik, mint kellene, — mondotta György, — de azért nem rossz.

S hogy asszonyát megnyugtassa, a kőkorsót felhajtotta, (úgy egy pintre valót leküldött), a szájával czuppantott, a szemével hunyorgott s a fejével bólintott. Valószínűleg szintén csupa mérő előzékenységből ismét kezébe vette a kést és villát, hogy tettel bizonyítsa, hogy a sör nem volt rossz hatással étvágyára.

A komédiáshölgy egy ideig jóakarólag nézte s azután így szólt hozzá:

— Elkészül vele nemsokára?

— Körülbelül, asszonyom.

S valóban, miután a tányért a késsel lekaparta s a barna maradékot is a szájába tette s a kőkorsóból akkorát húzott, hogy lassanként egészen hátrahanyatlott a feje s elterült a fűben, ez az úr kijelentette, hogy teljesen elkészült s előbujt rejtekhelyéről.

— Remélem, nem nagyon siettettem, György, — mondotta asszonya, ki nagy részvéttel nézte utóbbi műveletét.

— Ha így állna a dolog, — mondá emberünk tartózkodólag, — tekintettel az ismétlődhető alkalomra, akkor majd legközelebb kipótoljuk. Ez az egész.

— Nincs nagy terhünk, ugy-e, György?

— Az asszonyok mindig azt mondják, — mondotta körülnézve, mintha a nagy természetnél akart volna panaszt emelni az ily borzasztó kérdés miatt. — Ha az ember egy asszonyt lát hajtani, mindig azt a megfigyelést teszi, hogy sohasem tudja az ostort nyugodtan tartani, mert a ló sohasem megy nekik elég gyorsan. Ha a baromra elegendő terhet raknak, az asszonyt sohasem lehet meggyőzni arról, hogy többet már nem bír el. Mi lehet ennek az oka?

— Nagy különbség lenne a lovakra nézve, ha még ezt a két vándorlót is magunkkal vinnók? — kérdezte az asszony, a kocsisnak philosophikus kérdésére nem is válaszolva s Nellre és az öregre mutatva, kik éppen fáradtan készülődtek neki a gyaloglásnak.

— Persze, hogy különbség lenne, — mondá György mogorván.

— No, de talán nem olyan nagy, — mondotta az asszony. — Nem nyomnak valami sokat.

— Ez a két alak, asszonyom, összevéve valamivel kevesebbet nyomna, mint Cromwell Oliver, — szólt György oly műértő tekintettel, mint a ki szemernyi pontosággal meg tud becsülni valamit.

Nell roppantul csodálkozott, hogy ez az ember oly pontosan tudja annak a férfiúnak a súlyát, a kiről

sokat olvasott a könyvekben s a ki réges-régen ezelőtt élt ; erről a körül nényről azonban csakhamar megfeledkezett, a fölött való örö nében, hogy ők is a kocsiba mehetnek, a miért őszinte bensőséggel mondott az asszonynak köszönetet. Nagy előzékenységgel és fürge-séggel sietett a teás-edényeket s a többi tárgyat el-takarítani s mikor a lovak föl voltak szerszámozva, fölszállt a kocsiba s nagyapja elragadtatással követte. Pártfogójuk becsukta az ajtót s odaült a dob közelébe egy nyitott ablak mellé. György a lépcsőt a kocsi alá kapcsolta s elindultak nagy zajjal és dübörgéssel. Az ajtó sárgaréz kopogtatója, a melyet soha sem használtak, a saját szakállára szakadatlanul kopog-tatott, míg a kocsi nehézkesen döcögött végig az országúton.

HUSZONHETEDIK FEJEZET.

Mikor már jó darabot mentek lassacskán, Nell lopva körültekintett a karaván-kocsi belsejében s alaposan szemügyre vette. Az egyik fele, hol ez idő szerint a kedélyes tulajdonosnő ült, szőnyegekkel volt borítva s hátsó része úgy beosztva, hogy még hálóhely is volt benne, szakasztott úgy berendezve, mint a kajütők a hajón. Apró ablakai csinos fehér függönyökkel voltak eltakarva, a mi nagyon kedélyessé tette a helyiséget, bár kikutathatlan talány maradt, hogy a karavános hölgy micsoda testgyakorlati művelettel tudott oda beférni. A másik fele konyhául szolgált s egy kályhával volt ellátva, melynek kis kéménye a kocsi tetején nyúlt ki. Volt ott még egy szekrény is több fiókkal, egy nagy korsó víz, több főzőkészülék és kőedények. Ez az utóbbi készlet a falon függött, a kocsinak azon részén pedig, hol a komédiásnő ült, a fal mindenféle derűt, mulattató szerszámmal, triangulummal s egy pár kopott tamburinnal volt teleaggatva.

A komédiáshölgy ott ült az egyik ablaknál hangszereinek pompája és költészete közepett. Nell pedig nagyapjával a másik felén foglalt helyet a serpenyők és lábasok társaságában, míg a kocsi tovább döcögött s lassanként közeledett a komor távolhoz. Mikor helyzetükkel kissé jobban megbarátkoztak, lassanként fesztelenebb lett a társalgás, hol a táiról, melyen keresztül-vonultak, hol egyéb dolgokról, míg az öreg el nem aludt. Mikor ezt a komédiáshölgy észrevette, Nellt maga mellé inté.

— No, gyermekem, hogy tetszik neked az ilyen utazás? — kérdezte tőle.

Nell azt mondta, hogy nagyon jól, mit a hölgy is helybenhagyott azzal a megjegyzéssel, hogy kivált ha az ember holmi szeszfélével rendelkezik. A mi őt illeti, kissé nehezebbre esik ez a lassúság s folyton kénytelen valami izgatót venni magához. Azt azonban nem mondta, hogy ezt a szert a már többször említett gyanús flakó vagy pedig egyéb forrás tartalmazza.

— Ez a ti szerencsétek, fiatalok, — folytatá. — Nem is tudjátok, mi az, mikor az ember le van verve. Mindig jó étvágatok van s ez magában is áldás.

Nell azt gondolta, hogy sokszor nagyon jól megvan e nélkül az étvág nélkül, továbbá az jutott eszébe, hogy az a mód, melylyel a komédiáshölgy a teát élvezte s egész külseje nem arra vall, mintha nem találna örömét az ételben és italban. De azért szó nélkül helyeselte, a mit az asszony mondott s várta, hogy folytassa a társalgást.

De az nem szólt, hanem jóideig némán nézett a gyermekekre, azután fölállt s a sarokból nagy tekercs vitorlavásznat vett elő. Lehetett vagy egy méter széles. Azután letette a földre s lábával kigyöngölgötte, hogy a kocsi egész padlózata tele lett vele.

— Olvasd ezt, gyermekem.

Nell letérdelt s hangosan olvasta a nagy fekete betűs feliratot: Jarley viaszkabinetje.

— Olvasd el csak még egyszer, — mondotta a hölgy önérzetesen.

— Jarley viaszkabinetje, — ismételte Nell.

— Én vagyok az, — szólt a hölgy. — Én vagyok Jarleyné.

A komédiáshölgy bátorító tekintetet vetett a gyermekekre, mintha meg akarná nyugtatni, hogy azért, mert az eredeti Jarley előtt áll, nem kell ám mindjárt agyonütve lennie s odalenni a bámulattól. Azután másik tekercset bontott szét, melyen ez a fölirat állt: »Száz figura teljes életnagyságban«, majd ismét más tekercs következett e felirattal: »Az egyetlen valódi csodálatos viaszkabinet-gyűjtemény a világon.« Azután következett még több kisebb-nagyobb tekercs a következő föliratokkal: »Az egyedül eredeti Jarley.«

— »Jarleynek versenyen kívül álló gyűjteménye.« —
 »Jarley a főnemességnek és nemességnek gyönyörtisége.« —
 — »Jarleyt a királyi család pártfogolja.« Miután az el-
 bámult leánynak rendre megmutogatta a nyilvános
 falragaszok e díszpéldányait, sorra kerültek azok a
 kisebb, hirdetmény-alakú reklámok, melyek szövege
 nagyobbára egy-egy ismeretes dalnak a paródiája volt,
 »Jarley viasz-kabinetje áll a part mentében,« »Jarley
 kabinetjébe honfiak,« »Mi zengi túl a bérczeket?
 Jarley dicsősége.« De voltak oly reklámok is, melyek
 tekintettel a könnyelműbb és drasztikusabb kedélyekre,
 ennek a közismert melódiának voltak a paródiái:
 »Hogy ha nekem számaram volna» s szólt pedig ek-
 képpen:

Ha egy számár elkezdne kiáltni:
 Hogy nem érdemes a Jarleyt látni.
 Semmit sem kell arra adni,
 Csak Jarleyhez szaladni.

Mutatott azután még egyéb prózai műveket is, így
 egy párbeszédet a kínai császár és egy osztriga közt,
 továbbá a canterburyi érsek és egy dissenter közt az
 egyházi adóra vonatkozólag. Valamennyi tákolmány-
 ból egyugyanazon morál szivárgott ki, az tudniillik,
 hogy az olvasó siessen Jarley cabinetjébe, s hogy gyer-
 mekek és cselédek a bemeneti díjnak felét fizetik.
 Jarleyné asszony, mikor mindezzel bebizonyította,
 hogy mily fontos allást foglal el a társadalomban, gon-
 dosan ismét összezsavargatta kincseit, leült s diadal-
 masan nézett a gyermekre.

— Ezek után csak nem fogsz kopott Paprikajancsik-
 kal érintkezni, — mondotta Jarleyné.

— Még sohasem láttam viaszkabinetet, — mon-
 dotta Nell. — Tréfásabbak ezek, mint a Paprikajancsi?

— Tréfásabbak-e? — szisszent föl Jarleyné. —
 Éppen nem tréfásak.

— Igazán? — mondá Nell szerényen.

— Éppen nem tréfás mutatvány ez, — folytatá
 Jarleyné. — Teljesen komoly és — hogy' is mondják
 csak — kritikus, nem, klasszikus mutatvány. Igen,

komoly és klasszikus. Nem látsz te itt semmi közönséges verekedést, semmi élczelődést, vihogást, mint a drágalátos Paprikajancsiknál, hanem a hideg előkelőségnek állandó, megmászhatatlan kifejezését. S hozzá annyira élethívek, hogy ha ezek a viaszfigurák megszólalnának, aligha tudnád őket megkülönböztetni az élőktől. De nem akarok ennyire menni, nem akarom azt mondani, hogy olyan viaszfigurák ezek, melyek szakasztott olyanok, mint az élők, de az bizonyos, hogy vannak élő emberek, a kik szakasztott olyanok, mint ezek a viaszfigurák.

— Itt vannak, asszonyom? — kérdezte Nell, kinek kíváncsiságát ez a leírás alaposan fölcsigázta.

— Hogy itt vannak-e, gyermekem? Mik?

— Hát a viaszfigurák, — mondá a gyermek.

— Hogy gondolhatsz ilyet, kicsikém, az Isten szerelméért? Hogy lenne itt a kabinet, a hol egy kis szekrénynél és néhány ládánál egyebet nem látsz? A másik koocsival mentek előre, gyermekem, a kaszinó nagytermébe, s holnapután ki lesznek rakva. Mivel ugyanabba a városba mentek, hát meglátogathatjátok. Elvárom természetesen, hogy megnézd s ebben nem is kételkedem. Onnan már csak el nem maradhattok, ha még annyit kell is nélkülöznotök.

— Azt hiszem, nem is leszünk a városban, asszonyom — mondá a gyermek.

— Nem? — kiáltott Jarleyné. — Hát hol lesztek máshol?

— Hát — hát — bizony nem is tudom. Fogalmam sincs róla.

— Csak nem akarsz ezzel azt mondani, hogy ide-oda vándoroltok az országban, a nélkül, hogy tudátok, merre vezet az utatok? — kérdezte a komédiashölgy. — Nagyon különös emberek vagytok. Hova igyekeztek hát? A lóversenytéren úgy néztél rám, mintha semmiképp sem a megszokott környezetekben lennél s csak véletlenül jutottal volna oda.

— Teljesen véletlenül kerültünk oda, — mondotta Nell zavartan, erre a váratlan megjegyzésre. — Nagyon szegények vagyunk, asszonyom s vándorolunk.

Nincs semmi foglalkozásunk. Nagyon szeretnők, ha munkánk volna.

— Ez még meglepőbb, — mondá Jarley oly meglepetéssel, hogy néma mozdulatlanságában teljesen bele illett volna saját kabinetjébe. — Mi hát a foglalkozástok? Csak nem vagytok koldusok?

— Valóban asszonyom, nem tudom, hogy mások vagyunk-e, — felelt a gyermek.

— Szent Isten, — mondotta a komédiásnő, — ilyen még nem történt velem. Ki gondolta volna?

E fölkiáltás után oly hosszú hallgatás következett, hogy Nell már-már attól félt, hogy a hölgy roppantul meg van sértve méltóságában az által, hogy ily szegény leányt vett védelmébe s hogy ezt a méltóságán esett csorbát nem lehet kiköszörölni. Ebben a meggyőződésében még jobban megerősítette őt az a hang, melylyel a komédiáshölgy végre a hallgatást megtörte s megszólalt:

— Pedig tudsz olvasni. S nem csodálnám, ha írni is tudnál.

— Tudok, asszonyom, — mondotta a gyermek féltéken. — Írni is tudok.

— Ez már valami, — szólt Jarleyné, — mert én nem tudok!

— Csakugyan! — szaladt ki Nell száján, s ezt vagy arra lehetett magyarázni, hogy teljes joggal bámul a fölött, ha az eredeti és valódi Jarley-kabinet tulajdonosnője, a nemesség és előkelő világ gyönyörűsége, a királyi család kedvence, ily mindennapi és közönséges művészet nélkül szűkölködik, vagy pedig arra, hogy véleménye szerint az ilyen előkelő hölgynek talán nincs is szüksége ilyen mindennapi képessége. De akár így, akár úgy magyarázta Jarleyné a leányka feleletét, annyi bizonyos, hogy nem kérdezősködött többet s szót sem szólva, komoly hallgatásba merült, s ebben oly sokáig megmaradt, hogy Nell a másik ablakhoz húzódott nagyapjához, ki időközben fölébredt.

A karaván-hölgy végre fölocsudott tépelődéséből, a kocsist odahívta ablakához, halkán sokáig társalgott vele, mintha fontos ügyben kért volna tőle taná-

csot. Mikor ezzel készen volt, ismét behúzta fejét s intett Nellnek, hogy menjen oda hozzá.

— Nini, az öreg úr — mondá Jarleyné ; — szeretnék vele néhány szót szólni. Szeretné, ha az unokája jó állást kapna, master? Ha szeretné, akkor szeret ejt-hetem, hogy meg is kapja. Mit gondol?

— Nem tudom elhagyni — mondá az öreg. — Nem tudnánk egymástól elválni. Mi lenne belőlem, ha nem lenne mellettem?

— Azt gondoltam, elég öreg már ahhoz, hogy maga gondoskodjék önmagáról, ha ugyan elég öregnek tartja magát, — szólt Jarleyné ridegen.

— De ehhez sohasem lesz elég öreg, — mondá a gyermek suttogva. — Kérem, ne beszéljen vele ily ridegen. Nagyon hálásak vagyunk önnek, — tette hozzá hangosan, — de egyikünk sem tudna megválni a másiktól, ha az egész világot megfeleznék is vélünk.

Jarleynét nagyon elkedvetlenítette ajánlatának ez a visszautasítása s úgy nézett az öregre, ki Nell kezét gyöngéden a magáéban tartotta, mintha társasága s egyáltalában jelenléte teljesen fölösleges lenne. Kínos szünet múlva ismét kidugta fejét az ablakon s újra tárgyalni kezdett a kocsissal s úgy látszott, hogy most nem tudnak egymással oly gyorsan megegyezni, mint előbb. Végre azonban mégis csak megegyeztek s ismét az öreghez fordult.

— Ha csakugyan akar valami foglalkozást, — szólalt meg Jarleyné, — akkor akadna elég teendője. Például segíthetne a figurák leporolásában, a jegyek kiadásában s több effélékben. Az unokáját pedig arra szeretném használni, hogy a közönségnek a figurákat mutogassa. Nagyon hamar belejönne s van rajta valami, a mi a közönségnek nagyon tetszenék. Igaz, hogy mindig mögöttem kellene járnia, mert az a szokásom, hogy magam szoktam a közönséggel érintkezni s e mellett is maradnánk, egyébként ez a kis könnyítés nagyon jól esnék a kedélyemnek. Gondolja meg, hogy ez nem közönséges ajánlat, — folytatta a hölgy olyan hangon, mintha a közönséggel beszélne. — Jarley viaszszekrényéről van szó, ne feledjék. A foglalkozás nagyon

könnyű és tisztességes, a kiállítás pedig kaszinókban, a városháza termében, a nagyvendéglők termében s árverési csarnokokban van. Jarley kabinetjénél nincs csavargás, azt gondolják meg. Jarley kabinetjénél nincs sátoros kocsi és szószátyárkodással való csalogatás. A mit a falragaszokon ígérünk, azt az utolsó pontig teljesítjük is s a gyűjteménynek oly impozánsan fényes a hatása, a milyenre nincs példa ebben a királyságban. Gondolják meg, hogy a belépő-díj csak hat penny s hogy ez olyan alkalom, a milyen nem egyhamar akad.

Ennél a pontnál Jarleyné leszállt méltóságának magaslatáról a mindennapi élet részleteihez s megjegyezte, hogy a fizetést illetőleg nem kötelezheti magát megszabott összegre, mielőtt Nell ügyességét elegendőleg ki nem próbálta s ki nem tapasztalta, hogy mennyiben tud megfelelni kötelességeinek. De lakásra és ellátásra kötelezi magát vele és a nagyapjával szemben s arra is szavát adta, hogy a koszt, a minőséget illetőleg, mindig kitűnő, a mennyiséget illetőleg pedig bőséges.

Nelly és nagyapja összebújtak tanácskozni, az alatt pedig Jarleyné hátratett kezekkel járt föl-alá a kocsiban, végtelen méltósággal és önérzettel. Ez a körülmény nem is olyan jelentéktelen, hogy meg ne kellene említenünk, ha meggondoljuk, hogy a karavánkocsi az egész idő alatt egyenlőtlenül ide-oda mozgott s benne támoltygás nélkül csak nagy természetes tekintélyvel és kellemmel megáldott személy járkálhatott.

— No, gyermekem? — kiáltá Jarleyné megállva Nell előtt, a mint ez éppen feléje fordult.

— Nagyon le vagyunk kötelezve önnek asszonyom, — mondá Nell, — s hálásan elfogadjuk ajánlatát.

— Meg vagyok győződve, hogy nem is fogják megbánni, — mondá Jarleyné. — S most hogy ezt elintéztük, vacsoráljunk meg.

Azonközben a kocsi tovább döcögött nagy álmosan, mintha besörözött volna s végre egy városnak a kövezett utczáira érkezett, melyek teljesen ki voltak halva s nem mutatkozott bennök ember. Mert időköz-

ben éjjel lett s a lakosok ágyban voltak. Mivel késő volt arra nézve, hogy a kiállítási terembe mehettek volna, bekanyarodtak egy elhagyatott telekre, mely közvetlen a régi városkapu mellett terült el s egy másik karaván-kocsi mellett töltötték az éjszakát, mely bár a fenséges »Jarley« nevet viselte oldalán s az volt a kötelessége, hogy a viaszfigura-kabinetet, az egész ország büszkeségét városról-városra hordozza, a bélyegző hivatal mégis közönséges teherkocsinak keresztelte el s azonfelül számot adott neki, — a 7100-at — mintha drága terhe közönséges liszt vagy szén lett volna.

Üres lévén ez a méltatlanul kezelt kocsi (mert terhét lerakván a kiállítás helyén, csak vesztegelt itt, míg szolgálatait ismét igénybe nem veszik), az öreg embernek jelölték ki éjszakai nyugvóhelyül s Neil a benne talált holmiból lehető kényelmes ágyat rögtönzött neki. Neki pedig Jarley asszony utazókocsijában kellett aludnia, a hölgy különös kegyének és hajlandóságának jeléül.

Elbúcsúzott nagyapjától s a másik kocsiba akart menni, de a kellemes éjszakai levegő kicsalta a szabadba. A hold lesütött a vén kapuhoz vezető útra, úgy hogy alacsony boltozata oly feketének látszott, mint a holló. Félig kíváncsiságból, félig félelemből lassan a kapu felé közeledett s azután megállt, hogy föltekintsen s elcsodálkozzék azon, mily komor, mily rideg, mily régi egy alkotmány.

Volt ott egy üres fülke, a honnan vagy száz esztendő előtt egy szobor eshetett le, ha ugyan el nem vitték. Elgondolkozott, hogy hány idegen emberre nézhetett le az a szobor, hány harcz folyhatott körülötte, hány gyilkosságnak lehetett szemtanúja a csendes éjszakában, mikor a boltozat sötét árnyékában hirtelen egy ember tűnt elő. Nell nyomban megismerte. Ki ne ismerte volna meg ebben a pillanatban az undok torz Quilpet?

Az utcza oly szűk volt, a házaknak az út felé eső árnyéka oly mély, hogy Quilp mintha a föld alól termett volna elő. A gyermek meghúzódtott egy sötét zugban s Quilp elhaladt előtte. Bot volt a kezében

s mikor a kapu árnyékos aljából kilépett, rátámaszkodott s körülnézett s épen arrafelé intett, hol a leány állt.

Csak nem neki? Nem, hála Istennek, nem neki.

A mint ott állt halálra rémülve, nem tudván magát elhatározni, hogy segítségért kiáltson-e vagy előbújék rejtekhelyéből s meneküljön, mielőtt odaérkezik hozzá, az ív alól egy másik alak, egy fiatal ember bújt elő, lábát czipelve hátán.

— Gyorsabban ficzkó — mondá Quilp végigtekintve az úton s a holdfényben olyan volt, mint egy szörnyeteg szobor, mely leszállt fülkéjéből s most visszanéz régi lakására. — Gyorsabban!

— Roppant nehéz ám, uram — szólt az ifjú. — Meg kell gondolni, hogy nagyon gyorsan jöttünk.

— Meg kell gondolni, hogy te jöttél gyorsan? — mondá Quilp. — Mászol kutya, mászol, lassan, mint a csiga. Az óra már féltizenkettőt üt.

Megállt, hogy hallgatódzzék, azután oly hirtelen s oly ridegen fordult a suhancz felé, hogy összerezzen s azt kérdezte tőle, hogy a londoni postakocsi hány órakor szokott befordulni az utcásarkon. A suhancz azt felelte, hogy egy órakor.

— Akkor csak előre, — mondá Quilp — különben megkésem. Gyorsabban, hallod? Gyorsabban.

A suhancz úgy sietett, a mint csak telt tőle. Quilp előre ment, minden perczen visszafordulva s a suhanczot gyorsabb haladásra sarkallva. Nell meg sem mert mocczanni, míg el nem tűntek szemei elől, azután visszasietett a kocsira, hol nagyapját hagyta, attól tartván, hogy a törpe pusztá jelenléte őt is félelemmel s rettegéssel töltötte el. De az öreg mélyen aludt, mire Nell halkan eltávozott.

Mikor a maga ágyába feküdt, elhatározta, hogy nem szól kalandjáról senkinek, mert akármi czélból jött is a törpe (s attól tartott, hogy őt jött keresni), abból a kérdéséből, hogy a londoni postakocsi elé igyekezett, az világlott ki, hogy útban van hazafelé s ha már keresztül ment ezen a városon, akkor itt biztosabban érezhették magukat az ő nyomozásaitól, mint bárhol

másutt. De még e feltevésre sem oszlott el félelme s olyasformát érzett, mintha egész légió Quilp ólálkodott volna körülötte s mintha még a levegő is csupa merő Quilpekkel lenne tele.

A főnemesség és nemesség gyönyörűsége, a királyság védencze bemászott az utazóágyba, oly különös módszer szerint húzván össze magát, a mely az ő titka volt s éktelen nyugalommal hortyogott. Nagy kalapját óvatosan letette a dobra s egy a tetőről lefüggő, imbolygó lámpa fényénél kifejlett teljes pompája. A gyermek ágyát a földre vetették s nagy megnyugvására szolgált azt hallania, hogy alighogy fölszállt a kocsiba, a lépcsőt nyomban lekapcsolták róla s így mindenemű közlekedés alaposan meg volt nehezítve külső személyek s a kocsi belseje közt. A kocsi padlózatán át időnként furesa torokhangok hatottak keresztül. Ez s a szalma zizegése arról győzte meg őt, hogy a kocsis a kocsi alatt fekszik s a gyermek bátorságát ez a körülmény is emelte.

Mind e védőeszközök ellenére a gyermeknek nagyon nyugtalan s többször megzavart álma volt; mert még mindig rettegett Quilptól, ki nyugtalan álmaiban valaminemű összeköttetésben állt a viaszfigura-kabinnel vagy pedig belőle magából is viaszfigura lett vagy pedig viaszbáb és Jarleyné lett belőle egyszerre, avagy saját maga, meg Jarleyné, meg a viaszfigura, meg sípláda olvadt össze egy rettenetes alakká. Végre szürkület felé olyan álom fogta el, minő a bányadtságra s hosszas virrasztásra szokott következni s melynél az ember semmi másról nem tud, mint az álom üdítő gyönyörűségéről.

HUSZONNYOLCZADIK FEJEZET.

Az álom oly sokáig tartotta lefogva a gyermek szemhéjait, hogy mikor végre felébredt, Jarleyné asszonynak már a fején volt díszes nagy kalapja s épen a reggeli elkészítéséhez látott. Jókedvvel fogadta, mikor Nell mentegette magát hosszú alvásáért s azt mondta, még akkor sem keltette volna föl, ha délig aludt volna.

— Azért tesz jót neked, ha addig alszol, a meddig birsz, mert el vagy fáradva — mondá a karavánhölgy.

— Az alvástól teljesen elmúlik minden bágyadság s nagy áldás a te korodban, hogy oly jól tudtok aludni.

— Talán rossz éjszakája volt, asszonyom? — kérdezte Nell.

— Ritkán van más éjszakám, gyermekeim — monda Jarleyné oly hangon, mint egy mártír. — Sokszor magam is csodálkozom, hogy mint birom ki.

Nellnek eszébe jutott, mily hatalmas hortyogást hallott a kocsi azon részéből, hol a viaszkabinet tulajdonosnője aludt s abban a véleményben volt, hogy a hölgy valószínűleg csak álmodta az ébrenlevést. Mindazonáltal nagyon fájlalta, hogy oly szomorú hírt kell hallania a hölgy egészségi állapotáról. Azután nagyapjával és Jarleynével reggelihez ült. Ennek végeztével Nell segített a csészeket és alsó tányérokat elmosni, helyükre rakni s mikor ezzel készen volt, Jarleyné egy rendkívül rikító nagykendőbe burkolódzott, hogy sétát tegyen a városban.

— A kocsi is jönni fog, mert a ládákat kell hoznia, gyermekeim — mondotta Jarleyné. — Legjobb lesz, ha te is vele méssz. Mennem kell, bármint nem

akarom is. A közönség elvárja tőlem s a közélet emberei ily esetekben, mint ez is, nem urai saját maguknak. Milvennek találsz, gyermekem?

Nell kielégítő feletet adott. Jarleyné még egy csomó gomhostűt tűzködött ruhájának különféle részeibe s többször sikertelen kísérletet tévén arra, hogy meg-lássa saját hátulját, végre meg volt elégedve külsejével s méltóságteljesen indult el.

A kocsi nem messziről követte. Mialatt az utczákon keresztüldöcögött. Nell többször kikandikált az ablakon, mert kíváncsi volt látni, milyen városban vannak, de meg attól is félt, hogy Quilp gyűlöletes arczával minden pillanathan találkozhatnak. Meglehetősen nagy város volt, széles nagy piacczal, a melyen most lassan keresztülhaladtak s melynek közepén a városháza állt harangtorony és szélkakas a tetején. Volt ott mindenféle ház; ház kőből, ház vörös téglából, ház sárga cserépből s házak fából, mely utóbbiak már meglehetősen régiek valának s erkélyeikről a faragott, elhalványult arcok bambán néztek le az utcára. E házaknak apró ablakai, alacsony boltozott kapualjai voltak s a szűkes utakon egészen kihajoltak a kövezetre. Az utcák nagyon tiszták, nagyon derültek, nagyon üresek és kihaltak voltak. A két csapszék közelében néhány henye ember ténfergett, a piacon s a kereskedések boltjai előtt néhány naplopó ácsorgott vagy pedig néhány aggastyán ült a szegényház előtti padokon, de oly utas, a ki valahová ment vagy valahonnan jött, vagy egyáltalában valami célzattal járkált volna, nem akadt; ha pedig mégis arra vetődött valaki, akkor léptei messze hangzottak a világos fehér kövezeten. Semmi sem járt itt, kivéve az órákat, de ezeknek is oly álmos számlapjuk, oly lassú mutatójuk s oly rekedt hangjuk volt, hogy bizonyára nagyon késtek. Még a kuvaszok is mind aludtak s még a legyek is, elbódulva a szatócsok boltjában élvezett ozukortól, elfeledkeztek élénkségükről s az ablak poros sarkában utolsót vonaglottak.

A kocsi szokatlan lármával kattogott tovább, azután megállt a kiállítás előtt. Nell egy csoport bámész

gyerek közepett szállt ki belőle, a kik benne is látványosságot lattak s azt hittek, hogy nagyapja nem egyéb, mint nagyon elmésen megszerkesztett viaszfigura. A ládákat gyorsan, ügyesen lerakták, behordták, Jarleyné rendre fölnyitotta s György egy másik bársonynadrágos ember segítségével a ládak tartalmával, füzerekké mi egyebekkel hozzálátott a terem díszítéséhez.

Serenyen, pihenés nélkül dolgoztak. Mivel a csodálatraemeltő kabinetnek alakjai még mind lepedőkbe voltak burkolva, hogy arczuk színének ne ártson a por, Nell buzgón segített a terem díszítésénél s nagyapja is tőle telhetőleg szorgoskodott. A két férfi rövid idő alatt nagyon sokat vegzett, mert hozzá volt szokva, de azért Jarleyné folyton buzdította őket.

E foglalatoskodás közben egy karvalyorrú, fekete-hajú, karcsú úr jelent meg az ajtóban s barátságosan mosolygott. Katonakabátot viselt, mely nagyon rövid s ujjban nagyon szűk volt s valamikor gazdagon ki lehetett hányva zsinórral és rojtokkal, de most nélkülözött minden díszet s a szövet szálai meglehetősen foszlottak voltak. Regi szürke nadrág volt rajta, ez is szűk volt s a cipője is az élet alkonya felé járt. Megállt az ajtóban s barátságosan mosolygott. Mivel Jarleyné éppen háttal volt neki fordulva, a katonaruhás úr a mutatóujjával akarta jelezni, hogy szorgalmas munkatársai nehogy figyelmeztessék a jelenlétére. Azután halkán odasompolygott hozzá, megkopogtatta nyakát s incselkedve így szólt: »Huh!»

— Nini, Slum úr! — kiáltott a viaszszekrény tulajdonosnője. — Ki gondolta volna, hogy önt látjuk?

— Lelkemre és becsületemre mondom, — szólalt meg Slum úr — ez kitűnő egy megjegyzés volt. Ki gondolta volna ezt? Hogy van, György, hűséges ficzkóm?

György ezt az érdeklődést éktelen közönyt nyel fogadta, megjegyezven, hogy a mi őt illeti, hát jól van és serenyen dolgozott tovább.

— Azert jöttem, — mondotta a katonás tartású úr Jarleyné fele fordulva — lelkemre és becsületemre

mondom, már nem tudom, hogy miért jöttem. Nagy zavarba jönnek, ha meg kellene mondanom, bizony Isten, nagy zavarba jönnek. Szükségem volt egy kis inspirációra, egy kis fölüdülésre, eszmecserére s mivel — lelkemre és becsületemre mondom — mondá a katonás tartású úr szünetet tartva és körülnézve — micsoda ördögien klasszikus egy izé ez? Bizony Isten, egészen minervai jelenség.

— Akkor fog jól mutatni, ha egészen készen lesz — mondá Jarleyné.

— Nagyon pompás, — mondotta Slum. — Elhiszi-e, ha mondom, hogy életemnek egyik legnagyobb gyönyörűsége volt, hogy én is belekontárkodtam a poesisbe s hogy én is koptattam tollamat e bájos tárgy feldolgozásában? Mellesleg — van valami megbízása? Tehetek valamit csekélységet önért?

— Nagyon megdrágítja a dolgot, — mondá Jarleyné, — azután meg nem hiszem, hogy sokat lendítene az üzleten.

— Ha-ha! Ne is folytassa, — mondá Slum, fölemelve a kezét. — Csak semmi föllentés. Nem is akarom hallani. Ne is mondja, hogy nem használ. Ne is mondja. Azt én már jobban tudom.

— Pedig nem hiszem, — mondotta Jarleyné.

— Hahaha, — kiáltott Slum. — Maga mindenütt megfordul. Kérdezze meg csak az illatszerészt, a fény-mázkészítőt, a kalapost, kérdezze meg a lutrisokat, kérdezze meg valamennyit, hogy mekkora hasznát vették az én poézisemnek s — figyeljen ide jól — valamennyien áldják a Slum nevet. Ha becsületes emberek, hát égre emelt tekintettel emlegetik a Slum nevet, ezt tessék megjegyezni. Ismeri a Westminster-apát-ságot, Jarleyné asszony?

— Természetesen.

— Hát lelkemre és becsületemre mondom, madame, ennek a szomorú épületnek egy bizonyos sarkában, melyet a költők szögletének szoktak nevezni, több jelentéktelenebb nevet fog találni, mint a Slum név — mondotta a kitünő férfiú, kifejezésteljesen kopogtatván meg homlokát, jelezvén, hogy ott is van ám

agyvelő. — Éppen van nálam valami apróság, — folytatta Slum, levéve kalapját, mely tele volt mindenféle írományokkal, — van nálam valami apróság, melyet a pillanat hevében ráztam ki a könyökömből s mely véleményem szerint éppen abból a fajtából való, melyre szüksége van, hogy lángra lobbantsa vele ezt a várost. Egy akrostichon. A czíme ugyan ez idő szerint »Warren», de gondolata mindenre alkalmazható s különösen lelkesítő a Jarley-gyűjtemény mellett. Tessék.

— Nagyon drága, ugy-e? — kérdezte Jarleyné.

— Öt shilling, — felelt Slum, zsebkésével piszkálván fogait. — Olcsóbb, mint akármilyen próza.

— Legfőlebb hármát adhatok érte, — mondotta Jarleyné.

— S még hatot, — alkudozott Slum. — Hát legyen három shilling és hat penny.

Jarleyné nem tudott ellentállani a poéta okvetetlenkedéseinek és Slum úr följegyezte a megbízatást jegyzőkönyvébe a három shillinges és hat pennys dalok rovatába. Azután eltávozott, hogy megváltoztassa az akrostichont, miután pártfogójától a lehető legudvariasabban búcsút vett s megígérte, hogy mihielyt csak teheti, gyönyörű kézirattal tér vissza a nyomdász számára.

Minthogy jelenléte közben az előkészületeket tovább folytatták, azok már annyira előhaladtak, hogy nem sok kellett befejezésükhöz. Miután a füzéreket valamennyien ízlésesen fölaggatták, kicsomagolták a csodálatos gyűjteményt, egy a földtől két láb magas deszkázatra helyezték, mely az egész termen végigfutott a falak mentén s a közönségtől mellmagasságnyra ríktó vörös kötél választotta el. Egyesben s csoportozatban különféle remek alakok voltak ott láthatók különféle korok és országok ragyogó ruháiba öltözve. Egyik szilárdabban, a másik ingatagabban állt a lábain, a szeme valamennyinek tágra volt nyitva, orrlyuka hatalmasan kikerekítve, kar- és lábizmaik túlságosan kifejlesztve s valamennyi arczról bámulat, sőt elképpedés tükröződött vissza. Valamennyi úr úgy kidüllesztette a mellét, mint egy kevély galamb s vala-

mennyinek arcza nagyon kék volt a szakála körül. Valamennyi hölgy és valamennyi úr roppant figyelemmel bámult valahova, voltaképpen azonban sehova.

Mikor Nell eléggé kicsodálkozta magát e remek alakokon, Jarleyné mindenkit kiküldött a teremből s maga maradt a gyermekkel. Leült egy, a terem közepén levő karosszékbe, Nellnek kezébe nyomott egy pálczát, melylyel maga szokta az alakokat mutogatni és magyarázni, s nagy buzgalommal igyekvék a gyermekeket beavatni teendőibe.

— Ez itt, — mondá Jarleyné panorámai hangon, miközben Nellel a gyűjtemény legelső alakjára mutatott, — egy szerencsétlen udvarhölgy Erzsébet királynő korából, a ki meghalt egy tüszúrás következtében, mert vasárnap is dolgozott. Nézze meg csak, hogy szivárog ujjából a vér s jól nézze meg az akkori időben használatos aranyozott fülű tül, a melylyel dolgozott.

Nell kétszer-háromszor ismételte az oktatást, a pálczával a hölgy újjára s a türe mutatva, azután áttértek a legközelebbi alakra.

— Ez, uraim és hölgyeim, — mondá Jarleyné, — a borzalmas emléktű Packlemerton Gáspár, a ki tizen-négy asszonyt vett feleségül s valamennyit úgy pusztította el, hogy míg ők az ártatlanság és erény nyugodt öntudatával aludtak, a talpukat csiklandozta. Mikor a vérpadra vitték s azt kérdezték tőle, bánja-e, a mit tett, azt felelte, hogy bánja, hogy az asszonyokkal csak ily egyszerűen végzett, de reméli, hogy ezért minden férj megbocsát neki. Vegyen erről példát minden fiatal hölgy s férje megválasztásában nagyon figyeljen a férfi jellemére. Nézzék meg jól, újja most is be van görbülve, mintha csiklandozni akarna s az arcza azt a borzasztó eltorzulást mutatja, melyet mindig mutatott, valahányszor barbár tetteinek egyikét elkövette.

Mikor Nell már eleget tudott Packlemertonról s el is tudta mondani, Jarleyné áttért a vastag emberre, azután a sovány emberre, majd a kis emberre, végre arra az öreg hölgyre, ki szintén halálnak halálával lakolt, mert életének százharminczkettedik esztendejében még nem áttért táncolni. Azután áttért az ős-

erdő vadembereire, arra az asszonyra, ki tizennégy familiát irtott ki mogyoróbefőttel, s a többi históriai, érdekes, de rendesen tévútra jutott személyiségekre. Nell oly alaposan fölfogta az oktatást, s annyira bevészte a hallottakat emlékezetébe, hogy miután két órára bezárkózott, ismerős volt az egész kabinet históriájával s teljesen illetékesnek érezte magát a közönség kioktatására.

Jarleyné nem késett csodálkozását kifejezni a sikeres eredmény fölött s fiatal barátnőjét és tanítványát felszólította, hogy tekintse meg a többi intézkedést is, melyet a helyiségben tétetett. Ez intézkedések következtében és zöld posztó segítségével a folyosó üde liggetté változott át, hol ügyes rendben voltak fölaggatva a csalogató hirdetések, Slum úr termékei. A folyosó felső részén volt egy gyönyörűen földiszített asztal Jarleyné számára, hogy ott szedje be a pénzt s elnököljön ő felsége III. György, Grimaldi úr (clownöltözetben), Mária skót királyné, egy quäkerhitű névtelen úr s Pitt úr társaságában, a ki az ablakadóról szóló törvényjavaslat egyik hű másolatát tartá kezében. De a külső előkészületeket sem hanyagolták el. Az ajtó fölött levő kis fülkében egy nagy, természetes bájú apácza morzsolgatta olvasóját, a várost pedig egy lehető legfeketebb hajú s lehető legfehérebb arcú rabló járta be kocsin, egy hölgy miniatűr-arcképének a nézésébe elmerülve.

Még csak Slum úr munkálatait kellett értelmesen szétosztogatni; szívének pathetikus nyilatkozásait el kellett juttatni minden házba, minden boltba, a »Ha egy számár így kezdene...« paródiát el kellett terjeszteni valamennyi csapszékben az irnokok és víg hölgyek közt. Mikor mindez megtörtént s Jarleyné maga járt el egy nevelőintézetben, külön e célra készült plakáttal, melyen világosan be volt bizonyítva, hogy a viaszfigurák a szellemet finomítják, az ízlést nemesítik s az emberi intelligentia horizontját tágítják, a fáradhatatlan hölgy asztalhoz ült s a kiállítás sikerére jót húzott a már többször említett gyanus palackból.

HUSZONKILENCZEDIK FEJEZET.

Jarleyné kétségkívül nagyon találékony szellem volt. A különféle fogások közt, melyekkel a közönséget a kiállításba akarta csalogatni, a kis Nell nem volt a legutolsó. Az a kis kocsi, melyben a rabló személyesen szokta megtenni útjait, tarkán föl volt diszítve mindenféle zászlóval és vaczakkal s a rabló rendesen kedvese arczképének a szemléletébe volt elmerülve. Nell virágokkal diszítve mellette foglalt helyet, e remek díszben minden reggel bejárta a várost s dob- és trombitaszó mellett kosarából mindenkinek reklámot osztogatott. A gyermek szépsége s szende, szemérmes magaviselete valósággal sensatiót okozott a városkában. A rabló, a ki eddig egymaga bitorolta az utozák közérdeklődését, ettől fogva másodrendű jelentőségre súlyedt. A legényemberek roppant érdekesnek találták a világos szemű leánykát, egy tuczat gyermek halálosan beleszeretett s a viaszszekrény ajtajában egyre-másra hagyták ott számára a dióval és almával telt csomagokat, apró, kecses betűkkel látván el czímzését.

Ezt a kedvező benyomást Jarleyné nagyon jól észrevette s nehogy Nell a közönség megszokja, a rablót egyedül küldte ki, a gyermeket pedig magánál tartotta a kiállítási teremben, a hol félóránként a bábész közönség nagy meglegedésére magyarázta el az alakokat. Ez a közönség pedig kitűnő elemekből állt; mert volt köztük egy csomó felsőbb leány, a kiknek a meglegedéseért Jarleyné nagyon törte magát, a mennyiben Grimaldinak, a dummer Augustnak, a figuráját

teljesen megváltoztatta s Lindley Murray urat csinálta belőle, a mint éppen jeles grammatikájának megszerkesztésén töri a fejét, egy nagyon hirhedt és elvetemült gyilkos asszonyt pedig More Hannáhvá varázsolta át. Monflathers kisasszony, a ki a városi nevelő- és foglalkoztató intézet elnöknője volt s nyolcz kiválasztott ifjú hölgygyel külön kegyeskedett megtekinteni a tárlatot, hizelegve ismerte el erről a két alakról, hogy pontos kivitelűek és hasonlóságuk igazán bámulatos. Pitt úr hálósipkával és hálókabáttal, de cipők nélkül oly remekül ábrázolta Cowper költőt, hogy jobb se kell, a skótok királynője pedig fekete parókát, fehér gallért, férfiruhát kapott s oly tökéletes lord Byron lett belőle, hogy a fiatal hölgyek csak úgy sziszegtek láttára a nagy gyönyörűségtől. Monflathers kisasszony azonban lehűtötte lelkesedésüket s nem mulasztotta el Jarleyné előtt megjegyezni, hogy az alakjait jobban is kiválogathatná, mert ő lordsága az irataiban többrendbeli oly nézetet és fölfogást nyilvánított, melyek nem férnek össze azzal a megtiszteltetéssel, hogy viaszszkabinetben foglaljon helyet.

Nellnek meglehetősen nehéz volt ugyan a föladata, de a karavánhölggy nagyon barátságos és elnéző volt iránta, a kinek nemcsak az volt nagy gyönyörűsége, hogy kényelmes, nyugodt életet éljen, hanem ebben környezetét is részesíteni igyekezett. Meg kell jegyeznünk, hogy ez az utóbbi sajátság még azoknál is sokkal ritkább és szokatlanabb, a kik sokkal finomabb helyen laknak, mint a panoráma-bódék. Miután Nell azon népszerűség révén, melyet a látogatóknál élvezett, többrendbeli kis mellékjövedelmekre tett szert, melyekből pártfogónője semmi részt sem igényelt s miután nagyapjával is jól bántak, semmi oka sem volt aggodalomra, kivált mikor Quilp jutott eszébe s attól tartott, hogy egyszerre csak visszatérhet s ráakadhat.

Quilp tényleg örökös félelem tárgya volt a gyermek előtt; undok arca és torzalakja mindig előtte lebegett, s visiókkal kínoztá. Abban a teremben aludt, hol a viaszfigurák álltak (hogy jobban vigyázhasson rájuk), s éjszakára sohasem térhetett vissza a terembe

a nélkül, hogy azt ne képzelte volna, hogy egyik-másik alak rút vonásaiból Quilpnek az arcza vigyorog feléje. S ez a képzelődés néha olyan erős volt nála, hogy azt hitte, az illető alak eltűnt s ruháit Quilp vette magára. A hogy ezek az alakok nagy üvegszemeikkel körülállták ágyát, sokszor oly mondhatatlan rémület fogta el, hogy órák hosszat nyitott szemmel bámulta őket s utóvégre is föl kellett kelnie, s gyertyát gyújtania, sokszor odaült a nyitott ablakhoz s a fényes csillagok társaságát kereste. És ilyenkor eszébe jutott a londoni öreg ház, az ablakkal, melynél annyit üldögélt; és eszébe jutott a szegény Kit s az ő jó szíve. És ilyenkor könnyek szöktek szemébe s sírt és mosolygott egyszerre.

A magány e csendes óráiban többször aggódva gondolt nagyapjára s azon töprengett, hogy az öreg ember mily hosszú időre kénytelen visszaemlékezni, hogy van-e érzéke sorsuk változása iránt, tudatával bír-e az utóbbi napok nyomorúságainak. Vándorlás közben ritkán gondoltak erre, de most nem zárközhattott el azon gondolat elől, hogy mi lesz belőlük, ha az öreg ember megbetegszik vagy ereje elhagyja. Az öreg nagyon türelmes, készséges ember volt, boldognak érezte magát, hogy kis teendőjét elvégezheti s örült, hogy hasznát vehették. De még mindig az a közönyös ború nehezedett lelkére, a javulásnak minden kilátása nélkül s gyermek volt, gondolatnélküli, szegény, együgyű lény, ártatlan édes öreg ember, képes gyöngéd szeretetre és elnézésre, fogékony kellemes vagy fájdalmas benyomások iránt, de minden egyéb iránt érzéketlen, közönyös. S Nellnek nagyon szomorú volt ezt tudnia. Ha Nell azt látta, hogy téllenül ült székén s valahányszor hozzáfordult, hát mosolyogva intett neki; ha látta, mint szereti a gyermekeket, mint hurczolja karján órákon keresztül, mint dédelgeti, mint hintázza a karján, mily türelmesen felel együgyű kérdéseikre, akkor oly szomorúság fogta el a szívét, hogy könnyekben tört ki, megvonult valami félreeső sarokban s térdre hullva kérte az Istent, hogy adja vissza nagyapjának az egészségét.

Aggódásának keserűsége azonban nemcsak ebben

állt, hogy őt olyan állapotban látta, a mikor legalább megelégedett és nyugodt, abban sem, hogy mindig a nagyapja megváltozott állapotára gondolt, bár ez is elég megpróbáltatás volt ifjú szívére. Ő, még mélyebb és nehezebb gondok következtek rá.

Egy este, szabad estéjük lévén, Nell és nagyapja sétálni mentek. Napokon keresztül úgyis örökké négy fal közt töltötték az időt s mivel a levegő is langyos volt, messze kimentek sétálni. Mikor kiértek a városból, bekanyarodtak egy dűlőútra, mert azt hitték, ismét visszajutnak az országútra, melyről letértek s így térnek majd haza. Az út azonban nagyobb kanyarulatot tett, mint gondolták s az országutat csak akkor érték ismét el, mikor a nap már lenyugodott. Ekkor megállapodtak, hogy kipihenjék magukat.

Az ég lassanként beborult, sötét, fenyegető színt öltött, kivéve ott, hol a lenyugvó nap aranyos tűzre lobbantotta a láthatárt. Itt fénysávok törtek keresztül a felhők sötét tömegén s vörös világításba merítették az egész tájat. Mikor a nap lement, hogy derűjét másfelé vigye, a szél panaszosan kezdett morajlani s lomha felhők vonultak föl az égre, viharral fenyegetődzvén. Nemsokára nagy cseppekben kezdett esni az eső, viharfelhő viharfelhőre tolult s lassanként az egész firmamentumot betöltötte. Azután a távolból mennydörgés moraja kezdett hallatszani s a sötétség, mely rendesen csak egy óra alatt szokott teljesen beállni, most néhány pillanat alatt betöltötte a tért.

Mivel félték fa alatt vagy sövény mellett keresni menedéket, az öreg és a gyermek sietve nekivágtak az országútnak, abban a reménységben, hogy majd csak akad valami ház, hol a vihar elől meghúzódhatnak, mely most komolyan kitört s minden pillanatban hevesebb lett. Bőrig ázva a csapkodó esőől, felig megsüketülve az iszonyú dörgéstől és megvakulva a szikrázó villámok fényétől, elmentek egy magányos ház mellett a nélkül, hogy észrevették volna. Azonban egy ember állt a kapuban s az jó hangosan rájuk kiáltott, hogy menjenek be oda.

— Ha nem félnek attól, hogy megvakulnak, akkor

legalább a fülüket tartsák nyitva, — szólt a kapu elé lépve s a szemét eltakarva a cikázó villámok fénye elől. — Miért siettek el a ház előtt, he? — mondá bezárva az ajtót s azután a folyosón végig egy hátsó szobába vezette őket.

— Nem vettük észre a házat, uram, míg ránk nem szólt, — mondá Nell.

— Nem is csoda, — mondá az öreg ember, — ha az embernek szemei előtt úgy cikáznak a villámok. Jöjjenek ide a tűzhöz s szárítsák meg kissé magukat. Megrendelhetnek, a mi csak tetszik, ha akarnak valamit. Ha pedig nem tetszik, hát nem muszáj megrendelni. E miatt nem kell aggódniok. Mert tudják meg, hogy vendéglőben vannak. A »Bátor katonát« az egész környéken ismerik.

— »Bátor katonának« hívják ezt a vendéglőt? — kérdezte Nell.

— Annak. Azt hittem, az egész világ tudja, — mondotta a kocsmáros. — Honnan valók, hogy a »Bátor katonát« nem ismerik legalább úgy, mint a katekizmust? Biz ez a »Bátor katoná« s James Grovesnek a tulajdona, a ki feddhetlen, morális jellemű ember s pompás földött kuglizója van. Ha valakinek kifogása van Jem Groves ellen, csak mondja magának Jem Grovesnek a szemébe.

E szavakkal a mellényére ütött, jelezvén, hogy ő az a híres Jem Groves, azután ravaszul fölkancsalított Jem Grovesnek a képmására, mely fekete rámából nézett rá a falról, végül pedig szájához emelte a félig üres grogos poharat s ivott Jem Grovesnek az egészségére.

Mivel az est úgyis meleg volt, egy nagy kályha-ellenző volt fölállítva keresztbe a szobában, hogy fölfogja a tűz melegét. Ugy látszott, mintha az ellenző túlsó oldalán valaki kétségbe vonta volna Groves úr kitűnő tulajdonságait s ez által adott volna okot Groves úrnak az öndicséretre, mert Groves úr fölhagyott kihívó beszédével s ujjának büttykével megkopogtatva az ernyőt, várt, hogy a másik mit felel.

— Nem sok ember van, — folytatta Groves, mikor látta, hogy nem kap feleletet, — a ki Jem Grovesnek a saját hajlékában ellen merne mondani. Csak egynek van ehhez elegendő bátorsága, tudom s ez az ember nincs is száz mérföldnyire ide. De mivel ő fölér egy tuczat más emberrel, hát hagyom, mondjon, a mit akar, s ezt ő is jól tudja.

Erre a fölötte udvarias beszédre megszólalt egy durva, rekedt hang s megparancsolta Grovesnek, hogy fogja be a száját s gyújtson gyertyát. Ugyanaz a hang azt is megjegyezte, hogy annak az úrnak nem szükséges fecsegéssel rontani a tüdejét, mert úgyis mindnyájan tudják, hogy miféle posztóból van szabva.

— Nell, azok kártyáznak, — súgta az öreg ember egyszerre fölébredt érdeklődéssel. — Nem hallod?

— Hozza mártüstént azt a gyertyát, — szólalt meg a hang. — Ebben a sötétben az ember alig látja a kártya szemeit; ezt a butikot pedig csukja be azonnal, értette? A sőre valószínűleg megint rossz lesz ma este, mert persze zivatar van. Megnyertem. Hét shilling és hat penny jár nekem, vén Izsák. Ide vele.

— Hallod, Nell, hallod? — suttogta az öreg ember növekvő érdeklődéssel, mikor a pénz megcsörrent az asztalon.

— Ilyen zivatart sem egyhamar láttam, — szólott egy roppant kellemetlen hangzású, éles, károgó hang, mikor egy borzalmas mennykőcsapás morajlott tovább. — Nem láttam azon éjszaka óta, mikor az öreg Withers Lukács tizenháromszor nyert a vörösön. Mondtuk is valamennyien, hogy ördögi szerencsével meg a magáéval játszik. Akkor is éppen ilyen ördögnek való éjszaka volt, hogy nekilásson a munkának s szentül hiszem, hogy a vállán kandikált keresztül, de persze senki sem láthatta.

— Ugyan, — mondá az előbbi durva hang, — akár-mennyit is nyert az öreg Lukács az utóbbi esztendőben, jól emlékszem arra az időre, mikor nem volt nála szerencsétlenebb játékos. Nem vehetett koczkát vagy kártyát a kezébe, hogy alaposan ki ne fosztották, meg ne koppasztották, ki ne szipolyozták volna. !

— Hallod, mit mond ? — suttogott az öreg ember. — Hallod, Nell ?

A gyermek bámulattal s rémülettel látta, hogy az öregnek külseje alapos változáson ment át. Arcza kivörösödött, arczizmai rángatództak, szeme kidülledt, fogait összeszorította, lélekzete gyors, szakadozott lett s keze, melylyel a gyermek karját fogta, erősen remegett.

— Te vagy a tanúm, — mormolt fölfelé tekintve, — mindig mondtam, tudtam, arról álmodtam, éreztem, hogy ez az igazság s hogy ennek így kell lennie. Mennyi pénzünk van, Nell ? Tegnap pénzt láttam nálad. Mennyi pénzünk van ? Add ide.

— Nem, nem, hadd legyen nálam, nagyapa, — mondá a leány elrémülve. — Jerünk innen. Ne törődjünk az esővel. Kérlek, jerünk innen.

— Azt mondom neked, add ide, — mondotta az öreg vadul. — No, ne sírj, Nell. Nem úgy gondoltam, szivem, ha erősen szoltam is rád. A te javadat akarom. Igazságtalan voltam irántad, de helyrehozom, Nell, igazán mondom. Hol a pénz ?

— Ne vedd el, — kérte a gyermek, — kérlek, ne vedd el, édes nagyapa. Hagyd nálam, vagy hadd doboz el inkább, mintsem elvedd. Jerünk innen, kérlek, jerünk innen.

— Add ide a pénzt, — mondá az öreg. — Meg kell kapnom. Ugy, úgy, én édes Nellym. Helyre pótolom ezt, gyermekem, úgy hogy meg leszel vele elégedve. Erről biztos lehetsz.

Nell egy kis erszényt húzott elő zsebéből. Az öreg hevesen nyult utána s gyorsan az ellenző mögé ment. Lehetetlen volt visszatartani s a remegő leány nyomon követte.

A kocsmáros gyertyát tett az asztalra s az ablak függőnyeit behúzta. Az ellenző mögött két ember ült, köztük kártya s ezüstpénz hevert, a játék eredményét pedig magára az ernyőre jegyezték. A durva hangú férfi középkorú vastag ficzko volt, nagy fekete pofaszakállá, széles arcza, durva nagy szája s bikanyaka volt, mely eléggé ki is látszott, mert ingét csak egy laza vörös nyakkendő tartotta össze. Barnás-fehér

kalap volt a fején s mellette hatalmas fűtykös állt. A másik, a kit társa Izsáknak hívott, szikár, púpos, magas vállú alak volt, roppant gonosz arcú s sötéten, alattomosan kancsalított.

— No, öreg, — mondá Izsák megfordulva, — ismeri valamelyikünket? Mert az ellenzőnek ez a része fenn-tartott hely s nem idegenek számára való.

— Remélem, nem sértem meg, — szólt az öreg ember.

— De megsért, a teremtését, — mondá a másik közbeszólva. — Sértés, ha olyan társaságba avatkozik, melynek megvan a maga külön dolga.

— Nem volt szándékom sérteni, — mondá az öreg, — csak azt gondoltam, hogy ha —

— Nincs joga semmit sem gondolni, uram, — viszonzá a másik. — Az olyan öreg ember, mint maga, mi az ördögöt gondolhat.

— No te maradhatatlan izgága, — mondá a vastag ember, első ízben tekintvén föl kártyájából, — nem engeded elmondani a mondókáját?

A kocsmáros, a ki elhatározta, hogy semleges marad mindaddig, míg nem tudta, hogy a vastag hogy fogadja a kérdést, e pontnál szintén közbeszólt:

— Persze! Miért nem hagyja, hogy kibeszélje magát, List Izsák?

— Hagyjam, hogy kibeszélje magát? — mondá List Izsák, vékony hangjától telhetőleg igyekezvén utánozni a kocsmáros hangját. — Hiszen hagyhatom, Jemmy Groves.

— Hát akkor talán hagyná, vagy mi, — szólt a kocsmáros.

List kancsal szeme fenyegetően összehúzódott s lát-szott rajta, hogy attól tart, hogy ez a vita még tovább is húzódik, mikor társa, ki élesen nézte az öreget, idejében közbeszólt:

— Ki tudhatja — mondá ravaszul, — az úr talán azt akarta udvariasan megkérdezni, hogy lehet-e szerencséje velünk játszhatni?

— Azt akartam — mondotta az öreg. — Ép azt akartam. Szeretnék.

— Mindjárt gondoltam — szólt a vastag. — Ki tudja, talán azt is sejtette, hogy irtózunk a babra való játéktól s pénzbe szeretne játszani?

Az öreg ember azzal felelt, hogy megrázta sovány kezében az erszényt, az asztalra dobta s a kártyákat oly sovár mozdulattal kapta össze, mint a hogy' a zsugori ember nyúl a pénze után.

— Ohó, majd persze — mondá Izsák. — Ha az úr azt akarja, akkor bocsánatot kérek. Az úré ez a kis tárcza? Egyszerű, csinos kis erszény. Kicsit könnyű erszény — folytatta Izsák, földobva a levegőbe s ügyesen ismét elkapva. — De annyira mindenesetre kifutja, hogy az úrnak félórai mulatsága legyen.

— Játsszunk négyesbe — mondá a vastag — s vegyük be Grovesot is. Jőjjön, Jemmy.

A kocsmáros úgy viselkedett, mint az olyan ember, ki az ilyen társaságban teljesen otthonos. Odament az asztalhoz s leült. A gyermek valóságos halálfélelemmel hívta félre nagyapját s még egyszer kérte, hogy távozzanak onnan.

— Meglásd, jobb lesz, ha elmegyünk — mondá Nell.

— Szerencsénk lesz — mondá az öreg idegesen. — Hagyj el, Nell. A szerencsét csak kártyával és kockával lehet megfogni. Kis nyereségen kell kezdeni s nagyon végezni. Itt ugyan keveset lehet nyerni, de majd sor kerül nagyobbakra is. Csak azt fogom visszanyerni, a mi az enyém s ezt is csak érted teszem, lelkelem.

— Oh Istenem, — sóhajtott a gyermek, — micsoda balsors vezetett bennünket ide?!

— Csitt — mondá az öreg ember, ujját ajkára téve. — A sorsot nem szabad kárhoztatni, különben hátat fordít, tapasztalásból tudom.

— No, uram, — szólt a vastag, — ha nem akar jönni, akkor szíveskedjék ideadni azt a kártyát.

— Megyek már! — kiáltott az öreg ember. — Úlj le mellém, Nell s nézd, hogy mint játszom. Légy jókedvű, mert minden érted történik, minden fillér. Nem fogom nekik megmondani, mert különben nem játszanának velem, félnének attól az eredménytől, melylyel az ily jó cél okvetlenül jár. Nézd meg ezeket

az embereket. Mik ők és mi vagy te! Ki kételkedik ezek után abban, hogy nyernünk kell?

— Az úr meggondolta s nem jön — szolt Izsák s úgy tett, mintha föl akart volna kelni az asztaltól. — Azt hiszem, az urat is elfogta a félsz. A ki nem mer, az nem is nyer, no de az úr legjobban tudja, mit csinál.

— Készen vagyok. Szeretném tudni, ki fél jobban hozzákezdeni.

E szavakkal széket tett az asztalhoz, a többi három is odaült s megkezdődött a játék.

A gyermek is odaült s nyugodtan figyelte a játék menetét. Nem törődött a szerencse kerekének forgásával, mert csupa szem volt azon elvakult szenvedély iránt, mely nagyapját elfogta. Hogy nyer-e vagy veszít, teljesen mellékes volt neki. Az öreg pedig majd kibújt a bőréből örömében, ha valamieskét nyert s le volt verve, ha veszített s oly nyugtalanul, oly lázasan, oly félelemmel, oly kapzsin játszott, oly sóváran nézte a szerény téteket, hogy a leány jobban elviselte volna, ha halva látja. Pedig ő volt e gyötrődésnek ártatlan oka. Az öregnek pedig, ki oly vad nyereségvágygyal játszott, a milyet a legtelhetetlenebb játékos sem érez, nem volt egyetlen önző gondolata, nem törődött magával egy cseppel sem.

A többi három hivatásos játékos és gazember ellenben oly nyugodtan játszott, mintha merő erényekkel lettek volna kibélelve. Néha-néha fölnézett az egyik, hogy a másikra mosolyogjon vagy hogy a lámpa belét elkoppantsa, vagy hogy a villámlást nézze, ha az ablakon s a libegő függönyön keresztül látszott a fénye vagy hogy a szokottnál nagyobb dördülésre figyeljen. Egyébként pedig a kártyán kívül éktelen nyugalommal viseltettek minden iránt, tökéletes filozófok voltak, nem árultak el semmi nagyobb szenvedélyt, szóval olyanok voltak, mint a kőszobor.

A zivatar teljes három órán át dühöngött, a villámlás lassanként alábbhagyott, a dörgés, mely eleinte szinte fejük fölött recsegett-ropogott, szűnni kezdett s úgy hallatszott, mint roppant távolsághól jövő moraj. A játék azonban egyre tartott s valamennyien elfeledkeztek a szorongó gyermekről.

HARMINCZADIK FEJEZET.

Végre befejezték a játékot s egyedüli nyertesnek List Izsák kelt föl az asz altól. Mat és a kocsmáros üzletszerű edzettséggel viselték v szteségüket. Izsák olyan pofával vágta zsebre a nyereséget, mint a ki el van tökéelve mindig nyerni és sem meglepetést, sem örömet nem árul el.

Nell kis erszénye teljesen kiürült. De ha üresen feküdt is az asztalon s a többiek már fölkeltek, az öreg még mindig ott ült, kiosztogatta a kártyákat s meg nézte valamennyit, hogy kinek mi jött volna, ha tovább játszottak volna. Teljesen el volt merülve ebbe a foglalkozásba, mikor a gyermek odalépett hozzá, vállára tette kezét s figyelmeztette, hogy mindjárt éjféli lesz.

— Ez a szegénység átka, Nell — mondá, az asztalra terítgetett kártyákra mutatva. — Ha egy kicsit tovább játszhattam volna, a szerencse megfordult volna. Világos, ezek a kártyák mutatják. Nézz ide csak, látod? Nézz megint ide.

— Tedd félre, — mondá a gyermek. — Igyekezzél inkább elfelejteni.

— Elfelejteni, elfelejteni, — szólt az öreg, sovány arczával föltekintve. — Elfelejteni! Hogy' legyünk akkor gazdagok, ha teljesen föl hagyunk vele!?

A gyermek csak a fejét rázta.

— Nem, Nelly, nem, — mondá az öreg, megsimogatva az arcát. — Nem szabad vele föl hagyni. A legelső alkalommal újra meg kell vele próbálkoznunk. Csak türelem és türelem s előbb-utóbb boldoggá

foglak tenni, ígérem. Az ember ma veszít, holnap nyer. Aggodalom és gond nélkül semmit sem lehet nyerni, semmit. Tudd meg. Jer, készen vagyok.

— Tudja-e, hány óra? — kérdezte Groves, a ki barátaival pipázott. — Tizenkettő elnult.

— S hozzá, milyen esős az éjszaka, — szólt a vastag.

— James Groves »Bátor katoná«-jának jó ágyai vannak. Embernek, állatnak egyaránt olcsó ellátás, — mondá Groves, czégtáblája föliratát recitálva. — Fél-egyre!

— Nagyon késő van — szólt a gyermek nyugtalanul.

— Jobb lett volna előbb indulnunk. Mit fognak rólunk gondolni? Lesz két óra, mire hazaérünk. Mibe kerülne, uram, ha itt maradnánk?

— Két jó ágy egy shilling és hat penny. Vacsora és sör egy shilling. Összesen két shilling hat penny — mondá a »Bátor katoná«.

Nell még mindig a ruhájában bevarrva viselte az aranydarabot. Jól megfontolta, hogy már milyen későn van, mily mélyen alszik Jarleyné s bizonyára megijedne a derék hölgy, ha az éjszaka kellő közepén kopogtatnák föl ágyából. Azt is jól megfontolta, hogy ha itt maradnának a kocsmában s másnap korán reggel visszatérnének a komédiáshölgyhöz, jó ment-ségnek hozhatnák föl a zivatart, mely őket meglepte. Mindezeket jól megfontolván, hosszas vonakodás után elhatározta, hogy itt maradnak. Felrehívta nagyatyját, megmondta neki, hogy még van annyijuk, hogy vacsorájukat és szállásukat megfizethessék s azt ajánlotta neki, hogy töltsék itt az éjszakát.

— Ha ez a pénz csak pár perczel előbb a kezemben lett volna! Ha egy pár perczel előbb tudtam volna! — sóhajtozott az öreg ember.

Nell gyorsan a kocsnáros felé fordult:

— Azt határoztuk, hogy itt maradunk, ha nincs ellene kifogása.

— Magam is nagyon okosnak tartom — mondá Groves. — Mindjárt itt lesz a vacsorájuk.

Groves elszívta pipáját, a hamut kiverte, az egész készséget gondosan a kandalló egyik sarkára állította

fejjel lefelé, azután kenyeret és sört hozott, árúját alaposan földícsérte s azt mondta, lássanak hozzá oly kényelemben, akárcsak otthon. Nell és a nagyapa nagyon keveset ettek, mert gondolataikkal voltak elfoglalva. A többi gentlemanek, a kiknek szerveztéhez nagyon könnyű és szelid folyadék volt a sör, pálinkával és dohánynyal delectáltak magukat.

Mivel másnap kora reggel akartak távozni, a gyermeknek gondja volt rá, hogy a számlát kifizesse, mielőtt lefeküsznek. Mivel azonban tanácsosnak látta kis vagyonszámláját nagyapja elől elrejtetni s az aranyat föl kellett váltania, nagynehezen kivájta rejtekhelyéből s fölhasználva egy kedvező alkalmat, a kocsmárosra sőtésbe követte s átnyújtotta neki az aranyat.

— Legyen szíves ebből, kérem, visszaadni.

James Groves láthatólag meg volt lepve, a pénzt megpengette, majd a gyermekekre nézett, majd ismét a pénzre, mintha azt akarta volna tőle kérdezni, mint jutott hozzá. Mivel azonban a pénz igazi volt s az ő házában váltották föl, mint okos kocsmáros valószínűleg úgy gondolkozott, hogy mi köze hozzá. A gyermek visszatért abba a szobába, a hol az estét töltötték. Ugy rémlett neki, mintha épen egy alak sompolygott volna be a szobába. Az ajtó és azon hely közt, hol a pénzt váltotta, hosszú sötét folyosó nyúlt el s mivel biztosan tudta, hogy senki be nem jött, se nem távozott, míg ő ott volt, az jutott eszébe, hátha kileste valaki.

De kicsoda? Mikor a szobába lépett, az ott levőket ugyanabban az állapotban találta, a melyben elhagyta. A vastag két széken nyúlt végig, fejét kezére nyugtatva, a kancsal Izsák pedig az asztalon foglalt helyet hasonló helyzetben. Köztük ült nagyapó, sóvár csodálkozással nézve a nyeregbe s úgy hallgatva szavait, mintha valami felsőbb lény lett volna. A gyermek meghökkent egy pillanatra s körülnézett, hogy nincs-e ott még más valaki is. Nem volt. Azután azt kérdezte halkán nagyapjától, hogy az ő távollétében eltávozott-e valaki a szobából.

— Nem, senki.

Akkor hát képzelődött. De mégis különös volt, hogy ezt az alakot oly élénken tudta maga elé képzelni, a nélkül, hogy előbb a gondolatát valami rávezette volna. Még mindig nem tért magához a csodálkozásból, mikor megjelent egy leány, hogy világot hozzon a szobájába.

Az öreg is elbúcsúzott társaitól s együtt mentek föl. Tágas, nagy szoba volt, kihalt folyosókkal, széles lépcsőkkel, melyek a gyertya lobogó fényénél még komorabbnak tűntek föl. Nagyapját magára hagyta kamrájában s követte a szolgát egy másikba, mely a folyosó végén feküdt s hat rogyadozó lépcsőn lehetett belé följutni. Ezt a szobát rendezték be számára. A leány még ott maradt egy ideig, hogy csevegjen s a gyermeknek elpanaszolja bajait. Azt mondta, hogy nincs jó állása, bére csekély, a munka pedig sok. Két hét múlva el szeretne menni, vajjon nem tud-e neki a gyermek valami más, megfelelő foglalkozást? Nagyon aggódik, hogy más foglalkozást nem igen fog kapni, minthogy ebben a házban szolgál, melynek meglehetősen rossz a híre. Sokat kártyáznak meg egyebet is csinálnak. Nagyon tévedne emberismeretében, ha azok, a kik idejárnak mint rendes vendégek, oly becsületesek lennének, a minőknek kellene lenniök. De világért meg ne tudja senki, hogy ő ilyeneket beszél. Azután arra célzott, hogy van kedvese, de kosarat adott neki, mire azzal fenyegetődött, hogy akkor beáll katonának; végre még megígérte, hogy korán reggel kopogtatni fog ajtaján s jó éjszakát kívánva távozott.

A gyermek nagyon kellemetlenül érezte magát, mikor egyedül maradt. Nem tudott megszabadulni annak az alaknak gondolatától, mely szerinte végig-suhant az alsó folyosón; s a mit a leánytól hallott, az sem volt alkalmas arra, hogy megnyugtassa. Az emberek is nagyon gyanusan, zsiványosan néztek ki. Hát ha abból éltek, hogy az utasokat meglopják és legyilkolják? Ki tudja?

Mikor ettől a félelemtől s gonosz sejtelemtől kissé megszabadult, az előbbi este eseményei által okozott

aggodalmak bántották. Nagyapja lelkében újra föl-
éledt a régi szenvedély s csak az ég tudja, hogy örü-
letes tette volna képes ragadni. Azután mennyire
félt elmaradásának következményeitől is! Talán min-
denfelé keresik! Megbocsátanak-e neki holnap, vagy
a küszöbről fogják elkergetni? Minek is maradtak
ezen az átkozott helyen? Minden körülmény közt
jobb lett volna, ha tovább mennek.

Végre elnyomta az álom, a nyugtalan, minduntalan
félbeszakított álom. Így például azt álmodta, hogy
magas toronyról esik lefelé s nagy rándulással riadt
föl rémületében. Azután mélyebb álom jött a szemére,
— s azután? — mi az? Az az alak ott volt a szobában.

Egy alak volt ott. Igen. Nell még az este fölhúzta
a függönyt, hogy ha szürkülni kezd, a világosság mind-
járt a szobába essék. Az alak az ágy lába s az ablak
közt sompolygott, némán, zajtalanul tapogatódzott,
ott settenkedett az ágy körül. A gyermeknek elszorult
a lélekzete, nem volt képes segítségért kiáltani. El-
hagyta az ereje, egyetlen tagját sem tudta mozditani.
Mozdulatlanul feküdt ágyában s figyelt.

Az alak mind közelebb és közelebb jött, s végre ott
állt az ágy fejénél. Lehellete érezhető volt a vánkoston,
hogy Nell összerezsent s visszahúzódott, hogy tapo-
gatózó kezei hozzá ne érjenek. Az alak azután oda-
sompolygott az ablakhoz, a honnan visszanézett rá.

A komor alak egyszerű foltnak tetszett a szoba sötétségében, de a gyermek látta, mint forgatja fejét,
érezte, tudta, hogy mint forognak a szemei s mily
megfeszített figyelemmel hallgatódzik. Azután az alak
megállt s oly mozdulatlan volt, mint ő maga. Azután
pedig, fejét még mindig feléje fordítva, a kezeit moz-
gatta s Nell mintha pénzcsörgést hallott volna.

Az alak ismét visszatért, csöndesen, sompolyogva,
mint az imént, az ágyról leesett ruhákat visszahozta
s lehajolva, térdére fektetett kézzel elsompolygott.
Nagyon lassan ment, jól hallotta Nell, bár már nem
láthatta. Mily lassan mászott végig a folyosón! Végre
odaért az ajtóhoz, s főlegyenessedett. A lépcsők meg-
roppantak zajtalan lépései alatt s ezzel eltűnt.

Nellnek kezdetben az volt a szándéka, hogy felugrik s kirohan a szobából, hol nem tudott maradni a rémülettől. Azt akarta, hogy legyen nála valaki, ne legyen egyedül. Társaságban ismét lesz ereje beszélni. Nemsokára ő is ott állt az ajtónál, gépiesen, nem is emlékeztén arra, hogy mint jutott oda.

Ott állt a borzalmas árnyék s a lépcső aljánál megpihent.

Nem volt képes elmenni előtte. A sötétségben ugyan talán elsuhanhatott volna előtte, a nélkül, hogy megfogja, de erre a gondolatra megfagyott a vér ereiben. Az árnyék mozdulatlanul állott, — ő is. Nem azért, mintha megjött volna a bátorsága, hanem mert nem volt képes mást tenni, mert a szobába visszatérni épp oly borzalom volt, mint tovább menni.

Kint vadul csapkodott az eső s patakokban zuhogott alá a tetőről. Egy nyári bogár, mely nem találta meg a kivezető utat, örülten röpdösött ide-oda, neki-ütődött a falnak, a mennyezetnek s zümmögésével betöltötte a folyosót. Az árnyék ismét megmozdult; a gyermek természetesen hasonlóan cselekedett. Mindjárt nyugodtan érezné magát, ha nagyapja szobájába juthatna.

Az árnyék tovább lebegett a folyosó hosszában s szinte sóváran igyekezett elérni az ajtót. A gyermek nagy kínokat állt ki s már-már azon volt, hogy előre-rohan a szobába, s becsapja maga mögött az ajtót, mikor az árnyék ismét megállt.

Hirtelen az a gondolat villant meg agyában, mi lenne, ha az árnyék bemenne nagyapjához s ellene követne el valamit. E gondolatra oly gyengeség fogta el, hogy majd lerogyott. Az árnyék bement. Bement! Belülről világosság látszott ki. Az árnyék bent volt a szobában, s a gyermek még mindig némán, a rémülettől megmeredve állt ott.

Az ajtó félig nyitva volt. A gyermek odatámolygott s benézett, a nélkül, hogy tudná, mit cselekszik, de azzal a föltett szándékkal, hogy megmenti nagyapját a haláltól, vagy ő is vele hal.

Mily látvány tárult elébe!

Az ágy érintetlen volt s üres. Az asztalnál ült az öreg, az egyetlen élő lény a szobában. Halvány arcának vonásai szinte megmerevedtek a kapzsiságtól s szeme különös fényben ragyogott. Ott ült az asztalnál s számolta a pénzt, melyet Nellől ellopott.

HARMINCZEGYEDIK FEJEZET.

A gyermek sokkal ingadozóbb, bizonytalanabb léptekkel távozott az ajtótól, mint a hogy' odament s visszatért szobájába. Az előbb érzett rémület csekélység volt ahhoz képest, mely most szorongatta szívét. Semmi idegen tolvajtól, semmi áruló kocsmárostól a ki nyugodtan nézi, mint lopják meg a vendégek, vagy a ki maga sompolyog oda ágyához, hogy meggyilkolja, semmi éjszakai rablótól nem rémült volna meg annyira, mint mikor csöndes látogatóját fölismerete. Végtelenül borzalmasabb, rémületesebb volt az, hogy míg ő aludt, a szürke fejű tolvaj a szobába lopózkodott s azt hívén, hogy alszik, meglopta, aztán pedig elkotródott zsákmányával. Ilyet a legvadabb képzelet sem tudott volna elgondolni. Hátha még visszajön, mert hiszen az ajtón nem is volt semmiféle zár; hátha még visszajön abban a hiszemben, hogy még nem vitt el minden pénzt, hanem okvetlenül ott hagyott valamin! Borzongás fogta el arra a gondolatra, hogy lopva, sompolyogva megint besurranhat a szobába, arcát megint odafordíthatja az ágy felé, mialatt ő lehetőleg visszahúzódik az ágy egyik sarkába, hogy elkerülje kezének érintését, mit talán most már el sem tudott volna viselni. Leült s hallgatódzott. Hallga! A lépcsőn lépések zaja hallatszott s az ajtó lassan kinyílt. Csak képzelődés volt ugyan, de mégis oly rettenetes, mint maga a valóság. Mi több, még annál is rettenetesebb volt, mert a valóságnak így vagy úgy gyorsan vége van, de a képzelődés sokáig gyötri az embert.

Komor, bizonytalan rémület érzése fogta el a leányt.

Nem kedves, szeretett nagyapjától félt, mert iránta való szeretete volt az oka végzetes szenvedélyének. Hanem attól az embertől, a kit azon este játszani látott, a ki később a szobájába lopódzott, a ki azután remegő kézzel számlálta a pénzt a gyertya gyér világánál. Ez más ember, más alak volt, torzképe az ő nagyapjának, a kit kerülnie kellett, a kitől annyival inkább félnie kellett, mert hasonlított hozzá s mindig a közelében volt. Az ő édes jó utitársát *ezzel* az emberrel sehogysem tudta összeegyeztetni, mely annyira hasonló s még sem hasonló volt hozzá. Azelőtt sírt, mikor az öreget szomorúnak látta, de mennyivel több oka volt most a sírásra !

A gyermek nem tudott elaludni s elgondolkozott a történtenk fölött, míg végre ez a lidércz annyira ránehazedett kedélyére, hogy megkönnyebbülés lett volna neki, ha az öreget beszélni hallja, vagy ha legalább látja, míg alszik. Ettől talán elszálltak volna azok a rossz gondolatok, melyek az öregnek alakját körülrajzolták. Ismét leosont a lépcsőkön és a folyosón. Az ajtó még mindig nyitva volt felig, úgy a mint elhagyta, s a gyertya is égett.

A maga gyertyáját is magával vitte, hogy ha az öreg fel talál ébredni, azt mondhassa neki, hogy nagyon nyugtalankodott ott fönt, nem tudott aludni s azért jött, hogy utána nézzen, ég-e még a gyertyája. Mikor a szobába benézett, látta, hogy az öreg az ágyon fekszik. Összeszedte tehát a bátorságát s belépett hozzá.

Nyugodtan aludt ; arczán semmi szomorúság, a kapzsiságnak és a szilaj sóvárgásnak semmi nyoma ; nyugodt és békés az. Nem a játékos, nem az az árnyék volt az, a ki szobájába sompolygott, sem nem az elgyötört, fáradt ember, kinek arcza reggeli szürkületek idején annyit nézett az övébe, hanem az ő hű, öreg barátja, az ő ártatlan utitársa, az ő drága jó nagyapja.

Nem érzett semmi félelmet, mikor szendergő vonásaira pillantott ; hanem érzett mélységes szomorúságot és gondot, s ez a gond könnyekben keresett magának utat.

— Áldja meg az isten, — mondá a gyermek, mikor lehajolt, hogy megcsókolja arcát. — Érzem, hogy okvetlenül elválasztanának bennünket, ha ránk akadnának, s őt elzárnák a napfénytől és az ég derűjétől. En vagyok egyetlen támasza. Oh csak megsegítené bennünket az Isten!

Fogta a gyertyát s oly nesztelenül távozott, a mint jött. Mikor visszatért szobájába, a hátralévő hosszú, hosszú boldogtalan éjszakát egészen átvirrasztotta.

Végre a fölkelő nap szürkülete elhomályosította gyertyája fényét s elaludt. A cseléd, a ki ebbe a szobába vezette, nemsokára felkeltette. Gyorsan felöltözött, hogy majd lemegy a nagyapjához. Előbb azonban átkutatta zsebeit, teljesen üresen találta, oly üresen, hogy még egy árva hatpennys darab sem maradt bennök.

Az öreg is elkészült s pár percz múlva úton voltak. A gyermeknek úgy rémlett, mintha az öreg kerülné a pillantását s azt várná, hogy hozza szóba a veszteséget. Nell belátta, hogy ezt meg kell tennie, mert az öreg különben megsejtené a valót.

— Nagyapa, — kezdte remegő hangon, miután jó ideig mentek egymás mellett, — mit gondolsz, becsületes emberek azok?

— Miért? — mondá az öreg remegve. — Hogy becsületes embereknek tartom-e őket? Becsületesen játszottak.

— Megmondom, hogy miért kérdezem, — mondá Nell. — Tegnap este pénzt veszítettem el. Bizonyosan tudom, hogy eltűnt a hálósobámból. Ha csak nem tréfából vette el valaki, — csak tréfából, édes nagyapa, s nagyot nevetnék rajta, ha tudnám.

— Ki vesz el pénzt tréfából? — mondta az öreg idegesen. — A kik ezt teszik, azért teszik, hogy megtartsák. Ne beszéljünk tréfáról.

— Akkor ellopták a szobámból, édes nagyapa, — mondotta Nell, kinek utolsó reménységét is tönkretette az a mód, melylyel nagyapja válaszolt.

— Nem maradt semmi pénzed, Nell? — kérdezte az öreg. — Valahol talán mégis csak maradt valamicske.

Mindent elvettek volna utolsó fillérig? Semmit sem hagytak meg?

— Semmit, — mondá a gyermek.

— Többet kell kapnunk, — mondá az öreg. — Meg kell szereznünk, össze kell kapargatnunk, valami úton-módon hozzá kell jutnunk. Ne törd a fejedet vesztéségeden. Ne mondd el senkinek, hátha ismét visszanyerjük? Ne kérdezd, hogyan. Talán visszanyerjük s még jó csomót nyerünk hozzá, de ne mondd senkinek, mert nagy baj származhatik belőle. Hát ellopták a szobából, míg aludtál? — mondá részvétellel, mely nagyon elütött attól az elattomos hangtól és modortól, a hogy' eddig beszélt vele. — Szegény Nell, szegény kis Nell!

A gyermek lehajtotta fejét és sírt. Az a sajnálkozó hang, melylyel hozzá szólt, teljesen őszinte volt. Ebben bizonyos volt. S az a tudat, hogy mindez érette történt, nem a könnyebb része volt a bánatának.

— Senkinek egy szót se róla rajtam kívül, — mondá az öreg. — Nem, senkinek, még nekem se, — tette hozzá idegesen, — mert semmi jóra sem fog vezetni. Mert az, a mi elveszett, nem ér föl szemed könnyeivel, édesem. Minek is sírsz, mikor úgylis mindent vissza fogunk nyerni?

— Menjünk, — mondá a gyermek föltekintve, — menjünk s nem fogok többet sírni, ha minden egyes penny ezerfontos bankjegy lett volna is.

— No, no, — mondá az öreg.

— Hallgass rám, nagyapó, — mondá a gyermek komolyan. — Akarsz-e rám hallgatni?

— Igen, igen, akarok, — mondá az öreg, de még mindig nem nézett rá. Nagyon szép hang! Nagyon édes hangzása van; olyan, mint az anyjáié volt. Szegény gyermek!

— Hadd beszéljek a lelkedre, nagyapó, — mondá a gyermek, — kérlek, ne gondoldj többé se nyereségre, se vesztésre, hanem arra a célra, a mely előttünk áll.

— Hiszen egyugyanazt a célt követjük, — mondá az öreg, még mindig másfelé tekintve s önmagával tusakodva — Kinek a képe szentesíti a játékot?

— Rosszabbul megy a sorunk — kérdezte a gyermek, — azóta, hogy gondjaidról elfeledkeztél s együtt vándorlunk? Nem jobban érezzük-e magunkat, nem vagyunk-e boldogabbak hajlék nélkül, mint abban a szerencsétlen házban voltunk, hol annyi gond nehezedett rád?

— Igazat beszél, — mormolta az öreg magában az előbbi hangon. — Ez ugyan nem változtatja meg szándékomat, de bizonyos, hogy ez az igazság.

— Gondolj csak vissza, hogy mit éltünk át azon remek reggel óta, mikor végleg hátat fordítottunk annak a helynek, — mondá Nell. — Gondolj csak vissza, mik voltunk azóta, hogy attól a nyomorúságtól megszabadultunk, mily békés napjaink és nyugodt éjszakáink voltak, mily kellemes időket éltünk, mily boldogságban volt részünk. Ha elfáradtunk s éhesek lettünk, felüdültünk s annál mélyebben aludtunk. Gondolj csak vissza, milyen szép dolgokat láttunk s mily megelégedetteknek éreztük magunkat. S miért állt be ez a szerencsés változás?

Az öreg ember kezének egy intésével azt jelezte, hogy ne beszéljen tovább, mert gondolataiba volt mélyedve. Némi szünet után megcsókolta arcát, de még mindig hallgatásra inté. Azután tovább ment, maga elé nézett oly mereven, mintha a messze távolt kémlelné s néha megállt, hogy összeránczolt homlokkal meredjen tekintetével a földre, mintha szétesett gondolatait igyekezett volna összegyűjteni. Nell egyszer könnyet látott szemeiben. Így haladtak egy ideig, azután kezébe vette a gyermek kezét, a mint szokta volt tenni s korábbi idegességéből nem maradt meg benne semmi. Lassan, észrevétlenül visszaesett rendes kedélyállapotába, hogy a gyermek észre sem vette s engedte magát általa vezetetni.

Mikor ismét ott találták magukat a bámulatos gyűjtemény közepett, minden úgy történt, a mint Nell előre sejtette: tudniillik Jarleyné még nem kelt föl. Egy kicsit aggódott ugyan miatta s tizenegy óra utánig fönt is maradt, de azután arra a meggyőződésre jutott, hogy kettejüket a háztól távol meg-

lepte a zivatar valahol, bemenekültek a legelső födél alá s reggel előtt aligha térnek vissza. Nell nyomban buzgalommal hozzálátott a terem földszítéséhez és fölszereléséhez s megvált az az elégtétele, hogy munkájával készen volt s tisztán felöltözködött, mielőtt a királyi család kedvence lement reggelizni.

— Monflathers kisasszony hölgyei közül nyolczan jöttek el az egész idő alatt, — mondá Jarleyné a reggeli után, — pedig vannak vagy huszonhatan. A szakácsnétól hallottam, mikor kikérdeztem s beírtam a szabadjegyesek közé. Meg kell próbálnunk egy csomó új czédulával, majd magadhoz veszed, gyermekem s utána látsz, hogy mily eredményt tudsz elérni.

Mivel a javasolt kísérlet roppant nagyjelentőségű volt, Jarleyné sajátkezűleg tette föl a kis Nell kalapját, kijelentette, hogy határozottan csinos, becsületére válik a vállalatnak és sok jótanácssal ellátva, útra bocsátotta, többi közt azzal, hogy melyik szögletnél kell jobbra fordulni s melyik szögletnél balra. Ily utasításokkal ellátva, Nellnek nem volt nehéz Monflathers kisasszony iskolájára és intézetére ráakadni. Tekintélyes épület volt, magas fallal körülvéve, nagy rézlappal s e mellett egy kis ráccsal, melyen keresztül Monflathers kisasszony szobaleánya minden vendéget szemügyre vett, mielőtt beeresztette. Mert férfi alakban bujkáló lény, még a tejes legényt sem véve ki, külön engedelem nélkül ugyan be nem lépett azon a kapun. Még a vastag, pápaszemes, széleskalapu adószedőnek is azon a kis rácson nyujtották ki az adót. Monflathers kisasszonynak ez a rácsa makacsul meredt az egész férfinemmel szembe. Még a mézároslegény is respektussal viseltetett e titokzatos rács iránt s fölhagyott a füttyüléssel, mikor meghúzta a csengetyűt.

Mikor Nell a félelmes kapu felé közeledett, lassan, csikorogva megfordult az sarkaiban s párosával hosszú sor fiatal leány lépett ki rajta, valamennyinek nyitott könyv a kezében s némelyiknek nyitott ernyő. A pompás menet végén jött maga Monflathers kisasszony, lilaselyem napernyővel kezében, két mosolygó tanító nő kíséretében, kik kölcsönösen halálosan féltékenyek

voltak egymásra, mert versenyt keresték Monflathers kisasszony kegyét.

A leányok tekintetétől és sugdosásától megzavarodva, Nell lesütött szemmel állt ott s hagyta a menetet maga előtt elvonulni, míg Monflathers kisasszony oda nem ért hozzá. Ekkor meghajította magát, átnyújtotta neki kis csomagját, mire Monflathers kisasszony a menetet megállította.

— A viasz-kabinetből való vagy, úgy-e? — kérdezte Monflathers kisasszony.

— Igen, madame — mondá Nell mélyen elpirulva, mert a fiatal hölgyek körülállták s mindenkinek a szemé rá volt függesztve.

— Nem gondolod, hogy nagyon rossz gyermeknek kell lenned, — mondá a meglehetősen bizonytalan temperamentumu kisasszony, a ki egyetlen alkalmas sem mulasztott el, hogy a fiatal hölgyek fogékony lelkébe morális igazságokat ne csöpögtessen, — nem gondolod, hogy nagyon rossz gyermeknek kell lenned, ha egyáltalában viasz-kabinetben vagy alkalmazva?

Szegény Nellnek sohasem volt ilyen fogalma az állásáról s mivel nem tudta, mit mondjon, nem szólt egy szót sem s még mélyebben elpirult, mint az előbb.

— Nem tudod, hogy haszontalan, nőietlen dolog s elzüllése azoknak a tulajdonságoknak, melyeket az anyatermészet bölcsen és pazarul belénk oltott azon gazdag forrásu erők által, melyeket szendergő állapotukból az érzület közvetítése által kellene fölkelteni?

A két tanfőnök halkan, tiszteletteljesen helyeselte ezt a beszédet s úgy néztek Nellre, mintha azt akarták volna mondani, hogy Monflathers kisasszony ezzel a mondással ugyancsak elevenére tapintott a leánykának. Azután egymásra néztek s oly pillantásokat váltottak, melyekből kilátszott, mennyire versengenek Monflathers kisasszony kegyéért, s hogy mennyire meg vannak győződve arról, hogy a másiknak nincs joga mosolyogni s ha mégis teszi, azzal arczátlanságot követ el.

— Nem érzed — folytatá Monflathers kisasszony, — hogy mily meggondolatlanság tőled viasz-cabinet-

ben lenni, holott — a mennyire gyermeki erődől telik — azt a büszke öntudatot érezhetnéd, hogy előmozdítod az ország iparát, fejleszted eszedet a gőzgép állandó szemlélete által s kényelmes, független életmódot szerezhethnél magadnak heti két shilling kilencz pennytől egész három shilling fizetéssel? Nem tudod-e, hogy mennél keményebben dolgozol, annál boldogabb vagy?

— Hogy sarokba szorítja — mondá halkan az egyik tanítónő, dr. Wattsból idézve.

— Mi az? — kérdezte Montflathers kisasszony, gyorsan megfordulva. — Ki mondta ezt?

Az a tanítónő, a ki nem mondta, természetesen nyomban elárulta a másikat, a ki mondta. Monflathers kisasszony haragosan szólt rá az illetőre, hogy tessék hallgatni, a mi a másiknak természetesen roppantul jól esett.

— A serény kis méhecske példája — folytatta Monflathers kisasszony fölegyenesedve — csak ildomos, jól nevelt gyermekekre alkalmazható:

• *Könyv és munka s üde játéka*

nagyon helyesen van mondva, ha ide vonatkoztatjuk: munka alatt pedig értjük: a bársonyfestést, a különféle kézimunkákat s a hímzést. Ily esetekben — mondá napernyőjével Nellre mutatva — s a szegény nép gyermekei esetében ezt a következőkép alkalmazhatjuk:

• *Első éveimben*

Folyton csak dolgozzak,

Hogy minden napomról

Számot adni tudjak,•

Tetszésmoraj hangzott föl nemcsak a két tanítónő, hanem a növendékek részéről is, a kik roppantul elcsodálkoztak azon, hogy Monflathers kisasszony mily kitűnően tud rögtönözni, mert régóta ismerték ugyan előkelő szelleméről, de eredeti költői mivoltát még nem árulta el. E pillanatban valaki észrevette, hogy Nell sír s ismét minden szem feléje fordult.

Igazán könnyek ültek szemében s mikor zsebkendőjét előhúzta, hogy letörölje, leejtette. Mielőtt lehajol-

hatott volna utána, egy 15—16 éves fiatal hölgy, ki kissé távolabb állt a többiektől, mintha nem is lett volna közjük való, odaugrott s átadta neki. Félénken vissza akart vonulni, de a nevelő nő megállította.

— Tudom, hogy Edwards kisasszony tette — mondá Monflathers kisasszony fontoskodva. — Persze, hogy Edwards kisasszony tette.

Tényleg Edwards kisasszony volt, mindenki mondta, hogy Edwards kisasszony volt s maga Edwards kisasszony is bevallotta.

— Nem különös-e, Edwards kisasszony, — mondá Monflathers kisasszony, letévén ernyőjét, hogy a tettest annál szigorúbb tekintettel mérhesse végig, — nem különös-e, hogy hajlama van az alsóbb néposztályokhoz s valami folytonosan feléjük vonzza? Vagy inkább nem roppant rendkívüli-e, hogy akármit mondok vagy teszek, önt el nem képes téríteni attól a hajlamtól, mely az ön eredeti életviszonyai folytán szerencsétlenségére szokásává vált? Ó de rendkívül közönséges egy leány maga!

— Igazán nem akartam vele semmi rosszat, madame, — mondá egy édes hang. — Igazán csak pillanatnyi impulsus volt.

— Impulsus? — ismétlé Monflathers kisasszony megvetőleg. — Nem vagyok képes felfogni, hogyan vetemedhetik velem szemben arra, hogy impulsusról beszéljen, — a két tanítónő sem volt képes felfogni, — roppantul csodálkozom rajta — a két tanítónő is csodálkozott, — akkor valószínűleg az is impulsus, hogy minden alsórendű züllött alaknak pártját fogja, a ki csak útjába akad. A két tanítónő természetesen hasonló véleményen volt.

— Pedig szeretném önnel megértetni, Edwards kisasszony, — folytatá a nevelő nő fokozott szigorral, — hogy önnek nem engedhető meg, már csak azért sem, hogy az intézet tekintélye csorbát ne szenvedjen, hogy önnek nem engedhető meg s nem is fog megengedtetni, hogy ily rendkívül tapintatlan módon lázadjon föl előljárója ellen. Ha önnek semmi oka sincs is büszkeséget érezni viaszszoborbeli gyermekekkel szemben, de van-

nak itt más fiatal hölgyek is, a kiknek van erre okuk s vagy alkalmazkodnia kell ezekhez a fiatal hölgyekhez vagy el kell az intézetet hagynia, Edwards kisasszony. A leány szegény anyátlan, árva leány volt s az intézet tartotta. Ingyen tanították, ingyen látták el mindennel, ingyen tűrték s az intézet minden lakója úgy bánt vele, mint oly valakivel, ki véghetetlenül alsóbbbrangú volt náluk. A cselédek érezték, hogy Edwards kisasszony mélyebben áll, mint ők, mert ő velük jobban bántak, tetszésük szerint járhattak-kezelhettek s foglalkozásukban több tiszteletben részesültek. A tanítónők végtelenül magasabban álltak Edwards kisasszonynál, mert valamikor fizettek a tanításért s most ők kapnak érte fizetést. A növendékek nagyon keveset törődtek az olyan társnővel, a ki nem tudott nagyszerű történeteket elbeszélni családjáról, a kihez nem jöttek előkelő barátnők postalovakon, a kiket az igazgatónő nagy alázatosan borral és kalácscsal vendégelt volna meg; a kinek nem volt alázatos szolgálóleánya, hogy szolgálatára álljon s a vakációkra hazakísérje; a kivel nem lehetett előkelő dolgokról beszélgetni, mert rajta sem volt semmi előkelő. De Monflathers kisasszony miért haragudott folyton a szegény növendékre s miért volt ellene felindulva? Mi volt ennek az oka?

A legragyogóbb toll Monflathers kisasszony alapján s legre nekebb éke iskolájának egy baronetnek a leánya volt, — egy valóságos baronetnek valóságos leánya — kinek a természettörvények sajátságos meghibbanása folytán nemcsak semmitmondó közönséges arcza, hanem korlátolt értelme is volt, míg a szegény növendék éles elmével, s csinos arczczal s gyönyörű alakkal rendelkezett. Hihetetlen. Edwards kisasszony, a ki csak nagyon csekély tandíjat fizetett, napról-napra túlszárnyalta s elhomályosította a baronet leányát, ki minden külön tárgyat tanult (vagy legalább is tanították neki) s kinek félévi számlája kétszerannyit tett ki, mint bármelyik növendéké az iskolában, arról a tiszteletről és tekintélyről nem is beszélve, melyet mindenkinél élvezett. Ezért, meg azért, mert

nagyon alkalmazkodó lélek volt, Monflathers kisasszony nagy ellenszenvvel viseltetett Edwards kisasszony iránt, megvető modort tanúsított vele szemben s boszankodott, ha csak látta is. Mikor tehát a leány a kis Nell szemből szánalmat érzett, Monflathers kisasszony ridegen támadt rá, s bántalmazta, a mint főntebb láttuk.

— Ma nem fog levegőre menni, miss Edwards, — mondá Monflathers kisasszony. — Legyen szíves, menjen föl a szobájába s ne távozzék onnan az én különös engedelmem nélkül.

A szegény leány gyorsan elindult, de útjában Monflathers kisasszony egy elfojtott kiáltása megállította.

— S még köszönet nélkül ment el előttem, — mondá a nevelőnő, égre emelve szemeit. — S tényleg elment mellettem a nélkül, hogy jelenlétemről a legcsekélyebb tudomást vett volna.

A fiatal leány megfordult s meghajtotta magát. Nell jól látta, hogy sötét szemeit úrnőjére emeli s hogy arczkifejezése s általában egész magatartása néma, de nagyon megható tiltakozás volt e szívtelen, neveltelen bánásmód ellen. Monflathers kisasszony válaszul csak a fejét vetette föl s a nagy kapu bezárult egy bánat-terhes szív mögött.

— A mi pedig téged illet, elvetemült gyermek, — kiáltá Monflathers kisasszony a kis Nell fele fordulva, — mondd meg asszonyodnak, hogy ha még emlírt merészel hozzám küldeni, irok a törvényes hatóságnak s elcsukatom, vagy kiviszem, hogy fehér kánzsában tartson penitencziát. Te pedig biztos lehetsz abban, hogy meg fogsz ismerkedni a taposó-malommal, ha meg egyszer ide mersz jönni. Előre, hölgyeim!

A menet megindult, párosával, könyvekkel és napernyőkkel. Monflathers kisasszony fölszólította a baronet-leányt, hogy menjen mellette s csendesítse le fölizgatott kedelyet, a két tanítónőt pedig, kik mosolyukat szánakozó kifejezéssel cserélfek föl, megbízta, hogy az utócsapatot tegyék, rájuk bízván, hogy hadd gyűlöljék egymást még jobban azért, mert egymás mellett kell menniök.

HARMINCZKETTEDIK FEJEZET.

Jarleyné dühe nem ismert határt, mikor megtudta, hogy Montflathers kisasszony börtönnel s nyilvános megkövetéssel fenyegette őt. Az eredeti egyedül valódi Jarley kitéve a közmegvetésnek, a gyermekek gúnyjának és a pedellus csúfolódásának! A főnemesség és az előkelő világ gyönyörűsége megfosztva attól a kaptól, melyet a lord mayorné is büszkeséggel viselhett volna, s fehér kámszába öltöztetve, mint a megalázás és lealacsonyítás eleven példányképe! S még Monflathers kisasszony, ez az arcátlan teremtes merte felidézni — ha legtávolabbi képzeletében is — ezt a lealázó képet. — Ha jól meggondolom, kedvem volna atheistává lenni — mondta Jarleyné, kit elfutott a düh a fölött való tehetetlenségében, hogy nem boszúhatja meg magát.

A helyett azonban, hogy ezt a megtorlási módozatot alkalmazta volna, érett megfontolás után előhúzza a már említett gyanus flaskót, poharakat tétetett kedvencz dobjára, leült egy székre, előhívta alkalmazottait s több ízben szóról-szóra elmondta a rajta esett sérelmet. Mikor ezzel készen volt, kétségbeesett mimi-kával hívta föl őket, hogy igyanak, azután nevetett, majd sírt, majd egy kis kortyot ivott, azután ismét nevetett, ismét sírt, ismét ivott s így a hogy nevetése mind szélesebb s könnyei mind gyérbbek lettek, végre annyira jutott az érdeemes hölgy, hogy végül nem is tudott eleget kaczagni Monflathersen, s az angol társadalom ez oszlopát, a ki eddig a borzalom tárgya volt előtte, tisztára egy neveltséges elcsépelet alak színvonalára súlyesztette le.

— Mert ki jár jobban közülünk, kérdem, ő-e vagy én? — mondá Jarleyné. — Üres fecseges az egész. S ha ő azt fecsegi rólam, hogy börtönbe kerülhetek, én hasonlót beszélhetek róla s azt hiszem, ez már trefásabb dolog. Oh istenem, egyáltalán érdemes-e ezzel foglalkozni!

Mikor ehhez a vigasztaló kedélyállapothoz érkezett (mely útjában derekasan támogatták őt a philosoph Györgynek rövid, erőteljes megjegyzései), Jarleyné a kis Nell mindenképpen vigasztalni igyekezett s arra kérte, tegye meg iránta való szeretetből, hogy valahányszor Monflathers kisasszonyra gondol, mindig nevéssen, nevéssen és nevéssen.

Igy végződött Jarleyné dühe, mely jóval napnyugta előtt lelohadt. Nell lehangoaltsága azonban mélyebb természetű volt s azok az akadályok, melyek az ő vídamságát elfojtották, nem voltak oly könnyen eltávolíthatók.

A mitől félt, bekövetkezett. Nagyapja azon este elosont hazulról s csak késő éjszaka tért vissza. Kimerülve, bágyadtan testben és lélekben, fönt virrasztott s számlálta a perczeket mindaddig, míg vissza nem tért egyetlen fülér nélkül, elcsüggedve, lehangozva, de azért még eltelve szenvedélyével.

— Keríts pénzt, — mondta ridegen, mikor Nell jőéjszakát kívánt neki. — Pénzt kell kapnom, Nell. Valamikor búsás kamattal visszafizetem neked, de minden pénznek, a mi kezeidbe kerül, nálam kell lenni. Nem azért, hogy nekem hozzon hasznót, hanem a te jóvótodra. Gondold meg, Nell, hogy a te jóvótodért történik.

A gyermek, a ki ismerte a körülményeket, mit tehetett egyebet, mint hogy minden pennyt átadott neki, a mihez csak hozzájutott, nehogy kisértésbe essék s meglopja jótevőjüket. Ha megmondaná az igazságot. (így okoskodott a gyermek), akkor az öregot örültnek tartanák; ha nem látná el pénzzel, akkor maga kerítene magának, ha pedig pénzt ad neki, akkor maga táplálja azt a tüzet, a mely emésztí s meg-hiusítaná a gyógyulás minden lehetőségét. Ezek a gon-

dolatok megrendítették egész lényét, a gond súlya lenyomta; mindenféletől rettegett, ha az öreg távol volt, nemkülönben mindenféletől rettegett, ha hazatért, a mellett arcza kezdte színét veszteni, szeme fénye megzavarodott, szíve elszorult s megnehezedett. Régi bánata, szomorú hangulata megint elfogta, újabb gondok és kétségek kíséretében. E gondokkal ébredt, e gondok leselkedtek éjszaka vánkosa körül s üldözték álmaiban.

Szívének e fájdalmaí közepett gondolatai természetsszerűleg visszatértek ahhoz a csinos fiatal hölgyhöz, kit csak futólag látott ugyan, de a kinek szájalma, bár csak egy igen lényegtelen eset adott rá okot, úgy megmaradt emlékezetében, mint az évek óta élvezett jótéteményé. Sokszor gondolt arra, mennyivel könnyebb lenne a szíve, ha ily barátnőnek elpanaszolhatná fájdalmát, s mennyivel boldogabb lenne, ha csak a hangját hallaná is. Azután azt óhajtotta, bárcsak jobb helyzetben lenne, bárcsak ne lenne oly szegény és lealázott, hogy kibeszélhetné magát az elutasítástól való félelem nélkül. Azután megint azt érezte, hogy mérhetlen szakadék tátong köztük és semmi reménye sem volt arra nézve, hogy a fiatal hölgy még mindig gondol rá.

Az iskoláknak szünidejük volt, a hölgyek hazaszéledtek s Monflathers kisasszony — legalább azt beszélték — Londonban ragyogott és sebezte sorra a középkorú gentlemanek szíveit. Edwards kisasszonyról azonban, arról, hogy hazament-e, hogy egyáltalában van-e hajléka, a hol meghúzhatná magát, hogy még mindig az iskolában van-e, vagy egyáltalában mi történt vele, nem beszélt senki. De egy este, mikor Nell visszatért magányos sétájából, azon vendégfogadó előtt haladt el, mely mellett a postakocsik szoktak megállapodni. Éppen egy kocsi haladt el arra, s ott állt a szép leány is, kire oly jól emlékezett, s a tömegben előre igyekezett, hogy megöleljen egy kis leányt, kit a kocsi tetőjéről emeltek le.

Nővére volt, kis nővére, sokkal fiatalabb, mint Nell. Hallotta, hogy öt esztendeje nem látták egymást s

szerény eszköze kből kuporgatták össze, hogy lehetségessé tegyék neki nénje meglátogatását e városkában. A kis Nellnek majd megszakadt a szíve, mikor ennek a viszontlátásnak tanúja volt. Kissé félrevonultak a kocsi körülfogó tömegtől, egymás nyakába borultak és sírtak, zokogtak az örömtől. A leánynak egyszerű, szerény ruhácskája, az, hogy a gyermek egyedül tette meg a hosszú utat, fölindulása, öröme s könnyei már maga is egész kis élettörténetet beszéltek el.

De nemsokára lecsillapodtak, eltávoztak, nem anynyira egymás kezét fogva, mint szorosan egymáshoz simulva.

— Te is jól érzed magadat, néném? — kérdé a gyermek, mikor Nell előtt elhaladtak.

— Egészen jól, — felelte az.

— De mindig? — kérdezte a gyermek. — Ó nővérem, miért fordulsz félre?

Nell nem állhatta meg, hogy egy kis ideig utánuk ne menjen. Hazamentek egy öreg dajkához, hol az idősebb nővér hálóhelyet bérelt a gyermek részére.

— Holnap korán reggel érted jövök, — mondá, — s akkor majd egész nap együtt lehetünk.

— Miért nem éjszaka is? Mondd csak édes néném, megharagudnának ezért?

A kis Nell szemeit miért öntötték el a könnyek azon este, mint a két nővérét? Miért telt meg a szíve hálás érzelmekkel, hogy ismét viszontláthatták egymást? S miért okozott szívének fájdalokat a gondolat, hogy nemsokára el kell válniok? Nem akarjuk hinni, hogy ezt a rokonérzést a saját megpróbáltatásaira való vonatkoztatás keltette föl. Hála Isten, úgy áll még a dolog, hogy mások ártatlan öröme még erős izgalomba tud hozni bennünket s hogy mi még rendelkezünk az ártatlan, őszinte érzelem forrásával, a mit bizonyára méltányolnak az egekben!

A reggel derült fényében, de még inkább enyhe alkonyatú világosságban kis távolságra tőlük (mert nem mert hozzájuk csatlakozni s pár hálás szót mondani nekik) mindig nyomon követte őket. Ha megálltak, ő is megállt, ha leültek a fűbe, ő is leült, ha to-

vább indultak, ő is fölkelt s boldog volt, hogy közélükben lehetett. Esti sétájukat rendesen egy folyó partján végezték. A gyermek is megjelent itt minden este, de nem vették észre; Nellben mégis olyan érzés támadt, mintha barátnői lennének, mintha bizalmasak lennének, mintha elpanaszolnák egymásnak szenvedéseiket, mintha kicserélnék gondjaikat s az által egymást vigasztalnák. Lehet, hogy nem volt egyéb sovány képzelődésnél, egy elhagyatott fiatal leány képzelődésénél, elég az hozzá, estéről estére a nővérek mindig ugyanarra a helyre mentek s a gyermeknek mindig jól esett s megnyugtató volt, hogy követhette őket.

Mikor egy este hazatért, nagy meglepetésére azt hallotta, hogy Jarleyné oly tartalmú hirdetést akart közvételétni, hogy a csodálatos viaszgyűjtemény még csak egy napig lesz látható jelenlegi tartózkodási helyén. E fenyegetés folytán (mert mindenki tudhatja, hogy a mit nyilvános mulatságra, vagy mutatóványra vonatkozólag hirdetnek, az visszavonhatatlan s szigorúan megtartatik), a bámulatos kabinet másnap kezdte fölszedni sátorfáját.

— Mindjárt elmegyünk innen, Jarleyné asszony? — kérdezte Nell.

— Nézz ide, gyermek, — mondá Jarleyné, — ebből megtudhatod.

E szavakkal Jarleyné egy másik hirdetést húzott elő, melyben az állt, hogy a viaszkabinet bejáratánál szerzett értesülésekből kifolyólag s mivel egész csomó ember csatlakozott abbeli reményében, hogy a kabinetbe bejuthat, a kiállítás még egy hétig ott marad s a következő napon ismét megnyílik.

— Mert most, mikor az iskolák be vannak zárva s a kiállítások rendes vendégei nincsenek itt, — mondá Jarleyné, — az alsóbb közönségre kerül a sor s ennek ösztökélésre van szüksége.

Másnap délben Jarleyné leült remekül díszített asztalához a már említett válogatott viaszszobrok társaságában s kitérte az ajtókat, hogy az értelmes és fölvilágosodott közönség bemehessen. Az első napi

művelet azonban éppen nem volt kielégítő sikerű, mert bár a látogatók élénk érdeklődéssel viseltetének Jarleyné személye és viaszbábukból álló társasága iránt, melyek ingyen voltak láthatók, de azért a többi látnivalóért nem igen akaródtak fejenként hat pennyt fizetni. Ácsorgott ugyan egy pár ember a bejáratnál, bekandikált az ott látható figurákra s nagy kitarással órákhosszat ott vesztegelt, hogy hallja a sipláda szavát s olvassa a falihirdetéseket, s barátaiknak és ismerőseiknek is ajánlották, hogy hasonló figyelmeséget tanúsítsanak a kiállítás iránt, minek következtében a bemenet előtt ott ácsorgott a fél város, melyet később a másik fele váltott föl, de mind a mellett sehogysen volt észlelhető, hogy a pénztár jobban telik, vagy hogy a viaszkabinet kilátásai javulnának.

E klasszikus gyűjteménynek szorult viszonyai közt Jarleyné rendkívüli erőfeszítéseket tett, hogy a közönség műízlését fölkeltsse. Az ajtó fölött álló apácza gyomrában levő mechanismust kitisztogatták, rendbe hozták, megindították s attól kezdve a figura egész nap görcsösen rángatta fejét egy, az utca másik felén lakó részeges borbélynak nagy csodálkozására, a ki igazhitű protestáns volt s a görcsös rángatózásban azt a lealacsonyító hatást látta, melyet a római katolikus egyház szertartásai gyakorolnak az emberi kevélységre. S ezt a véleményét nagy ékesszólással és meggyőződéssel fejtegette. A két taligás különféle jelmezekbe öltözve állandóan ki-bejárt a kiállítási teremben, azt bizonygatván, hogy a látnivalók jobban megérik a pénzt, mint bármi az életben, s könnyes szemekkel noszogatták az ott ácsorgókat, hogy ily remek gyönyörűséget világért se mulasszanak el. Jarleyné a pénztárnál ült, déltől estig ezüstpénzt csörgett s ünnepélyesen fölhívta a közönséget, jól gondolja meg, miszerint a beléptidíj csak hat penny, s egy hét múlva a deszkabódé visszavonhatatlanul fölkerelkedik, hogy rövid körutat tegyen Európa valamennyi fővárosán keresztül.

— Tehát használják föl az időt, használják föl,

használják föl, — mondá Jarleyné minden ily figyelmeztetés végén. — Gondolják meg, hogy a hasonlíthatlan Jarley-kabinet száz viaszfigurával rendelkezik s az egyetlen kabinet a földön, mely ezt a nevet megérdemli, mert minden más bódé, mely ezzel a névvel hivalkodik, csalás és szemfényvesztés. Tehát használják föl az alkalmat, használják föl, használják föl!

HARMINCZHARMADIK FEJEZET.

Mivel a történet menetéhez elkerülhetetlenül szükséges, hogy némi apró, a Sampson Brass családi életére vonatkozó részletekkel megismerkedjünk s mivel erre nézve alig akad alkalmasabb fejezet, mint ez, az író meg fogja a nyájas olvasó kezét, fölszáll vele a levegőbe, nagyobb gyorsasággal repül vele, mint valamikor Don Cleophas Leandro Perez Zambullo és szolgája érték el utazásuk közben ezt a vidéket s leereszkedik vele a Bevis Marks kövezetére.

A rettenthetetlen léghajósok leereszkednek egy sötét kis ház előtt, mely valamikor Brass Sámson úrnak a lakhelye volt.

E kis ház földszinti ablakán, mely annyira a gyalogjáró mellett feküdt, hogy a ki előtte elhaladt, a homályos ablaküveget megtörölhette a kabátja ujjával — a mi nem is ártott volna neki, mert nagyon piszkos volt — e földszinti ablakon abban az időben, mikor még Brass Sampson itt lakott, ferdén, petyhüdten függött egy halványzöld függöny, mely a hosszas használattól oly vásott volt, hogy a sötét kis szobába való belátást éppen nem akadályozta meg, sőt alkalmas közeg volt arra nézve, hogy rajta keresztül a szobát kényelmesen meg lehessen szemlélni.

Nem sok látnivaló volt rajta. Egy sánta asztal, melynek lapján megsárgult s a sokáig zsebben hordástól elrongyolódott papírsomagok heverték szanaszét, mindegyik oldalán e roskatag alkotmánynak egy-egy székhely, külön a kandalló mellett egy vén zsöllye, melynek kopott karjai nem egy clienst segítettek meg-

fogni és kiszipolyozni; egy zsibvásárról került parókátartó kis szekrény, melyben ki nem töltött sommás kereseti minták s egyéb törvényes formulárek hevertek rakásszámra, mint a melyek előbb egyedüli tartalmai voltak a szekrényhez való parókáknak; két-három, a jogi praxishoz tartozó könyv, egy korsó tele tintával, egy porzótartó, egy meggörbült kályhaseprő, egy szétrongyollott szőnyeg, mely a kétségbeesés kitarásával ragaszkodott régi szögeihez — ennyiből állt a bútorzat a fal sárga burkolatával, füsttől megvetemedett mennyezettel, a porral és a póhkálóval együtt, melyek Sampson Brass irodájának díszül szolgáltak.

Mindez azonban csak merő csendélet volt, melynek nem volt nagyobb jelentősége, mint az ajtón lévő táblának: »Brass ügyvéd,» s a kopogtatóra kötött czédulának, melyen ez állt: »Az első emelet kiadó egy magányos úrnak.» Az irodában az élő világ két példánya tartózkodott, velük több dolga lesz ennek a históriának, mert nagyon érdekesek és fontosak.

Az egyik közülök maga Brass úr, a ki e könyv lapjain egy ízben már szerepelt. A másik volt Brass kisasszony, az ő irlanka, háziasszonya, titkára, tanácsadója, czinkosa s ügyvédi perkoltségeinek kiszámítója. Miss Brass amazonról érdemes bővebb leírással szólni.

Miss Sally Brass körülbelül harminczötéves, csontos, szikár leány volt, határozott jellem, mely hogyha elfojtotta magában a szerelem gyöngébb érzelmeit s távol tartotta magától csodálót, a borzadálylyal rokonérzést keltett föl azon idegen férfiak keblében, kiknek szerencsájuk volt közelebbi érintkezésbe lépni velük. Arczra meglepően hasonlított testvéréhez, Sampsonhoz. A hasonlatosság tényleg akkora volt, hogy ha Miss Brass leányos szemérme s gyöngéd nőiessége elviselte volna, hogy tréfából felöltözzék fivére ruháiba s mellé üljön, a család legöregebb barátjának is nehéz lett volna eldönteni, hogy ketjük közül melyik Sampson s melyik Sally, főképp miután a hölgy felső ajka fölött olyasvalaminek a vör-

henyes nvomai látszottak, mit a ruha által keltett illúzió segítségével tévedésből akár bajusznak is lehetett volna tartani. Pedig valószínűleg nem volt egyéb, mint nem jó helyre jutott szempilla, miután Miss Brass szemei ettől teljesen csupaszok valának. Miss Brass arcszíné sárgás halvány volt (meglehetősen piszkos halvány). ebből a sárgás pusztaságból azonban kellemes ellentétül emelkedett ki az az egészséges vörösség, mely nevető orrának leghegyén ragyogott. Rendkívül benyomást keltő hangja volt, mély, változatos s nem igen felejtette el, a ki egyszer hallotta. Rendes öltözéke egy zöld ruhából állt, mely nem nagyon ütött el az irodai ablak függönyének színétől. Szorosan hozzámúlt alakjához s nyakánál végződött, hol hátul egy különös nagy és tömör gomb tartotta össze. Mivel Miss Brass kétségtelenül abban a fölfogásban volt, hogy az egyszerűség az elegancia lelke, soha sem viselt gallért vagy kendőt, csak feje volt örökké barna tüllbe becsavargatva, melynek csücskei hasonlítottak a vampir szárnyaihoz s melyet tetszés szerinti alakra lehetett összenyomni s mégis jól állt a fején.

Ilyen volt Miss Brassnak a külseje, belső lényé pedig erőteljes, tartalmas egy leány volt, mert kora ifjúságától kezdve szokatlan buzgalommal adta magát a törvények tanulmányozására. Agyának velejét pedig nem pazarolta a törvény sasszerű merész szárnyalására, hanem figyelmesen kísérte mindazon sikamlós és angolnaszerű fordulatot, a milyen a törvény útja szokott lenni. S e tekintetben nem hasonlított azon nagyeszű emberekhez, kik az elméletre szorítkoznak s megállapodnak ott, hol a gyakorlati használhatóság kezdődik, mert tudott fogalmazványt pár szóval lejegyezni magának, tudott szépen másolni, nyomtatott űrlapokat helyesen kitölteni, szóval a rendes irodai dolgokat elvégezni. le egész a leítatásig és a tollfaragásig. Nehéz fölfogni, hogy ily körülmények közt mint maradhatott leány, miután annyi vonzó tulajdonság egyesült benne. De akár úgy áll a dolog, hogy szívét fölvértelte a férfinem támadásai ellen, akár pedig

azok, kik az ő szívét megsebezhatték és bevehették volna, visszarettentek attól, hogy törvénytudó létere minden csinját-binját tudta annak, mint kell eljárni házassági ígéret megszegése esetén, elég az hozzá, hogy még mindig megmaradt a hajadonság ezen állapotában s Sampson testvérével szemben a vén zsöllyében helyet foglalva, rendesen elvégezte napi teendőit. Nemkülönbben elég az hozzá, hogy a közt a két szék közti igen-igen sok ember ment tönkre.

Egy reggel Sampson Brass a székén ült s valami törvényszéki végzést másolhatott; tollát éktelen dühvel nyomta a papírra, mintha ellenfelének a szívére írta, ki ellen a pör folyt; Miss Sally ott ült mellette, új tollat metszett, hogy azután egy kis számlát kivonatoljon, a mi kedvencz foglalkozása volt. Így ültek jó ideig néma hallgatásban, míg végre Miss Brass megtörte a csendet.

— Nem sokára elkészülsz, Sammy? — kérdezte Miss Brass; mert az ő lágy, nőies ajkain a Sampson Sammyvá szelődött, minden más dologgal egyetemben.

— Nem — mondá testvére. — De már mindennel készen volnék, ha idejében segítettél volna.

— Igazán! — mondá Miss Sally. — Az én segítségemre szorulsz, mikor írnokot akarsz magad mellé fogadni?

— A magam gyönyörűségéből kell-e írnokot fogadnom vagy miért, te kiállhatatlan ficzkó? — mondá Brass a tollat szájába fogva s megvetőleg hunyorítva nővéreire. — Mit piszkálsz azért, mert írnokot akarok fogadni?

S e helyütt, nehogy olvasóim elcsodálkozzanak vagy elbámuljanak azon, hogy Brass egy hölgyet ficzkónak nevezett, közbe kell szúrunk azt a megjegyzést, hogy mivel Miss Sally mindig férfinak a teendőit végezte az irodában, Brass hozzászokott, hogy úgy bánjék vele, mintha tényleg férfi volna. S ez a fölfogás oly kölcsönös volt, hogy nemcsak Brass nevezte Miss Brassot ficzkónak egyéb jelző kíséretében, hanem Miss Brass is nagyon magától értetődőnek találta ezt s ez az elneve-

zés ép oly kevéssé hatotta meg, mint más nő nem bánja, ha angyalnak nevezik.

— Mit piszkálsz azzal, hogy írnokot akarok fölfogadni, mikor már erről tegnap este három óráig fecsegtél? — ismételte Brass s ismét kajánul ráhunyorított, szájába kapván a tollat. — Tehetek én róla?

— Csak annyit tudok, — szólt Miss Sally szárazon mosolyogva, mert nem volt nagyobb mulatsága, mint ha testvérét bosszanthatta — hogy ha mindegyik cliensed arra kényszerítene, hogy akár kell, akár nem, írnokot tarts, akkor legjobb, ha sutba dobod az egész üzletet, kitörölteted nevedet az ügyvédek lajstromából s feloszlatod irodádat.

— Van-e még egy olyan cliensünk, mint ő? — kérdezte Brass. — Van-e még egy olyan cliensünk, mint ő, no, mit felelsz erre?

— Azt kérdezed talán, hogy van-e még egy oly rút cliensünk? — kérdezte nővére.

— Hogy azt-e? — mondotta Sampson Brass, keresztülhajolva az asztalon, hogy a számlakönyvet fölemelje, a melynek lapjait aztán idegesen forgatta ide-oda. — Nézz ide, Daniel Quilp, Esquire — Daniel Quilp, Esquire — Daniel Quilp, Esquire, — végig az egész könyvön. Hát fölfogadjam-e az írnokot, a kit ő ajánl s a kiről azt mondja, hogy épen nekem való ember, vagy pedig szakítsak vele, he?

Miss Sallynek nem méltóztatott felelni, hanem ismét mosolygott s folytatta munkáját.

— Csakhogy én tudom ám, mi van a dologban, — szólt Brass rövid hallgatás után. — Attól félsz, úgy-e, hogy azután nem ütheted az orrodat oly mélyen az ügyekbe, mint eddig? Azt hiszed, nem látok keresztül a szitán?

— Az üzlet nélkülüm aligha állna fönn sokáig -- mondotta nővére nyugodtan. — Ne légy ostoba, Sammy, ne izgass, hanem gondold meg előbb, mit teszesz s csak azután tedd.

Brass Sampson, a ki voltaképen nagyon félt a nővérétől, dörögve hajolt írására s úgy hallgatta nővére válaszát :

— Ha úgy határoztam volna, hogy az írnok ne jöjjön, akkor természetesen nem is volna neki megengedve jönni. Magad is nagyon jól tudod ezt, ne beszélj hát ostobaságot.

Brass ezt a megjegyzést fokozott alázattal fogadta s csak annyit jegyzett meg halkan, hogy nem szereti az ilyen tréfát és Miss Sally sokkal derekabb ficzko volna, ha ilyesmikkel nem kínozná. Miss Sally kisaszszony azt felelte, hogy nagy gyönyörűsége van az ilyen társalgásban s nincs szándékában ettől a mulatságtól megfosztani magát. Miután Brassnak nem volt érdekében ezt a témát tovább folytatni, mindketten nagy buzgalommal kezdtek írni s ezzel végződött ez a párbeszéd.

A mint így foglalatoskodtak, az ablak egyszerre csak elhomályosult, mintha valaki elébe állt volna. Mikor Brass és Miss Sally fölnéztek, hogy megtudják ennek az okát, a felső ablaktáblát valaki kívülről ügyesen benyomta s Quilp nézett be.

— Halló, — mondá az ablaktáblánál lábujjhegyre állva s benézve a szobába. — Van itthon valaki? Van itt valami ördögfajzat? Brass munkánál ül, mi?

— Hahaha — nevetett az ügyvéd erőltetett elragadtatással. — Nagyon kitűnő, uram! Igazán pompás! Meglehetősen excentrikus. Jesszus, mekkora humor van benne!

— Az én Sallym az ott? — károgott a törpe, mikor a csinos Miss Brasst észrevette. — Az igazság istennője van ott, a ki levette szeméről a köteléket s letette kezéből a mérleget és a kardot? A törvény védőjét látom? A bevisi szűzet?

— Micsoda áradata az élczeknek! — kiáltott Brass. — Meg kell adni, hogy egészen rendkívüli.

— Nyissa ki az ajtót — mondá Quilp. — Elhoztam magammal. Épen magának való pompás írnok, Brass. Valóságos kincs, valósággal tromf-disznó. Nyissa ki az ajtót azonnal, mert különben egy másik ügyvéd megláthatja az ablakból s akkor el is kapja a maga orra elől.

Brass úgy tett, mintha nagyon sietne, odament az

ajtóhoz s behívta cliensét, a ki nem kisebb személyiséget vezetett karján, mint Swiveller Richardot.

— Itt van ő — mondotta Quilp, hirtelen megállva az ajtónál s összeránczolt szemöldökkel intve Miss Sally felé. Ott van az a hölgy, a kit feleségül kellett volna vennem, ott van az isteni Sarah, ott van az a női lény, a ki magában egyesíti nemének minden báját, de egyetlen gyöngéjét sem. Ó, Sally, Sally!

Ezekre a szerelmes szavakra Brass kisasszony csak azzal az egy szóval felelt: Kiállhatatlan.

— Oly keményszívű, mint az ércz,*) melynek nevét viseli — mondá Quilp. — Miért nem változtatja meg? Miért nem olvad meg a sárgaréz s vesz fel új nevet?

— Hagyjon föl már az ostobaságaival, Quilp úr — mondotta Miss Sally bosszús mosolylyal. — Csak azt csodálom, hogy nem szégyenli magát saját maga előtt, mikor egy idegen fiatal ember is jelen van.

— Ez az idegen fiatal ember — mondotta Quilp, előretolva Swiveller Richardot — maga is nagyon hajlandó arra, hogy engem ne akarjon megérteni. Ez Swiveller úr, kebelbarátom, nagyon jó családból s nagy jövőjű fiatal ember. Miután ifjúkori bohóságai következtében zavarok közé jutott, egy időre meg fog elégedni egy írnok szerény állásával, mely szerény állás azonban ebben az esetben fölötte írigylésre méltó. Micsoda kitűnő légkör!

Ha Quilp képletesen azt akarta mondani, hogy azt a levegőt, melyet Miss Sally Brass belehel, ez a lenge teremtés megédesíti és megfinomítja, akkor kétségtelenül jó oka volt ezt mondania. De ha a Brass-féle irodában uralkodó athmosphéráról szó szerinti értelemben beszélt, akkor nagyon különös egy ízlése lehetett, mert ez az athmosphéra meglehetősen tikkadt, vastag volt, tele volt a lehordott ruhák illatával, a minőket a Duke-Place-en, vagy a Houndsditschen szoktak a zsibárúsok kiaggatni eladásra s határozottan egér- és patkányszaga volt. Nem lehetetlen, hogy Swiveller Richard némi kétségben volt ennek a levegőnek ki-

*) Brass = sárgaréz.

tünőségét illetőleg, mert kétszer-háromszor is szimatolt s hitetlenül nézett a vigyorgó törpére.

— Swiveller úr nagyon járatos a mezőgazdasági teendőkben, — mondá Quilp — tudja, hogy mint vetik a vad zabot, Miss Sally, s nagyon okosan azt az elvet vallja, hogy sokkal jobb egy fél kenyér, mint semmi kenyér. Ha az ember a szükség nagyobb részéből ki-lábol, az is valami, mondja ő; s ennél fogva elfogadja az ön fivérének ajánlatát. Brass, Swiveller úr az öné.

— Nagyon örülök, uram, — mondotta Brass — igazán nagyon örülök. Swiveller úr nagyon boldog lehet, hogy az ön barátságával dicsekedhetik. Nagyon büszke lehet ön, Swiveller úr, hogy Quilp úr barátságát élvezheti.

Dick valamit dörmögött magában, olyanformát, hogy egyáltalában nincs szüksége barátokra, vigye el őket az ördög s kedvencz szokása szerint célzott is a barátság holmi szárnyaira, melyekből egyetlen tollnak sem volna szabad elveszni, de szellemi képességeit — úgy látszik — teljesen igénybe vette Miss Sally Brassnak a bámulása, kire üres, szomorú pillantással meredt, a mi szemfüles törpének véghetetlen gyönyörűséget okozott. A mi pedig magát az isteni Miss Sallyt illeti, úgy dörzsölte a kezeit, mint az üzletemberek szokták s a tollat füle mellé dugva, többször föl-alá járt az irodában.

— Azt hiszem, — mondotta a törpe, hirtelen jogi tanácsadója felé fordulva — hogy Swiveller úr talán azonnal elfoglalhatná hivatalát. Most ép hétfő reggel van.

— Természetesen, hogy azonnal, uram, ha úgy tetszik — mondá Brass.

— Majd Miss Sally oktatást ad neki a törvénytudományban s beavatja a jog remek studiumába — mondotta Quilp. — Barátja, vezetője, társa, Blackstoneja, az ő »A fiatal ügyvéd legjobb tanácsadója« lesz.

— Roppant ékesszóló ember — mondotta Brass szórakozva s nadrágzsebbe dugott kézzel kibámult az

átellenben levő házak tetejére. — Roppant svádája van; igazán, csodaszépen beszél.

— Ha Miss Sally van mellette — folytatta Quilp — s ha a törvénynek varázsa lengi körül, akkor a napok úgy fognak eliramlni, mint a perczek. A költőnek elbájoló alkotásai, John Doe és Richard Roe, ha majd meg fog velük ismerkedni, új világot fognak előtte föltárni, kiszélesítik látkörét s megnemesítik szívét.

— Csodaszép, csodaszép! Valósággal cso-dá-la-tosan szép! — kiáltott föl Brass. — Igazi gyönyörűség halni.

— Hol lesz Swiveller úrnak a helye? — kérdezte Quilp, körülnézve.

— Majd veszünk még egy széket, uram — mondá Brass. — Mielőtt szeretetreméltó szavaival tudtunkra nem adta, nem is gondoltunk arra, hogy még egy úrnak kell itt helyet adni s bizony nem valami pazarul vagyunk berendezkedve. Majd nézünk valami használt szék után, uram. Ha addig Swiveller úr az én helyemet akarná elfoglalni s megpróbálná ennek a törvényszéki végzésnek a lemásolását, miután körülbelül fél delelőtt távol leszek, hát úgy...

— Jöjjön velem, — mondotta Quilp. — Ugyis szeretnék üzleti ügyekről pár szót váltani önnel. Van annyi ideje?

— Hogy van-e időm önnel menni, uram? Tréfálni tetszik velem, tréfálni, — mondá az ügyvéd, kalapját föltéve. — Készen vagyok uram, teljesen. Csakugyan egész időmnek el kellene foglalva lennie, ha nem tudnék időt szakítani magamnak arra, hogy önnel menjek. Nem mindenkinek van alkalma, uram, a Quilp úrral való társalgásból meríteni magának okulást.

A törpe gúnyosan nézett sárgaréz barátjára s rövid, száraz köhintéssel sarkon fordult, hogy Miss Sallytól elbúcsúzzék. Roppant udvarias búcsút vett, Miss Sally ellenben hidegen, előkelően tartotta magát. Swiveller is köszönt, mire Quilp az ügyvéddel eltávozott.

Dick nagy zavarban állt az íróámla mellett s teljes erejéből bámulta a szép Sallyt, mintha valami isten-

csodája lenne, a milyet még nem látott a földön. Mikor a törpe kint volt az utcán, ismét felkapaszkodott az ablakdeszkára s egy pillanatra hunyorgatva nézett be az irodába, mint a hogy egy kalitkába néz be az ember. Dick felnézett rá, a nélkül, hogy észrevette volna s azután, mikor a törpe már eltűnt, sokáig, sokáig bámulta Miss Brass, semmi másra nem nézven, semmi másra nem gondolván, hanem állt, állt egy helyen, mintha földbe gyökeredzett volna a lába.

Mivel Miss Brass időközben nagyon belemerült a költségszámlákba, nem vett tudomást Dickről, hanem hangosan kaparászott tovább a tollával s látható gyönyörűséggel írta le a számokat, úgy dolgozva, mint egy gőzgép. Dick majd a zöld ruhára, majd a barna főkötőre, majd arczára, majd gyorsan járó tollára bámult, ostoba zavarban, s azt kérdezte magában, hogy' jutott ennek a szörnyetegnek a társaságába, vajjon nem álmodik-e s lesz ebből az álomból ismét fölébredés. Végre nagyot sóhajtott s lassan le kezdé vetni a kabátját.

Swiveller levetette kabátját s nagy óvatossággal hajtogatta össze, e művelet alatt folyton Miss Sallyra bámulván. Azután aranygombos kék kabátot húzott föl, melyet eredetileg vízi kirándulásokra csináltatott magának, melyet azonban reggel irodai kabátnak hozott el, s mivel szeme még mindig a hölgyre volt meresztve, csendesen leereszkedett Brassnak a székére. Alighogy ezt tette, rájött a visszaesés s akkorára nyitotta föl a szemét, hogy kérdéses volt, egyáltalában becsukhatja-e valaha.

Miután oly sokáig bámult, hogy már szinte nem is látott, lassanként elfordította tekintetét bámulásának gyönyörűséges tárgyától, a lemásolandó okmányoknak lapjait ide-oda forgatta, tollát bemártotta a tintatartóba s hosszas tépelődés és nekikészülődés után írni kezdett. De alig írt le hat szót s alig nyúlt ismét a tintatartó felé, mikor véletlenül ismét fölnézett. Ott volt előtte az elviselhetetlen barna főkötő, ott volt a zöld ruha, szóval ott volt az egész Miss Brass, minden

bájával egyetemben, rettenetesebb látványt nyújtva, mint valaha.

S ez mindaddig ismétlődött, míg Swivellert különös vágy nem szállta meg. Borzasztóan szeretete volna Miss Brasst megsemmisíteni s titokzatos kísértés környékezte meg abban az irányban, hogy szeretete volna lekapni fejről a barna fejkötőt s megtapasztalni, hogy milyen a nélkül. Az asztalon egy nagyon hosszú vonalzó, nagy, fényes, fekete lénia feküdt, Swiveller fölvette s az orrát kezdte vele döröglni.

S ha már egyszer az orrát dörzsölte, nagyon könnyű volt az átmenet ahhoz, hogy ide-oda lóbálja s úgy hadonázzon vele, mint az indiánusok a tomahawkkal. E merész mozdulatok következtében egészen közel járt Sally kisasszony fejéhez; a bóbíta fodros széle megrezzent az általa csapott szélről, még csak egy hüvelykkel kellett közelebb menni s a nagy barna bóbíta ott feküdt a földön. A mitsem sejtő szüz azonban tovább dolgozott s szemét egyetlen egyszer sem vetette föl.

S ez nagy megkönnyebbülés volt. Olyan jó volt szépen, szorgalmasan irogatni abban a tudatban, hogy ha már nem állja tovább, minden perczen levetheti a barna bóbítát. S olyan gyönyörűség volt visszakapni s buzgón dörzsölni vele az orrát, mikor azt hitte, hogy Sally kisasszony mindjárt föltekint s még merészebben forgatni a feje fölött, mikor látta, hogy ismét belemerül a munkába. Ily módon fékezte meg Swiveller érzelmei izgatottságát, úgy hogy végre kevesebb bosszúsággal kapott a lénia után, sőt hat teljes sort le tudott írni a nélkül, hogy hozzányúlt volna, a mi már jelentős eredmény vala.

HARMINCZNEGYEDIK FEJEZET.

Idővel, vagyis néhány órai szorgalmas munka után Miss Brass végére ért munkájának s ezt a tényt az által jelezte, hogy tollát beletörölte zöld ruhájába s egy kis kerek horganszelenczéből, melyet zsebében hordott, egy szippantás tubákot vett ki. E mértékletes fölüdülés után fölemelkedett székéről, vörös fonállal tekintélyes csomaggá kötötte össze irományait, hóna alá kapta s kiment az irodából.

Azonban alig ugrott föl Swiveller helyéről s alig tett néhány bakugrást a fölött való örömeiben, hogy egyedül van, az ajtó föltárult s Miss Sally feje ismét megjelent benne.

— Kimegyek — mondotta Miss Brass.

— Helyes, kisasszony, — mondá Dick. S miattam akár ne is siessen a visszatéréssel, kisasszony, — tette hozzá magában.

— Ha valaki irodai ügyekben talál jönni, vegye át a megbízást s mondja azt, hogy az az úr, a kinek az ügyet kezébe kell venni, e pillanatban nincs itt. Értette?

— Teljesen, kisasszony, — mondá Dick.

— Nem sokáig maradok — mondá Miss Brass távozás közben.

— Végtelenül sajnálom, kisasszony — mondá Dick, mikor a miss az ajtót betette. — Remélem, hogy váratlanul összeakad valakivel, a ki föltartja, kisasszony. De még jobb lenne, ha ki tudná csinálni, hogy elgázolják a nélkül, hogy valami komolyabb baja lenne.

E jókívánságnak a lehető legnagyobb nyugalommal adván kifejezést, Swiveller visszaült a cliens-fogadó székbe s elmélkedni kezdett; azután többször föl-alá járt a szobában s ismét visszaült a székbe.

— Tehát Brassnak az irnoka volnék, mi? — monddta Dick. — Brassnak az irnoka, mi? S Brass nővérenek az irnoka, egy női alakba bújt sárkánynak az irnoka? Pompás, nagyon pompás. Ugyan mire fogom vinni legközelebb? Talán fegyencz leszek nemezkalapban, szürke ruhában s valamelyik hajótelepen fogok ödöngeni az uniformisomra hímzett számmal, vasból készült térdszalagrenddel a lábamon, alatta selyemzsebkendővel, nehogy véresre dörgölje bokámat. Ez lesz belőlem? Meglesz ez, vagy pedig ez túlságosan előkelő állás nekem? A hogy' önnek tetszik. Kérem, csak a saját belátása szerint.

Mivel Swiveller teljesen egyedül volt, föltehetjük, hogy ez a megjegyzés a sorsára, vagy a végzetére vonatkozott, ez pedig — a mint nagyon jól tudjuk — a hőöket nagyon elkeserítő s ironikus módon szokta gúnyolni, ha kellemetlen helyzetben vannak. Ez annál valószínűbb, mert Swiveller megjegyzéseit a mennyezet felé intézte, a hol ez a két testetlen, földöntúli személyiség közfölfogás szerint lakni szokott, s e szabály alól csak a színházak tesznek kivételt, mert ott a végzet és a sors a nagy csillárlámpában tartózkodik.

— Ezt az állást Quilp ajánlja s mint mondja, ezt biztosíthatja nekem — folytatá Dick gondolatterhes hallgatás után, miután helyzetének körülményeit újjain elszámlálta. — Esküdni mernék rá, hogy Fred az ilyenről még csak hallani sem akar s nagy csodálkozásomra Quilpet még is támogatta ebben s engem arra ösztökélt, hogy ezt az állást fogadjam el. — Nro. egy pác! — Vidéki nagynéném beszüntette a pénzküldést s egy kedves levélben azt adja tudtomra, hogy új végrendeletet csinált, a melyből engem kihagyott, — pác numero kettő. — Nincs pénz, nincs hitel, nincs támogatás Fred részéről, a kire, úgy látszik, rájött a szolidság. Régi házigazdám fölmondott, — pác numero három, négy, öt és hat. A páczok ennyi

összefoglalódásával szemben egy emberről sem lehet fölteni, hogy szabadon cselekvő erő. Senkisem vágja önönmagát földhöz ; ha a sorsa vágja földhöz, hát sorsának kell onnan föl is emelni. Roppant örülök, hogy az én sorsom ennyi hibát vett magára, lehetőleg könnyös leszek iránta s arra rendezkedem be, hogy megvetéssel viszonzzam. Tehát csak rajta mumusom, — mondá Swiveller, sokat jelentő bólintással vevén el tekintetét a mennyezetről, meglátjuk, ki fogja előbb megúnni a mulatságot.

E kétségkívül nagyon nély elmélkedéssel, mely nem állott egészen távol a morálphilosophia bizonyos rendszereitől, Swiveller lerázta magáról a kétségbeesést s egy semmiért nem felelős őrök derült nyugalomát öltötte fel.

S hogy nyugalomát és önuralmát fokozza, alaposabb szemlét tartott az irodában, mint eddig. Szemügyre vette a szekrényeket, könyveket, tintatartókat, felbontott minden percsomót s átnézte az actákat, Brass éles tollkésével különféle jeleket vágott az asztalba s nevét beírta a széntartó falárába. Miután e ténykedéseivel őröki mivoltát úgyszólván felavatta, kinyitotta az ablakot, lomhán kikönyökölt, míg végre egy söráros járt arra véletlenül, letétette terhét a földre, egy pint gyöngé portert nyújtatott fel magának. Azon nyomban felhajtotta s pontosan ki is fizette azzal a szándékkal, hogy ezzel megveti a jövőendő hitel alapját. Ráadásul beszédbe is elegyedett vele, szintén azzal a célzattal. Azután három-négy fiatal jogász gyerek jött, jogi iratokkal a Brass ur rangjában lévő ügyvédekől, — ezeket Swiveller ur olyan hivatalos arczzal fogadta és bocsátotta el, s olyan correct és a dolgok mélyére ható üzleti érzéssel, a minővel hasonló helyzetben egy bohóc játszhatná szerepét valami bohózatban. Mikor ezzel készen volt, visszaült székére, s kezét kezdte gyakorolni, tollal és tintával megrajzolván Miss Brass karrikaturáját s jókedvűen füttyölt hozzá.

Még javában el volt foglalva ezzel az időtöltéssel, mikor kocsi állt meg a ház előtt s nyomban rá kétszer

kopogtattak a kapun. Mivel ehhez Swivellernek semmi köze sem volt, — mert hiszen nem az irodai csengetyűt rántották meg — éktelen nyugalommal folytatta szórakozását, noha abban a nézetben volt, hogy rajta kívül senki sincs a házban.

Csakhogy tévedett, mert mikor a kopogtatás fokozott türelmetlenséggel ismétlődött, az ajtó fölnyílt s valaki nehéz léptekkel loholt föl a lépcsőn a szobához. Swiveller azt kérdezte magában, hogy csak talán nem egy másik Brass kisasszony, a sárkánynak az ikertestvére, mikor néhány újjbőtyök kezdett az iroda ajtaján dolgozni.

— Szabad! — szólt ki Dick. — Kérem, ne tessék sokat czeremóniázni. Az üzlet nagyon összebonyolódik, ha még több cliens is akad. Szabad!

— Kérem szépen, — mondá egy vékonyka hang az ajtóküszöbről, — nem lenne szíves megmutatni a lakást?

Dick áthajolt az asztalon s egy rongyos kis leányt pillantott meg piszkos durva kötényben, mely nem engedett láttatni arcánál és lábánál egyebet. Ezzel a fáradsággal hegedűtokba is öltözhett volna.

— Ki vagy? — kérdezte Dick.

A mire az volt az egyetlen felelet, hogy: — Legyen szíves, kérem, jöjjön a lakást megmutatni.

Párját ritkította régi divatú ruhája és modora. Valószínűleg bölcsőjétől kezdve dologra volt fogva. Ugy látszott, éppen úgy fél Dicktől, mint a hogy Dick csodálkozott rajta.

— Semmi közöm a lakáshoz, — mondotta Dick. — Hívd még egyszer a háziakat.

— Nagyon szépen kérem, tessék a lakást megmutatni — mondá a leány. — Tizenennyolcz shilling hetenként, mosással együtt. Czipő- és ruhatisztítás külön számíttatik, télen pedig a fűtés nyolcz penny naponként.

— Miért nem mutatod meg magad, mikor úgy látszik, hogy mindent tudsz? — mondá Dick.

— Miss Sally azt mondta, hogy ne mutassam, mert

a népek a kiszolgálást rossznak fogják tartani, ha látják, hogy milyen kicsiny vagyok.

— De azután úgyis csak meglátják, hogy mekkora vagy — mondotta Dick.

— Igen ám, de akkor már kivették két hétre — mondotta a leány ravaszul — s az emberek nem szívesen hurczolkodnak ki, ha már egyszer behurczolkodtak.

— Furcsa — dörmögött Dick fölállva. — Mondd csak, mi vagy te tulajdonképen? Szakácsnő?

— Igen, főzők is egyszerűbb ételeket — mondotta a gyermek. — De vagyok minden eseléd is, minden munkát én végzek a házban.

— Azt hiszem, hogy Brass, a sárkány és én végezzük a legrondább részét ennek a munkának — gondolta magában Dick.

S talán még egyebet is gondolt volna, mivel komor, kételkedő hangulatban volt, ha a gyermek nem ismételte volna kérelmét s ha a folyosón és a lépcsőn lábdobogás azt nem jelezte volna, hogy a lakáskeresők türelmetlenek. Swiveller Richárd tehát egy-egy tollat dugott fülei mellé, a harmadikat a szájába vette, hogy jelezze az ő nagy üzleti fontosságát s mutassa hatalmas buzgalmát s kisietett, hogy az illető urat fölkeresse s vele tárgyaljon.

Kissé elcsodálkozott, mikor látta, hogy a zörgést egy magányos gentlemannek a ládája okozta, melyet a lépcsőn vonszoltak fölfelé. Ez a láda majdnem háromszor olyan széles volt, mint a lépcső s rendkívül súlyos, úgy hogy a magányos úr és a kocsis együttes erőfeszítésével sem volt könnyű a szörnyeteget a meredek lépcsőn fölszállítani. De hát szorították, tolták, vonszolták, forgatták a fordulóknál minden elképzelhető módon, úgy hogy lehetetlenség volt mellette elmenni. E fontos oknál fogva Swiveller lassan ment mögötte s minden fordulónál vigyázott, hogy principálisának lépcsőjét ne tegyék vele tönkre.

Ezekre a figyelmeztetésekre a magányos úr egyetlen szóval sem válaszolt. Mikor végre a ládát föl vitték a halószobába, leült s tar fejét és arcát megtörülte kendőjével. Nem lehetett tőle rossz néven venni, mert

nagyon meleg volt, azonfelül vastag téliruhába volt öltözve, bár a hőmérő 81 fokot *) mutatott árnyékban.

— Azt hiszem, uram, — mondotta Swiveller Richard, kivévén a tollat szájából — ön meg akarja nézni ezt a szobát. Méltóztassék csak lenézni, hogy milyen kilátás esik az utca másik felére s az ember pár perc múlva a legközelebbi sarokhoz ér. Rendkívül kitűnő porter van itt a közelben s a lakás többi előnyei is kitűnőek.

— Mi az ára? — kérdezte a magányos úr.

— Egy font hetenként — mondá Dick, fölrugtatva az árát.

— Kiveszem.

— A cipő- és ruhatisztítást nem számítva, — mondá Dick — a fűtés pedig télen...

— Mindenbe beleegyezem — mondotta a magányos úr.

— Két hétre legalább — mondá Dick — de...

— Két hétre! — kiáltott a magányos úr ridegen, Dicket tetőtől-talpig végigmérve. — Két esztendőre! Két esztendeig fogok itt lakni. Itt! Leteszek tíz fontot. Az alku meg van kötve.

— Csakhogy ki kell jelentenem, hogy engem nem Brassnak hívnak — mondotta Dick — és...

— Mondta valaki? Engem sem hívnak Brassnak. Baj az?

— A háziurat hívják annak.

— Nagyon örvendek — mondá a magányos úr. — Nagyon kitűnő név egy ügyvédhez. Kocsis, mehet. Igen, elmehet.

Swiveller nagyon föl volt háborodva, hogy a magányos úr ily ridegen bánik vele s ép oly furesán bámult rá, mint azelőtt Sally kisasszonyra. A magányos urat azonban ez a körülmény egy csöppet sem hozta ki a sodrából, hanem a legnagyobb lelki nyugalommal kezdte a nyaka köré csavart shawlt kibontani, azután a csizmáit lehúzni. E terhektől megszabadulva, a többi ruhaneműt is lerakta magáról, minden egyes darabot

*) Fahrenheit szerint.

összehajtogatott s szép rendben eltette a ládába. Azután leeresztette a redőnyöket, a függönyt összehúzta, óráját föl húzta s kényelmesen, tempósan befeküdt az ágyba.

— Vegye le a czédulát — mondotta végül, a függöny mögül kikandikálva — és senkit hozzám be ne eresszenek, míg nem csöngetek.

Ezzel összevonta a függönyöket s a következő pillanatban horkolni kezdett.

De különös és természetfölötti szerzet ez — mondotta Swiveller, a czédulával kezében visszatérve az irodába. — Az üzletben női sárkányok, kik úgy viselkednek, mint a hivatásos ügyvédek. Három láb magas szakácsnők, kik titokzatos módon toppannak elő a földből. Idegenek, kik minden engedelem nélkül berontanak s világos, fényes nappal fekszenek ágyba. Ha egyike lenne azoknak a különös ficzkóknak, kikről hébe-hóba hallani lehet, hogy két esztendeig alusznak, akkor nagyszerűen menne a dolgom. A sorstól függ, hogy örül-e neki Brass. Ha nem, akkor az az én bajom lesz. Különben mi közöm hozzá, nem tartozik rám.

HARMINCZÖTÖDIK FEJEZET

Mikor Brass hazatért, nagy gyönyörűséggel és megelégedéssel értesült írnokának jelentéséről, s elkérte a tízfontos bankjegyet, melyet alapos vizsgálat után jónak, a londoni banktársulat kifogástalan jegyének ismert el, a mi lehetőleg még jobb kedvre hangolta. Oly nagy lett adakozó kedve, hogy szíve túláradozó érzelmeiben Swivellert meghívta, a »legközelebbi« alkalommal igyék »majd« vele egy pohár punchot, s azonkívül roppantul bókolt neki rendkívüli üzleti érzéke miatt, melynek mindjárt alkalmaztatása első napján tanubizonyosságát adta.

Mert Brass azt az alapelvet vallotta, hogy a bókolás a nyelvet hajlékonyná teszi s mellette semmi kiadása sincs az embernek; a nyelv pedig, a törvény emberének ez a hasznos testrésze, sohase rozsdásodjék meg, forgás közben sohase rekedjen meg a sarkaiban, hanem mindig sima, mozgékony legyen, a minek folytán egyetlen alkalmat sem szalasztott el, ha szép beszédet mondhatott vagy üres dicséretet eresztethetett meg. S ez megrögzött szokásává vált, csak az volt a baj, hogy durva és visszataszító arcának vonásait nem lehetvén oly könnyen hajlékonyná tenni, ez az arcz úgy lebeggett szép, udvarias szavai fölött, mint egy fenyegető felhő, vagy mint a természetnek világítótornya, mely mindazokat, kik a »törvény« nevezetű veszedelmes tengerszoros szirtjei közt bolyonganak, arra figyelmezteti, hogy kevésbbé alattomos kikötőket keressenek fel s másfelé próbáljanak szerencsét.

Mialatt Brass fölváltva hol az írnokát dicsérte

oldalba, hol a tízfontos bankjegyet szemlélgette kedvtelve, Miss Sally nagyon kis izgatottságot tanúsított s ez sem volt kellemes természetű. Mivel az ő praxisának oly iránya volt, hogy gondolatait örökké nyereség és kereset foglalták le, meglehetősen elcsodálkozott azon, hogy a magányos úr a lakást oly könnyen megkapta. Mert úgy gondolkozott, hogy ha elárulta, hogy oly mereven ragaszkodik a lakáshoz, akkor az eredeti árnak a kétszeresét, sőt háromszorosát kellett volna követelni. De sem Brassnak jó véleménye, sem Miss Sallynek az elégedetlensége nem tett valami nagyobb benyomást a fiatal emberre, a ki mind ennek, mind egyéb cselekedeteinek felelősségét szerencsétlen sorsára tolta s ezért egészen resignált volt, kész a legrosszabbra s philosophiai nyugalommal várva a legjobbat.

— Jó napot, Mister Richard — mondotta Brass, Dick írnokságának második napján. — Sally talált már az ön számára egy használt széket, tegnap este a Whitechapelben. Annyit mondhatok önnek, Richard úr, hogy a mi az üzletet illeti, Sally sokféle hájjal megkent ficzkó. Szavammal állok jól, uram, hogy első minőségű széket fog benne megpillantani.

— Látszatra nagyon rogyadozónak néz ki — mondotta Dick.

— Meg fogja látni, milyen remek ülés esik rajta, ebben bízhatik — mondotta Brass úr. — Az utcán vette a kórházzal szemben s miután pár hónapja már ott állt, kissé poros ugyan s a napon megfakult, de egyéb baja nincs.

— Csak nem kap az ember ragályos lázt vagy egyebet, ha beleül? — kérdezte Dick, meglehetősen rossz kedvvel ülve le Sampson és a szende Sally közé. — Egyik lába mintha hosszabb lenne, mint a másik.

— Akkor majd egy darab fát teszünk alá — mondotta Brass. — Hahaha! Egy darab fát teszünk alá, uram s ez újabb előnye annak, hogy a nővéremet küldtük bevásárolni. Miss Brass, Richard úr olyan...

— Hallgatsz? — szólalt meg e megjegyzésnek szép tárgya, föltekintve irományaiból. — Hogy tudjak dolgozni, ha folyton fecsegsz?

— Beh kiálthatatlan egy ficzkó vagy — mondotta az ügyvéd. — Néha testtel-lélekkel gyakorlod a fecse-
gést. Az ember sohasem tudhassa, milyen kedvben
talál.

— Most dolgozó kedvemben vagyok, — mondá Miss Sally. — Tehát jó lesz nem zavarni. S őt se tartsd föl munkájában — szólt tollával Richardra mutatva. — Ugyis annyit fog dolgozni, a mennyi okvetetlenül szükség-
es, annyit bizvást mondhatok.

Brasson látszott, hogy szeretett volna valami erős feleletet adni, de vagy okosságból, vagy félelemből vagy egyéb okból tartózkodott tőle. Felelet helyett tehát csak dörmögött valamit holmi »undor«-ról és »lump«-ról. Ezt a kifejezést azonban senkire sem vonat-
koztatta, hanem csak úgy általában mondta valami elvont ideával kapcsolatban, a mint épen eszébe jutott. Erre egy ideig néma csendben dolgoztak s oly mély hallgatásba voltak merülve, hogy Swiveller többször elbóbiskolt s lezárt szemmel mindenféle oda nem tar-
tozó szavakat írt a papírra ismeretlen, különös voná-
sokkal. Miss Sally azzal törte meg az iroda egyhangú-
ságát, hogy hangosan szippantott föl egy csipet burnó-
tot s végül annak a véleményének adott kifejezést, hogy Swiveller Richard hibás a dologban.

— Ugyan miért, kisasszony? — kérdezte Richard.

— Tudja-e, — mondotta Miss Brass — hogy a szobaúr még nincs fönt, nem láttuk s nem hallottunk felőle azóta, hogy tegnap este ágyba feküdt?

— Megbocsásson, kisasszony, — szólt Dick — azt gondolom, hogy a tíz fontjáért kényelmesen és nyu-
godtan alhatik, a meddig neki tetszik.

— Igen ám, de én olyasmit sejtek, hogy talán soha-
sem fog fölkelni többé — mondotta Miss Brass.

— Nagyon furcsa, — szólt Brass, letévén a tollat — igazán nagyon furcsa. Richard úr, úgy-e bár, emlé-
kezni fog rá, ha ez az úr föl találná magát akasztani az ágy fejére vagy egyéb kellemetlenség történnék vele, — emlékezni fog rá, úgy-e, hogy ezt a tíz fontot önnek csak előlegül adta az évi bérre. Emlékezni fog rá, úgy-e bár, Richard úr, de talán jobb lenne, ha föl-

jegyezne magának az esetre, ha tanuskodnia kellene a törvény előtt.

Swiveller elővett egy ív fogalmazópapírt s egyik sarkába fontoskodó komolysággal följegyzett valamit.

— Mert az ember sohasem lehet eléggé elővigyázatos — mondotta Brass. — Roppant gonosz a világ, Roppant gonosz a világ, roppant gonosz. Esetleg talán nem mondta az az úr, de egyelőre ez most nem fontos; végezze be csak előbb azt a kis följegyzést.

Dick elvégezte, azután átnyújtotta Brassnak, a ki fölkelte székéről s föl-alá járt az irodában.

— Ez a memorandum? — kérdezte Brass, átfutva az okmányt. — Nagyon jól van. S most, Mister Richard, nem mondott az a gentleman egyebet is?

— Nem.

— Egészen bizonyos abban, Mister Richard, — kérdezte Brass ünnepélyesen, — hogy az a gentleman semmi egyebet nem mondott?

— Egy árva szót sem, — mondá Dick.

— Gondolkozzék csak, uram, — mondá Brass. — Abban az állásban, melyben vagyok, mint a törvénykező hivatás egyik tiszteletreméltó tagja ebben az országban, vagy egyáltalán akármelyik országban, sőt minden bolygón, mely éjszaka leragyog ránk s melyről azt gyanítjuk, hogy ott is emberek laknak, — nekem, uram, mint e pálya egyik tiszteletreméltó tagjának kötelességem ily kényes és fontos kérdésben föl adni útbaigazító kérdést. Az az úr, ki tegnap délután az első emeletet kibérelte öntől s a ki egy nagy ládát holmival tele hozott ide, mondott-e még más olyasmit is, mit ebbe a följegyzésbe szintén bele kellene venni?

— Ugyan ne légy oly ostoba, — szólt Miss Sally.

Dick ránézett, azután ismét Brassra, majd ismét a leányra s mondá:

— Nem mondott.

— Juj, vigye el az ördög, Richard úr, de unalmas maga! — mondotta Brass fanyar mosollyal. — A holmijáról nem szólt semmit? Mi?

— No végre-valahára rátérünk a rendes útra, — mondotta Miss Sally, testvérére hunyorítva,

— Nem mondta-e például azt, — mondá Brass csendes, bizalmas hangon, — értsen meg jól, nem állítom bizonyosan, hogy mondta, hanem csak az ön emlékezőtehetségének akarok segítségére jönni, — nem mondta például, hogy idegen Londonban, hogy nincs kedve vagy nem képes igazoló okmányokat mutatni, ámbár érzi, hogy jogunk lenne ilyesmiket követelni, s nem mondta-e, hogy ha esetleg valami baja történhetnék, ez esetben az a különös óhajtása, hogy az a holni, a mit magával hozott, úgy tekintessék, mint az enyém, némi kárpótlásul azért a sok dologért és fáradságért, a miiben részem lesz, s hogy röviden végezzünk, — mondá Brass még csendesebben és bizalmasabban — mi helyettünk elfogadta volna őt ily körülmények közt bérlőnek?

— Bizonyára nem, — mondá Dick.

— No akkor, Richard úr, — mondotta Brass egy lesújtó s szemrehányó tekintetet vetve felé, — az én véleményem szerint el is tévesztette a hivatását és sohasem lesz magából ügyvéd.

— Nem, ha ezer esztendeig él sem, — toldotta meg Miss Sally.

A fivér és a nővér nagy zajjal szippantottak fel egy-egy csipet burnótot a kis horgany-szelenczéből s komor gondolkozásba merültek.

Richard ebédje idejének elérkeztéig semmi sem történt. Ez három órakor volt, de az idő oly lassan telt, mintha legalább is három hét kellett volna neki. Mikor az óra hármát ütött, az új őrök eltűnt. Mikor az ötöt elütötte, ismét megjelent s az iroda, mintha valami varázslat történt volna vele, egyszerre olyan illattal lett tele, mint a boróka-grog és a citromhéj.

— Richard úr, — mondá Brass, — az az ember még mindig nincs ébren. Lehetetlenség fölkelteni. Mit csináljunk?

— Én hagynám, hadd aludja ki magát, — mondotta Dick.

— Kialudni? — szólt Brass, — hiszen már huszonhat órája alszik! A feje fölött szekrényeket húzgálunk, a kapun dörömböltünk, a cselédet többször

lelőktük a lépcsőn (oly könnyű, hogy nem történhetik nagy baja), de semmire föl nem ébred.

— Talán létrát támaszthatnánk az ablakhoz s az első emeleten bemászhatnánk. — mondotta Dick.

— De még egy ajtó esik közbül, s azonkívül felriasztanánk a szomszédokat, — mondá Brass.

— Mit szól hozzá, ha valamelyikünk a csapóajtón át a tetőre menne, onnan pedig leereszkednék a kéményen keresztül? — kérdezte Dick.

— Kötő gondolat, — mondta rá Brass, — ha ugyan valaki — ezeknél a szavaknál élesen nézett Swivellerre — ha ugyan valaki oly kedves, barátságos és nagylelkű lenne, hogy ezt megtenné. Határozottan azt hiszem, hogy ez nem is lenne oly kellemetlen, mint gondoljuk.

Dick ezt a tanácsot azzal a hátsó gondolattal adta, hogy ez a teendő talán miss Sallynak a szakmájába vág. Mivel nem szólt többet s a célzást sem akarta elérteni, Brass legalább azt indítványozta, hogy menjenek föl s még egyszer kísértsék meg a hatalmas alvót valami kevésbé erőszakos eszközzel fölkelteni. Ha ez az utolsó kísérlet is sikertelen, akkor határozottan radikálisabb rendszabályokhoz kell folyamodni. Swiveller egyetértett velük, fogta székét és a nagy vonalzó s gazdájával együtt a cselekvés színhelyére ment, hol miss Brass már teljes erejéből rázott egy nagy csengettyűt, a nélkül, hogy a legcsekélyebb hatást is tette volna titokzatos bérelőjükre.

— Itt vannak a csizmái, Mister Richard, — szólt Brass.

— Nagyon alapos, tagbaszakadt csizmák, — mondotta Swiveller Richárd.

— Tényleg oly vaskos egy pár csizma volt, hogy kívánni sem lehetett különbet s oly mereven és szilárdan állt a földön, mintha még most is bennük lenne a tulajdonos lába s széles talpukkal és nehéz sarkukkal alaposan megszállva tartották azt a helyet, melyet elfoglaltak.

— Nem látok egyebet az ágyfüggőnynél, — mondotta Brass, szemét a kulcslyukra téve. — Erős ember, Richard?

— Hatalmas, — felelt Dick.

— Nagyon kellemetlen lenne, ha most hirtelen ki-rohanna, — mondotta Brass. — Hagyjátok a lépcsőt szabadon; természetesen el tudnék vele bánni, de meg kell gondolnom, hogy én vagyok a háziúr s a vendéglátás törvényeit respektálni kell. Halló! halló!

Mialatt Brass a szemét kíváncsian odatapasztotta a kulcslyukhoz, e hangokat azzal a szándékkal hallatta, hogy a szobaúr figyelmét magára irányítsa, s mialatt Miss Brass ugyancsak rázta a csengetyút, Swiveller odatámasztotta székét a falhoz, fölállt rá, gyertyaegyenesen fölmagasodott, úgy, hogy a bérlő, ha esetleg dühösen kiront, hát elrohan mellette s a léniával ugyancsak kezdte megdolgozni az ajtófélfá felső részét. A saját találékonysága fölött való örömeiben s bízván helyzetének erős védettségében, Swiveller oly pokoli lármát csapott, hogy túlharsogta vele a csengetyű szavát, s a kis cseléd, a ki a lépcső legalján állt, hogy az első jelre kerekét oldhasson, kénytelen volt bedugni füleit, nehogy egész életére megsike-tüljön.

Az ajtót belülről hirtelen kinyitották s hevesen kitaszították. A kis cseléd a széntartó pinczébe menekült. Miss Sally a saját hálósobájába rohant. Brass, a ki nem igen tündöklött a személyes bátorság ere-nyével, beszaladt a legközelebbi utczába. De mikor látta, hogy senki sem kergeti parázskotró vassal vagy egyéb támadó fegyverrel fölfegyverkezve, kezét zsebre dugva, füttyürészve lassan ismét előkerült.

Swiveller azalatt székén lehetőleg odalapult a fal-hoz, nem éppen minden aggodalom nélkül nézván le a magányos úrra, a ki irtózatosan dörögve és átko-zódva jelent meg az ajtóban. Csizmáit kezében tar-totta s nyilvánvalólag az volt a szándéka, hogy valami cél után leröpi a lépcsőn. De ezzel a gondolattal fel-hagyott. Bosszúszomjtól lihegve, nagy dörögve is-mét vissza akart vonulni a szobájába, mikor tekintete az éber Richárd tekintetével találkozott.

— Maga csapta azt a borzasztó lármát? — kérdezte a magányos úr.

— Én is segítettém, uram, — mondotta Richard, szemmel tartva őt s a vonalzót szeliden suhogtatva, így adván értésére a magányos úrnak, hogy mi vár rá, ha valami erőszakosságra vetemednék.

— Hogy merészelnék ilyet tenni, he? — kérdezte a bérlő.

Dick felelet helyett azt kérdezte, hogy összeegyeztethető-e egy tisztességes úr jellemével és modorával huszonhat órai alvás egyfolytában s hogy absolute nem törődik egy szeretetreméltó és erényes család békéjével?

— Hát az én nyugalmam semmi? — kérdezte a bérlő.

— Hát az ő nyugalma semmi? — viszonzá Dick. — Remélem uram, nem fog fenyegetődzni, a törvény tiltja a fenyegetődzést, mert valakit fenyegetni annyit tesz, mint valakit érzékenyen megsérteni. De ha még egyszer ilyet tesz, vigyázzon, nehogy a halottkém jőjjön a nyakára s önt az útszéli eltemessék, mielőtt fölébred. Borzasztó aggodalmat álltunk ki, uram, azt hittük, meg van halva, — mondá Dick, lassan leereszkedve a földre. — A dolognak az a veleje, hogy magányos uraknak nem engedhetjük meg, hogy ebbe a házba jőjjenek, két úr helyett aludjanak, de csak egyért fizessenek.

— Valóban? — kiáltott a bérlő.

— Igen, valóban, uram, — mondotta Dick átengedvén magát sorsának s kibökkentvén, a mi éppen a nyelvére jött. — Ekkora mennyiségű álmot még soha ki nem préseltek egyetlen ágyból s ha tovább is így akar aludni, akkor egy két-ágyas szobának az árát kell fizetnie.

A helyett, hogy e szavak fokozták volna a bérlő dühét, szélesen vigyorogni kezdett s hunyorítva nézett Swivellerre. Barna, napsütött arcú férfi volt s még barnábbnak és napsütöttebbnek látszott, mert fehér hálósipka volt a fején. Miután látszott, hogy némiképp ingerlékeny természetű, Swiveller szinte megkönnyebbült, mikor ily jókedvűnek látta, s hogy még jobb kedvűvé tegye, maga is mosolygott.

A bérlő a fölött való bosszúságában, hogy ily durván felköltötték, hálósipkáját félreapta tar koponyáján. Ez oly különös kifejezést kölcsönzött neki, hogy Swiveller egészen el volt ragadtatva, s hogy a magányos urat teljesen kibékítse, annak a reményének adott kifejezést, hogy az úr most föl fog kelni s ilyesmit többé soha nem tesz.

— Jöjjön ide, maga szemtelen ficzko, — mondá a bérlő, visszamenve szobájába.

Swiveller követte. A széket ugyan kint hagyta, de a vonalzót minden eshetőségre magával vitte. Örült, hogy oly okos volt, a magányos úr pedig szó nélkül kétszer ráfordította a kulcsot.

— Tudna valamit inni? — volt legelső kérdése.

Swiveller azt felelte, hogy bár csak az imént oltotta emésztő szomjúságát, egy szerény kortynak azonban még mindig lenne nála helye, ha az ital kéznél van. A nélkül, hogy több szót vesztegettek volna, a bérlő nagy ládájából egy készséget vett elő, mely úgy fénylett, mint a kitisztított ezüst s áhítatosan az asztalra állította.

Swiveller élesen figyelt, nagy érdeklődéssel nézte ezt a jelenetet. A készség egyik rekeszébe egy tojást tett, a másikba néhány szem kávé, a harmadikba jó darab nyers marhahúst, melyet egy tiszta bádogszelenczéből vett ki, a negyedik rekeszbe pedig némi vizet öntött. Egy phosphoros skatyula s néhány gyufa segítségével meggyújtott egy spiritusz-lámpát, mely a készség alá volt helyezve, azután lecsapta valamenyi rekesznek a fedelét s kis idő múlva ismét fölnyitotta.

Valami csodálatos, láthatatlan eljárás folytán a hús megfőtt, a tojás nemkülönben, a kávé szintén megfőtt s a reggeli teljesen készen volt.

— Forró víz, — szólta a bérlő — kiváló finom rum, cukor és egy utazópohár. Főzze meg maga. De gyorsan csinálja.

Dick engedelmeskedett s szeme egész idő alatt a készüléket vizsgálta, mely, úgy látszott, mindent képes elkészíteni. Majd a nagy ládára nézett, mely

annyi mindenfélét tartalmazott. A bérlő oly közönyösen ült neki a reggelinek, mint a ki ehhez a csodához hozzá van szokva s mellette nem gondol semmit.

— A háziúr, úgy-e, ügyvéd? — kérdezte a bérlő.

Dick bólintott. A rum igazán kitűnő volt.

— Hát a háziasszony micsoda?

— Sárkány, — mondotta Dick.

A magányos úr, talán azért, mert utazásai közben sokszor találkozott ily szörnyetegekkel vagy talán mert tényleg *magányos* úr volt, nem árult el semmi csodálkozást s csak annyit kérdezett röviden:

— Feleség vagy nővér?

— Nővér, — mondotta Dick.

— Annál jobb, — mondotta a magányos úr, — legalább akkor szabadul meg tőle, a mikor neki tetszik.

— Mindig azt kell, hogy tehessem, fiatal ember, — folytatta a bérlő némi szünet múlva — a mi nekem tetszik. Hogy lefeküdjem, ha tetszik, fölkeljek, ha tetszik, kimenjek, ha tetszik, hogy ne firtassanak hosszú, unalmas kérdésekkel s ne legyenek kémeiktől körülvéve. E tekintetben a cselédek valósággal pokol fajzatai. Itt csak egy van.

— Még pedig nagyon kicsike, — mondta Dick.

— Még pedig nagyon kicsike — ismétlé a bérlő. — Ez a hely meg fog felelni, mi?

— Meg, — mondá Dick.

— Ragadozó czápák, mi? — kérdezte a bérlő.

Dick bólintott s kiitta poharát.

— Figyelmeztesse őket természetemre — mondotta a magányos úr fölállva. — Ha zavarnak, hát elveszítenek egy kitűnő bérlőt. Ha annyit tudnak, hogy kitűnő bérlő vagyok, hát eleget tudnak. Ha többet is akarnak tudni, akkor ezt figyelmeztetésnek veszem, hogy a lakásból távozzam. Sokkal jobb, ha erre nézve eleve tisztába jövünk egymással.

— Bocsánatot kérek, — mondotta Dick, megállva az ajtónál, melyet a bérlő éppen ki akart nyitni. — »Ki téged úgy imád, tudná bár a neved...«

— Mi tetszik?

— A nevét, — mondá Dick. — Ha legalább a nevét tudnám. Esetleg, hogy ha levelek vagy csomagok...

— Nem szoktam kapni, — mondotta a bérlő.

— Vagy ha valaki jönne...

— Nem szokott meglátogatni senki.

— Ha esetleg valami tévedés származnék abból, hogy a nevét nem tudjuk, ne mondja ám, hogy mi vagyunk az okai — mondotta Dick, még mindig az ajtónál időzve. — »Ő ne vádold a dalnokot...«

— Senkit sem fogok vádolni, — szólta a bérlő oly ingerülten, hogy Dick a következő pillanatban a lépcsőnél találta magát s az elzárt ajtó esett ő és a magányos úr közé.

Brass és Miss Sally ott leselkedtek a közelben s a kulcslyuktól csak Swiveller hirtelen való kilépése riasztotta el őket. Mivel a társalgásból legnagyobb erőfeszítésük mellett sem vehettek ki semmit, mert folyton azon marakodtak, hogy ki legyen a kulcslyuknál, — mely czivódás természetesen csak ütésekre, lökdöésekre s némajátéokra szorítkozott — gyorsan lesiettek az irodába, hogy meghallják a beszélgetés eredményét.

S ezt az eredményt Swiveller a magányos úr óhajlásának és jellemének megfelelőleg tudatta velük, poétikusan fölfújván a nagy ládára vonatkozókat, melyről inkább phantasiától ragyogó, mint az igazságnak megfelelő leírást adott. Kijelentette s erősen bizonygatta, hogy tele van élelemmel, kitünő borokkal; önmagától működik, önmagától talál föl mindent, a mit az ember csak akar s valószínűleg valami óramű hajtja.

Nemkülönben elmondta nekik, hogy a főzőkészülék mint süt meg körülbelül hat font nagyságú marhahúst két és egynegyed percz alatt, a mit saját szemeivel látott s ízlelőképességével bizonyíthat. Elmondta továbbá, hogy milyen módon érte el az eredményt, pontosan látta, hogy az úrnak egy intésére a víz forrni kezdett s buborékot vetett. E tényből ő (már mint Swiveller) azt következteti, hogy a bérlő vagy valami nagy varázsló, vagy vegyész, vagy pedig mindakettő egyszerre s az a körülmény, hogy e fődél alatt lakik,

föltétlenül nagy hírt és dicsőséget fog szerezni a Brass névnek s új érdekességgel ruházza föl a Bevis-Marks történetét.

Egy pontot azonban Swiveller úr szükségtelennek tartott fölemlíteni s ez az a szerény korty grog volt. Mivel ez oly erős volt s oly közvetlenül következett az ebéd alkalmával mérsékeltén élvezett italra, hogy lázt okozott nála, abba a kényszerűségbe hozta őt, hogy este a vendéglőben még egypár szerény kortyot igyék.

HARMINCZHATODIK FEJEZET.

A magányos úr ugyan már több hete, hogy abban a lakásban lakott, de akár szóval, akár csak köszöntéssel is vonakodott Brassal vagy nővérével érintkezni s közvetítőül mindig Swiveller Richardot választotta. S miután az agglegény minden tekintetben nagyon kíváncsi vendégnek mutatkozott, mindent pontosan fizetett, soha nem alkalmatlankodott, soha sem lár-mázott s korán lefeküdt, Richard észrevétlenül nagyon fontos taggá emelkedett a család előtt, mivel befolyása volt a titokteljes szobaúrra s jóban-rosszban egyaránt tudott vele érintkezni, holott a többiek még közelíteni sem mertek hozzá.

Azonban az igazságot megvallva, Swiveller közeledései is nagyon távoli természetűek voltak s a magányos úr nem igen biztatta. De mivel sohasem tért vissza az ismeretlennek szobájából a nélkül, hogy hírül ne adta volna, hogy mindig így szól hozzá: »Swiveller, tudom, hogy bízhatom magában« — vagy: »Nem áttallam kimondani, Swiveller, hogy érdeklődéssel viseltetem maga iránt«, vagy: »Swiveller, maga jó barátom s remélem, hogy segítségemre lesz«, sem Brass, sem Sally nem vonták kétségbe az ő befolyásának nagyságát, hanem teljesen s osztatlanul hittek benne.

A népszerűségnek e forrása mellett még más forrás is buzgott Swiveller számára, mely az előbbitől teljesen független volt ugyan, de nem kevésbé tartósnak ígérkezett s lényegesen hozzájárult helyzetének megszilárdításához.

Miss Sally Brass nagyon kegyesen nyugtatta rajta szemét. Nehogy a női báj léha megvetői előre hegyezték a fülüket s újabb szerelmi históriát szimatoljanak, mely alkalmat és anyagot adhatna nekik az élcelődésre. Mert Miss Brass úgy volt ugyan alkotva, hogy szeressék, de ő nem tartozott a szerelmesek fajtájához. Ez a szeretetreméltó szűz kora gyermekkorában belekapaszkodott a törvény kötényébe, a törvény volt a támasza attól kezdve, hogy egyedül kezdett tipegni s azóta szorosan fogta a törvény kezét. Kicsiny korában, mikor még alig tudott tipegni, azzal a rendkívüli talentummal tűnt ki, hogy remekül tudta utánozni a hivatalszolgák járását és testtartását. Így például stílszerűen tudott kis játszótársnői vállára kopogtatni s őket egy ideiglenes börtönbe kísérni. A hivatalszolgák szokásos cselekményeit oly pontosan utánozta, hogy meglepett vele mindenkit, a ki csak látta. Ennél csak az a jelenet volt különb, mikor babaszobájában végrehajtást foganatosított s pontosan jegyzőkönyvbe vette az asztalok és székek számát. Ezek az ártatlan tréfák természetesen nagyon megédesítették özvegyen maradt apjának öregségét s elszórakoztatták. Pompás ember volt ez, ismerősei éles eszéért egyszerűen csak vén rókának hívták s mikor azt látta, hogy mind közelebb és közelebb húzódik a houndsdichti kerülethez, az volt fő gondja, nem lehetne-e leányának egy ügyvédi igazolványt kiállítani s besoroztatni őt az ügyvédek névjegyzékébe. E megható gondjaiból kifolyólag a leányt ünnepélyesen rábízta Sampson fiára, mint megbecsülhetetlen segédet s az öreg úr halálától kezdve addig a korszakig, melyet ép most tárgyalunk, Miss Sally támasza és talpköve volt az üzletnek.

Nyilvánvaló, hogy mivel Miss Brass gyermekkorától kezdve ennek a czélnek és tanulmánynak szentelte magát, nagyon keveset tudott a világról, kivéve azt, melynek a törvényekkel van dolga; s egy nagy ízléssel megáldott nőtől alig is lehetett volna várni, hogy ő is producáljon valamit abban a finomabb és szelídebb művészetben, melyben az asszonyok rendesen ki szoktak tűnni. Miss Sally tehetsége nagyon férfias jellemű

és törvényszéki ízü volt. Ez a tehetség az ügyvédi gyakorlatnál kezdődött és végződött. Hogy úgy mondjuk: törvényszerű ártatlanságban élt. A törvény volt az ő dajkája. S mivel a görbe láb vagy egyéb physikai torzképződés rendesen a rossz tápláléknak és ápolásnak a következménye, ha ezen a szép lelken valami torzképződmény vagy görbeség volt észlelhető, akkor ennek egyesegyedül Miss Brass dajkája az oka.

Ez a nő Swivellerben egészen üde valamit, eddig nem sejtett újat látott, mikor Dick dalolásával és vídám élceivel majd fölvette az irodát, tintatartókkal és ragasztóostyákkal mindenféle bűvészi mutatványokat végzett, három narancsot dobált föl a levegőbe s kapkodott el, széket egyensúlyozott állán, tollkést orra hegyén, szóval százféle »kunszt«-ot mutatott nagy ügyességgel. Mert Richard ily tréfákkal ütötte agyon az időt Brass távollétében, nagyon únván magát az örökös kuksolásban. Ezek a társadalmi képességek lassanként akkora hatást gyakoroltak Miss Sailyra, a ki ezeket kezdetben véletlenül vette észre, hogy végre Swivellert felszólította, hogy csak tegyen úgy, mintha ő ott sem volna, a mire Swiveller habozás nélkül késznek is mutatkozott. Ily módon barátság keletkezett köztük, Swiveller lassanként annyira jutott, hogy beavatta abba a titokba, mint kell gyömbéres sört készíteni, burgonyát pirítani, tisztességes grogot csinálni, mely ténykedésekben a leány minden lelkiismeretfurdalás nélkül részt is vett. Gyakran rávette, hogy a maga munkája mellett az övét is elvégezze, sőt néha tréfásan hátba is vágta, kijelentvén, hogy pompás czimbora s más efféle; e bókokat Miss Sally a legjobb kedvben s teljes meglelégedéssel fogadta.

Swiveller kedélyét csak egyetlen körülmény nyugtalanította, az tudniillik, hogy a kis cseléd mindig valahol a föld alatt tartózkodott és soha sem jött felszínre, kivéve, ha a magányos úr csöngetett. Ekkor megjelent, de gyorsan ismét el is tűnt. Sohasem ment be az irodába, sohasem ment ki a házból, sohasem volt tiszta az arcza, soha le nem vetette piszkos kötényét, soha az ablakon ki nem nézett, soha ki nem állt

a kapuba, hogy levegőt szívjon, soha nem volt nyugalma, soha nem volt semmi szórakozása. Senki sem jött őt meglátogatni, soha senki őt szóba nem hozta, soha senki nem törődött vele. Brass azt mondta egyszer, hogy valami szerelemfélének a gyümölcse s ez volt az egyetlen adat, melyet Swiveller Richard róla megtudhatott.

— A sárkányt úgyis hiába kérdezem meg, — gondolta Swiveller Richard, mikor egyszer belemélyedt Miss Brass vonásainak szemléletébe. — Azt hiszem, bármit kérdezek is arra vonatkozólag, ez csak szét-tépné hű szövetségünket. Mellesleg nagyon szeretném tudni, igazi sárkány-e vagy csak valami vízi sellő. Mintha kemény pikkelyei volnának. Csakhogy a vízi tündérek nagyon szeretnek tükörbe nézni, a mit ő róla nem lehet elmondani. Meg azután a sellők fészülködni szoktak, mit szintén nem lehet róla állítani. Bizonyos, hogy sárkány.

— Hova megy, vén czimbora — kérdezte Dick hangosan, mikor Miss Sally szokása szerint lerázta ruhájáról a piszkot s fölkelte székéről.

— Ebédelni, — felelt a sárkány.

— Ebédelni? — gondolta magában Dick. — Az más. Nem hiszem, hogy a kis cseléd is kapjon enni.

— Sammy nem jön haza, — mondotta Miss Brass. — Maradjon itt, míg vissza nem jövök. Nem sokáig maradok el.

Dick bólintott, elkísérte Miss Brasst tekintetével az ajtóig s hallotta, hogy egy kis hátsó szobába ment, hol testvérével együtt étkezett.

— Hm, — mondotta Dick, zsebetett kézzel föl-alá járkálva, — sokat adnék érte (ha volna), ha megtudhatnám, mint bánnak a gyermekkel s mint tartják. Anyám valószínűleg nagyon kíváncsi asszony volt, valószínűleg rajtam is van valami anyajegy. Elnyomom érzelseim árját, mert Te okozád e kint, no de mindegy, — mondá önmagát félbeszakítva s mélyen elgondolkozva süppedve bele a cliens-fogadó székbe, — nagyon szeretném tudni, mint bánnak vele.

Igy töprengett egy ideig, azután halkan kinyitotta

az iroda ajtaját, azzal a szándékkal, hogy leugrik az utczára egy üveg édes porterre. E pillanatban futólag megpillantotta Miss Brass barna bőbitáját, a mint leszaladt a konyhalépcsőn. — Jupiterre! — mondá magában, — most megy enni adni a cselédnek. Most vagy soha.

Először kihajolt a korláton s várt, míg a bőbita lent el nem tűnik a homályban. Azután lement, tapogatózva s lent éppen abban a pillanatban egy hátra szolgáló konyhának az ajtajához ért, mikor Miss Brass egy nagy ürüczommbal a kezében lépett be oda. Nagyon sötét, alacsony, nedves helyiség volt, a falak ezerféle hasadással és folttal tele. A víz egy puttonyból szivárgott s egy nyomorúságos macska mohón nyalta föl a csöppeket szomjúságában. A rostély úgy összevissza volt görbítve és csavarva, hogy csak egy vékony szeletke kenyér fért el rajta. Minden el volt zárva, a szenes pincze, a sótartó, az ételtartó szekrény s mindenben erős lakat. Még annyit sem hagytak kint, a mennyiből egy bogár megreggelizett volna. Ennek a helynek sovány látványa még egy chaméleont is megölt volna, mert az első lélekzésnél észre vette volna, hogy ez a levegő nem ehető s kétségbeesésében hamarosan meggebedt volna.

A kis cseléd lehorgasztott fejjel alázatosan állt Miss Sally előtt.

— Itt vagy? — kérdezte Miss Sally.

— Igen Miss, — monda bágyadt, gyenge hangon.

— Eredj messzebb attól az ürüczombtól, mert lopsz belőle, tudom, — mondta Sally kisasszony.

A leány egy sarokba vonult, mire Miss Brass egy kulcsot vett elő, a szekrényt kinyitotta s egy marék vánnyadt, hideg burgonyát vett ki, mely oly csalogató volt, akár csak a bolondgomba. Letette a kis leány elé, megparancsolta neki, hogy üljön le, elővett egy nagy szeletelő kést s nagy ostentációval úgy tett, mintha meg akarná fenni a szeletelő villán.

— Látod ezt? — kérdezte Miss Brass, e rettentő nagy előkészületek után mintegy két hüvelyk nagysá-

gút lemetszvén a hideg sültből, s a villa hegyére szúrva odatartotta neki.

Bármily kicsiny volt is a darab, a kis cseléd éhes szemeivel oly élesen, oly mohón nézett rá, hogy minden rostját megolvashatta volna.

— Igen.

— Akkor nehogy elmenj valahová s nehogy azt mondd, hogy nálunk semmi húst sem kapsz — mondotta Brass. — Itt van, kapd be.

Ez mindjárt meg is történt.

— Kell még? — kérdezte Sally kisasszony.

Az éhes kis cseléd alázatosan felelte:

— Nem.

Látszott az egész jeleneten, hogy mesterségesen volt előkészítve.

— No most kaptál húst, — mondta Miss Sally, összegezvén a tényeket. — Annyit kaptál, a mennyi csak beléd fért. Megkérdeztek, hogy kell-e még s azt mondtad, hogy nem. Nehogy elténferegj tehát valahová s azt mondd, hogy nagyon rosszul tartanak; ezt jegyezd meg.

E szavakkal Miss Sally félretette a húst s bezárta a szekrényt. Azután odaállt a hitvány kis cseléd mellé s nézte, hogy mint eszi a burgonyát.

Tiszta sor volt, hogy valami rendkívüli düh dolgozott Miss Brass gyöngéd keblében, s ez lehetett az oka annak, hogy a legkisebb látható ok nélkül ütögetett a kés nyelével a leánynak hol a kezére, hol a fejére, hol a hátára, mintha teljes lehetetlenség lenne mellette állni a nélkül, hogy egy pár ütést ne mérjen rá. Swiveller nem kevésbé el volt csodálkozva, mikor látta, hogy dolgozótársa előbb lassan visszavonult az ajtóig, mintha ki akart volna menni a konyhából, de azután hirtelen előreugrott, nekiesett a kis cselédnek s összeszorított öklével néhány durva ütést mért rá. Az áldozat elfojtott hangon kiáltott, mintha nem merte volna kinyitni a száját. Miss Sally egy szippantás bur-nóttal lohasztotta le dühét s éppen abban a pillanatban ment föl a lépcsőn, mikor Richard benyitott az irodába.

HARMINCZHETEDIK FEJEZET.

A magános úr egyéb különczkódései mellett — s ebből oly gazdag raktárt tartott magánál, hogy mindennap adhatott valamit mutatóba, — roppant élénk és különös érdeklődéssel viseltetett a Paprika-Jancsi-mutatványok iránt. Ha egy Paprika-Jancsinak a rikácsoló hangja még oly messziről hatott is el hozzá, a magános úr fölugrott még az ágy párnái közül is, sebtében felöltözködött, leszaladt az utcára s a következő pillanatban ismét megjelent egy nagy csapat utczai naplopónak az élén, magával hozva a színházat tulajdonosával együtt. A bódét nyomban felállították Brass háza előtt, a magános úr elhelyezkedett az elsőemeleti ablaknál s a mutatvány megkezdődött éktelen sipolással, dobogással, lármával, a csendes utca minden józan kereskedőjének rendkívüli megröszéltetésére. Azt lehetett volna várni, hogy az előadás végeztével a játszók és a nézőközönség elszélednek, de az utójáték épp oly kétségbeejtő volt, mint maga a fődarab. Mert alighogy az ördög meg volt halva, a magános úr a bábuk vezérét és társait fölhívta magához szobájába, hol jóféle italok kerültek elő ez úrnak a készletéből s hosszú beszélgetést folytattak, melynek tartalmát emberi lény ki nem tudhatta. Ez értekezések titka azonban csekély jelentőségű volt; elég annyit tudni, hogy míg ők bent társalogtak, kint a tömeg még mindig körülvette a házat, a suhanczok öklükkel pufogtatták a dobot s vékony, sipító hangon utánózták a Paprika-Jancsit és hogy az iroda ablaka át nem látszott a sok laposra nyomott orrtól, a kapú kulcslyukán keresztül kíváncsi szemek csillogtak s ha a

magános úr vagy egyik vendége a felső ablaknál megjelent, vagy ha csak az orruk hegyét dugták ki, a kintrekedt tömeg éktelen átkozódásba tört ki s addig bőgött, addig nem lehetett vele bírni, míg a szereplőket ki nem szolgáltatták nekik, a kiket aztán elkísért szereplésük újabb színhelyére. Szóval elég annyit tudni, hogy a Bevis-Marks ez események által szinte lázba jött s a kerületből száműzve volt a nyugalom és a béke.

Senkit ez jobban nem bosszantott, mint Sampson Brasst, a ki miután ily előnyös szobaurat semmiképp sem akart elszalasztani, eszélyesebbnek tartotta bérője bosszantásaiért készpénzzel kárpótoltatni magát, s a hallgatóságot, mely ajtaját elállta, mindenféleképpen bosszantani. Így például láthatatlan fazekakból mosogatóvizet zudíttatott az emberek nyakába, vagy a tetőről cserépdarabokat és vakolatot dobáltatott rájuk, vagy pedig fölbérelt bérkocsisokat, hogy hirtelen forduljanak be a sarkon s hajtsanak a tömeg közé. A fölületesebb gondolkozásu emberek az első pillanatra talán csodálkozhatnak azon, hogy Brass a kártevésen rajtakapott embereket nem üldöztette bíróilag; ezeknek az uraknak azonban jó lesz meggondolniok, hogy az orvosok ritkán veszik be a saját maguk rendelte orvosságot, s az isten szolgálai sem mindig azt teszik, a mit prédikálnak. Így az ügyvédek is húzódoznak attól, hogy saját személyüket illetőleg vegyék igénybe a törvényt, mert jól tudják, hogy kiszámíthatatlan hatású éles szerszám ez, mely nagyon drágán fizetteti meg a munkáját s kitűnik ugyan azon képessége által, hogy alaposan borotvál, de nem mindig azt borotválja meg, a kit voltaképp kellene.

— No csakhogy két nap óta nem láttunk Paprika-Jancsit, — mondotta Brass egy délután. — Végre talán mégis másfelé viszi őket az ördög.

— Miért reméled ezt? — kérdezte Miss Sally. — Mi bajt okoznak?

— Édes egy ficzkó vagy, — kiáltott Brass, kétségbeesésében letéve a tollat. -- Még megbolondítod az embert.

— No igen, mi bajt okoznak? — kérdezte Sally kisasszony.

— Hogy mi bajt? — kiáltott Brass. — Hát talán kellemes, ha folyton az ember orra alatt kiabálnak, nyivákolnak s föltartóztatják munka közben, hogy a fogait csikorgatja mérgében? Talán kellemes, ha az ember megbódul, megsiketül ettől a zajtól; talán kellemes, ha a királynak az országútját egy csapat lármázó és ordító állja el, a kik oly hangosan üvöltenek, mintha a torkuk...

— Sárgarézből *) volna, — szólt közbe Swiveller.

— Igen, sárgarézből, — folytatta az ügyvéd, úgy nézvén irnokára, mint a ki meg akar bizonyosodni a felől, hogy egészen ártatlanul, minden titkos szándék nélkül mondta-e ezt. — Hát ez talán nem baj?

Az ügyvéd hirtelen megállt zsörtölődésében, egy pillanatig hallgatódzott, s azután fölismervén a jól ismert hangot, fejét kezére támasztva, fölnézett a mennyezetre s halkán dörmögte magában: — No tesék. Már megint itt van a másik.

A következő pillanatban a magános úrkilökte ablakait.

— Megint itt van egy, — ismételte Brass. — Ha most egy kocsit kapnék a kezem alá négy telivér lóval, s belehajtatnék a tömegbe, a hol legsűrűbb, tizennyolcz penny tudnék érte adni.

Fölhangzott ismét az ismerős lárma. A magános úr fölszakította az ajtót, kalap nélkül lerohant az utcára, arra a tájékra, a honnan a hang jött, valószínűleg azért, hogy a magányosidegennek a gyönyörűségéreszolgáljon.

— Csak tudnám, kik a barátai, — dörmögött Sampson, teletömve zsebét papirokkal. — Ha valaki ezeket a félbolondokat letartóztatná s a pört rám bízna, nem sokat törődném vele, ha a lakásba egy ideig nem kapnék is bérlőt.

E szavakkal szemére húzta a kalapot, mintha egy darabkát sem akart volna látni a rettenetes képből, azután kirohant a házból s eltűnt.

Mivel Swiveller nagy érdeklődéssel viseltetett e mutatványok iránt, mert tényleg jobb volt Paprika Jancsit vagy akármit nézni, mint dolgozni, s mivel ez

okból munkatársnőjében is fölkelte az e mutatványok szépsége iránt való érzéket, tehát ő és miss Sally közös akarattal fölkeltek s elfoglalták helyüket az ablaknál, melynek deszkáján, mint valami díszhelyen, már különféle apró hölgyek és uraságok foglaltak helyet. Ez utóbbiak, kik a még kisebb gyermekek őrzésének hivatalával voltak megbízva, s ily alkalmakról fiatal védenczeikkel sohasem maradtak el, oly kényelmesen telepedtek le az ablakdeszkára, a mint éppen a körülmények megengedték.

Minthogy az üveg homályos volt, Swiveller megszokott kedves szokásánál fogva lekapta Miss Sally fejetejéről a barna fejkendőt s gondosan megtörölgette vele az ablakot. Mikor visszaadta s szép tulajdonosnője ismét föltette fejére (a mit teljes közönynyel cselekedett), a szobaúr újra visszatért a bódéval és tulajdonosaival hatalmasan fölszaporodott utczaí tömeg kíséretében. Az ábrázoló gyorsan eltűnt a függöny mögött, társa pedig a színház mellé állt s a közönséget sajátságosan szomorú kifejezéssel vizsgálgatta, a mi annál különösebb volt, mert azon az édes hangszere, melyet közönségesen szájharmónikának neveznek, egy vidám skót felföldi nótát fűjt. Szomorú arczkifejezése nem változott meg, annak ellenére, hogy szája és álla ide-oda mozgott.

A drámát végigjátszották s mód nélkül lebilincselte a hallgatóság figyelmét, mint rendesen. Mikor a szobaúr, mint rendesen, ismét fölhívta magához a színészeket, még mindig tartott az a nagy zsibongás, mely akkor szokott bekövetkezni, mikor a közönség a visszafojtott várakozástól megszabadulhat s ismét beszélgethet és mozoghat.

— Mind a ketten, — kiáltott le az ablakból, mert csak az igazi pojáczás, egy vastag kis emberke, akart a hívásnak eleget tenni. — Nagyon szeretnék magukkal beszélni. Jőjenek föl mind a ketten.

— Gyere Tommy, — szólt a kis ember.

— Nem szeretem a fecsegést, — mondotta a másik.

— Mondd meg neki. Minek menjek föl? Locsogni?

— Nem látod, hogy az úr egy palaczkot és egy poharat készített elő? — mondá a kis ember.

— Nem mondhattad volna ezt mindjárt? — kérdezte a másik hirtelen fölélénkülve. — No mit vársz? Képes lennél az urat egész nap vártni. Micsoda módor ez?

Ezzel a szemrehányással a szomorú ember, a ki senki más nem volt, mint Codlin Tamás, félrelökte barátját és kenyeres pajtását, Harris urat, vagy más-keppen Kurtát vagy Kutyaolót s előre besietett a szobaúrhoz.

— Nagyon kitűnően csinálták, uraim — mondá a magános úr. — Mit parancsolnak, hogy adjak? Mondja annak a kis embernek a háta mögött, hogy tegye be az ajtót.

— Tedd be az ajtót, nem hallod? — mordult Codlin a barátjára. — A nélkül is tudhattad volna, hogy az úr azt akarja, hogy az ajtó be legyen téve.

A Kurta engedelmeskedett, halkan megjegyezvén, hogy barátja szokatlanul »szálkás« s azt a reményét fejezte ki, hogy nincs a közelben valami tehenészet, mert különben a barátja kedélyállapota egész tejtartalmát megsavanyítaná.

Az úr néhány székre mutatott s jelentősen bólintott fejével, mintha azt mondta volna, hogy elvárja, hogy leüljenek. Codlin és Kurta tétovázva s félénken egymásra nézve leültek, természetesen a szék szélére s jól megmarkolták kalapjuk karimáját, mialatt a nagyságos úr egy palaczkból, mely a mellette lévő asztalon állt, két poharat teletöltött s illendően átnyújtotta nekik.

— Alaposan lesültek, — szólt a vendéglátó házigazda. — Gyalog jöttek?

Kurta mosolygott s a fejével bicczentett. Codlin is bicczentett s bizonyosságul még sóhajtott is, mintha még akkor is vállán érezte volna a mutatványos-bódé terhét.

— Vásárokon, lóversenyeken jártak, ugy-e? — kérdezte a magános úr.

— Ott, uram, — mondotta Kurta. — Majdnem egész Nyugat-Angliát bejártuk.

— Sok emberrel beszéltem a maguk fajtájából, a kik északról, délről és keletről jöttek, — mondá a házigazda meglehetősen élénken, — de eddigelé még egyetlen egyszer sem akadtam olyanra, a ki nyugatról jött volna.

— Ez a mi rendes körútunk télen, — mondotta Kurta. — Télvíz idején mindig odamegyünk. Tavasszal és télen bejárjuk az országot Londontól keletre, nyáron pedig Anglia nyugati részét. Vannak napok, mikor esőben, hóban ugyancsak kell gyalogolnunk a nélkül, hogy egyetlen pennyt keresnénk. Legalább nyugaton megessik.

— Hadd töltsöm ismét tele a poharukat.

— Nagyon le vagyok önnek kötelezve, uram — mondotta Codlin, poharát hirtelen előretolva s a Kurtaét félretaszítva. — Én vagyok a szenvedő, uram, akár vándorlunk, akár otthon maradunk. Akár a városban vagyunk, akár a vidéken csavargunk, akár vizen, akár szárazon, akár fagyoskodunk, akár izzadunk, Codlin mindig szenved. De azért Codlinnak nem szabad panaszkodnia. Ő nem. A Kurta panaszkodhatik, de ha Codlin csak egy rosszkedvű szót mond, akkor le vele, egyenesen le vele! De ő nem is jut hozzá, hogy rosszkedvű legyen, az bizonyos.

— De Codlin nem is látja ám kárát, — jegyzé meg Kurta ravasz pillantással. — Csakhogy nincs mindig nyitva a szeme. Mert tudnia kell önnek, hogy néha el is alszik. Gondolj csak vissza, Tommy, a legutolsó lóversenyre.

— Meddig fogsz még vele bosszantani? — mondá Codlin. — Persze, hogy elaludtam, mikor egy előadásnál csak tizenöt penny jött be. Megteszem a magam dolgát s a szemem nem lehet egyszerre husz felé, mint a páváé, épp úgy, mint a tied nem. Ha én nem tudom, hogy merre osontak el az öreg ember és a kis gyermek, akkor te sem tudod. Ezt az esetet tehát ne tessék rám kenni, neked épp úgy inged, mint nekem.

— Nyugodtan abbahagyhatnád ezt a témát, Tom, — mondá a Kurta. — Azt hiszem, az úrnak nem valami nagyon kellemes.

— Minek kezdted el, — mondá Codlin. — Rád való nézve bocsánatot kérek ettől az úrtól, mert könnyelmű ember vagy, a ki nagyon szereti hallatni magát s a míg beszél, nagyon keveset törődik azzal, hogy mit beszél.

E heves vitatkozás kezdetén házigazdájuk nyugod-

tan ült a helyén, hol az egyikre, hol a másikra nézett, mintha alkalmas pillanatot várt volna, hogy további kérdéseket tegyen, vagy a beszélgetés kiinduló pontjához visszatérjen. De attól a pillanattól kezdve, mikor Codlinnak szemére hányták álmoságát, folyton növekedő érdeklődéssel kísérte a beszélgetést s ez az érdeklődés végre tetőfokra hágott.

— Ilyen két emberre van nekem szükségem, — mondotta. — Ilyen két embert szemeltem én ki magamnak, ilyet kutattam. Hol van az az öreg ember és a gyermek, a kikről beszélnek?

— Uram! — mondá a Kurta vonakodva s egy pillantást vetett a barátjára.

— Hol van az öreg ember és unokája, a kik magukkal vándoroltak? Megkapják érte jutalmukat, még pedig sokkal nagyobb mérvben, mint talán hiszik. Azt mondják, hogy elhagyták önöket, s a mint szávaikból kiveszem, a lóversenynél történt. Egészen addig vannak nyomaik, de most elvesztették szem elől. Nem tudnák megmondani, mint lehetne ismét rájuk akadni?

— Ugy-e mindig mondtam, Tamás, — mondá Kurta, bámuló tekintetet vetve a barátjára, — hogy a két vándorló felől mindenfelé kérdezősködni fognak.

— *Te mondtad?* — csattant fel Codlin. — Nem mindig mondtam, hogy az a kedves gyermek a legérdekesebb teremtés volt, a kit valaha láttam. Nem mindig mondtam, hogy bele tudnék bolondulni? Mintha most is hallanám az édes teremtest: »Codlin az én barátom«, mondá s a hála könnye ragyogott szemében. »Codlin az én barátom s nem a »Kurta«. »A Kurta is jó«, mondta, »s nincs ellene semmi kifogásom, de Codlin mégis a legszebb, legkedvesebb, bár nem igen látszik rajta.«

Codlin nagyon izgatott volt, mikor ezeket mondta, kabátja újjával az orra csontját dörgölte s fejét nagyszomorúan lóbálta ide-oda. Talán ezzel is azt akarta elhitetni a nagyságos úrral, hogy attól a perctől kezdve, hogy az ő édes, fiatal kedvenczét elveszítette, oda van kedélyének nyugalma és boldogsága.

— Szent ég, — kiáltott föl a magános úr, föl-alá járva a szobában — hát azért akadtam ezekre az emberekre, hogy rájőjjenek, miszerint nem adhatnak semmi felvilágosítást s nem lehetnek segítségemre semmiben? Jobb lett volna napról-napra reményből táplálkozni s őt soha meg nem találni, mint várakozásaimban így megcsalódni.

— Várj csak egy pillanatig, — mondá Kurta. — Valami Jerry nevű ember, — ismered Jerryt, Tamás?

— Ne beszélj nekem Jerryről, — mondotta Codlin. — Hogy törődhetném mákszemnyit is Jerryvel, mikor arra a kedves gyermekre gondolok. »Codlin az én barátom, — mondta, — az édes jó Codlin, a ki mindig gyönyörűséget okoz nekem. Semmi kifogásom ugyan a Kurta ellen, — mondá, — de azért csak Codlinhoz vonzódok.« Egyszer, — folytatta Codlin — az édes gyermek Codlin apónak hívott. Azt hittem, meg kell bolondulnom a gyönyörűségtől.

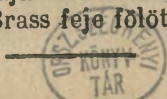
— Az a Jerry nevű ember, — mondá a Kurta, önző társától az új ismerős felé fordulva, — a kinek egy csomó idomított kutya van, véletlenül kimondta előttem, hogy az öreg urat egy előtte ismeretlen viasz-kabinetben látta. Mivel tőlünk megszöktek s az öreget a vidéken látták, egy lépést sem tettem többé s nem kérdezősködtem utánuk.

— A városban van ez az ember? — kérdezte a magányos úr türelmetlenül. — Beszéljen gyorsabban.

— Nincs a városban, de holnap itt lesz, mert a mi házukban lakik, — mondotta Kurta gyorsan.

— Akkor hozzák ide — mondá a magányos úr. — Itt van mindegyiküknek egy-egy sovereign. Ha megtalálhatom őket a maguk segítségével, akkor még huszennyit fognak kapni. Jőjjenek el holnap megint s jól hányják-vessék meg a dolgot. Különben ezt mondanom sem kellene, mert a saját érdekükből is megteszik. Hagyják itt a czipőket s hagyjanak magamra.

Czipőket fölírták, a két ember eltávozott, a tömeg követte őket s a magános úr szokatlan izgatottságban sétált két óráig szobájában föl-alá, a csodálkozó Swiveller és Miss Sally Brass feje fölött.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

